

ПРОГРАМА

ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА

ОБЩИНА ТОПОЛОВГРАД

2021-2027 Г.

ПРИЕТА С РЕШЕНИЕ №246/26.05.2021г. НА ОБЩИНСКИ СЪВЕТ – ТОПОЛОВГРАД

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	3
Раздел I. Анализ на средата	6
1. Природо-географски фактори	6
1.1. Географска характеристика, местоположение и граници	6
1.2. Административно – териториална характеристика	7
1.3. Релеф, поземлени и горски ресурси	9
1.4. Почви и полезни изкопаеми	10
1.5. Климат	11
1.6. Води и хидрографска мрежа	13
2. Социално-икономически фактори	14
2.1. Демографски и социални характеристики	14
2.2. Икономически показатели	17
3. Анализ по компоненти на околната среда	28
3.1. Атмосферен въздух	29
3.2. Води	32
3.3. Земи и почви	61
3.4. Зелена система и биоразнообразие	66
4. Анализ по фактори на въздействие върху околната среда.....	90
4.1. Отпадъци	90
4.2. Шум	101
4.3. Здравно-хигиенни аспекти на околната среда	102
5. Управленски и финансови фактори	104
5.1. Структура на управлението на дейности, свързани с ОС	104
5.2. Сътрудничество с други институции и организации	107
5.3. Общински бюджет и финансиране на дейностите по ОС	108
5.4. Информирание на обществеността	111
Раздел II. SWOT АНАЛИЗ	112
Раздел III. Визия за околната среда на общината.....	114
Раздел IV. Цели на програмата за опазване на околната среда	114
1. Генерална стратегическа цел.....	114
2. Специфични цели	114
Раздел V. План за действие	117
Раздел VI. Организация за изпълнението на програмата	130
Раздел VII. Мониторинг и контрол	131
Раздел VIII. Нормативна и стратегическа рамка	132
Списък на таблиците, фигурите, схемите	137
Списък на често използваните съкращения	139

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1 - Раздел „Лечебни растения“ към Програма за опазване на околната среда на община Тополовград 2021-2027 Г.

ВЪВЕДЕНИЕ

Програмата за опазване на околната среда (ПООС) очертава целите и действията, насочени към опазване, възстановяване и възпроизводство на естествената околна среда, поддържане на разнообразието на живата природа, разумното използване на природните богатства и ресурси в контекста на устойчивото развитие на община Тополовград.

Програмата се основава на концепцията, че предотвратяването на отрицателните изменения на екосистемите и нарушаването на техните функции в следствие на антропогенни въздействия е ключов фактор за постигане на глобалната цел на политиката по устойчиво развитие – подобряване на качеството на живот и благосъстоянието. В този смисъл ПООС цели не само по-устойчива околна среда, но и по-добро качество на живот на населението. Друг значим аспект за формиране на общинската екологична политика е оценката на очакваните климатични промени и влиянието им върху територията на община Тополовград. Те са свързани най-вече с промяната в режима на температурите и валежите, загубата на биологично разнообразие, щетите върху селското и горското стопанство от засушавания, пожари и др., нарастването на честотата и интензитета на екстремните климатични условия, както и защитата на населението от природни бедствия и катастрофични събития.

Настоящата Програма за опазване на околната среда за периода 2021-2027 г. е разработена в условията на приемственост спрямо предходни общински екологични документи, стопански, финансови и други проучвания за територията на общината. При изготвянето на Плана за действие към ПООС е обърнато специално внимание на Общия устройствен план на община Тополовград и Плана за интегрирано развитие на общината за периода 2021-2027 г. за постигане на съвместимост с целите, проектите и дейностите по опазване на околната среда.

Общинската Програма за опазване на околната среда (ПООС) е разработена на основание чл.79, ал.1 и ал.2 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС) и се приема от Общинския съвет. Тя е необходима, за устойчиво решаване на екологичните проблеми на територията, запазване на доброто състояние на околната среда и формиране на адекватна политика на Общинска администрация Тополовград за ефективно и целесъобразно използване на ресурсите. Програмата обхваща всички дейности, които произтичат като задължение на Общините в съответствие с нормативните документи по опазване на околната среда.

Основните задачи, които се поставят с Програмата, са свързани с актуалните проблеми по опазване на средата, бъдещите инициативи за снижаване на вредните последици от човешката дейност, както и изготвяне на работен план, съдържащ схеми и организация на изпълнение, начини на финансиране, отговорни звена, методи за контрол, превантивни дейности и др. В ПООС се поставят и задачи за интегриране на икономическите и социалните цели с тези по опазването на околната среда при планиране на общинските дейности и създаването на оптимална екологична обстановка с траен ефект за обществото.

Целите на програмата се свеждат до следното:

- Акцентиране върху най-важните екологични проблеми на общината;
- Сравняване и привеждане в унисон с националните и европейски приоритети;
- Обвързване на бъдещите проекти на общинска администрация и дейностите в програмата с националните, световни тенденции и стратегии по управление на околната среда;
- Създаване на организация за насочване на силите на общинските и държавни органи, частния и държавен бизнес, граждански сдружения, научни организации и гражданството към изпълнение на заложените в плана приоритетни мерки или за предотвратяване на нови замърсявания;
- Откриване на източници за финансиране (национални и международни програми, европейски фондове и др.).

Програмата се основава на следните **основни принципи**:

Устойчиво развитие

Устойчивото развитие се дефинира като развитие, което „посреща потребностите на настоящото поколение без да е в ущърб на възможността бъдещите поколения да посрещнат собствените си нужди”. То се постига посредством осъществяването на политики, при които се хармонизират и интегрират икономическото, социалното развитие и опазването на околната среда, като се предотвратяват бъдещи замърсявания и се съхранява биологичното разнообразие.

Опазване на природните ресурси

Постигането на целите на устойчивото развитие изисква съблюдаването на принципа устойчиво използване на природните ресурси и принципа на заменяемост. Природните ресурси следва да се използват при условия и по начини, при които да се съхраняват екосистемите и присъщото им минерално, биологично и ландшафтно разнообразие. Моделите на потребление на възобновяеми ресурси следва да гарантират тяхното непрекъснато и ефективно обновяване, както и запазване и подобряване на качеството им.

Принцип на превенцията и предпазливостта

Необходимо е да се даде предимство на предотвратяването на замърсяванията за сметка на отстраняването на екологичните щети, причинени от тях. Дейности, които съгласно принципа на предпазливостта, представляват потенциална заплаха за околната среда и човешкото здраве следва да се избягват.

Всяка една дейност трябва да се планира и осъществява така, че:

- да причинява минимални изменения на околната среда
- да създава най-малък риск за околната среда и човешкото здраве
- да се редуцира до възможния минимум използването на суровини и енергия при производството, дистрибуцията и потреблението на стоки и материали
- да осигурява възможности за рециклиране, повторно използване и/или извличане на вторични суровини и енергия от отпадъците, генерирани от потреблението на продуктите
- да се предотвратяват и ограничават отрицателните ефекти върху околната среда още при източника на замърсяване

Принципът на предпазливостта се прилага посредством оценка на въздействието върху околната среда и използване на най-добрите налични технологии. Липсата на сигурни научни данни не следва да бъде възприемана като основание за непредприемане на мерки за предотвратяване на деградацията на околната среда, в случаи на потенциални или съществуващи въздействия върху нея.

Интегриране на политиката по опазване на околната среда в секторните и регионалните политики

Според този принцип е необходимо изискванията за опазване на околната среда да бъдат интегрирани в секторните политики и в тези на национално, регионално и местно равнище.

Субсидиарност на политиките

Този принцип се основава на децентрализиране на процеса на вземане на решения. Необходимо е все повече компетенции и отговорности да бъдат трансферирани в посока от централно към регионално и местно равнище. Органите на регионалното и местното управление са по-близко до проблемите и в някои случаи до правилните решения за справянето с тях.

Замърсителят плаща за причинените вреди

Замърсителят заплаща глоби и такси, ако извършваните от него дейности причиняват или могат да причинят натиск върху околната среда, или ако произвежда, използва или търгува със суровини, полуфабрикати и готови продукти, съдържащи материали, увреждащи околната среда. Замърсителят трябва да поеме екологичните разходи, за предприемане на превантивни мерки, ако в резултат на дейността му е възникнала непосредствена заплаха за екологични щети, както и за оздравителни мерки при настъпване на екологични щети.

Прилагане на чисти технологии

Необходимо е да се насърчава въвеждането на „чисти технологии” и постепенно да се преустановява използването на технологии, които причиняват вредни въздействия върху околната среда. Следва да се прилагат „най-добри налични техники” в индустрията и

енергетиката по смисъла на Директива 96/61/ЕС за комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването, както и „добри земеделски практики” в селското стопанство, съгласно дефиницията на Организацията за прехрана и земеделие на ООН (FAO).

Използване на икономически инструменти за опазване и подобряване състоянието на околната среда

Икономическите инструменти, които се използват за целите на екологичната политика е необходимо да включват стимули за въвеждане на съобразени с опазването на околната среда технологии, иновации, дейности и практики, и да предвиждат постепенно премахване на субсидии, които подкрепят дейности, причиняващи вредни въздействия върху околната среда.

Потребителят плаща

Всеки, който ползва природни ресурси и услуги следва да заплаща реалната цена за тях и да покрие разходите за възстановяването им.

Споделена отговорност

Всички страни, които носят отговорност за замърсяване на околната среда трябва да участват в разрешаването на възникналите екологични проблеми.

Достъп до информация за околната среда

Компетентните органи следва да предоставят на обществеността информация за околната среда. Всеки има право на достъп до наличната информация за околна среда, без да е необходимо да доказва конкретен интерес.

Участие на обществеността във вземането на решения и достъп до правосъдие по въпроси на околната среда

На обществеността следва да бъде осигурена възможност да участва в процеса на вземането на решения за околната среда, както и да й бъде осигурен ефективен достъп до правосъдие по въпроси на околната среда.

В тази връзка, ПООС на община Тополовград съдържат раздели, които са обособени по компоненти и фактори на околната среда и следват както разпоредбите на специалните закони по околна среда, така и другите национални планове и програми, които се приемат в отделните сектори, като въздух, води, почви, отпадъци, шум. Поставен е акцент върху използването в максимална степен на наличните и потенциални благоприятни възможности, оползотворяването на природните ресурси чрез неутрализиране на заплахите, които средата поставя:

- преустановяване замърсяването на водите и почвите - изграждане на канализационни системи и съоръжения за пречистване на отпадъчните води;
- подобряване състоянието на екосистемите и биологичното разнообразие;
- развиване на екологосъобразно земеделие и отстраняване на факторите, водещи до деградация на почвите и влошаване на агротехническите им показатели;
- разширяване и усъвършенстване на системата за управление на отпадъците;
- намаляване замърсяването на атмосферния въздух и ограничаване на шумовите емисии.

Програмата за опазване на околната среда на община Тополовград 2021-2027 г. е документ с отворен статут, с възможност за периодично допълване, доразвиване и разширяване на обхвата, в съответствие с настъпилите промени в приоритетите на Община Тополовград, в екологичното законодателство и в стратегическото развитие на държавата, засягащо общината.

Избраният подход за разработването на Програмата съответства на одобрените от Висшия експертен съвет на МОСВ методически указания. Основният използван инструментариум в разработката е стратегическото планиране, почиващо на социално-икономически, целеви, проблемен и SWOT анализи. ПООС поставя началото за решаване на екологичните проблеми, натрупани през последните години, чрез привличане на всички заинтересовани страни за участие с цел предприемане на действия за отстраняването им.

РАЗДЕЛ I. АНАЛИЗ НА СРЕДАТА

1. Природо-географски фактори

1.1. Географска характеристика, местоположение и граници

Община Тополовград се намира в Югоизточна България и заема североизточните части на област Хасково и Южен централен район (ЮЦР - NUTS 2.) Разположена е по склоновете на Сакар планина и долината на река Тунджа на площ от 710,77 кв.км., което съставлява 12.8% от територията на областта и 3.2% от ЮЦР. Административният център – град Тополовград отстои на 84 км. източно от областния център - град Хасково, на 48 км. от град Харманли, на 65 км. от град Ямбол, на 94 км. от град Сливен, на 150 км. от Черноморското пристанище - Бургас и на 293 км. от столицата на България - София.

Фиг. 1: Карта на област Хасково

Община Тополовград граничи: на север - с община Тунджа, на изток - с община Елхово, на юг - с общините Свиленград и Харманли, на запад - с общините Раднево и Гълъбово. На югоизток община Тополовград граничи с Република Турция и е с важно транспортно-комуникационно значение за връзките със страните от Близкия Изток. Граничното положение на общината благоприятства и връзките ѝ с Република Гърция. Това дава много добри възможности за трансгранично сътрудничество и развитие на съвместни погранични инициативи в икономически и социален аспект. Град Тополовград отстои на 80 км. от град Одрин и 320 км. от град Истанбул (Република Турция), разположен на провлака Босфора (връзка на Черно море през Мраморно и Средиземно море със световния океан).

Урбанистичната структура на общината включва 21 населени места – административния център град Тополовград и 20 села: Българска поляна, Владимирово, Доброселец, Капитан Петко Войвода, Каменна река, Княжево, Мрамор, Орешник, Орлов дол, Планиново, Присадец, Радовец, Сакарци, Светлина, Синапово, Срем, Устрем, Филипово, Хлябово и Чукарово. Селата са обособени в девет кметства, както следва: Хлябово, Орлов дол, Орешник, Мрамор, Устрем, Радовец, Срем, Княжево и Синапово.

Община Тополовград е една от 11-те съставни общини на област Хасково. Тя е на трето място по територия и на пето място по население сред общините в областта. В Тополовград живее 4,26% от населението на област Хасково (9600 души към 31.12.2019 г.) и само 0.7% от населението на ЮЦР. Най-голяма е концентрацията на населението в общините Хасково и Димитровград – 58% от общия брой жители на областта. (Таблица 1)

Най-малката община в района по територия е Минерални бани, а по население Маджарово. Най-голяма по територия е община Ивайловград (815 кв.км.), а по население община Хасково (85460 души).

Средната гъстота на населението в община Тополовград (13,50 души на кв. км. за 2019 г.) е много по-ниска от средните стойности за област Хасково (40,52), от средната гъстота за страната (62,98) и за ЮЦР (63,06).

По брой населени места (21), община Тополовград се нарежда на седмо място в областта. Най-много са населените места в община Ивайловград – 51, а най-малко в община Симоновград – 9.

1.2. Административно – териториална характеристика

Община Тополовград е обособена като самостоятелна административна единица на 22.12.1978 година. Включена е в границите на Хасковска област с административен център Хасково с Указ № 2704, обнародван в д. в. бр. 67 от 28 август 1987 година. Съгласно настоящото административно-териториално деление на страната град Тополовград е общински център на едноименната община. Селищната мрежа на общината е добре изградена и сравнително балансирана териториално. Общинският център - гр. Тополовград се намира в централната част на общинската територията.

Урбанистичната структура на общината се състои от 21 населени места – административния център град Тополовград и 20 села.

Съгласно Заповед № РД-02-14-2021 от 14 август 2012 г. година на Министъра на Регионалното развитие и благоустройството, издадена на основание чл.36, ал.2 на Закона за административно-териториалното устройство на Република България, населените места са категоризирани както следва: град Тополовград е 3-та категория; Мрамор, Орешник, Орлов дол, Радовец, Синапово, Срем, Устрем и Хлябово са 6-та категория; Българска поляна, Доброселец, Капитан Петко войвода, Княжево и Светлина - 7-ма категория; Владимирово, Каменна река, Планиново, Присадец, Сакарци, Филипово и Чукарово - 8-ма категория.

Съгласно йерархичната система на Националната концепция за пространствено развитие на България за периода 2013-2025 г., Тополовград е определен на 4-то ниво - малки градове с микрорегионално значение за територията на групи общини.¹

По разположение спрямо общинския център, населените места се обособяват в четири групи: На север от гр. Тополовград - 3 села: Каменна река, Доброселец и Чукарово; на запад от гр. Тополовград - 6 села: Българска поляна, Хлябово, Сакарци, Орлов дол, Владимирово и Светлина; на югоизток от гр. Тополовград - 5 села: Планиново, Филипово, Присадец, Радовец и Устрем; на изток - 4 села: Орешник, Мрамор, Срем и Княжево; на североизток - 1 село - Синапово.

Фиг. 2: Селищна мрежа на община Тополовград

¹ Йерархията на центровете е осъществена чрез оценка на тяхното значение и роля по редица критерии и показатели за динамика на населението и степента на развитие на техните обслужващи административни, икономически, транспортни функции и др.

Като физическа структура, селищната мрежа е добре развита, балансирана е върху цялата територия на общината. Дисбалансът (поляритетът) се проявява при демографските, икономическите и функционалните характеристики на селата. По тази причина и поради големия брой населени места, общината има нужда от целево създаване на няколко вторични опорни центъра, различни от град Тополовград, които да гарантират балансираното развитие на района в бъдеще.

Таблица 1: Разстояния в км. от гр. Тополовград до всички населени места в общината

Населено място	Разстояние Км.
с. Българска поляна	15,7
с. Владимирово	20,8
с. Доброселец	11,3
с. Каменна река	14,7
с. Капитан Петко войвода	8,1
с. Княжево	17
с. Мрамор	7,5
с. Орешник	3,6
с. Орлов дол	15,5
с. Планиново	29
с. Присадец	34
с. Радовец	28
с. Сакарци	7,6
с. Светлина	16,6
с. Синапово	13,2
с. Срем	18,1
с. Устрем	16,3
с. Филипово	31
с. Хлябово	9,2
с. Чукарово	11

Източник: <https://www.bgmaps.com/>

Административният център - град Тополовград е разположен в центъра на територията на общината. Близко до него са ситуйрани селата: Капитан Петко войвода, Орешник, Мрамор, Сакарци и Хлябово. Всички останали населени места са с периферно местоположение спрямо административния център, сравнително равномерно разпределини по границите на общинската територия. Отстоянието на населените места от град Тополовград е от 3 до 34 км.

Съгласно §1 от Допълнителните разпоредби на Наредба №7/22.12.2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони, урбанистичната класификация на община Тополовград включва следните категории: 1 много малък град – Тополовград (до 10 хил. жители); 9 малки села (от 250 до 1000 жители) и 11 много малки села (до 250 жители). Селищната система на общината е неустойчива. Застрашени от пълно обезлюдяване и изчезване са селата: Владимирово, Планиново, Присадец, Сакарци, Филипово и Чукарово.

Развитието на селищната мрежа в общината е довело до съсредоточаване на основните административни, промишлени, обслужващи и културни дейности в гр. Тополовград. Останалите селища са относително изолирани, с предимно възрастни хора, които се занимават със земеделие в лични стопанства. Почти всички хора, живеещи на село, са постоянно пребиваващи там. Намалява броя на жителите, които пътуват за работа до друго населено място.

В регионален мащаб всички селища от община Тополовград са поставени в позицията на периферни и полу-периферни. Транспортната достъпност на населените места от общината се осигурява чрез система от републиканска и общинска пътна мрежа. За да се подобри достъпа до населените места е необходимо подобряване състоянието на пътищата в цялата община. Периферните територии са най-уязвимите пространства от социално-икономическа гледна точка. Всички те са селски райони, но въпреки това със сравнително стабилни демографски характеристики. Основен е проблема с техническа инфраструктура, с липса на заетост и затруднен достъп до социални услуги.

1.3. Релеф, поземлени и горски ресурси

Релефът на община Тополовград е разнообразен равнинен, хълмист и ниско планински, като територията ѝ основно заема северните, североизточните и източните разклонения на планината Сакар. Средната надморска височина варира от 100 до 300 м.

На границата с община Свиленград се издига най-високата точка на планината и на цялата община Тополовград – връх Вишеград 856,1 м.

Най-ниската точка на община Тополовград се намира източно от село Присадец, на границата с Турция, в коритото на река Тунджа – 54 м.н.в.

Южната част на общината е заета от склоновете на Сакар планина, а северната е хълмиста, с изключение на долините на реките Соколица, Синаповска и Тунджа - на изток. Средният наклон на терена е 2,6%.

Около 96% от територията на община Тополовград се състои от земеделски и горски площи. Най-голям относителен дял в територията на община Тополовград заема земеделската земя – 441179 дка (62,1% при средни за страната 58%). На второ място са горските територии – 239049 дка (33,63% при средно за страната 35%).

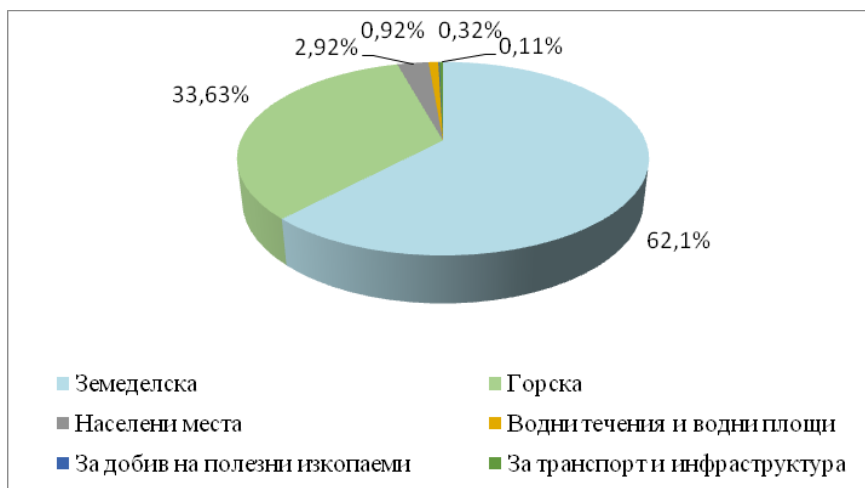
Таблица 2: Баланс на територията на община Тополовград (дка)

Общо	Земеделска	Горска	Населени места	Водни течения и водни площи	За добив на полезни изкопаеми	За транспорт и инфраструктура
710766	441179	239049	20895	6550	812	2281

Източник: Национален статистически институт

Населените места и другите урбанизирани територии са 2,92% или 20859 дка. Водните площи заемат 0,92% от територията на общината, а площите за транспорт и инфраструктура 0,32%. Най-малък относителен дял имат териториите за добив на полезни изкопаеми – 812 дка или 0,11% от общата площ на общината.

Графика 1: Разпределение на площта на община Тополовград по видове територии

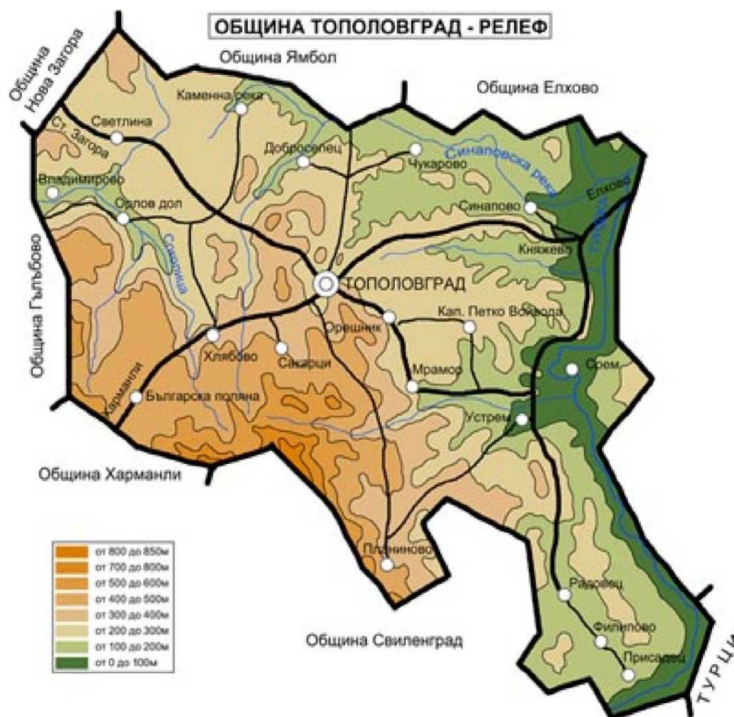

Източник: Национален статистически институт

Сакар планина е ниска купеновидна планина. Въпреки малката си височина, тя впечатлява като добре оформен планински масив със стръмни северни и източни склонове. Главното планинско било се простира по посока СЗ към ЮИ. Открояват се върховете Чуката (542м), Могилите (629м), Бъчвата (640м), Картала (735м), Камик тепе (759м), Вишеград (856 м), Яничерска могила (586м), Дервиш могила (690м), Голям Карабаш (536м), Малък Карабаш (464м). малки и къси рекички и дерета.

Фиг. 3: Релеф на община Тополовград

В източната част на община Тополовград се намира долината на река Тунджа и ниски части от Дервентските възвишения с максимална височина в пределите на общината 253,7 м.н.в. По течението на река Тунджа се намира и най-дългия пролом (8 км.–Сремски пролом).

След село Княжево река Тунджа навлиза в дългия и живописен Сремски пролом между Сакар планина на запад и Дервентските възвишения на изток.

Проломът е тесен, 100 – 200 м, със стръмни и голи склонове, с каменисто и неравно корито на реката. Между селата Срем и Устрем и малко уширение от 0,8 – 1 км, след което до напускането си България става пак тесен с обезлесени склонове и на места почти каньоновиден. Тук ширината на водното течение е около 60 м, със средна дълбочина 1 – 2 м.

1.4. Почви и полезни изкопаеми

Община Тополовград попада в южнобългарската ксеротермална почвена област. Най-широко разпространение имат разновидностите на канелените горски почви. Те обхващат както високите части на Сакар, така и големи части от подножието. Канелените горски почви са премесени в определени райони със слабо развити почви т.н. ранкери най-вече в землищата на Българска поляна, Хлябово, Сакарци, Орешник, Планиново. В най- високите северни склонове на Сакар планина ограничено разпространение има преходната кафява горска почва. Излужено канелени горски почви са представени в землищата на селата Орешник, Кап. Петко войвода, Радовец, Присадец, Орлов дол, Владимирowo, Мрамор, Срем, Тополовград.

Смолниците са представени в землищата на селата Светлина, Каменна река, Синапово, Княжево и Чукарово. Край река Тунджа и долното и средно течение на реките Соколица и синаповска преобладават алувиално-ливадни. Над 100-200 метра от реките по склоновете алувиално-ливадните преминават в делувиално-ливадни почви. По големи площи от алувиални

и делувиални ливадни площи има в землищата на селата Синапово, Устрем, Срем, Княжево и Чукарово.

Като цяло почвите на територията на общината са бедни и силно засегнати от водната и ветрова ерозия. Бедните почви определят характера на селскостопанските култури основно – тютюн и лозя. По поречието на реките, където почвите са по-богати има условия за зеленчукопроизводство.

На територията на общината са разпространени главно слабооподзолени канелени горски почви и канелени горски почви; слабоизлужени и излужени; леки и средно песъкливо-глинести. Ограничени площи в речните тераси са заети от алувиално и делувиално-ливадни почви. Почвено-климатичните условия и вертикалното разчленение на релефа са довели до развитието на слаба и средна степен на ерозия. Средногодишно плаващият наносен отток е до 150 т/кв.км. Почвената ерозия оказва неблагоприятно влияние върху развитието на селското стопанство. Почвеното плодородие и продуктивността на основните земеделски култури намаляват с 10 до 45 % при такива слабо и средноерозирани почви.

На територията на община Тополовград са установени разнообразни по генетичен тип, морфология и състав метални полезни изкопаеми, една част от които имат промишлено значение. В района са добивани и обогатявани оловно-цинкови руди. Голямо е разнообразието на нерудните полезни изкопаеми - строителни и облицовъчни материали, мрамор и гранит.

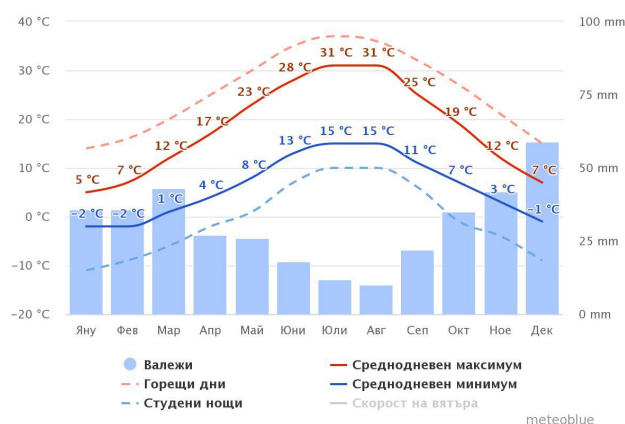
Край с. Доброселец има доказани запаси от около 15 тона злато, които са на голяма дълбочина и не се експлоатират. На територията на общината са открити находища на натриев фелдшпат /с. Хлябово/, калиево-натриев фелдшпат /с. Устрем/, доломит /с. Срем/, които са ценни суровини за стъкларската и керамичната промишленост.

Безрудни кварцови жили има в землищата на селата Хлябово, Българска поляна, Радовец. Броят на тези жили е значителен, а изследванията показват възможности за приложението им в различни области на икономиката.

1.5. Климат

Климатът в община Тополовград е преходно-континентален, повлиян от особеностите на релефа. Средиземноморското влияние обуславя сравнително меките зими и ранната пролет. Общината попада в северо-тунджанската и сакаро-дервенската средноморска област. Пролетта е ранна и започва от първата половина на месец март; есента е по-топла от пролетта, а лятото е сухо и горещо, като най-безводен месец е август. Зимата е с обилни снеговалежи и навявания като снежната покривка по северните склонове се задържа продължително.

Фиг. 4: Средни месечни температури и валежи в община Тополовград

Източник: www.meteoblue.com/bg

„Среднодневният максимум“ (плътна червена линия) показва средната максимална дневна температура за всеки месец от годината за община Тополовград.

„Среднодневният минимум“ (плътна синя линия) показва средната минимална дневна температура. Горещите дни и студените нощи (пресечени червени и сини линии) изразяват

средната дневна температура в най-топлия ден и средната-нощна температура в най-студената нощ от месеца за последните 30 години.

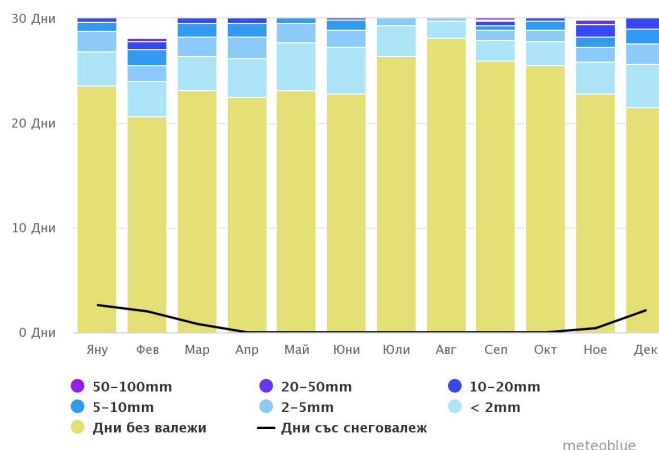
Средногодишната температура на въздуха в Тополовград е 12,4°C, а годишната и амплитуда е 21,7°C. Средномесечната температура на въздуха е най-ниска през януари 1,7°C, а най-високата през юли и август, съответно 23,0°C и 23,4°C. Средната температура на въздуха за трите зимни месеца е 2,6°C, за пролетните е 11,6°C, за летните е 22,5°C и есенните – 13,1°C. Абсолютната минимална температура през референтен период 2000-2010 г., измерена в Тополовград е – 16,9°C (януари 2010 г.), а абсолютната максимална температура в същия пункт е 42,0°C (юли 2000 г.).

През месеците юли и август средно по 4-5 дни температурите са над 35 °C, а 16-17 дни – над 30 °C. Мразовити дни (под 0 °C) се отчитат от декември до януари и са средно 3-4 дни на месец. Мъглите са характерно явление за студено полугодие /X -III/, когато средният общ брой на дни с мъгла е между 10 до 25. Месеците декември и ноември се характеризират с най-голям брой дни с мъгла - до 5 дни. Поради отвореността на района, не се наблюдават ясно изразени температурни инверсии.

Месечната продължителност на слънчевото греене е друг основен климатичен показател със значение за развитието на определени стопански дейности - земеделие, туризъм и други. Най-висок брой ясни дни се наблюдават през летните месеци – юли и август (20 дни) и ранната есен – септември (16 дни). Най-малко слънчеви дни има през зимните и ранните пролетни месеци - (4-6) слънчеви дни. Отчетена е максимална продължителност на слънчевото греене е през месец юли – 323 час, а най-малко през декември – 68 часа. Регионът се характеризира със средна (2296 часа) годишна продължителност на слънчевото греене.

Средните годишни валежи са малки и в диапазон от 500 до 600 мм и са под средните за страната /672 мм/, като са неравномерно разпределени по сезони. Най-много са в началото на лятото, а през месеците август и септември често настъпват засушавания, което налага необходимостта от масово изкуствено напояване.

Фиг. 5: Средни месечни количества на валежите в община Тополовград

Източник: www.meteoblue.com/bg

Годишната валежна сума е средно 618 мм. Сезонният характер на валежите, отчетен за Тополовград е: 181 мм през трите зимни месеца, 162 мм. – през пролетта, 135 мм. – през лятото и 169 мм. – през есента. Средномесечната относителна влажност на въздуха варира от 84% през м. декември до 60% през м. август, а средногодишната стойност е 72%.

Снежната покривка на община Тополовград не е с непрекъснато задържане през целия зимен сезон. Средно продължителността на задържане на снежната покривка е около 13 дни през м. януари, а максималният годишен брой дни със сняг е 39.

Средната височина на снежната покривка през януари варира от около 10 см в ниските части до 40 см във по-високите части на планина Сакар., като първия сняг пада около 20-ти ноември по високите части и около 10-ти декември в източните части по долината на р. Тунджа.

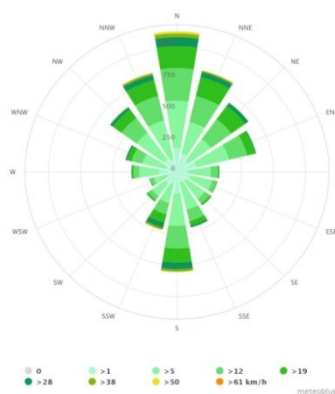
Средният годишен брой на дни със снежна покривка в по-високите части на планина Сакар може да достигне до 80 дни и да се задържи дори до средата на м. март.

От ветровете преобладаващи са североизточните, които са с по-голяма средна скорост. Те са особено силни през студеното полугодие на годината. С най-голяма честота се проявяват източните, северните, южните и северозападните ветрове. Характерен е южният вятър „Беломорец“, който духа по долината на река Тунджа. Средната годишна скорост на вятъра се колебае между 1,0 и 1,7 м/сек. Най-голяма е средната месечна скорост през зимата /м.март и м. април/ като достига до 1,7м /сек. Средногодишната скорост на вятъра за района на Тополовград е 2.6 m/s. Източните ветрове достигат честота от 20.1%, а североизточните – 18.9% от случаите с вятър. Ветровете със западна компонента са 15.6% в Тополовград, а тези от югозапад – 11.5% при тихо време от 25.5% от общото време през годината.

През студеното полугодие по северните склонове на планина Сакар е възможна появата на фьонов вятър, а през топлата част на годината по склоновете на планините и в речните долини се проявява и планинско- долинна циркулация.

Розата на вятъра показва колко дни в годината вятърът духа от определена посока.

Фиг. 6: Роза на ветровете на територията на община Тополовград

Източник: www.meteoblue.com/bg

Очакваните промени в климата на общината са свързани с отчетената за България обща тенденция към затопляне, както и увеличаване честотата на екстремните метеорологични и климатични явления като продължителни засушавания, проливни валежи, гръмотевични бури и градушки. Предвижданията са за намаляване на годишната амплитуда между максималната и минималната температура на въздуха, като минималната температура се повишава по-бързо от максималната и намалява дебелината на снежната покривка. Това води до изместване на горната граница на широколистните гори към по-голяма надморска височина, увеличаване на недостига на вода в почвата, промяна в ареалите на редица видове и загуба на биоразнообразие.

1.6. Води и хидрографска мрежа

Основна водна артерия на територията на община Тополовград е р.Тунджа и притоците ѝ – Устремска река, Синаповска река и р. Соколица. В следствие на сезонния характер в страната ни има неравномерност в речния отток

Река Тунджа извира от Калоферския дял на Стара планина и навлиза на територията на Община Тополовград в землището на с. Княжево. Долината на реката разделя Сакар от Дервентските възвишения. Южно от с. Княжево реката навлиза в Сремския пролом /12.6 км/, характеризира се със стръмни и голи склонове. Между селата Срем и Устрем реката образува Устремското долинно разширение/около 3 км/, след което протича през Долнотунджанския пролом. На територията на Община Тополовград река Тунджа приема следните притоци: Синаповска река, Коруджа дере, Селска река, р.Боаза, както и няколко реки с непостоянен отток - Ландоон дере, Касап дере, Хасан дере, Домус дере, Мангъра и Фишера.

Синаповска река /Явуз дере/ отводнява северните склонове на Сакар. Образува се от сливането на няколко малки рекички, като за начало е приета Голямата река с извор на около 1300 м И-СИ от връх Байряка /778.5 м/ Протича на дължина 49.7 км и образува речен басейн с с площ 871.0 кв. м. Под името Явуз дере тече след местността „Двата моста”. До с. Доброселец реката носи водите си в посока север, след което течението и се ориентира на изток. След като приеме своя приток Калница при с. Княжево се влива в Тунджа.

Река Боаза се образува от сливането на Манастирска река и Голямата река и се влива в р.Тунджа. Река Соколица извира на около 600 м С-Сз от връх Кокала. В горното си течение реката тече на Север, а след с. Орлов дол прави остър завой, продължава в западна посока и влива водите си в язовир „Розов кладенец”. Речните води в района имат преобладаващо повърхностно подхранване.

Около изворите са изградени кладенчета и чешми с много добри питейни качества. По-известни такива места в района са: Зайкова чешма, Младенова чешма, Марина чешма, Каракачанско кладенче, Попово кладенче, Калфачево кладенче, Чучурката, чешмите в местностите Франкови дървета, Менговец, Браяновец, Боговец и много други. Във връзка с борбата с ерозията и за нуждите на селското стопанство през 60-те и 70-те години на XX век в района са били изградени голям брой язовири (около 250). Разположението им е предимно на пътя на малки реки и дерета с непостоянен воден отток през годината. Те се използват за риболов, риборазвъждане, напояване, водопои, за временни зимни убежища на прелетни и скитащи птици.

По-големи и по-известни в района са: Синаповският язовир (Коруджа дере с площ 490 дка) между селата Синапово и Дуганово, Топузови ливади (149 дка), Гинчеви ниви (141 дка) в землището на с. Орлов дол, Фиджеляр (149 дка) в землището на с. Орешник, Миделик (101 дка) в землището на с. Мрамор, Хагълите (65 дка), в землището на с. Светлина, Сакма дере (52 дка), в землището на с. Каменна река, Горна Асаница (Кабите) - 43 дка в землището на с. Радовец и др. Сезонната неравномерност в речния отток налага изграждане на водностопанска инфраструктура за неговото регулиране и рационално използване за напояване и водоснабдяване.

2. Социално-икономически фактори

2.1. Демографски и социални характеристики

Демографските ресурси с техните образователни и квалификационни характеристики са един от решаващите фактори за местното развитие и растеж. В община Тополовград продължават неблагоприятните демографски тенденции, формирани още в края на миналия век. Динамиката показва трайна тенденция на намаляване на населението (с около 10% за последните 5 години) или с 1025 души през 2019 г. спрямо 2015 г.

Таблица 3: Население в община Тополовград 2015 – 2019 г.

	2015	2016	2017	2018	2019
Всичко	10625	10357	10081	9801	9600
Мъже	5308	5142	5010	4878	4774
Жени	5317	5215	5071	4923	4826
В градовете	5088	4986	4892	4811	4701
В селата	5537	5371	5189	4990	4899

Източник: Национален статистически институт

През 2019 г. в общината живеят 9600 души, 49,7% от които мъже и 50,3% жени. В град Тополовград живеят 49%, а в селата 51% от жителите на общината.

През 2019 г. под трудоспособна възраст е едва 12% от населението на община Тополовград. За сравнение относителният дял на населението до 15 години в Южен централен район е 14,5%. Възрастните над трудоспособна възраст в община Тополовград са 3356 души или

35% от населението. Около 53% е дялът на хората в трудоспособна възраст на 15 и повече години, а за ЮЦР е 64,3%.

Таблица 4: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2017 - 2019 г.

	2017			2018			2019		
	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени
Общо	10081	5010	5071	9801	4878	4923	9600	4774	4826
Под трудоспособна²	1226	590	636	1211	596	615	1179	575	604
В трудоспособна³	5378	3041	2337	5186	2918	2268	5065	2851	2214
Над трудоспособна⁴	3477	1379	2098	3404	1364	2040	3356	1348	2008

Източник: Национален статистически институт

През 2019 г. под трудоспособна възраст е едва 12% от населението на община Тополовград. За сравнение относителният дял на населението до 15 години в Южен централен район е 14,5%. Възрастните над трудоспособна възраст в община Тополовград са 3356 души или 35% от населението. Около 53% е дялът на хората в трудоспособна възраст на 15 и повече години, а за ЮЦР е 64,3%.

Таблица 5: Население по възрастови групи в община Тополовград 2016-2019 г.

Години	Общо	Възраст 0-14 г.	Възраст 15-29 г.	Възраст 30-44 г.	Възраст 45-59 г.	Възраст 60-74 г.	Възраст 75+ г.
2016	10357	1160	1338	1626	2252	2499	1482
2017	10081	1155	1272	1577	2171	2438	1468
2018	9801	1121	1225	1520	2089	2416	1430
2019	9600	1103	1163	1494	2052	2382	1406

Източник: Национален статистически институт

Населението на община Тополовград продължава да застарява. Към 2019 г. децата до 14 г. са едва 11% от жителите на общината, а възрастните над 60 годишна възраст – 39%. Когато възрастовата структура е деформирана не може да се осигури както възпроизводството на населението, така и възпроизводството на трудовия потенциал. За влошаването на възрастовата структура у нас съществено допринесоха мащабните емиграционни процеси предимно сред младите възрастови групи. Емигрирането на цели млади семейства (заедно с децата) обуславя ускоряването на процеса на застаряване, което поставя натиск върху публичните разходи за пенсии, здравеопазване и социални грижи.

Таблица 6: Естествен прираст на населението на община Тополовград 2015-2019 г.

Година	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	Общо	Момчета	Момичета	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2015	83	36	47	283	138	145	-200	-102	-98
2016	69	36	33	233	131	102	-164	-95	-69
2017	77	46	31	233	123	110	-156	-77	-79
2018	63	39	24	217	113	104	-154	-74	-80
2019	75	36	39	210	118	92	-135	-82	-53

Източник: Национален статистически институт

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение. Естественият прираст на населението е отрицателен, средно по минус 162 души на година, като през 2015 г. е минус 200. Средногодишният брой на живородените деца в община Тополовград за периода 2014-2019 г. е 73. Средната смъртност за изследваните 5 години е 235 човека годишно.

2 - Под трудоспособна възраст - до 15 навършени години.

3 - В трудоспособна възраст - за 2019 г. тези граници са от 16 до навършването на 61 години и 4 месеца за жените и 64 години и 2 месеца за мъжете.

4 -Над трудоспособна възраст - тези граници са от навършването на 61 години и 4 месеца за жените и 64 години и 2 месеца за мъжете.

Таблица 7: Заселени, изселени и механичен прираст в община Тополовград 2015-2019 г.

Година	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2015	582	325	257	329	162	167	253	163	90
2016	190	85	105	294	156	138	-104	-71	-33
2017	199	91	108	319	146	173	-120	-55	-65
2018	198	76	122	324	134	190	-126	-58	-68
2019	314	158	156	380	180	200	-66	-22	-44

Източник: Национален статистически институт

Механичният прираст на населението през последните 4 години е отрицателен, като за 2015 г. е + 253 души, а за 2019 г. е - 66. Средногодишно населението на община Тополовград за периода 2016-2019 г. намалява от миграция с около 104 човека, което също оказва негативно влияние върху демографските процеси.

Тенденциите на ниска раждаемост и висока смъртност са трайни и са причина за отрицателния естествен прираст и задълбочаващата се демографска криза в района.

Общо в резултат на естествен и механичен прираст населението в общината през 2019 г. е намаляло с 201 души.

Таблица 8: Население по населени места в община Тополовград 2016-2019 г.

Община/Населено място	2016	2017	2018	2019
Община Тополовград	10357	10081	9801	9600
с. Българска поляна	204	205	196	191
с. Владимирово	33	29	32	33
с. Доброселец	137	132	119	126
с. Каменна река	80	72	65	58
с. Капитан Петко войвода	136	126	116	110
с. Княжево	270	273	280	272
с. Мрамор	367	354	339	339
с. Орешник	515	495	480	463
с. Орлов дол	441	421	403	460
с. Планиново	22	20	19	21
с. Присадец	12	11	13	15
с. Радовец	657	653	613	590
с. Сакарци	11	9	8	8
с. Светлина	110	100	93	85
с. Синапово	449	428	415	392
с. Срем	407	400	388	386
гр. Тополовград	4986	4892	4811	4701
с. Устрем	938	901	882	851
с. Филипово	12	11	12	9
с. Хлябово	537	518	488	464
с. Чукарово	33	31	29	26

Източник: Национален статистически институт

Населението по населени места в общината също намалява, с изключение на с. Орлов дол, където през 2019 г. отчитаме ръст от 57 човека спрямо 2018 г. и селата Доброселец – със 7 жители повече, Присадец и Планиново с 2-ма и Владимирово с 1 човек. Населението не е равномерно разпределено по населените места. Над 80% е съсредоточено в административния

център гр. Тополовград – 49% и селата: Устрем – 9%, Радовец 8,5%, Хлябово, Орешник и Орлов дол по 5%.

Община Тополовград не е засегната от процесите на силна урбанизация, характерни за повечето райони на страната. Въпреки, че населението не е равномерно разпределено по общинската територия, то е сравнително балансирано между града и селата. Това обуславя необходимостта от прилагане на интегриран подход и стимулиране развитието, както на административния център, така и на малките населени места в общината.

Таблица 9: Население по постоянен и настоящ адрес в община Тополовград 2015 г. и 2020 г.

Постоянен адрес		Настоящ адрес	
2015 г.	2020 г.	2015 г.	2020 г.
11367	10238	11170	10138

Източник: Национална база данни „Население” - <http://www.grao.bg>

По данни на ГД ГРАО (<http://www.grao.bg>) населението на община Тополовград по постоянен адрес намалява с около 10% през 2020 спрямо 2015 г. и към края на 2020 г. е 10238 души. Населението по настоящ адрес за анализирания период също намалява с 9% до 10138 души. Миграцията засяга предимно хора в активна възраст и процесът е свързан с все по-интензивното преразпределение на населението и струпването му в големите градове за сметка на малките и средни селища.

Домакинствата, живеещи на територията на община Тополовград, по данни на НСИ от последното преброяване на населението към 01.02.2011 г. са общо 5136.

Средният брой членове на едно домакинство в община Тополовград е 2,3. Броят на домакинствата в общината е намалял с 1301 или с 20% през 2011 г. спрямо 2001 г.

Най-много домакинства (45%) живеят в град Тополовград – 2292. Средният брой членове на едно домакинство в град Тополовград е 2,4.

Актуални данни за броя на домакинствата ще има през 2021 година, след обобщаване на данните от новото Преброяване на населението и жилищния фонд от НСИ.

Домакинствата са основните генератори на битови отпадъци в общината.

2.2. Икономически показатели

Икономиката на община Тополовград има аграрно-промишлен характер. Структуроопределящи отрасли са: селското стопанство, преработващата промишленост, търговията и услугите. Основни подотрасли на преработващата промишленост в общината са: машиностроене, шивашка, тютюнева и хранително-вкусова промишленост (хлебопроизводство и сладкарство).

Икономическото развитие на община Тополовград през последните години се характеризира с различна динамика – ръст в някои отрасли и спад в други, но като цяло общите показатели за развитие на икономиката бележат ръст до 2015 г., спад през 2016 г. и след това отново известен ръст до 2018 г.

За периода 2014-2018 г. броят на предприятията намалява с 39 или с 11%. Към 2018 г. в община Тополовград развиват дейност 316 нефинансови предприятия или 2,66% от фирмите в област Хасково (11865) и едва 0,4% от предприятията в Южен централен район (72694).

Таблица 10: Брой нефинансови предприятия по основни икономически дейности 2014-2018 г.

Номенклатура на икономическите дейности	2014	2015	2016	2017	2018
Общо	355	330	328	324	316
СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	63	69	72	83	75

ДОБИВНА ПРОМИШЛЕННОСТ	.. ⁵	..	..	..	..
ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕННОСТ	23	22	25	21	24
ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	6	7	8	8	8
ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ			..	..	..
СТРОИТЕЛСТВО	4	6	4	..	..
ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	164	146	142	133	134
ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	18	19	17	16	15
ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЪОРСТВО	30	31	31	31	30
ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ	22	- ⁶	..	..	-
ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	8	11	12	9	8
АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	-	-	-	3	3
ОБРАЗОВАНИЕ	-	-	-	..	..
ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	9	8	8	8	8
КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	5	8	..	..	3
ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	3	3	..	..	4

Източник: Национален статистически институт

Най-много фирми са регистрирани в сектора на търговията и услугите – 134 (42%), следват ги предприятията в селското стопанство – 75 (24%), хотелиерство и ресторантьорство – 30 (9,5%) и преработвателна промишленост – 24 (7,6%). Сравнявайки данните за 2018 г. с базовата 2014 г. се забелязва ръст на броя на предприятията в селското стопанство с 12, спад на фирмите в търговията и услугите с 30 и относително постоянен брой на предприятията в промишлеността, транспорта, хотелиерството и ресторантьорството, здравеопазването и професионалните дейности.

Таблица 11: Основни икономически показатели на отчетените нефинансови предприятия 2014-2018 г.

Година	ДМА	Произведена продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Заети лица	Наети лица
	Х и л я д и л е в о в е				Б р о й	
2014	-	23459	46806	-	749	482
2015	-	42867	67113	-	770	504
2016	28390	22833	51505	40698	785	524
2017	35190	28237	58258	45398	816	550
2018	34870	29980	60107	45430	793	548

Източник: Национален статистически институт

През последните години се забелязва известен ръст в местното икономическо развитие, като през 2015 г. произведената продукция в община Тополовград възлиза на 42867 хил. лева, с 83% повече спрямо 2014 г. След това се забелязва спад и през 2016 г. е произведена с 53% по-малко продукция на стойност 22833 хил. лева. Произведената продукция в нефинансовите

⁵ „..“ – конфиденциални данни

⁶ „-“ – няма случай или няма данни

предприятия през 2018 г. е на стойност 29980 хил. лева, а приходите от дейността достигат 60107 хил. лева.

За 2018 г. местните предприятия са реализирани нетни приходи от продажби /НПП/ в размер на 45430 хил. лева, или 1,10% от НПП в област Хасково (4117031 хил. лева) и едва 0,12% от НПП в ЮЦР (38620724 хил. лева). ДМА в нефинансовия сектор се увеличават и към 2018 г. са в размер на 34870 хил. лева, което показва технологично обновяване и модернизация на местните фирми.

Броят на заетите и наетите лица в нефинансовите предприятия се увеличава през последните години. Броят на наетите лица през 2018 г. е 548, с около 14% повече спрямо базовата 2014 г. По официални статистически данни броят на заетите лица в община Тополовград за 2018 г. е 793 или 1,59% от всички заети в област Хасково (49954) и едва 0,21% от заетите в ЮЦР (379052).

Таблица 12: Предприятия (без финансовите) по групи според броя на заетите в тях в община Тополовград за периода 2014 – 2018 година (брой)

Предприятия	2014	2015	2016	2017	2018
Микро - до 9 заети	341	314	314	310	303
Малки - 10 - 49 заети	14	16	14	14	..
Средни - 50 - 249 заети	-	-	-	-	..
Големи над 250 заети	-	-	-	-	-
Общо	355	330	328	324	316

Източник: Национален статистически институт

В община Тополовград преобладават микропредприятията с до 9 заети лица – 303 броя или (96%) през 2018 г. Малките фирми от 10 до 49 заети лица са 13. В общината няма регистрирани средни и големи предприятия.

Средната брутна годишна работна заплата в община Тополовград за 2018 г. е 8602 лева, което е с около 15% повече спрямо 2016 г. Възнагражденията в общината остават значително по-ниски спрямо средната годишна работна заплата за страната за същия период – 13755 лева и спрямо тази за област Хасково – 9623 лева към 2018 г.

Таблица 13: Средна брутна годишна работна заплата 2016-2018 г.

2016	2017	2018
7486	7793	8602

Източник: Национален статистически институт

Предприемаческата активност в община Тополовград (33 регистрирани предприятия на 1000 жители през 2018 г.) е под средните показатели за страната (59 предприятия на 1000 жители). В динамиката на предприятията в общината, измененията се дължат основно на структурните промени в някои сектори, икономическата и демографска криза.

Състоянието на местната икономика се определя и влияе от много на брой и различни по естество фактори, които биват както вътрешни, така и външни. В тази връзка е важно да се определи икономическото състояние на заобикалящите общината територии, което детерминира средата за нейното развитие, позицията на общината спрямо съседните ѝ общини, наличните ѝ сравнителни предимства и потенциали за растеж, както и основните ограничители за икономическия подем на общината.

Средната брутна годишна работна заплата и доходите на населението в общината са важен показател за определяне размера на такса „Битови отпадъци”.

Промисленост

Структуроопределящи отрасли на промишлеността в община Тополовград са добивната промишленост, машиностроенето, шивашката и хранително-вкусовата промишленост.

Добивната промишленост е свързана с добиването и обработката на нерудни и неметални полезни изкопаеми, намиращи се на територията на общината. Наличните залежи осигуряват перспективно развитие на този подотрасъл, като усилията следва да се насочат към усъвършенстване на процеса на преработка и получаване на качествени изделия.

Подотрасълът е представен от няколко предприятия.

С бързи темпове се развива добивът и преработката на натриев и калиево-натриев фелдшпат и доломит. Добивът на тези суровини се извършва от „Магма-97“ АД и „Еве“ АД, а преработката им - във флотационна фабрика на „Устрем 2001“ АД, получавайки суровина за стъklarската и порцелановата промишленост. Крайният продукт на дружеството в обекта е предназначен за износ в Израел, Македония, Румъния, Италия. Построяването на нови стъklarски заводи в България и непрекъснатото увеличаване производството на съществуващите стъklarски и керамични заводи ще доведе и до непрекъснато увеличаване добива на посочените суровини.

Добив на неметални полезни изкопаеми се реализира от „Магма-97“ АД - гр. София, като за целта Министерският съвет е предоставил концесии от находища, намиращи се в общината, а именно: „Канарата“ в с. Хлябово, „Устрем“ - с. Устрем и „Мелница“ - с. Срем.

Добивът и преработката на инертни материали се извършва и от находище с. Срем чрез учредена общинска концесия на „ЕВЕ“ ООД гр. Тополовград, с получаване на краен продукт - скална маса, мраморен грис до 2 мм, мозайка.

Мраморните находища в с. Мрамор се експлоатират от фирма „Устрем“, която добива мраморни плочки за облицоване. В последните години фирмата ограничи дейността си, но през 2005г. собствениците се смениха и сега се наблюдава съживяване на дейността ѝ.

„Сакарела“ ООД - гр. Ямбол осъществява добив и обработка на скално-облицовъчни материали в кариера Мрамор.

„Хоросан-95“ ООД - гр. Тополовград произвежда варови и циментови разтвори.

„Интермонтажи“ ООД-гр. Бургас за добив на пясък и чакъл от находище в с. Доброселец.

Машиностроенето е насочено предимно към производство на специализирана продукция. Това означава, че този подотрасъл е изцяло зависим от бъдещото развитие на военната промишленост в страната и връзките с други предприятия от бранша. Произвеждат се също така резервни части за енергийната промишленост и медицинска техника. Сериозен проблем в този подотрасъл е остарялата техника и технологии и бъдещото му оцеляване и развитие е свързано със специалното производство и отчасти енергийната промишленост, докато производството на медицинска техника е в процес на отмиране.

Единственият представител в община Тополовград на този подотрасъл е „Вишеград-97“ АД, с.Хлябово, който произвежда продукция за „Арсенал“ АД гр. Казанлък, а така също и резервни части за енергетиката и за рудниците.

Хранително-вкусовата промишленост е представена от малки и средни предприятия в областта на хлебопроизводство, млекопреработка, сладкарство, цех за транжиране на месо и др. които са по-гъвкави към изискванията на пазара и конкурентноспособни.

В общината функционира предприятие „Златно зърно“ ООД - Тополовград с предмет на дейност-изкупуване и преработка на зърно, брашно, мливо, пшеница на ишлеми и реализация на брашно, трици и зърно. и др., „Симит“ ООД-гр. Тополовград за производство на хляб, и няколко хлебопекарни в по-големите населени места на общината, ЕТ „Тодорови 53-Кирил Тодоров“-гр.Тополовград-за млекопреработка, ЕТ „Кибела-Зафира Янчева“ - гр. Тополовград – сладкарски цех, цех за транжиране на месо и др.

На територията на общината работи един цех за месопреработка ЕТ „Понрад-Георги Панайотов“. С оглед на добрите природни дадености и традиции в животновъдството перспективно е създаването на нови местни месопреработващи предприятия, отговарящи на

всички необходими съвременни изисквания, включително биологични продукти /екологично чисти/. Има добри възможности за изграждане на млекосъбирателни пунктове, отговарящи на санитарно-хигиенните условия.

Шивашката промишленост е представена предимно от няколко малки и средни предприятия, разкрити в Тополовград. Работи се предимно на ишлеме, като продукцията е предназначена в голям процент за износ. Перспективите за развитие на този подотрасъл са свързани с намаляване на дела на ишлемето и осигуряване на собствени канали за пласмент на продукцията, модернизация и разнообразяване на асортимента. Дейност към настоящия момент развиват „Юлистера“ ЕООД-гр. Тополовград, цех на „Дани фейшън“ - гр. Хасково, цех за хирургически конци, поделение на „Тонзос-95“ АД-гр. Ямбол и др.

Традициите в промишлеността на община Тополовград и най-вече в някои подотрасли, могат и трябва да се използват с цел развитие на местната икономика, повишаване на заетостта и жизнения стандарт на населението.

Промислените предприятия са основните генератори на производствени отпадъци в общината, които трябва да бъдат включени в системите за организирано сметосъбиране и обезвреждане.

Селско стопанство

Селското стопанство продължава да бъде водещ отрасъл на общинската икономика в Тополовград. То е основен източник на доходи и заетост и играе важна роля за развитието на района. Поземлените ресурси са основен фактор за развитието на земеделието на територията на общината. Земеделските територии съставляват 62% от общата площ на общината. Обработваемата земеделска земя по баланс е 327158,800 дка (74% от земеделските земи).

Реално обработваната земя през последните години е както следва:

- 2016 г. – 156596 дка;
- 2017 г. – 165145 дка;
- 2018 г. – 172652 дка;
- 2019 г. – 180029 дка.

Общите продуктивни възможности на земеделските земи в общината се характеризират със средния (агрономически) бонитетен бал - 57 бала, което ги причислява към бонитетната група „средни земи“ или III категория (по петстепенна скала). Най-подходящи са условията за лозя, ябълки и пшеница. По-слабо пригодни са за ориенталски тютюн, люцерна, пасища, ливади, царевича, слънчоглед и захарно цвекло. Най-ниски са продуктивните възможности на земите в общината за отглеждане на соя и картофи.

Таблица 14: Баланс на площите в община Тополовград по видове територии и по предназначение

№	Вид на територия. по предназначение	Площ в дка	Площ %
1 .	За нуждите на селското стопанство	441061,784	62
2 .	За нуждите на горското стопанство	239009,550	34
3 .	Населени места	20928,232	2,8
4 .	Водни течения и водни площи	6550,191	0,8
5 .	Добив на полезни изкопаеми	924,978	0,1
6.	За нуждите на транспорта	2290,122	0,3
	ВСИЧКО	710764,857	100

Източник: Общинска служба по земеделие – Тополовград

По данни на Общинската служба по земеделие 62% от териториите в землищата на общината се използват предимно за нуждите на селското стопанство, 34% за нуждите на горското стопанство, 2,8% са населените места, а останалите територии се разпределят между водните площи, добива на полезни изкопаеми и транспортната инфраструктура.

Таблица 15: Баланс на териториите в община Тополовград по видове собственост

No	Вид собственост	Площ в дка	Площ %
1.	държавна частна	215030,542	30
2.	частна	232157,024	33
3.	на религиозни организации	682,410	0,1
4.	общинска частна	46794,195	6,5
5.	смесена	23801,367	3,35
6.	на юридически лица	94151,652	13,24
7.	стопанисван от общината	139,009	0,02
8.	държавна публична	15638,533	2,20
9.	общинска публична	82370,125	11,59
	ВСИЧКО	710764,857	100

Източник: Общинска служба по земеделие – Тополовград

Най-голям относителен дял в община Тополовград заемат териториите частна собственост – 33%, следвани от земите, държавна частна собственост – 30%, на юридически лица - 13,24% и общинска публична собственост – 11,59%. Останалите територии се разпределят между публична държавна и общинска частна собственост, земи на религиозни организации, смесена собственост и стопанисвани от общината. Земеделските земи, гори и неземеделски земи на територията на община Тополовград към 2019 г. възлизат на 710764,857 декара, от които с начин на трайно ползване „нива” 277560,283 дка или 39%. Пасищата и мерите са 49132,920 дка или 7%, ливадите – 4540,791 дка (0,64%). С начин на трайно ползване овощна градина са 1455,509 дка, лозята са 10197,376 дка, а другите трайни насаждения – 4285 дка. Зеленчуковите култури са 141 дка.

Таблица 16: Брой земеделски производители в община Тополовград 2016-2019 г.

2016	2017	2018	2019
770	767	767	768

Източник: Областна дирекция „Земеделие” - Тополовград

Броят на земеделските производители в община Тополовград се запазва относително постоянен през последните години и за 2019 г. е 768. В общината функционират и две земеделски кооперации.

Растениевъдството е основния земеделски отрасъл в Тополовград. Най-много земеделски площи се засаждат с пшеница, слънчоглед, рапица и ечемик. Лозовите масиви също са значителен дял от обработваемите площи. От овощните видове най-разпространени са сливите. Отглеждат се още: царевица, тритикале, пьпеши, памук и лавандула. В общината съществуват благоприятни почвени, климатични условия за развитието на почти всички подотрасли на растениевъдството - зърнопроизводство, фуражопроизводство, зеленчукопроизводство, отглеждане на технически и етерично-маслени култури, билки и трайни насаждения. Почвено-климатичните условия по поречията на реките са благоприятни за развитието на зеленчукопроизводството, но понастоящем относителният му дял е твърде малък.

Подотрасълът е слабо развит, най-вече в землища на селата по поречието на р. Тунджа - Срем, Княжево, Синапово и Доброселец. Основно се отглеждат домати (средноранни), пипер (червен и зелен), лук, картофи, салатни и др. и то предимно за лични нужди. Слабо развито е оранжерийното производство на ранни зеленчуци, главно поради липса на пазари, проблеми с напояването и скъпото оборудване на съоръженията. Възможност за съживяване на този подотрасъл е субсидирането на напоителни площи и съоръжения с цел стимулиране на производството и изграждане на зеленчукова борса за регулиране на цените и изграждането на малки преработвателни предприятия за вторична консервна преработка.

Таблица 17: Основни видове отглеждани култури и среден добив от декар 2016-2019 г.

Култура	2016		2017		2018		2019	
	Засяти площи дка	Ср. добив кг/дка	Засяти площи дка	Ср. добив кг/дка	Засяти площи дка	Ср. добив кг/дка	Засяти площи дка	Ср. добив кг/дка
Пшеница	28000	300	28000	380	28500	250	26800	330
Ечемик	5000	240	5000	500	8000	240	5000	250
Тритикале	1300	300	1300	300	500	240	500	350
Рапица	4000	100	4000	100	6000	100	12000	250
Слънчоглед	7000	130	8000	120	17000	100	15000	125
Памук	1500	30	5000	50	800	30	800	100
Царевица зърно	500	250	650	200	500	180	100	300
Тютюн ориенталски	20	100	50	110	10	100	-	-
Лавандула	100	150	120	300	120	180	120	200
Лозя винени	5374	350	5374	300	5274	250	5274	100
Лозя десертни	671	400	671	400	671	350	671	300
Сливи	80	1000	80	1000	80	500	80	200
Пъпеши	-	-	-	-	300	700	1000	850

Източник: Областна дирекция „Земеделие” - Тополовград

Отрасълът съществува при сравнително неизменен размер на поземления ресурс, който обаче е недостатъчно използваем по ред причини - намалено почвено плодородие, липса на селскостопанска техника, амортизиран сграден фонд и ниска технология на производство, раздробяването на земеделската земя на многобройни маломерни парчета, негодни за механизирани обработка.

Пазарът на земята през последните години не е много динамичен. Броят на сделките рязко намалява от 620 през 2016 г. на 184 през 2017 г. За 2019 г. на територията на общината има 323 сделки със земеделска земя.

Животновъдството в общината се развива динамично през последните години. Доминиращите сектори са птицевъдството и овцевъдството. Ликвидирана е единствената в Европа ферма за бизони в с. Орлов дол, която е осигурявала работа и доходи на местното население. След епидемията от чума през 2019 г. са ликвидирани и фермите за отглеждане на свине. В същото време броят на едрите преживни животни се увеличава с 13% през 2019 г. спрямо 2014 г., на еднокопитните с 210%, но броят на дребните преживни животни намалява с 13%.

Таблица 18: Основни видове отглеждани животни и животновъдни обекти в община Тополовград 2014-2019 г.

Година	Животновъдни обекти - ЕПЖ7	Брой ЕПЖ	Животновъдни обекти - ДПЖ8	Брой ДПЖ	Животновъдни обекти свине	Брой свине	Животновъдни обекти - ЕК9	Брой ЕК
2014	288	5070	1316	29679	82	261	64	82
2015	318	5965	1376	22578	79	255	75	283
2016	292	3479	1377	27369	180	250	34	87
2017	222	5650	1292	25265	3	4	126	266
2018	224	5714	1351	25880	0	0	134	255
2019	224	5714	1351	25880	0	0	134	255

Източник: Областна дирекция по безопасност на храните – гр. Хасково

Животновъдните обекти за отглеждане на едри преживни животни намаляват с 64, но на дребни преживни и на еднокопитни се увеличават съответно с 35 и със 70.

7 - ЕПЖ – едри преживни животни (говеда, в т.ч. крави, телета и биволи)

8 - ДПЖ – дребни преживни животни (овце, кози)

9- ЕК – еднокопитни животни (коне, магарета и техни кръстоски)

Земеделските стопани трябва да бъдат обучени да използват максимално ресурса на местните почвени типове и районираните сортове на основните земеделски култури. Въвеждането на нова техника и нови производствени технологии ще доведе до по-голяма енергийна ефективност в селското стопанство, както и комасацията на земята и уедряването на земеделските площи, като допълнителен фактор.

- достъп до европейски програми и мерки;
- производство с минимум почвени обработки;
- възстановяване на естественото почвено плодородие без употреба на енергоемки минерални торове, а чрез правилното редуване на земеделските култури и използване на органични торови за подобряване на химическите и физични свойства на почвата;
- използване на устойчиви на болести и неприятели сортове на земеделските култури и изграждане на подходящи сеитбообръщения с цел минимизиране на употребата на пестициди, замърсяване на почвата и околната среда;
- повишаване на познанията по организация на селскостопанското производство и оптимално натоварване на машинния парк.

Горският фонд заема около 34% от територията на община Тополовград. Горите се отличават с голямо разнообразие от иглолистна и особено широколистна растителност, като основния горски фонд обхваща склоновете на Сакар планина. Част от този фонд е съставен от изкуствено създадени иглолистни гори - предимно от бял и черен бор, кедър, червен дъб, бреза, акация. Средната биологична възраст на горите е 40 год. и е с преобладаване на широколистната растителност - 82%. Защитени територии са 20 198.7 ха, или 94% от площта на горските територии. Преобладават средносортовата и дребносортовата дървесина и дървата за огрев. Като цяло общината може да задоволява потребностите си от дърва за огрев и дървесина за строителни нужди. Местното население ползва дърва за огрев и малки количества строителна дървесина, добива листников фураж от горите. Голяма част от пашата на добитъка се задоволява от горите.

Държавният горски фонд се управлява от Държавно ловно стопанство „Тополовград“, в структурата на РДГ – Кърджали. Основните приходи идват от продажбата на дървесина и от организирания ловен туризъм. Една от основните дейности на ДЛС е и развитие на ловното стопанство, включително съхраняване и увеличаване популацията на дивеча в Сакар планина. Особено значими са благородният елен и дивата свиня. Срещат се и лисици, зайци, чакали, по поречието на р. Тунджа - фазани, в Сакар планина - кеклици, яребици и др.

Таблица 19: Разпределение на общата горска площ по видове собственост 2019 г. (ха)

Видове собственост	Ха	%
Държавна собственост	21469,5	83,2
Общинска собственост	1512,3	5,9
Собственост на физически лица	2524,1	9,8
Собственост на юридически лица	255,4	1,0
Собственост на религиозни общности	29,1	0,1
Съсобственост	7,6	-
ОБЩО	25789,0	100,0

Източник: ДЛС „Тополовград“

Общата горска площ на територията на община Тополовград към 2019 г. е 25798 ха, от които 83,2% държавен горски фонд, 5,9% общинска собственост, 9,8% гори на частни физически лица и 1% гори на юридически лица. Собственост на религиозни общности са едва 0,1% от горите. Общата лесистост на територията на община Тополовград е 30%.

Таблица 20: Предвидено и осъществено ползване на дървесина от държавния горски фонд на територията общината 2016-2019 г. (куб. м.)

	2016	2017	2018	2019
Комплексно ползване	27091	39501	58752	47755
Действително отсечено	25085	33129	53757	42255

Източник: ДЛС „Тополовград“

Количеството на ползваната дървесина от държавния горски фонд на територията на община Тополовград се увеличава през последните години от 25058 куб. м. през 2016 г. на 53757 куб. м. през 2018 г., а през 2019 г. е 42255 куб. м. Общо за периода са добити 154226 куб. м. или по 38556,5 куб. м. средно на година.

Към 2019 г. 21469,5 ха държавен горски фонд, залесената площ е 18229,8 ха, незалесената дървопроизводителна площ 137,7 ха и незалесена недървопроизводителна площ – 3102 ха. За периода 2016-2018 г. е осъществено следното залесяване в държавни гори:

- 2016 г. – 83 дка
- 2017 г. – 100 дка
- 2018 г. – 122 дка

Горите са източник освен на дървесина и на много ценни ресурси - билки, горски плодове, гъби и др., които могат да бъдат използвани за организиране на дребни производства, осигуряващи заетост на ниско квалифицирани работници.

Стопанското значение на горите не се ограничава само с дърводобива. Ежегодно се предоставят площи на местното население, осигуряващи паша на голяма част от селскостопанските животни. При благоприятни условия се събират билки, гъби и горски плодове, но тази дейност няма стопанско значение, а е предимно за лични нужди на местното население. От голямо значение за населението в района са и защитно-водоохранните и противоерозионни функции на гората.

Горските територии изпълняват функции по отношение на: поддържане на биологичното разнообразие на горските екосистеми; производство на дървесни и недървесни горски продукти;

защита на почвите, водните ресурси и чистотата на въздуха; осигуряване на социални, образователни, научни, ландшафтни и рекреационни ползи; защита на природното и културното наследство; регулиране на климата.

През програмния период 2021-2027 г. е необходимо разработването на програми за залесяване на горските територии, пострадали от бедствия и пожари. Нужно е балансирано използване на горите по начин, който няма да бъде за сметка на устойчивото развитие на туризма. Важно е да не се допуска масово изсичане на гори, което ще доведе до екологични проблеми, да се увеличи площта на горите с рекреационна цел и да се предвидят нови залесителни мероприятия. Предвид факта, че развитието на общинската икономика до голяма степен зависи от използването на горите, то от важно значение е запазването на ресурсите от горския фонд, за да се запазят неговите екологични и социално-икономически функции.

С оглед развитието на туризма в района е важно да не се допуска масово изсичане на гори, което ще доведе до екологични проблеми, да се увеличи площта на горите с рекреационна цел и да се предвидят нови залесителни мероприятия.

Туризм

Община Тополовград разполага с богати туристически ресурс и дадености за развитие на културно-исторически, природен, екологичен, приключенски, познавателен, рекреационен, поклоннически, събитийен, селски туризъм, лов и риболов. Базата за отдых и почивка също е добра, но туристическият потенциал на общината все още не се използва пълноценно за генериране на доходи и икономически растеж.

Според туристическото райониране на България, община Тополовград попада в район „Тракия“ с обща специализация в културния и винения туризъм.

Туристическата индустрия е най-бързо развиващият се сектор на икономиката. За последните години туризмът в района на Тополовград се развива сравнително успешно.

Към Общинска администрация - Тополовград е сформиран Консултативен съвет по туризъм, с включени представители на НПО и собственици на хотели и др. В общината има и регистрирано туристическо дружество „Вишеград“, чиято основна цел е запазване и популяризиране на културно-историческите и природни дадености на района.

Таблица 21: Реализирани нощувки в места за настаняване и подслон в община Тополовград 2017-2019 г.

Брой реализирани нощувки	Брой туристи /пrenoшували лица/	Брой нощувки 2017 г.	Брой нощувки 2018 г.	Брой нощувки 2019 г.	Реализирани нощувки общо
Български граждани	3707	1002	1175	1530	3707
Чужди граждани		28			28

Източник: Община Тополовград

Броят на реализираните нощувки в местата за настаняване и подслон нарастват през последните години с около 53%. Преобладават българските туристи, а преношувалите чуждестранни лица са едва 1% от регистрираните.

Таблица 22: Места за настаняване на територията на община Тополовград към 2020 г.

№	Място за настаняване	Категория	Брой легла	Брой стаи
1	Семеен хотел „Галина Палас“ с.Срем	3	40	20
2	Къща за гости „Силвия“ гр.Тополовград	1	5	4
3	Къща за гости „Сакарци“с.Сакарци	2	20	10
4	Къща за гости „Сакар планина“с. Орешник	2	14	6
5	Къща за гости „Тунджа“с.Срем	3	5	5

Източник: Община Тополовград

Към 2020 г. в общината функционират пет места за настаняване – 1 семеен хотел и 4 къщи за гости с общ капацитет 45 стаи и 84 легла. Заведенията за хранене и развлечения в общината са общо 19, в това число: 1 механа, 1 бистро, 2 кафе-сладкарници, 1 бар, 4 снек-бара и 10 кафенета.

Таблица 23: Заведения за хранене и развлечения в община Тополовград

№	Заведение за хранене и развлечения	Категория	Брой места на закрито	Брой места на открито	Общ брой места
1	Механа „Сакар планина” с.Орешник	2	60		60
2	Кафе-аператив- с.Княжево	1	20	10	30
3	Кафе-аперитив-„Арес”с. Синапово	1	35		65
4	Кафе-аперитив-„Венеция”гр.Тополовград	2	60	80	140
5	Кафе-аперитив-„Ловна среща”с.Радовец	1	50		50
6	Кафе-аперитив-„Боровец” с. Срем	1	10	10	20
7	Кафе-аперитив-„Божура”с.Устрем	1	30	20	50
8	Кафе-аперитив-„До кмета” с. Орлов дол	1	60		60
9	Кафе-Сладкарница-„Галакси” гр. Тополовград	1	30		30
10	Кафе-клуб „Кеш”гр. Тополовград	2	5		5
11	Кафетерия „Нора ДВМ Митко Величков”гр. Тополовград	1	20		20
12	Кафетерия „Париж” гр. Тополовград	1	19	11	30
13	Снек-бар – с.Светлина	1	50		50
14	Снек-бар-„Галина палас” с.Срем	2	40	10	50
15	Снек-бар „Империял” гр. Тополовград	1	50		50
16	Бистро „Динели” гр. Тополовград	1	40	10	50
17	Снек-бар „Хепи” гр. Тополовград	1	35	15	50
18	Бар – клуб Арена гр. Тополовград	2	20		20
19	Кафе - сладкарница „Закачалката” гр. Тополовград	1	20		20

Източник: Община Тополовград

Малкият капацитет на обектите за хранене, предполага невъзможност да се поеме голям туристопоток, съставен от организирани групи. Липсата на предлаган специфичен местен кулинарен специалитет, който да се отличава от предлаганите ястия в ресторантите на другите общини, е фактор с отрицателно влияние върху развитието на конкурентен туризъм, основан на местен туристически продукт. Заведенията за хранене и развлечения нямат капацитет и възможност да изготвят и представят развлекателна програма за своите посетители, като вечерно шоу с жива музика, аниматорска програма за гостите, представяне на българските традиции и обичаи.

Популярни зони за отдих и туризъм са оформени в района на Сакар планина – Палеокастро, пътя за вр. Вишеград, местността „Казанките“, манастир „Света Троица“, землища на села Сакарци и Хлябово, Долнотунджански пролом – Даркая и други.

Към настоящия момент туристическите маршрути в общината с поставена маркировка, която е в лошо състояние са четири. Съществуват и множество маршрути, които не са маркирани и за чието преминаване се изисква ползването на обучени водачи.

Разработените туристически маршрути са:

- Тополовград – Палеокастро – Зайкова чешма (Чешмата е част от екопътека „Хелиос”, която води до античното светилище Палеокастро.) Красивата местност е разположена на 2,5 км югозападно от Тополовград, покрай главния път за Харманли. Чешмата се намира до малка рекичка с вир. Районът е обрасъл с габър, дъб и елша. Туристите могат да отседнат за почивка на беседката, построена над вира. Маршрутът е подходящ за целогодишно посещение.;

- Тополовград - Двата моста - Голямата звезда – Пулева кория – вр. Калето – м. Мангъра – вр. Камик тепе – м. Йоргакев егрек – с. Сакарци. При Двата моста се събират две малки реки и образуват Голямата река. Шосето и мостовите са строени по времето на цар Борис през 1938 г. Местността е красива и приятна за разходки. Богата е на билки, гъби и горски плодове. Намира

се на 3 км югозападно от Тополовград и е пресечна точка на два маркирани туристически маршрута: Хелиос (Тополовград – Палеокастро) и Армуда (Тополовград – с. Сакарци);

- с. Хлябово – м. Евджика – м. Каменна могила – м. Бялата трева – Караманов язовир – м. Гайдарова пещера – местност Нъчеви чеири;

- с. Хлябово - с.Мрамор – Здравчевско дере – пещера „Бозките” – пропадна пещера „Сухата Дрънчи дупка” – Мраморна кариера - Вехтата църква – Манастир „Св. Троица”.

Културно-историческото наследство е основен туристически ресурс на общината.

По-интересните обекти са:

Култов тракийски комплекс „Палеокастро“ на 3 км западно от Тополовград с над 150 релефни диска по крепостта;

Тракийски долмени край с. Устрем и с. Сакарци;

Храм на Слънцето - разположен над рида между с. Хлябово и гр. Тополовград. Той представлява група ветрилообразни скали, осеяни с над 150 изкуствено изчукани релефни и геометрично подредени кръгове, обърнати на изток;

Манастир "Света Троица" - разположен на около 6-7 км от Тополовград, в полите на Сакар планина, един от най-големите манастири в Южна България;

Скални християнски храмове - "Вехтата църква" и скална църква при с. Маточина;

Скални светилища, по-известни сред които са тези в с. Орешник, с. Хлябово;

Антични и Средновековни селища и крепости, по-известни са тези в с. Устрем, с. Българска поляна, с. Орлов дол, с. Светлина, връх „Вишеград „и крепостта "Вукелон";

Православни храмове - църкви и параклиси.

Общински исторически музей-Тополовград; Музейна сбирка в с. Радовец.

Интересни и все още запазени са различни народни традиции, обичаи, празници, етнографски елементи - облекло, песни, предания и др.

Благоприятно от гледна точка за развитие на туризма в района е и биологичното разнообразие в Сакар планина и по долината на река Тунджа. Ресурс за развитието на ловен туризъм представлява дивечовото богатство. От месец март 2003 г. е пусната в експлоатация обновената хижа на Държавната дивечовъдна станция (ДДС) с около 20 легла. Особен интерес за чужденците - ценители, представляват трофеите от Сакарския елен.

Традиционният фестивал на любителските комедийни театри „Велко Кънев“ в Тополовград е включен в Регистъра на фестивалите и събитията на туристическото министерство и също привлича много туристи. През 2019 г. фестивалът спечели Годишната награда на Министерството на туризма в категория „Туристическо събитие“.

Броят на туристите е важен показател при определяне на местата, броя и вида на съдовете за събиране на битовите отпадъци и прогнозиране на количествата генерирани отпадъци в общината от местното население и лицата, посещаващи населените места само за отдих и почивка.

3. Анализ по компоненти на околната среда

Община Тополовград е със съхранена природа и добри параметри на околната среда. Няма сериозни замърсители на основните компоненти на средата - въздух, води, почви. Състоянието на околната среда в общината е пряко обвързано с протичащите урбанизационни процеси на нейната територията, използването на ресурсите ѝ, развитието на промишлеността, туризма, дългогодишните дейности в селското и горското стопанство, както и усилията, насочени към подобряване на инфраструктурата и пречистване на отпадъчните води. Съществуващите екологични проблеми са свързани преди всичко със: незначително замърсяване на атмосферния въздух от промишлеността, транспорта и инцидентно възникващи пожари, замърсяване на водите от селското стопанство, комунално-битовия сектор, липсата на достатъчно пречиствателни станции за отпадни води и липсата на ефективна система за рециклиране, оползотворяване и повторна употреба на основните потоци отпадъци. Всички нерегламентирани сметища в общината са ликвидирани.

Факторите, влияещи върху екологичните качества на околната среда са: автотранспорт, обществено-битови отоплителни източници, селско стопанство и промишлени дейности, които на този етап са незначителни. Елементи на въздействие върху човешкото здраве са газовете, съдържащи серни и азотни окиси, оловни и серно-кисели аерозоли, прах, малки метални частици; отпадъчните промишлени води, съдържащи масла, разтворители, нефтопродукти, ароматични вещества; твърдите битови отпадъци; транспортните шумови нива.

Данните за състоянието на околната среда в общината по компоненти са предоставени от РИОСВ – Стара Загора за периода 2015-2018 г. и от РИОСВ – Хасково за периода 2019-2020 г.

3.1. Атмосферен въздух

Състоянието на качеството на атмосферния въздух (КАВ) се оценява чрез анализ на получените от пунктовете за мониторинг данни и сравнение на измерените концентрации за контролираните замърсители с нормите да КАВ, установени с нормативни актове. Качеството на атмосферния въздух (КАВ) в Република България се следи от Министерството на околната среда и водите чрез Националната система за наблюдение, контрол и информация. За целта територията на страната е разделена на райони за оценка и управление на КАВ. Екологичният статус на качеството на атмосферния въздух се определя въз основа на основните контролирани показатели, регламентирани в Закона за чистотата на атмосферния въздух.

Със Закона за чистотата на атмосферния въздух (В сила от 29.06.1996 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.81 от 15 Октомври 2019 г.) се уреждат условията, реда и начина за оценка и управление качеството на атмосферния въздух, като по този начин се осигурява провеждането на държавната политика по оценка и управление на КАВ, в това число – подобряване на КАВ в районите, в които е налице превишаване на установените норми.

Законът за чистотата на атмосферния въздух определя 11 основни показателя за качество на атмосферния въздух. Основните показатели, характеризиращи КАВ в приземния слой са: суспендирани частици, фини прахови частици, серен диоксид, азотен диоксид и/или азотни оксиди, въглероден оксид, озон, олово (аерозол), бензен, полициклични ароматни въглеводороди, тежки метали – кадмий, никел, живак и арсен.

Съгласно дефиницията „Качество на атмосферния въздух” е състояние на въздуха на открито в тропосферата, с изключение на въздуха на работните места, определено от състава и съотношението на естествените ѝ съставки и добавените вещества от естествен или антропогенен произход.

Основните замърсители в атмосферния въздух вредни за човешкото здраве са: азотен диоксид, серен диоксид, прах и финни прахови частици, бензин, олово, кадмий, арсен полиароматни въглеводороди, толуол, амоняк, фенол и серовъглеродород.

За контролиране на основните и допълнителни показатели на територията на страната се разполагат пунктове за мониторинг на качеството на атмосферния въздух, като част от Националната автоматизирана система за екологичен мониторинг, подсистема – „Въздух”.

По класификация (съгласно Приложение №1 към чл.10, ал.3 и 4 от Наредба №7 за оценка и управление качеството на атмосферния въздух) пунктовете за мониторинг биват:

1. Транспортно – ориентирани (Т) пунктове за мониторинг са тези, при които броят на МПС, преминаващи в кръг с радиус 50 м, е не по-малък от 2500 превозни средства на денонощие.
2. Промислено – ориентирани (П) пунктове за мониторинг са тези, при които има преобладаващо влияние на емисии от производствени и други дейности.
3. Градски фонові пунктове за мониторинг (ГФ) са тези които са разположени в застроената част на град, които не отговарят на критериите по т.2.
4. Извънградски фонові пунктове за мониторинг (ИФ) са разположените на 3-10 км от град, които не отговарят на критериите по т.2 и 3.
5. Регионални пунктове за мониторинг (Р) са разположените на 10-50 км от град, които не отговарят на критериите по т. 2 и 3.

6. Отдалечени пунктове за мониторинг (О) са разположени на повече от 50 км от град, които не отговарят на критериите по т.2 и 3.

Качеството на атмосферния въздух в приземния слой се определя от следните по-често срещани въздушни замърсители - частици (прах, сажди, аерозоли и др.), озон, въглероден оксид, серен диоксид, азотен диоксид, олово, арсен, тежки метали, полициклични ароматни въглеводороди (ПАВ) и др.

Община Тополовград е с нисък потенциал за замърсяване на атмосферния въздух – няма значими източници на емисии. Като цяло качеството на атмосферния въздух не създава риск за здравето хората, тъй като нивата на замърсителите на въздуха /ФПЧ, серен диоксид и азотен диоксид/ не превишават оценъчните прагове. На територията ѝ не са изградени пунктове като част от НАСЕМ за контрол на качеството на атмосферния въздух, няма автоматична измервателна станция, нито ръчен пункт, които да следят качеството на атмосферния въздух (КАВ) в района. През 2020 г. общината е предвидена за контрол на КАВ, чрез мобилна измервателна станция за 51 денонощия. Показатели за изпитване – ФПЧ₁₀, серен диоксид, азотни оксиди, въглероден оксид, озон и метеорологични параметри – посока и скорост на вятъра, температура на въздуха, относителна влажност, налягане и слънчева радиация.

На територията на общината няма обекти в обхвата на Директива 2010/75/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 г., относно емисиите от промишлеността (комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването), респ. Закона за опазване на околната среда. На територията на общината няма и обекти в обхвата на Наредба №1/2005 г., които да са източници на емисии на вредни вещества в атмосферния въздух. Липсват и обекти – големи горивни инсталации, с инсталирана мощност над 50 MW.

На територията на Тополовград се експлоатират 4 бензиностанции - обекти по Наредба №16/1999 г. за ограничаване емисиите на ЛОС при съхранение, товарене или разтоварване и превоз на бензини на територията на Община Тополовград:

- Бензиностанция – „Дитон“ ООД, Тополовград, ул. „Трети март“ №33;
- Бензиностанция – ЕТ „Баена – Ат. Баев“, Тополовград, (пътя за гр. Елхово);
- Бензиностанция – „Петрол“ АД, Тополовград, ул. „Искър“ №14;
- Бензиностанция – „Петрол“ АД, с. Устрем, ул. „Миньор“.

При тези инсталации спазването на съответните Целеви норми за допустими емисии се гарантира чрез изпълнението на установените технически изисквания към тях. Определянето на емисиите от тях се свежда до определяне на тяхното съответствие с установените технически изисквания за съответната инсталация. След привеждане на инсталациите за товарене и разтоварване на безнини в съответствие с техническите изисквания, посочени в Наредба №16, се приема, че емисиите изпускани от тях са сведени до нула. С изтичане на последния преходен период – 31.12.2009 г., всички бензиностанции в община Тополовград са приведени в съответствие с изискванията за улавяне на бензинови пари.

В изпълнение на утвърдената със Заповед №РС-175/24.013.2008 г. на Министъра на околната среда и водите Програма за мониторинг за оценка на съответствието с изискванията на Наредбата за ограничаване емисиите на ЛОС (летливи органични съединения), въвеждаща Директива 2004/42/ЕО на територията на община Тополовград се контролират 8 обекта за търговия на дребно с продукти с покритие и автосервиз с използване на авторепаратурни продукти за покритие.

- ЕТ „Кера Сярова“, гр. Тополовград, ул. „Москва“ 9а - търговия на дребно с продукти за покритие;
- ЕТ „Вики -М“, гр. Тополовград, ул. „България“ 57- търговия на дребно с продукти за покритие;
- „Сторед“ ООД, гр. Тополовград, магазин „Хелиос“- търговия на дребно с продукти за покритие;
- ЕТ „Дервент“, гр. Тополовград, ул. „България“ 59 - търговия на дребно с продукти за покритие;

- ЕТ „Янчо Христов“, гр. Тополовград, ул. „Св.Св.Кирил и Методий“ - търговия на дребно с продукти за покритие;
- ЕТ „Мик - Тони“, гр. Тополовград, ул. „Райна княгиня“ 3 - търговия на дребно с продукти за покритие;
- „Сторед“ ООД, гр. Тополовград, ул. „Сакар планина“ 12а - търговия на дребно с продукти за покритие;
- ЕТ „Бочков-Панайот Бочков“, с. Устрем, ул. "Девети септември" - автосервиз с използване на авторепаратурни продукти за покритие.

Продуктите за покритие са в съответствие, по отношение на максималното съдържание на летливи органични съединения.

Съгласно разпоредбите на Закона за чистотата на атмосферния въздух, нормирането на вредни вещества в отпадъчните газове от двигатели с вътрешно горене се извършва по показатели димност, въглероден оксид, азотни оксиди и въглеродороди. Измерване на емисиите от моторните преводни средства се извършва в рамките на годишния технически преглед.

На територията на община Тополовград няма инсталации за изгаряне и инсталации за съвместно изгаряне на отпадъци, които да замърсяват атмосферния въздух.

Община Тополовград има незначителен индустриален потенциал, което не оказва чувствително влияние на качеството на атмосферния въздух и не се налага изготвяне на програма за намаляване на нивата на замърсителите.

Природните фактори, географските и метеорологични условия са основна предпоставка, която гарантира чистотата и доброто качество на въздуха в общината.

- Площни източници

Поради ниското застрояване, характера на терена, вида на отоплителните уреди, като площни източници се разглеждат комините на битовото отопление и отоплението в обществените сгради на територията.

- Линейни източници

Транспортният поток от леки и товарни автомобили допринасят до известна степен за влошаване на качеството на атмосферния въздух. Отделените от двигателите вредни вещества (азотни оксиди, въглероден оксид, серни оксиди, оловни оксиди) са в основата на замърсяването на приземния атмосферен слой в населените места на територията.

- Неорганизиран източници

Създаването на нерегламентирани сметища за отпадъци са едни от източниците на емисии на парниковия газ метан (CH₄).

Община Тополовград се характеризира с висока чистота и добро качество на атмосферния въздух. Няма установено превишаване на ПДК, климатичните условия не благоприятстват задържане и събиране на атмосферни замърсители в приземния въздушен слой. В общината няма съществени промишлени източници на емисии във въздуха. Предполагаеми причини за по-високи стойности на фини прахови частици /ФПЧ 10 / са запрашените улични платна, използваните през отоплителния сезон горива в битовия сектор, автомобилния транспорт и метеорологичните условия. Замърсяването на атмосферния въздух от транспорта е свързано с лошото състояние на моторните превозни средства, качеството на използваните горива, организацията на движението, състоянието на улиците и пътищата. Този вид замърсяване на въздуха заема все по-голямо място в общото замърсяване, поради увеличението на броя на автомобилите, дългия срок на експлоатацията им, лошата материално – техническа база за поддържането им. Замърсяването на въздуха от строителни дейности е главно от прах и твърди частици. Практически то не оказва съществено влияние за състоянието на атмосферния въздух в общината. Отопителните инсталации са основен източник на замърсяване на въздуха през зимния сезон. С използване на екологично чисто гориво – газ за отоплителните инсталации, замърсяването чувствително ще намалее. Желателно е да се търсят и използват нови енергийни източници, което би допринесло за ограничаване на емисиите с високо съдържание на сяра.

ИЗВОДИ

Състоянието на атмосферния въздух над Община Тополовград се определя като добро. Общината не попада в Район за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух (РОУКАВ), което е свидетелство за ниската степен на замърсеност на въздуха. Територията се характеризира с нисък потенциал на замърсяване – няма установено превишаване на пределно допустимите концентрации /ПДК/, климатичните условия не благоприятстват задържане и събиране на атмосферни замърсители в приземния въздушен слой. Няма замервания за повърхностно натоварване на открити площи. Отоплителните инсталации са основен източник на замърсяване на въздуха през зимния сезон. Желателно е да се търсят и използват нови енергийни източници, което би допринесло за значително намаление на емисиите, свързани с използването на течни и твърди горива, които за България се характеризират с високо съдържание на сяра. За намаляване на количеството енергия за отопление е необходимо да се стимулират технологии, намаляващи топлинните загуби, изпълнението на саниращи мероприятия - топлоизолации и подмяна на дограми с нисък коефициент на топлопроводимост и използването на алтернативни източници на енергия - напр. слънчева енергия, за което климатичните дадености в общината са изключително благоприятни.

3.2. Води

Територията на Община Тополовград попада в Източнобеломорски район за басейново управление на водите с административен център гр. Пловдив.

Оценката за състоянието на водните тела (повърхностни и подземни) е част от Плана за управление на речните басейни (ПУРБ) и се актуализира на всеки шест години. В ПУРБ 2016-2021 г. за Източнобеломорски район е изготвена оценка за състоянието на повърхностните и подземни водни тела на база данните от мониторинга през периода 2010-2014 г. Допълнително Басейнова дирекция „Източнобеломорски район“ (БДИБР) – гр. Пловдив, изготвя междинни оценки за състоянието на водните тела и ежегодни доклади за състоянието на водите, включващи анализ на резултатите от мониторинга през предходните години. Мониторингът бива контролен и оперативен.

Съгласно чл.169, ал. 2 от Закона за водите (в сила от 28.01.2000 г. с посл. изм. и доп. ДВ бр.44 от 13 май 2020 г.), мониторингът на водите и на зоните за защита на водите осигурява съгласуван и изчерпателен преглед на състоянието на водите във всеки район за басейново управление. Мониторингът се извършва по одобрени от Министъра на околната среда и водите програми, разработени от басейновите дирекции в съответствие със спецификата на водните тела и техните характеристики.

Мониторинговите пунктове се определят въз основа на оценка на риска, натоварването и агресивната дейност върху водните тела. Изборът на показатели за анализ е въз основа на вида и количеството натиск, изразяващ се в концентрацията на наблюдаваните замърсители. Оценката на химическото състояние на повърхностните водни тела, замърсяващите вещества се съпоставят с определени стойности на стандартите за качество, въведени с Директива 2008 /105/ на Европейския парламент и на Съвета от 18.12.2008 г. за определяне на стандарти за качество на околната среда в областта на политиката за водите изразена в Наредба за стандарти за качество на околната среда. Рамковата Директива за водите въвежда екологични норми за качество на водните ресурси. Съгласно нея екологичното състояние на водните екосистеми се определя като много добро, добро, лошо или много лошо.

При извършването на оценката на риска водните тела се класифицират в следните категории:

- водни тела в риск – не е необходимо допълнително охарактеризиране или допълнителни мониторингови данни;
- водни тела, които е възможно да са в риск, за които има вероятност да не постигнат екологичните цели, но са необходими допълнителни мониторингови данни;

- водни тела, които не са в риск – не е необходима допълнителна оценка и допълнителни мониторингови данни.

Водните ресурси на община Тополовград са от повърхностни и подземни води.

- **Повърхностни води**

РИОСВ – Хасково няма компетентност и не участва в провеждане на мониторинг на повърхностни води. Съгласно Закона за водите, чл.155, ал.1, т.4, буква „б“, директорът на съответната басейнова дирекция планира и участва в провеждането на мониторинга на водите, обобщава и анализира данните от проведения мониторинг, в това число за химичното и екологичното състояние на повърхностните води.

Съгласно Закона за водите, чл.155, ал.1, т.4, буква „б“, директорът на съответната басейнова дирекция планира и участва в провеждането на мониторинга на водите, обобщава и анализира данните от проведения мониторинг, в това число за химичното и екологичното състояние на повърхностните води.

С оглед тясната свързаност на човешкото здраве с благосъстоянието на жизнената среда, се предприемат строги мерки за мониторинг и контрол на качеството на водите.

При управлението на водите и анализа на антропогенното въздействие и определяне състоянието на водите, се ползва приета класификационна система регламентирана с Наредба Н-4/14.09.2012 г. за характеризирание на качеството на водите, съгласно Рамковата Директива на водите, определяща ограничения с цел, спиране на влошаването на състоянията на водите и защитаващи ги от замърсяване. Състоянието на повърхностните води основно е общ израз за състоянието на повърхностния воден обект, определена от неговото екологично състояние и от неговото химично състояние и водните количества. Качеството на водите най-често се определя от химичното състояние и е основната характеристика за общото състояние. Оценката за състоянието на водния обект се определя по физикохимичните показатели – разтворен кислород, активна реакция, електропроводимост, орто-фосфати, общ фосфор, общ азот, амониев, нитритен и нитратен азот и биохимична потребност от кислород измерена за 5 дни.

Източнобеломорски район /ИБР/ заема централните части на Южна България и обхваща водосборите на реките Марица, Тунджа, Арда и Бяла река. Те формират началото си на българска територия, след което напускат самостоятелно границите на страната и преминават в Република Гърция и Република Турция.

Всичките основни реки в ИБР са част от международния речен басейн на р. Марица, която се влива в Егейско море, като Община Тополовград попада предимно във водосборния басейн на река Тунджа.

Релефът на Общината има нископланински и хълмист характер, с надморска височина от 100 до 300 м, като най-високата точка е връх Вишеград - 856 м. Южната част на Тополовград е заета от склоновете на Сакар планина, а северната е хълмиста, с изключение на долините на реките Соколица - на запад, Синаповска и Тунджа - на изток.

През територията на Община Тополовград с изключение на река Тунджа, протичат малки по дължина и водосборна площ реки.

По информация на БДИБР - Пловдив на територията на Община Тополовград попадат частично 16 повърхностни водни тела (ВТ). Същите са изброени по-долу, като е представен и процентът от ВТ, което попада на територията на Общината.

- ВТ „Р. Синаповска” с код BG3TU200R008 – 30%;
- ВТ „Р. Соколица горно течение” с код BG3MA200R018 – 23%;
- ВТ „Р. Тунджа от вливане на р. Мелнишка до границата” с код BG3TU100R002 – 18%;
- ВТ „Р. Манастирска и ляв приток” с код BG3TU100R003 – 16%;
- ВТ „Р. Тунджа от гр. Елхово до вливане на р. Мелнишка и р. Коруджа” с код BG3TU135R005 – 9%;
- ВТ „Р. Калница” с код BG3TU200R007 – 1%;

- ВТ „Яз. Овчарица” с код BG3MA200L210 – 1%;
- ВТ „Р. Фишера” с код BG3TU100R001 – 1%;
- ВТ „Р. Мелнишка” с код BG3TU100R004 – 1%;
- ВТ „Р. Овчарица от яз. Овчарица до вливането ѝ в р. Сазлийка” с код BG3MA200R022 – 0,2%;
- ВТ „Р. Голяма река (р. Пъстрогорска)” с код BG3MA100R005 - 0,1%;
- ВТ „Р. Дряновска” с код BG3TU500R015 – 0,1%;
- ВТ „Р. Левченска река” с код BG3MA100R004 – 0,1%;
- ВТ „Р. Поповска от яз. Малко шарково до устие, р. Ахлатийска” с код BG3TU500R012 – 0,1%;
- ВТ „Р. Бакър дере (р. Йерусалимовска)” с код BG3MA100R010 – 0,1%;
- ВТ „Р. Араплийска река, р. Куруджа, р. Боялъшка” с код BG3TU500R011 – 0,1%.

Най-значителната водна артерия, преминаваща през територията на Община Тополовград е **река Тунджа**. Тя води началото си от 2083 м н.в. под името Селска река, на 250 м южно от връх Юрушка Грамада (2 136 м) в Калоферска планина на Стара планина.

След тополовградското село Княжево, Тунджа навлиза в дългия и живописен Сремски пролом между Сакар планина на запад и Дервентските възвишения на изток. Проломът е тесен, 100-200 м, със стръмни и голи склонове, с каменисто и неравно корито на реката. Между селата Срем и Устрем има малко уширение от 0,8-1,0 км, след което до напускането си на България става пак тесен с обезлесени склонове и на места почти каньоновиден. Тук ширината на водното течение е около 60 м, със средна дълбочина от 1-2 м.

Източно от село Маточина, Тунджа напуска пределите на България и навлиза в Турция. Преди това около 10 км по течението на реката преминава участък от държавната граница между България и Турция. Влива се отляво в река Марица на 32 м н.в. в чертите на град Одрин.

Територията на Община Тополовград попада в южната част на водосборната област на реката.

Речен отток

Средногодишният отток на р. Тунджа се изменя в границите от 0,470 м³/сек при гр. Калофер до 33,516 м³/сек при гр. Елхово или 39,710 м³/сек при границата с Турция. Отточните модули се изменят в диапазона от 17,87 л/сек/км² за гр. Калофер до 5,04 л/сек/км² при границата. Най-високи отточни модули имат старопланинските притоци, поради голямата надморска височина 1200 м. На територията на Община Елхово, р. Синаповска при средна надморска височина около 200 м, има среден отточен модул само 3,72 л/сек/км² измерен при нейното устие/. Минималният средномесечен отток е типичен през лятно-есения период, като е най-силно изразен през месец септември. Той е с широк диапазон: от 1 м³/сек за малки слабо регулирани естествени речни течения като р. Турийска, Мараш и Синаповска до 4,067 м³/сек за р. Тунджа при границата. През този период най-голям дял за поддържането на оттока се пада на подземното подхранване.

Вътрешногодишно разпределение на оттока

Вътрешногодишното разпределение на оттока в поречието на р. Тунджа е обусловено от сезонните изменения на оттокообразуващите фактори, характерни за преходния климатичен район, в който попада водосборния басейн. За районите с малка надморска височина са характерни предимно течните валежи, неустойчива и краткотрайна снежна покривка през зимния период. За планинските части на басейна е характерно задържане на сравнително устойчива снежна покривка през зимата, продължителни и обилни валежи през пролетта. Продължителен засушлив период с високи температури, обхващащ лятото и есента е характерен за целия водосборен басейн. В по-ниските водосборни басейни на притоците, началото на пълноводието се измества към зимата и есента. Заедно с това се увеличава продължителността на сухия период, което е твърде неблагоприятно за растенията и за регулирането на оттока за мелиорации.

Таблица 24: Вътрешногодишно разпределение на оттока на р. Тунджа и нейните притоци

Река, пункт	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
Главна река													
р. Тунджа при гр. Калофер	5,8	6,3	9,0	17,0	21,7	12,3	5,8	3,8	3,2	4,2	4,7	6,0	100
р. Тунджа при с. Павел Баня	5,3	7,8	9,8	16,9	21,1	12,2	5,6	3,7	3,3	3,7	4,6	6,0	100
р. Тунджа при с. Баня	8,8	12,8	16,7	14,6	14,4	8,4	3,5	2,9	2,3	3,1	5,2	7,3	100
р. Тунджа при гр. Ямбол	9,3	14,2	16,0	14,3	13,1	7,7	3,3	2,6	2,5	3,2	5,5	8,3	100
р. Тунджа при границата	9,9	15,0	15,9	13,8	12,1	7,3	3,3	2,7	2,6	3,3	5,7	8,5	100
Притоци													
р. Турийска при с. Турия	10,1	17,6	18,7	16,1	11,9	7,3	1,8	0,9	0,8	2,2	4,8	7,8	100
р. Енинска при с. Енина	7,0	9,1	12,6	18,9	15,6	9,4	5,4	3,2	3,0	3,5	4,9	7,2	100
р. Беленска при с. Чумерна	9,3	14,7	14,6	16,2	11,9	6,9	3,4	2,1	2,4	2,8	6,1	9,6	100
р. Асеновска при м. Предела	10,5	16,5	15,3	14,5	11,0	6,8	3,5	2,0	1,7	2,4	4,5	11,2	100
р. Синаповска	14,8	19,4	17,0	10,5	7,5	5,3	3,6	2,4	2,2	2,8	5,1	9,4	100
р. Поповска	13,9	18,8	16,0	12,3	7,5	4,6	2,6	2,3	2,7	3,9	6,6	8,8	100
р. Мочурица при с. Воденичане	11,1	19,8	14,3	11,3	8,4	5,0	2,6	2,0	3,6	4,2	6,7	11,0	100

В речния басейн на реката са определени следните водни тела:

1. Водно тяло BG3TU135R005 - р. Тунджа от гр. Елхово до вливане на р. Мелнишка и р. Коруджа, с код на типа R12 и описание на типа - Големи равнинни реки в екорегиян 7, дължина на реката - 24,07880923 км и водосборна площ 100,7267302 км².

Водното тяло е със следната характеристика: варираща надморска височина <150(200) м варира, смесена геология - силикати, варовик. Площ на водосборните области >7000 км², големи и много големи. Наклонът (енергия на потока) е слаб <1%. Формата на долината е широка речна долина на места тясна U-образна долина, доминиращ дънен субстрат пясъци (0,064 –2). Водите са сладководни <0,5%.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е лошо, химична оценка на състоянието – няма данни. Показателите, влошаващи състоянието са: Макрозообентос, NO₂, PO₄. Поставени цели: 1. Постигане на добро състояние по Макрозообентос, NO₂, PO₄ – срок до 2022-2027 г. 2. Постигане на добро състояние или опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването.

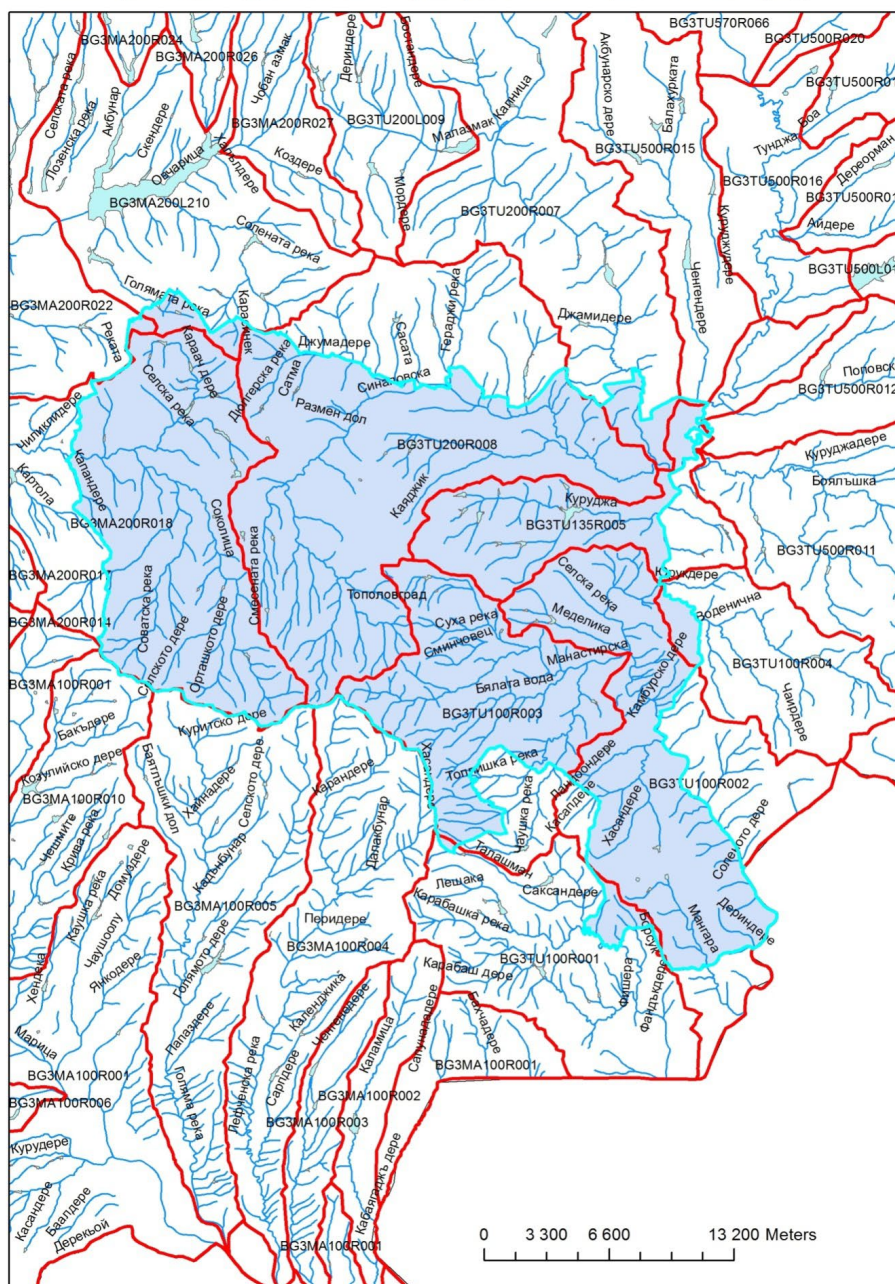
2. Водно тяло BG3TU100R002 - р. Тунджа от вливане на река Мелнишка до границата, код на типа R12 и описание на типа - Големи равнинни реки в екорегиян 7, дължина на реката - 28,0771737 км и водосборна площ 193,714167 км².

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е умерено, химична оценка на състоянието – няма данни. Показателите, влошаващи състоянието са: Макрозообентос, Фитобентос, NO₃, NH₄, PO₄. Поставени цели: 1. Постигане на добро състояние по Макрозообентос, Фитобентос, NH₄, PO₄ – срок 2016-2021 г. 2. Опазване на доброто състояние и предотвратяване влошаването.

Пунктът за проверка качеството на повърхностните води е с шифър 30059329/река Тунджа, моста при село Срем/, Пунктът за мониторинга на водите е определен със заповед на Министъра на околната среда и водите. Проектната категория на река Тунджа от село Княжево до границата ни с Република Турция е III категория. Стойностите на изследваните показатели на водата отговарят на стандартите именно за трета категория.

Повърхостни водни тела на територията на община Тополовград

Фиг. 8: Повърхностни водни тела, преминаващи през територията на Община Тополовград

3. Водно тяло BG3TU200R007 река Калница (до 29 юни 1942 г. Азмака), с код на типа R13 и описание на типа - Малки и средни равнинни егейски реки е ляв приток на Синаповска река от басейна на Тунджа. Дължината ѝ е 56,8264195 км. Площта на водосборния басейн на Калница е 455,0018415 км². Основни притоци: леви – Бааладере, десни притоци-Малазмак, Чаталдере.

Река Калница извира под името Текиря на 203 м н.в. от Светиилийските възвишения, на 1,3 км югоизточно от село Питово, Община Нова Загора. По цялото си протежение протича в плитка долина с песъчливо корито и с много малък надлъжен наклон (0,15 м/км). В горното си течение протича през западната част на Ямболското поле, до село Бояджик на изток, а след това до село Генерал Инзово на югоизток, като в този последен участък, коритото ѝ е коригирано с водозащитни диги. След това заобикаля от изток Светиилийските възвишения и след село Пчела протича през западната част на Елховското поле с множество меандри. Влива отляво в

Синаповска река от басейна на Тунджа на 97 м н.в., на 1 км преди устието на последната в Тунджа. Реката е с основно дъждовно подхранване с максимум през есенно-зимните месеци. Среден годишен отток при село Крумово 1,65 м³/сек.

По течението на реката и по някои от нейните притоци са изградени множество микроязовири, използвани за напояване в Ямболското и Елховското полета и за регулиране на оттока – „Бояджик 3”, „Ботево 2”, „Болярско 1”, „Болярско 2”, „Роза 1”, „Роза 3”, „Инзово”, „Малазмак”, „Пчела 1”, „Пчела 2” и др.

Водното тяло е от речен тип R13 с характеристика: варираща надморска височина <150(300) м варира, геология – смесена, силикати. Площ на водосборните области <1300 км², малки и средни. Наклонът (енергия на потока) е слаб <1%. Формата на долината е широка речна долина на места тясна U-образна долина, доминиращ дънен субстрат пясъци (0,064 –2), тиня (<0,064). Водите са сладководни <0,5%.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е лошо, химична оценка на състоянието – няма данни. Показателите влошаващи състоянието са: Макрозообентос, Електропроводимост, БПК, РО4. Поставени цели: 1. Постигане на добро състояние по Макрозообентос, Електропроводимост, БПК, РО4 – срок до 2022-2027 г. 2. Постигане на добро състояние или опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването.

4. Водно тяло BG3TU200R008-Синаповска река (старо име Явуздере) с код на типа R14 и описание на типа - Субсредиземноморски малки и средни реки е десен приток на Тунджа. Дължината ѝ е 40,50290377 км, а площта на водосборния басейн на реката е 292,5753252 км². Основни притоци: леви – Смесена река, Размендол, Джумадере, Гераджи, Калница – най - голям приток, а десен приток-Илиман.

Синаповска река извира под името Голямата река на 574 м н.в. в Сакар планина, на 3 км северно от връх Вишеград (856 м), най-високата точка на планината. До село Доброселец протича в тясна долина, в началото на северозапад, а след това на североизток. След устието на левия си приток, Смесената река се нарича Синаповска река. След селото реката рязко сменя посоката си на изток и югоизток и протича между северните разклонения на Сакар планина на юг и Манастирските възвишения на север. В този участък долината ѝ значително се разширява и е с асиметричен профил – с по-стръмни десни (южни) склонове. След село Синапово навлиза в югозападната част на Елховското поле и си влива отдясно в река Тунджа на 96 м н.в., на 1 км североизточно от село Княжево.

Реката е с основно дъждовно подхранване с максимум през есенно-зимния сезон. Среден годишен отток при село Синапово 1,3 м³/сек.

По течението на реката в Община Тополовград са разположени 3 села: Доброселец, Чукарово и Синапово. В долното течение водите на реката се използват за напояване.

Водното тяло е от речен тип R14 със следната характеристика: варираща надморска височина <500(650) м силно варира, геология – предимно от силикатни (магмени и метаморфни) скали. Площ на водосборните области <1100 км², малки и средни. Разстояние до извора – варира силно. Наклонът (енергия на потока) - варира силно. Специфичен тип – поройни реки с летен период на силно маловодие – до пресъхване. Голяма вариабилност на оттока. Формиране на кратки високи вълни, практически през цялата година. Есенно-зимен отток по-висок от пролетния. Форма на долината-могат да включват всички форми. Доминиращ дънен субстрат-варира силно - дънни наносни форми със големи размери, субстрат от валчести камъни до пясък. Водите са сладководни <0,5%.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е добро, химична оценка на състоянието – няма данни. Показателите влошаващи състоянието са: няма такива. Поставени цели: 1. Опазване на доброто екологично състояние и предотвратяване на влошаването – срок до 2015 г. 2. Постигане на добро състояние или опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването.

5. Водно тяло BG3TU500R011Араплийска река (по-старото име на село Чернозем – Араплии), с код на типа R14 и описание на типа - Субсредиземноморски малки и средни реки е

ляв приток на Поповска река. Дължината ѝ е 67,00677861 км, а площта на водосборния басейн е 350,1533293 км², което представлява 65,9% от водосборния басейн на Поповска река.

Араплийска река извира под името Голяма Дервентска река на 484 м н.в. от Дервентските възвишения, на 500 м югозападно от връх Чакърбаба (540 м), разположен на границата с Турция. До село Чернозем, където отдясно се влива най-големият ѝ приток Боялъшка река тече в тясна гориста долина. В началото до село Вълча поляна в западна посока, до село Раздел – в северна, а след това до село Чернозем – в северозападна. След Чернозем долината ѝ се разширява и реката меандрира. Влива отляво в Поповска река от басейна на Тунджа на 98 м н.в., само на 350 м преди устието на последната в Тунджа.

Реката е с основно дъждовно подхранване с максимум през есенно-зимните месеци. Малка част от водите на реката се използват за напояване.

Водното тяло е от речен тип R14, чиято характеристика е следната: варираща надморска височина <500(650) м силно варира, геология – предимно от силикатни (магмени и метаморфни) скали. Площ на водосборните области <1100 км², малки и средни. Разстояние до извора – варира силно. Наклонът (енергия на потока) - варира силно. Специфичен тип – поройни реки с летен период на силно маловодие – до пресъхване. Голяма вариабилност на оттока. Формиране на кратки високи вълни, практически през цялата година. Есенно-зимен отток по-висок от пролетния. Форма на долината-могат да включват всички форми, доминиращ дънен субстрат Варира силно; Дънни наносни форми със големи размери, субстрат от валчести камъни до пясък. Водите са сладководни <0.5%.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е добро, химичната оценка на състоянието – няма данни. Показателите, влошаващи състоянието са - няма такива. Поставени цели: 1. Опазване на доброто екологично състояние и предотвратяване на влошаването – срок до 2015 г. 2. Постигане на добро състояние или опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването.

6. Водно тяло BG3TU500R012 - р. Поповска от яз. Малко Шарково до устие, р. Ахлатийска, с код на типа R14 и описание на типа - Субсредиземноморски малки и средни реки е ляв приток на Тунджа. Дължината ѝ е 47,42679754 км, а площта на водосборния басейн на реката е 351,3275265 км². Основни притоци са: леви - Боялъшка река, Араплийска река (най-голям приток) и десни Алатлийска река, Балъклия, Крушевска река (Кошудере), Селската река, Юздере, Исуфларска река, Кавакдере, Геренската вада.

Поповска река е вторият по големина приток на Тунджа. Извира под името Воденска река на 482 м н.в. в местността Белия гръбнак, в източната част на Дервентските възвишения, в непосредствена близост до границата с Турция. В най-горното си течение протича в тясна и залесена долина, в началото на запад, а след това на север. След селото завива на северозапад, като долината ѝ запазва тесния си характер до град Болярово, но вече обезлесена. След града долината на Поповска река значително се разширява, появяват се множество меандри и няколко пъти сменя посоката си на течение – от Болярово на североизток, в района на село Дъбово на северозапад, а след село Попово и до устието си – на югозапад. След село Добрич протича през Елховското поле. Влива отляво в река Тунджа на 98 м н.в., на 800 м северно от разклона за КПП „Лесово” и Тополовград. Реката е с основно дъждовно подхранване с максимум от февруари до юни и минимум от юли до ноември. Среден годишен отток при стената на язовир „Малко Шарково” 0,9 м³/с. Водите на реката се използват за напояване – язовир „Малко Шарково”, който служи и за регулиране на оттока на реката.

Водното тяло е от речен тип R14, чиято характеристика е следната: варираща надморска височина <500 (650) м силно варира, геология – предимно от силикатни (магмени и метаморфни) скали. Площ на водосборните области <1100 км², малки и средни. Разстояние до извора – варира силно. Наклонът (енергия на потока) - варира силно. Специфичен тип – поройни реки с летен период на силно маловодие – до пресъхване. Голяма вариабилност на оттока. Формиране на кратки високи вълни, практически през цялата година. Есенно-зимен отток по-висок от пролетния. Форма на долината - могат да включват всички форми.

Доминиращ дънен субстрат - варира силно - дънни наносни форми със големи размери, субстрат от валчести камъни до пясък. Водите са сладководни <0,5%.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е добро, химичната оценка на състоянието – няма данни. Показателите, влошаващи състоянието са - няма такива. Поставени цели: 1. Опазване на доброто екологично състояние и предотвратяване на влошаването – срок до 2015 г. 2. Постигане на добро състояние или опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването.

7. Водно тяло BG3TU100R004 - р. Мелнишка, с код на типа R14 и описание на типа- Субсредиземноморски малки и средни реки, дължина на реката - 17,37019303 км и водосборна площ 79,83282626 км².

Водното тяло е от речен тип R14, чиято характеристика е следната: варираща надморска височина <500(650) м силно варира, геология – предимно от силикатни (магмени и метаморфни) скали. Площ на водосборните области <1100 км², малки и средни. Разстояние до извора – варира силно. Наклонът (енергия на потока) - варира силно. Специфичен тип – поройни реки с летен период на силно маловодие – до пресъхване. Голяма вариабилност на оттока. Формиране на кратки високи вълни, практически през цялата година. Есенно-зимен отток по-висок от пролетния. Форма на долината - могат да включват всички форми. Доминиращ дънен субстрат- варира силно-дънни наносни форми със големи размери, субстрат от валчести камъни до пясък. Водите са сладководни <0,5%.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е отлично, химичната оценка на състоянието – няма данни. Показателите, влошаващи състоянието са: няма такива. Поставени цели: 1. Опазване на доброто екологично състояние и предотвратяване на влошаването – срок до 2015 г. 2. Постигане на добро състояние или опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването.

8. Водно тяло BG3TU100R003- р. Манастирска и ляв приток, с код на типа R14 и описание на типа - Субсредиземноморски малки и средни реки, дължина на реката - 17,37019303 км и водосборна площ 79,83282626 км².

Водното тяло е от речен тип R14, чиято характеристика е следната: варираща надморска височина <500(650) м силно варира, геология – предимно от силикатни (магмени и метаморфни) скал. Площ на водосборните области <1100 км², малки и средни. Разстояние до извора – варира силно. Наклонът (енергия на потока) - варира силно. Специфичен тип – поройни реки с летен период на силно маловодие – до пресъхване. Голяма вариабилност на оттока. Формиране на кратки високи вълни, практически през цялата година. Есенно-зимен отток по-висок от пролетния. Форма на долината - могат да включват всички форми. Доминиращ дънен субстрат- варира силно-дънни наносни форми със големи размери, субстрат от валчести камъни до пясък. Водите са сладководни <0,5%.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е отлично, химичната оценка на състоянието – няма данни. Показателите, влошаващи състоянието са: няма такива. Поставени цели: 1. Опазване на доброто екологично състояние и предотвратяване на влошаването – срок до 2015 г. 2. Постигане на добро състояние или опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването.

9. Водно тяло BG3TU100R001- р. Фишера, с код на типа R14 и описание на типа- Субсредиземноморски малки и средни реки, дължина на реката - 25,66814029 км и водосборна 126,2924188 км². Извира северно от връх Дервиш могила – 690 м. В началото се нарича Талашманска река, южно от с. Студена в нея се влива Дулап дере, образувано от сливането на двете малки рекички Габъра и Лещака. Река Фишера е издълбала красив малък пролом в последните ридове на Сакар планина и лъкатуши сред големи гранодиоритни канари надвесили се от двете ѝ страни. Близко до с. Варник реката приема р. Карабашка, която извира от южното подножие на вр. Дервиш могила от извора Пейчева чешма и протича по източното подножие на рида Карабаш. Накрая Фишера преминава покрай варовиковото плато Куртка и след това

пресича държавната граница на България с Република Турция, поема през равна Тракия към р. Тунджа.

Река Мангъра извира южно от с. Радовец, първоначално се движи на североизток, при с. Филипово, прави завой и поема в югоизточна посока. Южно от с. Присадец образува малък красив пролом в последните сакарски ридове. Накрая преминава североизточно от Балдуиновата кула /Вукелон/ и с. Маточина и се влива в р. Тунджа точно там, където тя напуска и пределите на България.

Долината на р. Фишера е V-образна и е със средна дълбочина приблизително 70-80 м. Оформена е сред нископланински релеф, за който не е характерно образуването на подобен тип меандри. Вследствие на съвременната ерозионна дейност на реката около 1 км от старото речно корито, то е изолирано при проникването на водите през един от завоите на реката. Поради голямата денивелация между двете точки на байпаса се е образувало врязване на новото русло в коренните скали и осушаване на стария меандър на реката.

Той се залива само по време на пролетните валежи, а през лятото се запазват само отделни вирчета в по-дълбоките участъци на руслото. Най-тесната част на ждрелото е широка 2-3 м и достига 7-10 м дълбочина.

Водното тяло е от речен тип R14, чиято характеристика е следната: варираща надморска височина <500(650) м силно варира, геология – предимно от силикатни (магмени и метаморфни) скали. Площ на водосборните области <1100 км², малки и средни. Разстояние до извора – варира силно. Наклонът (енергия на потока) - варира силно. Специфичен тип – поройни реки с летен период на силно маловодие – до пресъхване. Голяма вариабилност на оттока. Формиране на кратки високи вълни, практически през цялата година. Есенно-зимен отток по-висок от пролетния. Форма на долината - могат да включват всички форми. Доминиращ дънен субстрат-варира силно-дънни наносни форми със големи размери, субстрат от валчести камъни до пясък. Водите са сладководни <0,5%.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е умерено, химичната оценка на състоянието – няма данни. Показателите, влошаващи състоянието са: Макрозообентос. Поставени цели: 1. Постигане на добро екологично състояние по Макрозообентос - срок 2016-2021 г. 2. Постигане на добро състояние или опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването.

10. Водно тяло BG3MA200R018 – р. Соколица (до 29 юни 1942 г. носи името Дуван дере) с код на типа R13 и описание на типа - Малки и средни равнинни егейски реки, ляв приток на река Сазлийка, от басейна на Марица. Дължината ѝ е 31,3890936 км, а площта на водосборният басейн е 223,2408524 км².

Река Соколица извира под името Сакарско дере на 713 м н.в. в южното подножие на връх Боговец (738 м) в планината Сакар. До село Орлов дол долината ѝ е дълбока и ориентирана на север, всечена в младолевантийска акумулационна повърхнина. След това завива на запад и протича в широка долина с малък надлъжен наклон. Влива се отляво в река Сазлийка от басейна на Марица на 86 м н.в., южно град Гълъбово. Преди изграждането на язовир „Розов кладенец“, реката се е вливала северно от града.

Речният режим на подхранване е с плувиален характер, което определя ясно изразен пролетен максимум на оттока – януари-май, а минимумът – юли-октомври.

По самото течение на реката няма язовири, но по множество от притоците ѝ има изградени няколко микроязовира („Розов кладенец“, „Медникорово“, „Мъдрец“, „Червена река“ и др.), използвани за напояване и промишлено водоснабдяване.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е умерено, за химичната оценка на състоянието – няма данни. Показателите, влошаващи състоянието са: Макрозообентос, Фитобентос. Поставени цели: 1. Постигане на добро екологично състояние по Макрозообентос и Фитобентос – срок 2022-2027 г. 2. Постигане на добро състояние или опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването.

11. Водно тяло BG3MA200R022 р. Овчарица с код на типа R13 и описание на типа - Малки и средни равнинни егейски реки. Тя е ляв приток на река Сазлийка, от басейна на Марица, с дължина 21,16829828 км и площ 335,6518773 км².

Река Овчарица е най-големият приток на река Сазлийка. Извира на 310 м н.в. от Светиилийските възвишения, на 1 км източно от връх Острата вила (Острия чатал) (416 м, най-високата точка на възвишенията). До село Златари тече в дълбока долина, след което навлиза в Горнотракийската низина. До вливането си в язовир „Овчарица“ тече на юг, а след това на югозапад, като преминава през откритите рудници на „Марица-Изток“, където коритото ѝ е изцяло коригирано. Влива се отляво в река Сазлийка от басейна на Марица на 94 м н.в., на 1,3 км югозападно от село Любеново, Община Раднево.

Речният режим на подхранване е с плувиялен характер, което определя ясно изразен пролетен максимум на оттока – януари-май, а минимумът – юли-октомври. В горното течение водите на реката се използват за напояване – язовир „Прохорово“ и др., а в долното – за промишлено водоснабдяване на ТЕЦ-вете в „Марица-Изток“ – язовир „Овчарица“.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е умерено, химична оценка на състоянието – неизвестно. Показателите, влошаващи състоянието са: Макрозообентос, Електропроводимост, БПК, NO₂. Поставени цели: 1. Постигане на добро състояние по Макрозообентос, Електропроводимост, БПК, NO₂ – срок до 2022-2027 г. 2. Постигане на добро състояние или опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването.

12. Повърхностно водно тяло BG3MA100R005 „Река Голямата (Пъстрогорска)“ с код на типа R14 и описание на типа Субсредиземноморски малки и средни реки, дължина на реката 34,86936245 км и водосборна площ 164,9161737 км² е ляв приток на Марица.

Голяма река извира на 612 м н.в. в Сакар планина, на 100 м от кръстопътя Голямата звезда. Тече в южна посока в плитка наносна долина, на отделни места и с проломен характер. В средното си течение носи името Буюклийска река, а в долното – Канаклийска река. Влива отляво в река Марица на 48 м н.в., на 2 км югоизточно от град Свиленград.

Реката е с основно дъждовно подхранване, като максимумът е в периода декември-май. Част от водите на реката се използват за напояване.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е умерено, химична оценка на състоянието – неизвестно. Показателите, влошаващи състоянието са: Макрозообентос. Поставени цели: 1. Постигане на добро състояние по Макрозообентос – срок до 2016-2021 г. 2. Постигане на добро състояние или опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването.

13. Водно тяло BG3MA100R004 Левченска река (Левка), с код на типа R14 и описание на типа Субсредиземноморски малки и средни реки, дължина на реката 41,49808118 км и водосборна площ 144,1094365 км², ляв приток на река Марица. Отводнява част от югозападните склонове на Сакар планина.

Левченска река извира под името Карталдере на 730 м н.в. в Сакар планина, на 2,6 км северозападно от връх Вишеград (856 м, най-високата точка на планината). Тече в южна посока в тясна, на места проломна долина. След село Димитровче долината ѝ се разширява и става асиметрична със стръмни леви и полегати десни склонове. Влива отляво в река Марица на 44 м н.в., на 400 м югозападно от село Генералово, Община Свиленград. Основни притоци: Карандере, Кюйдере, Хасандере, Перидере, Лупца, Келенджика, Селска река (всичките леви).

Реката е с основно дъждовно подхранване, като максимумът е в периода декември-май. Част от водите на реката, главно в долното течение се използват за напояване.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е добро, химична оценка на състоянието – неизвестно. Показателите, влошаващи състоянието са: няма. Поставени цели: 1. Опазване на доброто състояние и предотвратяване влошаването – срок до 2015 г. 2. Постигане на добро състояние или опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването.

14. Повърхностно водно тяло BG3MA100R010 р. Бакър дере (р. Йерусалимовска), с код на типа R14 и описание на типа Субсредиземноморски малки и средни реки, дължина на реката 22,31761772 км, ляв приток на река Марица. Отводнява част от югозападните склонове на Сакар планина.

Бакърдере извира под името Голямата река на 619 м н.в. в Сакар планина на 1,8 км североизточно от с. Черепово, Община Харманли. Тече в южна посока в тясна, на места проломна долина (защитената местност „Бакърлия“). След село Йерусалимово долината ѝ се разширява и под името Йерусалимовска река се влива отляво в река Марица на 64 м н.в., на 1 км североизточно от град Любимец.

Реката е с основно дъждовно подхранване, като максимумът е в периода декември-май. По течението на реката няма населени места. Водите на реката се използват за напояване – язовир „Иваново“.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е умерено, химична оценка на състоянието – неизвестно. Показателите, влошаващи състоянието са: Макрозообентос. Поставени цели: 1. Постигане на добро състояние по Макрозообентос, – срок до 2016-2021 г. 2. Постигане на добро състояние или опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването-срок неизвестно.

15. Водно тяло BG3TU500R015 р. Дряновска с код на типа R13 и описание на типа Малки и средни равнинни егейска реки, дължина на реката 26,2942598 км и водосборна площ 102,9258331 км².

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е неизвестно, химична оценка на състоянието – неизвестно. Показателите, влошаващи състоянието: няма данни. Поставени цели: 1. Постигане на добро екологично състояние/потенциал или опазване на доброто състояние и предотвратяване влошаването . срок неизвестно 2. Постигане на добро състояние или опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването.

16. Водно тяло BG3MA200L210 яз. Овчарица (BG3MA200L023 и BG3MA200L025 съгласно ПУРБ 1) с код L15 и код на типа Големи равнинни среднодълбоки язовири в екорегия 7, площ 169,2718 км², дължина 9,117909 км и цел на ползването енергетика (без ВЕЦ) е язовир в Югоизточна България по поречието на едноименната река.

Язовирът се намира непосредствено до ТЕЦ „Марица Изток 2“ и служи за охлаждане турбините на ТЕЦ-а. Поради това водата му не замръзва през зимата, когато поддържа средна температура от около 18 градуса. Язовир Овчарица е и предпочитано място за спортен риболов.

Язовир Овчарица се намира на 50 км югоизточно от град Стара Загора. Освен ТЕЦ „Марица Изток 2“ близо до него са разположени и селата Радецки, Бял Кладенец, Скалица, Маца и Овчи кладенец. Стената му е от земнонасибен тип с височина 22 м и дължина по короната 1480 м. Бреговете на язовира са обрасли с водолюбива растителност, предимно папур. На места в долините на вливащите се в язовира реки се среща мочурна и хигрофитна тревна растителност. Сред дървесните видове преобладава върбата.

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. общото екологично състояние на ВТ е неизвестно, химична оценка на състоянието – неизвестно. Показателите влошаващи състоянието са: няма данни. Поставени цели: 1. Постигане на добро екологично състояние/потенциал или опазване на доброто състояние и предотвратяване влошаването, срок – неизвестно 2. Постигане на добро състояние или опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването.

Химичното състояние на повърхностните водни тела се оценява в два класа – добро и лошо, които се изобразяват съответно със син и червен цвят. За извършване на достоверна оценка е необходимо минималната честотата на анализ да бъде 12 пъти в годната (1 път месечно). Тези водни тела, които отговарят на средногодишните стойности на стандартите за качество на околната среда (СГС-СКОС) са в добро състояние, а за водните тела, в които се констатира превишаване на СГС-СКОС е определено лошо състояние. Във водните тела, в които не се извършва мониторинг на приоритетни вещества поради липсата на идентифициран натиск, химичното състояние е определено като „неизвестно“.

През 2019 г. в 41 повърхностни водни тела са извършени анализи за наличие на приоритетни вещества, като резултатите от мониторинга показват превишаване на стандартите за качество на околната среда по показател хлорпирифос- етил в едно водно тяло „Река Меричлерска”, и това водно тяло е определено в лошо химично състояние.

Таблица 25: Брой повърхностни ВТ по химично състояние на територията на област Хасково и Кърджали

ВТ	Марица	Тунджа	Арда	Бяла	Общо
Добро	21	1	17	1	40
Лошо	1	0	0	0	1
Неизвестно	2	0	7	1	10
общо ВТ	24	1	24	2	51

Източник: Доклад за състоянието на околната среда за 2019 г. на РИОСВ - Хасково

Оценката на екологичното състояние/потенциал на повърхностните водни тела се извършва по класификационна система за биологични и физико-химични елементи за качество, и стандарти за качество на околната среда за химични елементи и специфични замърсители, включени в Наредба № Н-4 от 14.09.2012г. за характеризирание на повърхностните води.

Екологичното състояние на повърхностните водни тела се оценява в пет класа: отлично, добро, умерено, лошо и много лошо, които се изобразяват с показаните в таблицата цветове.

отлично	добро	умерено	лошо	много лошо
---------	-------	---------	------	------------

В Таблица № 26 са дадени резултатите от оценката на екологичното състояние на повърхностните водни тела в област Хасково и Кърджали по речни басейни.

Таблица 26: Брой водни тела разпределени по екологично състояние/потенциал в области Хасково и Кърджали

Общо ВТ	Марица	Тунджа	Арда	Бяла	Общо
Отлично	0	0	0	0	0
Добро	1	0	18	2	21
Умерено	18	1	6	0	25
Лошо	4	0	0	0	4
Много лошо	1	0	0	0	1
ВТ	24	1	24	2	51

Източник: Доклад за състоянието на околната среда за 2019 г. на РИОСВ - Хасково

Анализът на резултатите показва, че през 2019 г. водните тела в добро екологично състояние са 21, в умерено – 25 и в лошо и много лошо състояние 5 водни тела. При сравняване на резултатите с тези през 2018 г. не се наблюдава подобряване на екологичното състояние/потенциал (през 2018 г. 21 водни тела са в добро екологично състояние, 24 в умерено и 5 водни тела в лошо и много лошо екологично състояние/потенциал). Основните физико-химични показатели, по които се наблюдават отклонения са свързани с органично замърсяване - ортофосфати, общ фосфор, амониев азот, нитритен азот, нитратен азот, общ азот и БПК, причина за които са непречистени отпадъчни води от населени места, както и заустване на промишлени отпадъчни води. При оценката на екологичен потенциал в силномодифицирани водни тела (язовири, коригирани реки) се използва класификационната система за екологично състояние, която е разработена за естествени водни тела. Необходимо е тя да бъде адаптирана като се въведе т.нар. „подход на смекчаващи мерки”, прилаган в ЕС. При него като основен критерий се приема стопанското използване на водните тела и състоянието на елементите за качество, което може да се постигне без да се допуска негативно въздействие върху стопанската дейност. Това състояние се приема за Добър екологичен потенциал (ДЕП) като се предвиждат

„сметчаващи мерки”, които могат да го подобрят, без да попречат на стопанското ползване. Новият подход за определяне на ДЕП ще бъде въведен при оценките за силномодифицираните водни тела в периода на втория ПУРБ (2016-2021 г.).

Данните от мониторинга през 2019 г. за ВТ – река Тунджа показват добро химично и умерено общо екологично състояние.

Таблица 27: Състояние на водните тела на територията на община Тополовград, за които има мониторинг през 2019 г.

№	Код	Водно тяло	Биологични елементи	ФХ елементи	Екологично състояние/потенциал	Химично състояние
1	BG3MA100R005	Река Голямата (Пъстрогорска)	Умерено	Умерено Нобщ	Умерено	Добро
2	BG3MA100R004	Река Левченска	Умерено	Добро	Добро	Добро
3	BG3TU100R001	Река Фишера	Умерено	Добро	Умерено	Добро
4	BG3MA100R010	Река Бакър дере (Йерусалимовска)	Умерено	Добро	Умерено	Добро

Източник: Доклад за състоянието на околната среда за 2019 г. на РИОСВ - Хасково

Освен естественото напояване /валежите/ от голямо значение за развитието на селското стопанство и най-вече за растениевъдството е изкуственото напояване. В Община Тополовград има изградени голям брой (около 250 бр.) язовири с основно предназначение - за напояване, но изградените през 70- те години на миналия век хидромелиоративни съоръжения (напоителни канали, помпени станции и др.) вече не съществуват.

По-големите язовири в община Тополовград са:

- Синаповски/Коруджа дере (490 дка) между с.Синапово и с.Капитан Петко Войвода;
- Топузови ливади (149 дка), Гинчеви ниви (141дка) в землището на с. Орлов дол;
- Фиджелар (149дка) в землището на с.Орешник;
- Миделик (101дка) в землището на с.Мрамор;
- Хагълите (65 дка), в землището на с.Светлина;
- Сакма дере (52 дка), в землището на с.Каменна река;
- Горна Асаница/Кабите(43 дка)в землището на с. Радовец.18

Седем от язовирите са отдадени на концесия, а останалите се стопанисват от Общината.

Отдадени на концесия са следните микроязовири:

- Княжево-землище на с. Синапово;
- Папура, Източна кория и Татарово дере–землище на с. Хлябово;
- Ясена – землище на с. Орешник;
- Топузови ливади –землище на с. Орлов дол;
- Чернозем – землище на гр. Тополовград.

Поддръжката на толкова много язовири е сериозен разход и е непосилна за Община Тополовград. На практика в момента в Общината няма поливни площи. Необходимо е изграждането на нови хидромелиоративни съоръжения, за да се отговори на потребностите на земеделието, като водещ отрасъл на местната икономика. Община Тополовград не попада в списъка с райони със значителен потенциален риск от наводнения за басейн на река Тунджа, включен в Плана за управление на риска от наводнения на Източноевропейски район за басейново управление 2016 - 2021 г. В последните години се наблюдава тенденция за все по-голямо засушаване през летните месеци.

Язовирите на територията на общината са в сравнително добро общо екологично състояние. Няма данни за замърсявания, застрашаващи живота и здравето на хората и аквакултурите.

Заустването на отпадъчните битови води от населените места, неизградеността на канализационната система и образуването на нерегламентирани сметища, допринасят за влошаване на качествените характеристики на повърхностните води на територията на общината. Други нарушения са замърсяването на речните русла и деретата от изхвърляни нерегламентирано основно битови отпадъци. При наличие на високи води и приливни вълни при обилни валежи, изхвърляните отпадъци по бреговете на деретата и водните обекти също замърсяват водите.

Повърхностните води на територията на община Тополовград са подложени на различни видове натиск и въздействие в резултат от човешката дейност, което оказва влияние върху състоянието им. Тези източници на замърсяване се разделят най-общо на:

- **Точкови източници на замърсяване:**

- Зауствания на селищни непречистени отпадъчни води – към настоящия момент канализационна мрежа има изградена само в общинския център град Тополовград и в с. Синапово. Степента на нейното изграждане в града е 70% и няма изградена ПСОВ. Единствената ПСОВ в общината е в с. Синапово. Подобно на водопроводната и канализационната мрежа е в много лошо техническо състояние. Отпадните води от населените места се изливат директно в речната мрежа на общината, без да се пречистват, или в септични ями. Това създава сериозна заплаха за замърсяване на повърхностните и подземни води и разрушаване на речната екосистема.;

- Земеделски източници на замърсяване на повърхностните води.

Източник на натиска от точкови източници на замърсяване на водите са урбанизацията, промишлеността и селското стопанство. Взаимовръзката между вида натиск и източника на замърсяване/въздействие е показана в Таблица 28 по-долу.

Таблица 28: Взаимовръзка между вида натиск и източника на замърсяване/ въздействие

Вид натиск	Източник на замърсяване/въздействие (потенциални проблеми, свързани с управлението на водите)
Заустване на непречистени или частично пречистени битови отпадъчни води от населени места	Неизградени ПСОВ на населените места, които имат изградена канализация
Заустване на частично пречистени промишлени отпадъчни води	Нереконструирани и неефективни ГПСОВ на населените места с над 2000 еквивалент жители
Заустване на непречистени или недостатъчно пречистени промишлени отпадъчни води, зауствани в канализационните мрежи и системи	Нереконструирани и неефективни промишлени пречиствателни станции, вкл. и от животновъдни ферми
Заустване на недостатъчно пречистени отпадъчни води от животновъдни ферми	Незакрити и/или nereкултивирани общински и нерегламентирани сметища
Заустване на отпадъчни води от стари общински сметища, които не отговарят на екологичните изисквания и нерегламентирани сметища	Кумулативно въздействие върху повърхностните води от битови и/или промишлени емитери

Точковите източници на замърсяване на повърхностните води, самостоятелно или в комбинация, т.е. с кумулативно въздействие, са потенциално източници за влошаване състоянието на повърхностните водни тела.

Заустването на непречистени отпадъчни води от точкови източници води до замърсяване с биогенни вещества и активиране на процеси на еутрофикация, като аспектите на този процес са:

- Обогаляване с хранителните вещества (биогени) – азотни, фосфорни съединения и показатели за органично замърсяване (БПК, ХПК);
- Засилено първично производство / биомаса;
- Цъфтеж на водорасли;
- Промени в таксономичния състав на водораслите/ растенията;

- Повишено фиксиране на въглерода;
- Намалени нива на кислород през тъмната част от денонощието (и повишени през светлата част), създаващи предпоставки за аноксия и последвалите негативни ефекти върху флората и фауната;
- Намалено разнообразие на бентосната фауна.

• *Дифузни източници на замърсяване:*

- Гори, преходно гористо-храстови масиви, неполивни ниви, земеделски земи, участъци с естествена растителност, урбанизирани територии;

- С битов характер от населени места без канализация и ПСОВ – както бе упоменато и по-горе при точковите източници на замърсяване към настоящия момент на територията на община Тополовград не са изградени канализационни мрежи и пречиствателни съоръжения;

Съгласно Закона за водите „замърсяване от дифузен източник е замърсяване в резултат от човешка дейност, което не е заустване на отпадъчни води в повърхностни води и/или отвеждане на замърсители в подземните води, концентрирано в определена точка”.

Съгласно Наредба № Н-4 от 14.09.2012 г. за характеризиране на повърхностните води „дифузен източник на замърсяване означава дейност или дейности, замърсяването от които не може да се асоциира (свърже) с точков източник на замърсяване и произхожда в резултат на пространствено използване на земи”.

Като дифузни източници на замърсяване на повърхностните води са определени и разгледани:

➤ Населени места с над 2000 е.ж. без изградена или частично изградени канализационна мрежа във водосборната площ на поречията, включително товар от азот и фосфор, постъпващ във водосбора на повърхностното водно тяло;

➤ Земеделие и съпътстващите го дейности във водосборната площ на повърхностното водно тяло:

- Използвана земеделска площ и обработваема земя, включително отглежданите земеделски култури във водосборната площ на повърхностното водно тяло;

- Използване на торове, включително и товар общ азот във водосборната площ на повърхностното водно тяло;

- Използване на препарати за растителна защита във водосборната площ на повърхностното водно тяло;

- Складове за препарати за растителна защита;

➤ Животновъдство - брой и гъстота на отглежданите животни, включително и товар азот и фосфор във водосбора на повърхностното водно тяло;

➤ Добив на подземни богатства във водосборната площ на повърхностното водно тяло;

➤ Ерозия - преглед на степента податливостта на ерозия във водосбора на повърхностното водно тяло;

➤ Депата за битови, строителни и промишлени отпадъци, които не отговарят на екологичните изисквания;

➤ Атмосферни отлагания - товар от атмосферни замърсители, включително товар общ азот и общ фосфор, постъпващ във водосбора на повърхностното водно тяло;

Транспорт - автомобилен транспорт (магистрала и първокласни пътища), включително товар, постъпващ във водосбора на повърхностното водно тяло; замърсяване от корабоплаване.

При дифузно внесение вещества от значение са биогенните вещества, пестицидите (препарати за растителна защита) и тежките метали.

Проблемите, произтичащи от дифузното натоварване на повърхностните води с азот се влияе основно от притока на подземни води (разтворените вещества), а с фосфор се предизвиква основно от ерозията (внесените количества твърди частици).

Основни източници на замърсяване на повърхностните водни тела са попивните ями, и прекомерното наторяване на селскостопанските площи. Проблем за община Тополовград е и частично изградената канализация в града и с. Синапово и липсата на ПСОВ за отпадъчните

води на града. Основни замърсители на повърхностните води в района на общината са и периодично възникващите нерегламентирани сметища. Сред останалите източници на замърсяване на водите в общината са промишлеността, транспорта и животновъдството.

Основен замърсител на повърхностните водни обекти са недоизградените канализационни системи на населените места и заустването на непречистени отпадъчни води в реките. Нерегламентираното изхвърляне на отпадъци и замърсяването на речните русла и деретата при наличие на високи води и приливни вълни или обилни валежи също замърсяват повърхностните води.

- **Подземни води**

Подземните води в България имат повсеместно разпространение и играят важна роля за формирането на природната среда. Те представляват основен фактор за задоволяване на различни потребности на човека. За да се оцени ролята, мястото и значението на подземните води като воден ресурс и екологичен фактор, е необходимо те да бъдат разглеждани в зависимост от произхода им /инфилтрационен, седиментогенен, смесен/. Той определя техните физико - химични свойства и състав.

По произход, физико - химични свойства и цели, за които се използват подземните води в България се делят на три основни вида - пресни студени, минерални и високоминерализирани.

Факторите, които определят условията за формиране, динамиката и режима на подземните води са физико - географски - релеф, климат, хидрология и хидрография и геоложки - геоложки строеж, литоложки състав на скалите и тектонски структури.

В зависимост от средата, в която се формират подземните води, те могат да се класифицират като порови, пукнатинни и карстови.

Подземните води са възобновяем ресурс. Те представляват съществена част от оттока на страната /28-32%/, като през сезона на маловодие са главен източник на подхранване на речната мрежа. Първостепенното им значение се определя от факта, че те са основен източник на питейно-битово водоснабдяване на преобладаващия брой населени места. В много случаи използването на подземните води е технически, икономически и санитарно по-целесъобразно, отколкото на повърхностните води.

Качеството на подземните води се определя от антропогенното въздействие, което се изразява в различен тип замърсявания от точкови и дифузионни източници.

На територията на Община Тополовград попадат частично 6 подземни водни тела (ПВТ).

- **Подземно ВТ „Порови води в Кватернер - Марица Изток” с код BG3G000000Q012;**
- **Подземно ВТ „Порови води в Неоген - Кватернер - Ямбол – Елхово” с код BG3G00000N0054;**
- **Подземно ВТ „Порови води в Палеоген - Неоген - Марица Изток” с код BG3G0000PgN019;**
- **Подземно ВТ „Пукнатинни води - Брезовско - Ямболска зона” с код BG3G00000K2030;**
- **Подземно ВТ „Карстово води - Тополовградски масив” с код BG3G0000T12034;**
- **Подземно ВТ „Пукнатинни боди - Шишманово - Устремски масив” с код BG3G00000Pt045.**
- Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. техните характеристики са следните:
- **1.ПВТ BG3G00000N0054 Порови води в Неоген - Кватернер - Ямбол - Елхово**
- **Тип на ПВТ според хидравличните условия на горнището му - напорно-безнапорен**
- **Характеристика на потока на геоложките пластове - не е слоисто**
- **Местоположение и граници на ПВТ, населени места Община Тополовград- Доброселец, Капитан Петко войвода, Княжево, Мрамор, Срем, Устрем, Чукарово**
- **Вертикална позиция, хоризонти(1,2,3)-1**
- **Площ на ПВТ, км²- 1437,83**
- **Разкрита площ , км²-1437,83**

- **Характеристика на покриващите ПВТ пластове в зоната на подхранване-** Почвен слой, пясъкливи глини, пясъци, глинести пясъци
- **ПВТ, от които зависят пряко водни екосистеми и/или сухоземни системи-** BG0000219 Дервентски възвишения 2, BG0000418 Керменски възвишения, BG0002021 Сакар/птици
- **Натиск и въздействие върху количественото състояние**
 - Естествени ресурси на ПВТ- л/с-1206,97
 - Разполагаеми ресурси - л/с- 1118,38
 - Разрешени водни количества (средногодишни) - л/с-913,81
 - експлоатационен индекс - %-82
- **Район на значим натиск-значим натиск**
- **Водно ниво**
 - НВВН (най-високо водно ниво) при ненарушено от черпене филтрационно поле, м-
 - НВ на допустимото понижение на ВН, м-
- **Необходимо за екосистемите количество- 89**
- **Натиск и въздействие върху химичното състояние. Категория натиск**
- **Идентифицирани дифузни източници на замърсяване** - находище на строителни материали „Хумни дол“ - пясък и чакъл, находище на индустриални минерали „Устрем“ - фелдшпатов суровина, находище на уран „Доброселец“, Находище на уран „Орлов дол“, населени места без канализация и от селскостопанска дифузия - вероятно от органични азотни и фосфорни торове.
- **Идентифицирани точкови източници на замърсяване** - находище на строителни материали „Срем“ - доломитни мрамори, находище на уран „Доброселец НБ-176/93“, населени места с частично изградена канализация.
- **Трансгранично ПВТ/ Държава-**не е трансгранично ПВТ
- **Риск оценка по количество** - в риск
- **Риск оценка по химия** - в риск
- **Обща оценка на риска** - в риск
-
- **2. ПВТ BG3G0000T12034Карстови води - Тополовградски масив**
- **Тип на ПВТ според хидравличните условия на горнището му-** напорно-безнапорен
- **Характеристика на потока на геоложките пластове-** не е слоисто
- **Местоположение и граници на ПВТ, населени места** Община Тополовград- Доброселец, Каменна река, Капитан Петко войвода, Мрамор, Орешник, Срем, Тополовград, Устрем
- **Вертикална позиция, хоризонти(1,2,3)-**1,2
- **Площ на ПВТ,км²-** 306,03
- **Разкрита площ ,км²-**284,5
- **Характеристика на покриващите ПВТ пластове в зоната на подхранване-** Песъчливи глини, варовици, заглинени варовици
- **ПВТ, от които зависят пряко водни екосистеми и/или сухоземни системи-** BG0000219 Дервентски възвишения 2, BG0002021 Сакар/птици
- **Натиск и въздействие върху количественото състояние**
 - Естествени ресурси на ПВТ- л/с-1037,96
 - Разполагаеми ресурси - л/с- 1031,97
 - Разрешени водни количества (средногодишни) - л/с-80,46
 - експлоатационен индекс - %-8
- **Район на значим натиск-няма райони със значим натиск**
- **Водно ниво**
 - НВВН при ненарушено от черпене филтрационно поле, м-
 - НВ на допустимото понижение на ВН, м-
- **Необходимо за екосистемите количество- 6**
- **Натиск и въздействие върху химичното състояние Категория натиск**

- **Идентифицирани дифузни източници на замърсяване** - населени места без канализация и от селскостопанска дифузия-вероятно от органични азотни и фосфорни торове, находище на уран „Доброселец”, находище на уран „Орлов дол”, находище на строителни материали - пясък и чакъл „Хумни дол”, находище на индустриални минерали - фелдшпатов суровина „Устрем”.
- **Идентифицирани точкови източници на замърсяване** - ХХ „Устрем”, находище на уран „Доброселец НБ-176/93”, находище на индустриални минерали - доломитни мрамори „Мелница”, находище на строителни материали - мрамори, мраморизирани варовици и доломити „Тополовград”, находище на строителни материали - доломитни мрамори „Срем”.
- **Трансгранично ПВТ/ Държава** - Предстоят съгласувателни действия с Р Турция
- **Риск оценка по количество** - не в риск
- **Риск оценка по химия** - в риск
- **Обща оценка на риска** - в риск

3. ПВТ BG3G0000PgN019 Порови води в Палеоген - Неоген - Марица Изток

- **Тип на ПВТ според хидравличните условия на горнището му**- напорно-безнапорен
- **Характеристика на потока на геоложките пластове**- не е слоисто
- **Местоположение и граници на ПВТ, населени места** Община Тополовград-Владимирово, Каменна река, Светлина.
- **Вертикална позиция, хоризонти(1,2,3)-1,2**
- **Площ на ПВТ, км²**- 3105,05
- **Разкрита площ, км²**-2050,66
- **Характеристика на покриващите ПВТ пластове в зоната на подхранване**- Чакъли, пясъци, глини
- **ПВТ, от които зависят пряко водни екосистеми и/или сухоземни системи**- BG0002022 Язовир Розов кладенец, BG0000418 Керменски възвишения, BG0000287 Меричлерска река, BG0000441 Река Блатница, BG0000578 Река Марица, BG0000425 Река Съзлийка.
- **Натиск и въздействие върху количественото състояние**
- **- Естествени ресурси на ПВТ**- л/с-1619,96
- **- Разполагаеми ресурси** - л/с- 1290,95
- **- Разрешени водни количества (средногодишни)** - л/с-209,67
- **- експлоатационен индекс** - %-16
- **Район на значим натиск**-няма райони със значим натиск
- **Водно ниво**
- **- НВВН при ненарушено от черпене филтрационно поле, м-**
- **- НВ на допустимото понижение на ВН, м-**
- **Необходимо за екосистемите количество**- 329
- **Натиск и въздействие върху химичното състояние Категория натиск**
- **Идентифицирани дифузни източници на замърсяване** - населени места без канализация и от селскостопанска дифузия, находище на уран „Владимирово”, находище на уран „Орлов дол”, находище на уран „Орлов дол 1300/1976”.
- **Идентифицирани точкови източници на замърсяване** - Населени места с частично изградена канализация.
- **Трансгранично ПВТ/ Държава**- Не е трансгранично ПВТ
- **Риск оценка по количество** - не в риск
- **Риск оценка по химия** - в риск
- **Обща оценка на риска** - в риск

4. ПВТ BG3G000000Q012 Порови води в Кватернер - Марица Изток

- **Тип на ПВТ според хидравличните условия на горнището му**- безнапорен
- **Характеристика на потока на геоложките пластове**- не е слоисто

- Местоположение и граници на ПВТ, населени места Община Тополовград- Орлов дол
- Вертикална позиция, хоризонти(1,2,3)-1
- Площ на ПВТ, км²- 982,56
- Разкрита площ, км²- 982,56
- Характеристика на покриващите ПВТ пластове в зоната на подхранване- Песъкливи глини
- ПВТ, от които зависят пряко водни екосистеми и/или сухоземни системи- BG0000418 Керменски възвишения, BG0000441 Река Блатница, BG0000425 Река Съзлийка, BG0002022 Язовир Розов кладенец.
- Натиск и въздействие върху количественото състояние
- - Естествени ресурси на ПВТ- л/с- 2142,00
- - Разполагаеми ресурси - л/с- 2041,81
- - Разрешени водни количества (средногодишни) - л/с- 385,99
- - експлоатационен индекс - %-19
- Район на значим натиск- няма райони със значим натиск
- Водно ниво
- - НВВН при ненарушено от черпене филтрационно поле, м-
- - НВ на допустимото понижение на ВН, м-
- Необходимо за екосистемите количество- 100
- Натиск и въздействие върху химичното състояние. Категория натиск
- Идентифицирани дифузни източници на замърсяване - инфраструктура без канализация и от селскостопанска дифузия - вероятно от органични азотни и фосфорни торове, находище на уран „Орлов дол”.
- Идентифицирани точкови източници на замърсяване - населени места с частично изградена канализация.
- Трансгранично ПВТ/ Държава- Не е трансгранично ПВТ
- Риск оценка по количество - не в риск
- Риск оценка по химия - в риск
- Обща оценка на риска - в риск
-
- 5. ПВТ BG3G00000K2030 Пукнатинни води - Брезовско - Ямболска зона
- Тип на ПВТ според хидравличните условия на горнището му- напорно-безнапорен
- Характеристика на потока на геоложките пластове- не е слоисто
- Местоположение и граници на ПВТ, населени места Община Тополовград- Княжево, Синапово, Чукарово
- Вертикална позиция, хоризонти(1,2,3)-1,2
- Площ на ПВТ, км²- 1345,82
- Разкрита площ, км²- 1178,92
- Характеристика на покриващите ПВТ пластове в зоната на подхранване- Чакъли, пясъци, песъкливи глини
- ПВТ, от които зависят пряко водни екосистеми и/или сухоземни системи- BG0000219 Дервентски възвишения 2, BG0002021 Сакар/птици, BG0002052 Язовир Жребчево.
- Натиск и въздействие върху количественото състояние
- - Естествени ресурси на ПВТ- л/с- 596,24
- - Разполагаеми ресурси - л/с- 563,48
- - Разрешени водни количества (средногодишни) - л/с- 146,21
- - експлоатационен индекс - %-26
- Район на значим натиск- натиск
- Водно ниво
- - НВВН при ненарушено от черпене филтрационно поле, м-
- - НВ на допустимото понижение на ВН, м-

- Необходимо за екосистемите количество- 33
- **Натиск и въздействие върху химичното състояние Категория натиск**
- **Идентифицирани дифузни източници на замърсяване** - населени места без канализация и от селскостопанска дифузия-вероятно от органични азотни и фосфорни торове.
- **Идентифицирани точкови източници на замърсяване** - населени места с частично изградена канализация, находище на индустриални минерали - доломитни мрамори „Мелница”, находище на строителни материали - доломитни мрамори „Срем”.
- **Трансгранично ПВТ/ Държава-** Предстоят съгласувателни действия с РТурция
- **Риск оценка по количество - не в риск**
- **Риск оценка по химия - не в риск**
- **Обща оценка на риска - не в риск**
-
- **6. ПВТ BG3G00000Pt045 Пукнатинни води - Шишманово – Устремски масив**
- **Тип на ПВТ според хидравличните условия на горнището му-** напорно-безнапорен
- **Характеристика на потока на геоложките пластовете-** не е слоисто
- **Местоположение и граници на ПВТ, населени места** **Община Тополовград-** Българска поляна, Орлов дол, Планиново, Присадец, Радовец, Филипово
- **Вертикална позиция, хоризонти(1,2,3)-**1,2
- **Площ на ПВТ, км²-** 1416,44
- **Разкрита площ , км²-** 1357,28
- **Характеристика на покриващите ПВТ пластовете в зоната на подхранване-** Амфиболити, гнайсошисти, шисти
- **ПВТ, от които зависят пряко водни екосистеми и/или сухоземни системи-** BG0002020 Радинчево, BG0002021 Сакар/птици.
- **Натиск и въздействие върху количественото състояние**
- **- Естествени ресурси на ПВТ- л/с-** 762,07
- **- Разполагаеми ресурси - л/с-** 695,03
- **- Разрешени водни количества (средногодишни) - л/с-** 6,39
- **- експлоатационен индекс -** %-1
- **Район на значим натиск-** няма райони със значим натиск
- **Водно ниво**
- **- НВВН при ненарушено от черпене филтрационно поле, м-**
- **- НВ на допустимото понижение на ВН, м-**
- **Необходимо за екосистемите количество-** 67
- **Натиск и въздействие върху химичното състояние Категория натиск**
- **Идентифицирани дифузни източници на замърсяване** - населени места без канализация и от селскостопанска дифузия-вероятно от органични азотни и фосфорни торове, находище на уран „Орлов дол 1300/1976” - „Тракия РМ” ЕООД-Орлов дол, находище на индустриални минерали „Устрем” - фелдшпатова суровина.
- **Идентифицирани точкови източници на замърсяване** - ХХ „Устрем” - Устрем, населени места с частично изградена канализация, находище на индустриални минерали – „Канарата” и „Канарата-запад” - кварц-фелдшпатова суровина.
- **Трансгранично ПВТ/ Държава-** Предстоят съгласувателни действия с РТурция
- **Риск оценка по количество - не в риск**
- **Риск оценка по химия - в риск**
- **Обща оценка на риска - в риск**

През 2019 г. на територията на Басейнова дирекция „Източнобеломорски район“ е изпълнена програма за контролен мониторинг на химичното състояние на подземните води, утвърдена със Заповед № РД-230/28.03.2019г. на Министъра на околната среда и водите. Националната мрежа за мониторинг на химичното състояние на подземните води на територията на БД „Източнобеломорски район” през 2019 год. включва общо 165

хидрогеоложки пункта в 41 ПВТ. Резултатите се сравняват със стандарт за качество съгласно Приложение № 1 към чл. 10, ал. 2, т. 1 на Наредба № 1 от 10.10.2007г. (ДВ, бр. 87 от 2007г., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 102 от 23 декември 2016 г.) за проучване, ползване и опазване на подземните води. За оценка на химичното състояние на ПВТ са използвани данни от изпълнения мониторинг в периода 1.01.2019 г. - 31.12.2019 г. Оценката на химичното състояние на ПВТ е извършена съгласно подход за оценка на химичното състояние на подземните водни тела и е дадена в две категории - добро и лошо. Подходът е разработен в съответствие с изискванията на Директива 2000/60/ЕС, Директива 2006/118/ЕО. за опазване на подземните води от замърсяване и влошаване, Наредба № 1 за проучване, ползване и опазване на подземните води, Ръководство №18 за състоянието на подземните води и оценка на тенденциите, Ръководство №17 за предотвратяване или ограничаване на преките и непреките отвеждания и Ръководството за докладване по РДВ през 2016 г.

Таблица 29: Резултатите от извършената обща оценка на химичното състояние на ПВТ на територията на община Тополовград, в обхвата на мониторинга на БД „Източнобеломорски район” за 2019 г.

Код на ПВТ	Наименование	Тест: Обща оценка на химичното състояние на ПВТ (добро/лошо)	Тест: Влошаване на качествата на подземните води, предназначени за питейнобитово водоснабдяване (добро/лошо)	Обща оценка химично състояние на ПВТ	Вещества или показатели с констатирани отклонения
BG3G000000Q012	Порови води в Кватернер - Марица Изток	лошо	лошо	лошо	Манган - 0,4886 mg/l
BG3G000000NQ054	Порови води в Неоген - Кватернер - Ямбол - Елхово	лошо	лошо	лошо	Нитрати - 57 mg/l Фосфати - 0,635 mg/l Обща алфа-активност - 1,015 Bq/l
BG3G00000PgN019	Порови води в Палеоген - Неоген - Марица Изток	лошо	лошо	лошо	Нитрати - 66,5 mg/l Сулфати - 263,5 mg/l Арсен - 0,012 mg
BG3G000000K2030	Пукнатинни води - Брезовско - Ямболска зона	добро	добро	добро	
BG3G00000T12034	Карстови води - Тополовградски масив	лошо	лошо	лошо	Нитрати - 51 mg/l
BG3G000000Pt045	Пукнатинни води - Шишманово - Устремски масив	добро	добро	добро	

Източник: Доклад за състоянието на водите на територията на Източнобеломорски район през 2019 г.

В подземни водни тела в лошо състояние от извършените наблюдения върху химичното състояние през 2019 г. се констатира:

1. Подземно водно тяло BG3G000000Q012 /Порови води в Кватернер - Марица Изток/ I. Обща оценка на химичното състояние на ПВТ – не се наблюдават концентрации на РС (релевантна стойност) за 2019 год. над стандарт, но е влошено качеството на подземните води, ползвани за питейно-битово водоснабдяване - повишен е стандарта за качество на питейните води за отделни наблюдавани показатели, както следва: В мониторингов пункт при гр. Симеоновград (Кладенец ПС), се фиксира: • средногодишна концентрация над прагова стойност

за показателя фосфати - 0,4875 mg/l (прагова стойност – 0,3975 mg/l) За показателя фосфати се наблюдава следната тенденция на съдържанието за последните четири години съответно: през 2016г. - 0,6225 mg/l, през 2017г. - 0,435 mg/l, през 2018г. - 0,525 mg/l и през 2019г. - 0,4875 mg/l • средногодишна концентрация над стандарт за показателя манган - 0,4886 mg/l (стандарт - 0,05 mg/l) Състоянието е лошо, защото: площта от ПВТ, в която е установено превишение на концентрациите на манган е по-малка от 20% от площта на ПВТ, но е влошено качеството на подземните води, ползвани за питейно-битово водоснабдяване.

Общата оценка на химичното състояние на ПВТ BG3G000000Q012 през 2018г. на територията на РИОСВ-Хасково е „лошо” - показател с констатирано отклонение е фосфати.

Общата оценка на химичното състояние на ПВТ BG3G000000Q012 през 2019г. на територията на РИОСВ-Хасково е „лошо” по показател манган.

2. Подземно водно тяло BG3G00000NQ054 / Порови води в Неоген - Кватернер - Ямбол - Елхово/ I. Обща оценка на химичното състояние на ПВТ - наблюдава се концентрации на РС (релевантна стойност) за 2019 год. над стандарт за показателя нитрати – 57 mg/l (стандарт - 50 mg/l). РС за показателя обща алфа-активност - 0,31 Bq/l (контролно ниво - 0,5 Bq/l). Влошено е качеството на подземните води, ползвани за питейно-битово водоснабдяване - повишен е стандарта за качество на питейните води за показателите: • нитрати - в МП при с. Малък манастир (ПС - дренаж), с. Меден кладенец (ПС1 - Кладенец), с. Окоп (Кладенец - ПС (само за с.Окоп), с. Ханово (Група "Скалица" - ПС "Ханово" - Сондаж) и с. Генерал Инзово (ПС "Генерал Инзово" - Извор), средноаритметични стойности съответно - 70 mg/l, 69,75 mg/l, 57 mg/l, 62 mg/l и 76,5 mg/l. • сулфати - в МП при гр. Елхово (Кладенец ПС - ПБВ), средноаритметично съдържание над стандарт - 262,5 mg/l (стандарт - 250 mg/l), • флуориди - в МП при гр. Елхово (ПС - ПБВ "Фазанария") - само от едно пробонабиране през трето тримесечие на 2019г. се фиксира стойност - 1,62 mg/l (стандарт - 1,5 mg/l), фосфати - в МП при с. с. Ханово (Група "Скалица" - ПС "Ханово" - Сондаж) - средноаритметична стойност над стандарт - 0,635 mg/l (стандарт – 0,5 mg/l), • обща алфа-активност - в МП при с. Окоп (Кладенец - ПС (само за с.Окоп) се наблюдава средноаритметична стойност над стандарт: - през 2019г. - 1,015 Bq/l (контролно ниво - 0,5 Bq/l), в отделни проби съдържанията са от 0,76 Bq/l до 1,12 Bq/l. - през 2018г. - 0,805 Bq/l (контролно ниво - 0,5 Bq/l), в отделни проби съдържанията са от 0,66 Bq/l до 0,92 Bq/l. Състоянието е лошо.

През 2018 г. общата оценка определя „лошо” химично състояние, като показатели с констатирани отклонения са: нитрати, амониев йони, фосфати, обща алфа-активност.

Общата оценка определя „лошо” химично състояние на ПВТ BG3G00000NQ054 съгласно обща оценка на територията на БД „Източнобеломорски район” за 2019 г. Показатели с констатирани отклонения са: нитрати, фосфати, обща алфа-активност.

3. Подземно водно тяло BG3G0000PgN019 /Порови води в Палеоген - Неоген - Марица Изток / I. Обща оценка на химичното състояние на ПВТ - наблюдава се концентрация на РС (релевантна стойност) за 2019 год. над стандарт за показателите нитрати - 66,5 mg/l (стандарт - 50 mg/l), сулфати - 263,5 mg/l (стандарт - 250 mg/l) и арсен - 0,012 mg/l (стандарт – 0,01 mg/l). Влошено е качеството на подземните води, ползвани за питейно-битово водоснабдяване - повишен е стандарта за качество на питейните води за показателите: - нитрати - средногодишни концентрации над стандарт за качество на питейни води - 50 mg/l се наблюдават в МП при с. Опан (59,5 mg/l) и с. Овчи кладенец (73,5 mg/l) - сулфати - средногодишна концентрация над стандарт за качество на питейни води - 250 mg/l се наблюдава в МП при с. Опан (414,75 mg/l) В МП при с. Трояново (СК ВС- 2/84д на " Мини Марица изток "ЕАД) продължава тенденцията целогодишно на завишени съдържания на амониев йони - средногодишна концентрация – 3mg/l (стандарт - 0,5 mg/l) В МП при гр. Меричлери (Сондаж) се наблюдават средногодишни концентрации над стандарт при следните показатели: • нитрати - 200,5 mg/l (стандарт - 50 mg/l) • сулфати - 370 mg/l (стандарт - 250 mg/l) • арсен - 0,012 mg/l (стандарт – 0,01 mg/l).

Общата оценка на химичното състояние на ПВТ BG3G0000PgN019 през 2019г. на територията на РИОСВ-Хасково е „лошо”, като показатели с констатирани отклонения са:

нитрати, сулфати и арсен. Тази оценка потвърждава оценката за 2018 г. като показателите с констатирани отклонения са: електропроводимост, нитрати и сулфати.

4. Подземно водно тяло BG3G0000T12034 /Карстови води - Тополовградски масив/ I. Обща оценка на химичното състояние на ПВТ - не се наблюдават концентрации на РС (релевантна стойност) за 2019 год. над стандарт. Влошено е качеството на подземните води, ползвани за питейно-битово водоснабдяване: превишен е стандарта за качество на питейните води за показателя нитрати в МП при с. Кап. Петко войвода (Славков извор) - съдържанията са в границите от 45 mg/l до 57 mg/l. В конкретния случай, площта от ПВТ, в която е установено превишение на концентрацията на показателя нитрати е по-малка от 20% от площта на ПВТ, но: - влошено е качеството на подземните води, ползвани за питейно-битово водоснабдяване Състоянието е лошо. II. Влошаване на качествата на подземните води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване - средногодишната концентрация (2019 год.) на показателя нитрати превишава стандарт. Средно годишни концентрации на нитрати над стандарт в МП при с. Кап. Петко войвода (Славков извор) за периода 2010г. – 2019г. са отразени в таблицата по-долу. Състоянието е лошо.

Националната мрежа за мониторинг на химичното състояние на подземните води на територията, контролирана от РИОСВ – Хасково през 2019 год. включва 33 хидрогеоложки пункта сред, които BG3G0000T2MP074 - Славков извор, с. Кап. Петко войвода, общ. Тополовград и BG3G0000T12034 / Карстови води - Тополовградски масив/.

Водоносния хоризонт е изграден от варовици-кавернозни, мраморизирани варовици, доломити. Цялото ПВТ има площ 306,03 кв.км. От извършените наблюдения върху химичното състояние през 2019 год. в МП при с. Кап. Петко войвода (Славков извор) се констатира:

I. Обща оценка на химичното състояние на ПВТ – продължава тенденцията от предходни години на концентрация на релевантна стойност (РС) над стандарт за показателя нитрати - 51 mg/l (стандарт - 50 mg/l). Влошено е качеството на подземните води, ползвани за питейно-битово водоснабдяване: превишен е стандарта за качество на питейните води за показателя нитрати - съдържанията са в границите от 45 mg/l до 57 mg/l. В конкретния случай, площта от ПВТ, в която е установено превишение на концентрацията на показателя нитрати е по-малка от 20% от площта на ПВТ, но: - влошено е качеството на подземните води, ползвани за питейно-битово водоснабдяване, Състоянието е лошо.

II. Влошаване на качествата на подземните води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване – средногодишната концентрация (2019 год.) на показателя нитрати превишава стандарт. Средногодишни концентрации на нитрати над стандарт в МП при с. Кап. Петко войвода (Славков извор) са отразени в таблицата по-долу. Състоянието е лошо.

Таблица 30: Средно годишни концентрации на Нитрати над стандарт в подземни води в МП при с. Капитан Петко войвода (Славков извор), община Тополовград 2011-2019 г. (стандарт – 50 mg/l)

Показател	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Нитрати mg/l	63,38	69,78	66,25	61,25	62,75	-	52	59	58	51

Източник: РИОСВ – Хасково

Общата оценка на химичното състояние на ПВТ BG3G0000T12034 през 2019 г. е „лошо” - показател с констатирано отклонение е нитрати, което е установено и през 2018 г.

В добро общо химично състояние през 2019 г. са Подземно ВТ „Пукнатинни води - Брезовско - Ямболска зона” с код BG3G00000K2030 и Подземно ВТ „Пукнатинни боди - Шишманово - Устремски масив” с код BG3G00000Pt045.

Всички подземни водни тела на територията на община Тополовград са оценени в добро количествено състояние.

Качеството на подземните води се определя от антропогенното въздействие, което се изразява в различен тип замърсявания от точкови и дифузионни източници.

• **Проблеми от точкови източници на замърсяване**

Като такива се разглеждат нерегламентирани (селски) сметища, общински сметища, складове за пестициди, течове от замърсени площадки, депа на производствени и опасни отпадъци, местоположения на стари замърсители, стари сметища, затворени индустриални терени, Б-Б кубове за събиране, депониране, дезактивиране и безопасно съхраняване на наличните в страната количества забранени, залежали и негодни за употреба пестициди. За определяне на риска, на всеки точков източник е съпоставена общо потенциално натоварена повърхнина от подземното водно тяло в размер, равен на радиус на въздействие от около 1 км. Приема се, че съществува риск за достигане на целите, когато сумата от действащите повърхнини надвишава 33% от разкритата повърхнина на съответното водно тяло. При замърсявания от точкови източници в подземните води се повишава съдържанието на биогенни вещества.

Направеният анализ показва, че на територията на ИБР няма определени ПВТ, за които натиска от точкови източници на замърсяване да е значителен.

• **Проблеми от дифузни източници на замърсяване**

Дифузни източници на замърсяване са земеползването (орна земя и трайни насаждения), селища без изградена канализационна система, урбанизирани територии.

Значимите проблеми от този вид въздействие върху подземните води са увеличаване съдържанието на нитрати, фосфати, сулфати, хром, желязо и манган. Съдържанието на нитрати е водещ параметър за дифузионните внасяния при подземните води.

Оценката на натиска върху подземните водни тела от дифузни източници е изчислена като сумарната засегната площ спрямо общата разкрита площ на водното тяло. Когато сумата на повлияната площ от дифузни източници превишава 75% от разкритата площ на съответното подземно водно тяло се счита, че идентифицирания натиск е значим.

На територията на Община Тополовград няма находища на минерални води, които са държавна собственост.

Със Заповед МЗ №РД 09-24 от 14.01.1991 г. е обявено Находище „Срем”, с. Срем, Община Тополовград, Област Хасково, с утвърден експлоатационен ресурс на находището 5 л/сек и технически възможен дебит 5 л/сек. Към настоящия момент няма изградени водовземни съоръжения и предоставен ресурс. Свободният ресурс е 5,0 л/сек.

• **Питейни води**

Водоснабдяването и поддръжката на водоснабдителната мрежа и съоръженията към нея на територията на община Тополовград се осъществяват от „ВиК” ЕООД - Хасково, район Тополовград. Водоснабдяването на общината е от подземни водоизточници – 5 бр. каптажи, 8 бр. дренажи, 11 бр. тръбни кладенци, 5 бр. шахтови кладенци, протичащи през нейната територия. Подаването на питейната вода се осъществява с 10 бр. помпени и 8 бр. бункерни помпени станции и гравитачно. Поради намаляване дебита на местните водоизточници през летните месеци се включват допълнителни водоизточници, но въпреки това част от населените места са на режим. Няма населено място на целогодишен режим. Водоснабдени са 20 населени места и само 1 не е водоснабдено.

Таблица 31: Вид на тръбите, изграждащи водопреносната мрежа в Тополовград

№ по ред	Вид	Външни водопроводи		Вътрешни водопроводи	
		Дължина /м/	%	Дължина /м/	%
1.	Етернит	20 482	31.67	164 035	80.93
2.	Стомана	35 458	54.83	25 215	12.44
3.	Поцинковани	-	-	5 086	2.51
4.	Полиетиленови	8 728	13.50	8 350	4.12
		64 668	100.00	202 686	100.00

Източник: Община Тополовград

Дължината на водопреносната мрежа е 267 354 метра, от които 64 668 м външни водопроводи и 202 686 метра вътрешни водопроводи. 31.67% от външните водопроводи и 80.93% от вътрешните водопроводи на водопреносната мрежа са от етернитови тръби; 54.83% от външните и 12.44% от вътрешните са от стоманени тръби и едва 13.50% от външните и 4.12% от вътрешните водопроводи са от полиетиленови тръби. Като цяло състоянието на водоснабдителната система в общината не е добро.

Таблица 32: Водоснабдителни групи и обслужвани от тях населени места

№ по ред	Наименование на водоснабдителната група	Обслужвани населени места
1.	Капитан Петко войвода – Орешник – Тополовград	Тополовград, Орешник, Капитан Петко войвода
2.	Орлов дол – Хлябово – Българска поляна	Орлов дол, Хлябово, Българска поляна
3.	Княжево - Синапово	Княжево, Синапово
4.	Радовец – Планиново	Радовец, Планиново
5.	Доброселец – Каменна река	Доброселец, Каменна река
6.	Владимирово - Светлина	Владимирово, Светлина

Източник: Община Тополовград

Водоснабдяване на гр. Тополовград. Водоснабдяването на града става от водоснабдителна група Тополовград – Орешник – Капитан Петко войвода. В района на село Капитан Петко войвода е обособена Санитарно-охранителна зона, в която са разположени помпена станция (ПС), 3 броя дренажи, 3 броя каптажи, 3 бункер-помпени станции. Максималният експлоатационен дебит е 70 л/сек.

- ПС „Капитан Петко войвода” – I подем;
- ПС „Орешник” – II подем;
- ПС „Тополовград“ – III подем.

От черпателния водоем на ПС „Капитан Петко войвода”, $V = 20$ куб. м чрез тласкател $L = 3720$ метра и $\Phi 426$ стомана водата постъпва в НР 80 куб. м за село Капитан Петко войвода и ЧР 45 куб. м и ЧР 75 куб. м на ПС Орешник. От там чрез тласкател $L = 1228$ м $\Phi 350$ етернит водата постъпва в НР 2500 куб. м и НР 480 куб. метра – ниска зона на Тополовград. От ПС Тополовград водата се отвежда до НР 600 куб. м и НР 160 куб. метра – висока зона.

Алтернатива за водоснабдяване на град Тополовград е проектът за водоснабдяване на село Доброселец, който за съжаление е незавършен.

Водоснабдяване на с. Орешник. От тласкателя на ПС “Орешник” чрез РШ се отделя водното количество до НР 100 куб. метра за с. Орешник.

Водоснабдяване на с. Капитан Петко войвода. Разполага с НР 80 куб. м. Същият е контраводоем – няма собствен тласкател.

Водоснабдяване на с. Мрамор. Има гравитачно водоснабдяване от каптаж с дебит 8 л/сек. Водата достига до ПС Мрамор по водопровод $L = 870$ метра, $\Phi 125$ етернит. Чрез ПС “Мрамор” същата се отвежда до НР 160 куб метра, тласкател ПВП 110, $L = 588$ метра.

Водоснабдяване на с. Устрем. Водоснабдява се от каптаж в местността “Долапа” с дебит 8 л/сек. Водоснабдяването е гравитачно, $L = 6000$ метра. Водопроводът е поетапно сменен с метални тръби $L = 4010$ метра $\Phi 138$ стомана, ПВП 140 $L 1140$ метра и неподменен участък от 850 метра $\Phi 100$, етернит. Водата постъпва в НР 300 куб. м.

Водоснабдяване на с. Срем. Водоснабдява се от дренаж в местността “Карадимови бахчи” с дебит 9 л/сек. Водата постъпва гравитачно в НР 400 куб. м по водопровод $L = 2356$ м и $\Phi 159$ стомана.

Водоснабдяване на с. Радовец. Водоснабдява се от три броя тръбни кладенци (ТК). Изградена е ПС “Радовец”. Водата от тръбните кладенци постъпва в ЧР 25 куб. м и чрез ПС “Радовец” по тласкател $L = 2654$ м, $\Phi 125$ стомана постъпва в НР 400 куб. м.

Водоснабдяване на с. Планиново. Водоснабдява се от водоснабдителна група Радовец – Планиново. От ПС “Планиново” водата се отвежда по стоманен водопровод ϕ 100 с $L = 9815$ метра до НР 100 куб. м (за черпателен водоем служи НР 400 куб. м на с. Радовец).

Водоснабдяване на с. Филипово. Водоснабдява се от дренаж в местността “Трите кладенчета” с дебит 0.13 л/сек. Водата постъпва гравитачно в НР 50 куб. м, $L = 300$ м ϕ 50 стомана.

Водоснабдяване на с. Присадец. Водоснабдява се от шахтов кладенец (ШК) с дебит 4 л/сек, разположен в терасата на р. Тунджа. ПС “Присадец” чрез тласкател отвежда водата до НР 140 куб. м, $L = 2797$ м, ϕ 125 етернит.

Водоснабдяване на с. Чукарово. Водоснабдява се от дренаж с дебит 4 л/сек. Водата постъпва гравитачно по водопровод $L = 5000$ м в НР 140 куб. м. Етернитовият водопровод поетапно е подменен с метален ϕ 80 и ПВП 90 $L = 2500$ м.

Водоснабдяване на с. Синапово и с. Княжево. Селата се водоснабдяват от три броя шахтови кладенци с изградени към тях БПС. Водата от БПС постъпва чрез ЧР 25 куб. м и от ПС “Синапово” по тласкател $L = 717$ метра ϕ 150 достига до НР 350 куб. м. Напорният водоем е общ за двете села – Синапово и Княжево. От НР гравитачно водата достига по водопровод $L = 1688$ м ϕ 200 етернит до Княжево и до Синапово $L = 750$ м ϕ 100 етернит.

Водоснабдяване на с. Доброселец и с. Каменна река. Водоснабдяването става от 1 брой дренаж с дебит 3 л/сек. Водата гравитачно постъпва във водоем ниска зона НР 50 куб. м и ЧР 25 куб. м на ПС Доброселец $L = 1163$ м ϕ 150 етернит. От ПС “Доброселец” до НР 160 куб. м на с. Каменна река и НР 100 куб. м – Висока зона на с. Доброселец водата достига чрез тласкател ϕ 100 етернит.

Водоснабдителна група Орлов дол–Хлябово–Българска поляна с. Орлов дол се водоснабдява от два броя ТК с общ дебит 30 л/сек. Изградени са БПС и ПС “Орлов дол”. Водата от БПС постъпва в ЧВ 45 куб. м. От ПС “Орлов дол” чрез тласкател $L = 4053$ м ϕ 360 стомана достига до НР 1000 куб. м. Тласкателя е частично подменен с ПВП 280 – $L = 2000$ метра. От НР 1000 куб. м водата гравитачно се подава за с. Хлябово по водопровод $L = 4016$ метра ϕ 150 етернит до ПС “Хлябово” и за с. Орлов дол (също гравитачно) по водопровод $L = 3900$ м. ϕ 250 етернит. Орлов дол разполага с НР 300 куб. м. От ПС “Хлябово” чрез тласкател $L = 3127$ м. ϕ 125 стомана водата достига до НР 350 куб. м. От НР 350 куб. м. водата достига до ЧР 15 куб. м. и от ПС “Българска поляна” по тласкател $L = 4206$ м ϕ 80 стомана достига до НР 100 куб. м. на с. Българска поляна.

В процес на изпълнение е проект „Реконструкция и рехабилитация на съществуващите довеждащи водопроводи и съоръженията към тях, захранващи с.Хлябово, общ. Тополовград-1 етап и Реконструкция на вътрешна мрежа с. Хлябово с дължина 3 287 м. и вътрешна водопроводна мрежа на улици в град Тополовград с дължина 1018 м.- II етап “. Проектът е финансиран от държавния бюджет, чрез МРРБ.

Водоснабдяване на с. Владимирово. Водоснабдява се от 1 брой ШК и ПС “Светлина”, дебит 4 л/сек. Има изградени и 2 броя ТК, които в момента не се използват. За водоем в момента служи тласкателят за с. Светлина $L = 3220$ м ϕ 150 етернит. Новоизграденият 50 куб. м водоем и нов тласкател до него ПВП 63 не са предадени от община Тополовград на „ВиК” Хасково.

Водоснабдяване на с. Светлина. От м. септември 2003 година старото водоснабдяване на селото не се използва от ПС “Светлина” до НР 160 куб. м. В района на юг от с. Светлина е изграден 1 бр. ТК и БПС. Водата от ТК се отвежда от съществуващия НР 160 куб. м $L = 1000$ м ПВП 90.

Водоснабдяване на с. Сакарци – единственото неводоснабдено село в общината.

През последните години е реконструиран участък от 1300 метра на тласкателния водопровод от ПС „Орлов дол” към напорен водоем 1000 куб. метра. Извършена е реконструкция на водопроводната мрежа по улици „Янтра“ и ул. „Младежка“ с обща дължина 1000 метра. Изработени са проекти за канализация с ПСОВ на селата Радовец и Синапово и на с. Орешник, но канализацията не е изградена поради липса на финансиране.

Като цяло състоянието на водоснабдителната система в общината не е добро. Основната вътрешна водопроводна мрежа е изградена през 70-те години на миналия век. Стоманените тръби са с напреднала корозия, етернитовите тръби са морално и физически остарели и това е причина за честите аварии със значителни течове, големи загуби на вода и допълнителни разходи за възстановяване на мрежата и уличните настилки.

В резултат на анализа на водопреносната мрежа на общината е необходима реконструкция както на външната, така и на вътрешната водопроводни мрежи и подмяна на физически и морално остарелите етернитови тръби с полиетиленови. Помпените станции се нуждаят от реконструкция и модернизация. Необходимо е също така да се направят хидрогеоложки проучвания и изграждане на водоизточник с необходимия дебит и качества за водоснабдяване на с. Българска поляна и с. Сакарци.

Качеството на водата за питейно-битови нужди се следи от РЗИ – Хасково. По данни на инспекцията през последните години са установени следните отклонения от нормите по контролираните показатели:

Таблица 33: Установени отклонения в качеството на водата за питейно-битови цели по контролирани показатели в населените места на територията на община Тополовград 2016-2020 г.

Зона за водоснабдяване (ЗВ)	Населени места в ЗВ	2016	2017	2018	2019	2020
ЗВ „Орлов дол“	с. Българска поляна	Остатъчен хлор 1,1		Мътност - неприемлива		
	с. Орлов дол					Желязо 270±23,4 µg/l Мътност - неприемлива
	с. Хлябово	Колиформи 3/100	Колиформи 90/100			
ЗВ „Светлина“	с. Владимирово		Обща алфа активност - 0,17±0,02 Bq/l	Колиформи 45/100		Фосфати 1,24 ±0,015 mg/l Желязо 446±38 µg/l Мътност - неприемлива
	с. Светлина					Остатъчен хлор 0,951±0,041 mg/l
ЗВ „Доброселец“	с. Доброселец	Мътност - неприемлива				Колиформи 25/100
	с. Каменна река					Колиформи 40/100
ЗВ „Дуганово“	с. Капитан Петко Войвода	Нитрати -53 mg/l	Нитрати - 64,2 mg/l - 55 mg/l	Нитрати -59,1 mg/l	Нитрати - 51,3 mg/l - 52,4 mg/l - 53,7 mg/l - 60,2 mg/l - 68,2 mg/l - 66,6 mg/l	Нитрати 60,0±0,84 mg/l
	с. Орешник	Нитрати -54 mg/l	Нитрати -57,4 mg/l	Колиформи – над 90/100 Нитрати -59,1 mg/l		Нитрати 57,5±0,8 mg/l
	гр. Тополовград	Нитрати -54 mg/l -53 mg/l	Нитрати -56,9 mg/l -57,2 mg/l -55 mg/l	Колиформи 80/100 70/100 60/100 Нитрати 53,4 mg/l 57,8 mg/l		

Източник: РЗИ - Хасково

● *Отпадъчни води*

Канализационна мрежа има изградена само в общинския център Тополовград и с. Синапово. Степента на нейното изграждане в града е 70%. Подобно на водопроводната и канализационната мрежа е в много лошо техническо състояние. Липсва и съвременна техника за нейното поддържане. Част от основните колектори – Главен колектор I, който се явява събирател на всички останали колектори не е изграден. Отпадните води от населените места се изливат директно в речната мрежа на общината, без да се пречистват, или в септични ями. Това създава сериозна заплаха за замърсяване на повърхностните и подземни води в общината и разрушаване на речната екосистема. Необходимо е проектиране и изграждане на канализационни мрежи за битови отпадни води във всички населени места, като се започне със селата Радовец, Устрем, Срем и Синапово – попадащи в басейна на река Тунджа. Отпадните води на Тополовград се изливат непосредствено извън строителните граници в съществуващо сухо дере, което също създава опасност от зарази и увреждане на околната среда.

Град Тополовград няма изградена ПСОВ. Той попада в групата на агломерации между 2000 и 10 000 екв. жители, в които съгласно Националната стратегия за интегрирано развитие на България за периода 2006-2015 г. трябва да бъдат изградени ПСОВ до 31.12.2014 г. Подадено е заявление за безвъзмездно финансиране по ОП „Околна среда“ за „Доизграждане на канализационна, съпътстваща водопроводна мрежа и ПСОВ по Проект „Интегриран воден цикъл на гр. Тополовград“, но не се е стигнало до финансиране и реализиране на проекта.

Четири основни колектора на канализацията отвеждат отпадните води на град Тополовград в дере, разположено северно от града. Канализационната система на гр. Тополовград (без изградена ГПСОВ) подлежи на задължителен емисионен контрол на заустваните в р. Синаповска непречистени отпадъчни води. Канализационната система се състои от два главни клона събиращи отпадъчните води (основно битово-фекални) от източната и западната част на града. За канализационната система е издадено разрешително на БД ИБР – гр. Пловдив и разрешително за проектиране изграждане на ПСОВ.

В селата на общината няма изградена канализация за отпадни води. Изпълнен е единствено проект по мярка 321 на „Програма за развитие на селските райони“ 2007-2013 г, е реализиран проект: „Канализация с ПСОВ с. Синапово, общ. Тополовград“ - „Изграждане на канализационна мрежа и ПСОВ в с. Синапово, община Тополовград“. Въведена в експлоатация е малка ПСОВ за село Синапово.

Обща дължина на изградената канализационна мрежа в с. Синапово е 15615,96 м. Канализационните тръби са положени в изкопи, върху 10 или 15 смпясъчна подложка, в зависимост от диаметъра на тръбата. Тръбите са полиетиленови PE-HD DN 315/SN 8, гофрирани с двойни съединителни муфи с гладка вътрешна повърхност и профилирани външни ребра. По канализационната мрежа са изградени необходимите ревизионни и събирателни шахти, които са построени в началото на всеки участък при събиране на два и повече клона. Изградени са и сградни канализационни отклонения към съществуващите застроени имоти. Отпадъчните води от канализационната шахта чрез довеждащ колектор постъпват във входна помпена шахта на ПСОВ. Самата пречиствателна станция е отмодулен тип и е предвидена да обслужва население от 500 души.

Отпадните води от останалите населени места се изливат директно в речната мрежа на Общината, без да се пречистват, или в септични ями. Това създава сериозна заплаха за замърсяване на повърхностните и подземни води в Общината и разрушаване на речната екосистема. Необходимо е проектиране и изграждане на канализационни мрежи за битови отпадни води във всички населени места, като се започне със селата Радовец, Устрем и Срем – попадащи в басейна на река Тунджа. Отпадните води на Тополовград, които се изливат непосредствено извън строителните граници в съществуващо сухо дере, също създават опасност от зарази и увреждане на околната среда.

Обектите с издадени разрешителни за заустване на отпадъчни води в повърхностни води на територията на общината са следните:

- „Каолин“ ЕАД, гр. Сеново, обогатителна фабрика с. Устрем, общ. Тополовград
Пречиствателно съоръжение - хвостохранилище;

Обогатителна фабрика „Каолин“ АД – с. Устрем притежава Разрешително за заустване на отпадъчни води за ползване на воден обект р. Тунджа. В обогатителната фабрика се извършва преработка на калиево-натриева и фелдшпатов суровина от находищата „Канарата“ и „Устрем“. Отпадъчните води от площадката се формират от процеса на мокросмилане, флотация, както и от охлаждане на топковите мелници. Отделените отпадъчни води посредством тръбопровод се отвеждат за избистряне в хвостохранилище, от където по открит канал се заустват в р. Тунджа.

За периода 2015 - 2019 г. е регистрирано едно превишение на ИЕО в разрешително за заустване № 33120016/14.11.2008 г., актуализирано с решение № РР-2319/07.05.2015 г. при извършена контролна проверка с пробовземане през месец ноември 2018 г. по показател неразтворени вещества - резултат от изпитването 75 мг/дм³ при норма - 50 мг/дм³. При представения собствен мониторинг за месец януари 2019 г. е констатирано, че всички ИЕО са спазени.

- ПСОВ с. Синапово, общ. Тополовград

За периода 2015 - 2019 г. не са констатирани превишения на индивидуалните емисионни ограничения за заустваните води или други нарушения.

Веднъж в годината се вземат проби и от канализационната система на гр. Тополовград, експлоатирана от „В и К“ ЕООД, гр. Хасково. В момента няма издадено разрешително за заустване на отпадните води от канализационната система на гр. Тополовград, не е изградена и ПСОВ.

ИЗВОДИ:

Съществуват много нерешени проблеми при управлението и опазването на водите, свързани с остаряла и амортизирана техника и съоръжения, ограничени финансови възможности, заустване на непречистени отпадъчни води във водоприемниците и други.

Проблемите, свързани с качеството и количеството на водите произтичат главно от:

- Липса на пречиствателни станции и съоръжения за питейни води (ПСПВ) и за пречистване на промишлени и битови отпадъчни води, неизградени или в лошо състояние канализационни мрежи и ПСОВ; нерегламентирани сметища за битови отпадъци, включително и в границите на заливаемите тераси на реките; нерационално използване на водите и др.;
- Населението не е обхванато напълно с водоснабдителна мрежа, водопреносната мрежа е остаряла и амортизирана и загубите на вода са значителни;
- Нерационално използване и лошо състояние на съществуващите хидромелиоративни съоръжения, липса на хидромелиоративни съоръжения в определени райони;
- Хидроморфологични изменения и защита от вредното въздействие на водите - незадоволително състояние на корекциите на реките, нарушаване на речните легла и водна ерозия от добив на инертни материали и др.

Опазването на повърхностните и подпочвените води от замърсяване изисква прилагането на следните мерки:

- ✓ почистване на речните дерета от отпадъци и недопускане на повторното им замърсяване;
- ✓ правилно съхранение и оползотворяване на органичните отпадъци от селското стопанство и домакинствата;
- ✓ правилно съхранение и транспортиране на различните торове и препарати в растениевъдството;
- ✓ доизграждане на канализационната система в гр. Тополовград, изграждане на канализационна система в селата и пречистване на отпадъчните води.

Пред Община Тополовград стои задачата да не допусне влошаване състоянието на повърхностните води. Постигането на тази цел може да се осигури чрез прилагане на следните мероприятия:

- извършване на контрол от компетентните органи на издаваните разрешителните за заустване на отпадъчни води;
- контрол на отпадъчните води на обекти с комплексни разрешителни;
- контролиране работата на пречиствателни съоръжения;
- утвърдени планове за намаляване на замърсяването с мероприятия и срокове за осъществяването им;
- даване на предписания за предприемане на необходими действия и контролиране на изпълнението им;
- налагане на имуществени санкции на нарушителите и намаляване броя на обектите, неспазващи изискванията за ефективно пречистване на отпадъчните води.

3.3. Земи и почви

Почвата е един от най-важните природни ресурси, основа за съществуването на хората, животните и растенията. В природните екосистеми тя изпълнява определени функции: осигурява среда за развитие на растенията и реализиране на тяхната биопродуктивност, поддържа генетичните ресурси и обитанието на многобройни живи организми. Тя регулира и разпределя водния отток, съхранява водата и служи като буфер на околната среда, като инактивира или разрушава екологично опасните субстанции. Почвата е физическа основа на социално-икономическата структура на човешкото общество, източник е на сурови материали и съхранява геогенното и културно наследство на човечеството. Като компонент на околната среда тя е подложена на вредни въздействия и затова опазването и е от особено значение.

Почвата представлява сложна природна система изградена от минерални частици, органични вещества, газове, макро- и микроорганизми. Минералните частици образуват основната маса на почвата, а органичните вещества съставляват 10-20% от химичния и състав. Хумусът заедно със съдържанието на вода и газове определя нейното плодородие. Той е източник на хранителни вещества за растенията, тъй като при разлагането му се освобождава въглероден диоксид, нитрати, фосфати. Тези съединения са лесно усвоими от растенията. Хумусът, образуван в горния почвен слой се отнася от инфилтриращата в почвата вода в подолните хоризонти. Чрез обработка на почвата, той заедно с разтворените химични вещества се изнася отново на повърхността.

Почвената покривка е особено важен компонент на природната среда. Образувана в продължение на милиони години, тя се явява огледало за състоянието на ландшафтите и в нея се отразяват и пречупват взаимовръзките между останалите компоненти на природната среда (скали, води, климат, растителност, дейност на човека). Без почвената покривка е невъзможно съществуването и вегетацията на естествената и културната растителност.

Химизацията, промишлеността и влиянието на интензивния автомобилен поток са идентифицирани като основни причини за замърсяването на земеделските земи и влошаване състоянието на почвите като цяло. По въздушен път се пренасят азотни и серни съединения, въглеродороди и оловни аерозоли, затова голям дял в замърсяването на почвите има автотранспортът.

Почвата играе роля за кръговрата на веществата в природата и минерализиране на органичните отпадъци от живота, осигурява плодородието и изхранването на човека, влияе върху състава на въздуха, водата и хранителните продукти, представлява среда за съхраняване и предаване на болестотворни причинители, влияе върху климата на местността и др. Следователно тя, освен полезно може да оказва и отрицателно влияние върху условията на жизнената среда и здравето на населението. Замърсяването на почвата се проявява в две форми:

- Физическо изменение на почвените структури. Най-големи поражения върху почвите се нанасят от антропогенно натоварените екосистеми. Отклоненията в почвените параметри се

отнасят преди всичко до структурата на почвата, нейната порьозност и плътност. Измененията им водят до рязко влошаване на вентилацията и дренажа в почвата, вследствие на което настъпва рязко снижаване на активността и количеството на микроорганизмите разлагащи органичните вещества.

- Химическо замърсяване на почвата. Химическите замърсявания на почвите от антропогенен произход превъзхождат многократно в количествено и качествено отношение всички видове физически измеменния. Те са следствие от много причини, които условно можем да ги разделим в следните групи:

- Газове - промишлени отходи съдържащи сяра, а също така съдържащи и тежки метали, халогениди, азотни оксиди;

- Прах - дим от промишлени димоотводи, транспортен прах и др.;

- Соли - особено тези в резултат на обработване с луги и химикали на пътищата през зимата, рудодобивната промишленост, кариери и др.;

- Агрохимикали от растителната защита;

- Органични газове и течности - продукти от ТЕЦ, автотранспорта и др.;

- Радиоактивни замърсявания - АЕЦ, промишленост, аварии и др.

Почвите са подложени на редица деградационни процеси и заплахи, като ерозия, замърсяване, запечатване, намаляване на биоразнообразието и почвеното органично вещество, засоляване, вкисляване, уплътняване, наводнения и свлачища. Комбинация от някои от тези заплахи може да доведе до климатични изменения, безводие и опустиняване, а замърсяването на почвата води до влошаване качеството на храната и питейната вода, което е основна заплаха за здравето на населението. Почвите като намаляващ природен ресурс с неоспорими екологични свойства и основна предпоставка за човешкото съществуване, трябва да бъдат съхранени за сегашните и бъдещите поколения.

Процесите, увреждащи почвите (ерозия, вкисляване, засоляване, уплътняване, намаляване на почвеното органично вещество, замърсяване, запечатване, свлачища) и неправилното им ползване често имат по-големи последици от очакваното.

Почвеният мониторинг в България, съгласно утвърдената от Министъра на околната среда и водите Програма, е организиран на три нива. Програмата за мониторинг е изцяло съобразена с последните изисквания на ЕК и ЕАОС, с добрите практики в редица европейски страни, както и с националното законодателство, прието по - късно през 2007-2009г. (Закон за почвите и Наредба за мониторинг на почвите). Програмата за мониторинг е организирана на 3 нива, както следва:

- Наблюденията по I ниво (широкомащабен мониторинг) се извършва в равномерна мрежа 16x16 км, и предоставят данни за оценка състоянието на почвите по следните показатели - 9 тежки метали и металоиди, общ азот, фосфор, органичен въглерод, активна реакция на почвата (рН) електропроводимост, нитратен азот, общ въглерод и устойчиви органични замърсители -16 РАН, 6 РСВ, 15-хлор органични замърсители, обемна плътност. Периодичността на наблюдение - 5 години.
- Наблюденията по II ниво са ориентирани към регионални проявления на деградационни процеси – вкисляване и засоляване. Процеси на ерозия - водоплощна и ветрова се наблюдават чрез специално разработени математически модели за оценка и прогноза. Почвеното запечатване се оценява на база статистически данни и картиране на земното покритие (проект Корин Земно покритие).
- Наблюденията на III ниво се идентифицират с т.н. локални почвени замърсявания, в рамките на който следва да се извършва инвентаризация на площи със замърсена почва. Инвентаризацията е все още частична и нерегулярна, на база на налични данни.

Геоложката основа, релефа и климатичните особености определят вида на почвите и тяхното състояние. Според генерализираната схема на почвите в България (по FAO) територията на Община Тополовград е изградена от няколко вида почви.

Наносни почви

Това са млади почви, които се образуват от съвременните речни наноси. Решаващо значение при формирането им оказват повишеното ниво (от 1 до 3 cm дълбочина) на почвените води, както и различното им обрасване с растителност. Наносни почви има покрай всяка река, но най-обширни и представителни площи заемат по поречията на реките Марица, Тунджа, Дунав и Дунавските острови. Характеризират се със следните общи особености: формират се винаги на заливната и първата надзаливна тераса на реките; подложени са на периодично (може да не е ежегодно) заливане и натлачване на нови наноси; при естествени условия върху тях расте водолюбива растителност – дървесна (елша, върба, тополя, бряст, полски ясен) и тревно-ливадна (власатка и др.). Поради периодичното отлагане на нови материали наносните почви имат само един слабо или по-добре изразен хумусен хоризонт, под който в дълбочина се редуват различни по песъчливост и химичен състав пластове наслоявания на речните наноси.

Плитки почви

Най-важното условие за образуването на плитките почви е устойчивостта на основната скала на изветряване при конкретните климатични и релефни условия. Плитките почви са едни от най-разпространените в нашата страна. Заемат обширни компактни територии в планините и в хълмистите земи, което дава основание те да се обосноват в специфични почвени райони.

Плитките почви у нас са представени от три подтипа: литосоли, ранкери и рендзини. В Община Тополовград плитките почви са от подтип ранкери. Те са плитки, слабо развити и кисели почви, образувани на маломощен елувий от силикатни скали. Дълбочината на профила е от 10 до 30-40 cm. Имат само А-хоризонт, разположен върху твърдата скала. На цвят са тъмнокафяви до черни.

Лесивирани почви са широко разпространени в България. Те заемат обширни площи в хълмистите и нископланинските територии на Дунавската (Мизийската) хълмиста равнина, Предбалкана, Южна и Средна България. Към тях се отнасят почвите, които имат илувиален глинест Вt хоризонт, формиран вследствие на акумулацията на глина и ил, механично изнесени от повърхностния хоризонт. Името им е свързано с думите „lessivage“ (фр.) и „luvere“ (лат.), които означават измиване, отмиване и с него се определят почви с илувиална акумулация на глина. Според световната класификация на ФАО тези почви се определят като лувисоли, а у нас – лесивирани.

Въвеждането на името „лесивирани почви“ в българската класификация се налага от нуждата то да се уеднакви с международната класификация и най-вече - от необходимостта да се избегне очевидното различие с почвите от лесостепните или средиземноморските райони на Европа.

Лесивираните почви се намират в условията на добър дренаж и интензивно селскостопанско използване със забележимо негативно антропогенно въздействие, проявено преди всичко в интензивната им ерозия.

Канелени почви (Chromic cambisols)

У нас те са известни като почви на сухите гори и храсталаци, разпространени предимно в Южна България. Канелените почви са образувани върху карбонатните скали на Чирпанските възвишения, Асеновградското подножие на Родопите, възвишенията между Хасково и Димитровград, Ямболско, Тополовградско и Източна Стара планина. Релефът в тези региони е предимно хълмист, осигуряващ добър дренаж на терените. Естествената растителност на канелените почви е от нискостъблени гори и храсталаци, редини и пасища. Доминират съобществата на косматия дъб, благуна, пърнара, някои средиземноморски видове. Често срещани са разредените гори от източен габър, драка, смрадлика и тревни съобщества от кафтарика. Около 40 % от някогашните гори върху канелените почви са обезлесени и превърнати в обработваеми площи. Почвообразуването при тези почви дълго време е протичало без прекъсване като ферсиалитно. Затова канелените почви са твърде стари и с много реликтови белези. Ферсиалитизацията, която протича главно през сухия период, обуславя образуването на железни съединения, които оцветяват почвата в канелен и червеникав цвят.

Планосоли

В този почвен тип са поставени именуваните досега у нас псевдоподзолисти горски почви, които са разпространени в сезонно повърхностно преовлажнявани терени. Името им идва от латинската дума „planus“ (равен, хоризонтален). Тези почви са с диагностичен елувиален Е-хоризонт (тип албик) и глинест, много трудно водопроницаем Вt -хоризонт под него, поради което текстурната диференциация на профила е много голяма. Първостепенно значение за формирането на планосолите има повърхностният елувиално-глеев процес (стагник) в условията на влошен дренаж. Ежегодно планосолите изпитват периодично повърхностно преовлажняване от застояване на валежни води и съответно силно изсушаване през сухия период. В практиката са по-известни под името „повърхностно преовлажнени почви“.

Планосолите са разпространени в цялата страна във формата на големи и компактни масиви или в по-малки ареали. В Северна България тези почви са развити главно в Предбалкана, а в Южна България са застъпени по-широко в Горнотракийската низина, Странджа, Сакар, Източна Стара планина, Дервенските възвишения и на други места. Върху различните геоморфоложки форми планосолите показват видими различия, като върху широките плата, както и на полегати и дълги склонове са най-добре изразени (с характерното повърхностно оглеяване, голяма текстурна и морфологична диференциация). Микрорелефът и нанорелефът придават много силна неравномерност на повърхностното преовлажняване и мозаичност на почвената покривка по отношение на качествата и използването на планосолите.

Наред с климата и растителността, определено влияние върху образуването на планосолите оказват и почвообразуващите материали (елувий), както и преотложените плиоценски и старокватернерни седименти на киселите скалите (гранити, пясъчници, гранитогнайси).

Община Тополовград попада в южнобългарската ксеротермална почвена област. Най-широко разпространение имат разновидностите на канелените горски почви. Те обхващат както високите части на Сакар, така и големи части от подножието. Канелените горски почви са премесени в определени райони със слабо развити почви т.н. ранкери най-вече в землищата на Българска поляна, Хлябово, Сакарци, Орешник, Планиново. В най-високите северни склонове на Сакар планина ограничено разпространение има преходната кафява горска почва. Излужено канелени горски почви са представени в землищата на селата Орешник, Кап. Петко войвода, Радовец, Присадец, Орлов дол, Владимирово, Мрамор, Срем, Тополовград.

Смолниците са представени в землищата на селата Светлина, Каменна река, Синапово, Княжево и Чукарово. Край река Тунджа и долното и средно течение на реките Соколица и синаповска преобладават алувиално-ливадни. Над 100-200 метра от реките по склоновете алувиално-ливадните преминават в делувиално-ливадни почви. По големи площи от алувиални и делувиални ливадни площи има в землищата на селата Синапово, Устрем, Срем, Княжево и Чукарово.

Като цяло почвите на територията на общината са бедни и силно засегнати от водната и ветрова ерозия. Бедните почви определят характера на селскостопанските култури основно – тютюн и лозя. По поречието на реките, където почвите са по-богати има условия за зеленчукопроизводство.

На територията на общината са разпространени главно слабооподзолени канелени горски почви и канелени горски почви; слабоизлужени и излужени; леки и средно пясъкливо-глинести. Ограничени площи в речните тераси са заети от алувиално и делувиално-ливадни почви. Почвено-климатичните условия и вертикалното разчленение на релефа са довели до развитието на слаба и средна степен на ерозия. Средногодишно плаващият наносен отток е до 150 т/кв.км. Почвената ерозия оказва неблагоприятно влияние върху развитието на селското стопанство. Почвеното плодородие и продуктивността на основните земеделски култури намаляват с 10 до 45 % при такива слабо и средноерозирали почви.

На територията на община Тополовград няма определени пунктове от програмата за почвен мониторинг I и II ниво. Няма предприятия, чийто производства замърсяват почвите в района. Значителна част от почвите са застрашени от ерозия, поради наклонения терен.

По данни на РИОСВ – Стара Загора е налице нарушаване на земите и почвите от добивната промишленост в Тополовград. Добивът на подземни богатства се извършва предимно по открит начин, което води до нарушаване на терени. Общо нарушените терени от добивната промишленост по данни от концесионерите, на територията на община Тополовград, които се нуждаят от рекултивация са 105.71 дка.

В община Тополовград временно е решен проблемът със залежалите продукти за растителна защита (ПРЗ), с неизвестен произход. В землището на града на изградена бетонна площадка в границите на ПИ №03925, с н.т.п. „Др.производствена база“ с площ 13.400 дка са разположени 56 броя контейнери тип Б-Б куб, в които се съхраняват 224000 кг ПРЗ с изтекъл срок на годност и с неизвестен произход. ББ кубовете са в много добро състояние, няма нарушение на целостта, няма констатирани течове и направени предписания.

За основни източници на замърсяване на почвите се считат :

- Газове от изгаряне на въглища и течни горива, които попадат от киселинни дъждове;
- От транспорта–замърсявания, свързани с дизеловите и бензинови двигатели;
- Комунално-битова дейност–изхвърляне на отпадъци, които при неправилно съхранение могат да ги замърсят;
- Ниската лесистост в равнинната част на общината, водеща до бавно изтощаване на почвите, ерозия и засоляване.

Ерозията на почвата е процес на разрушаване, пренасяне и отлагане на почвени частици чрез вятър, дъждовни и поливни води при протичане на естествени и/или антропогенни процеси. Загубата на почвен материал оказва съществено влияние върху функциите на почвата, както в мястото на проявлението на ерозията, така и върху прилежащите територии. Ерозията води до намаляване на дълбочината коренообитаемия слой, количеството на хранителните елементи и запасите на почвена влага; изчерпване на филтриращия и буферния капацитети на почвата; намаляване на съдържанието на почвено органично вещество; загуба на биоразнообразие; деградация на почвената структура - образуване на почвена кора и разпространение и акумулация на замърсители във водните течения. Природните и стопанските условия на територията на България създават предпоставки за разпространението на водна, ветрова и иригационна ерозия. Наред с природно обусловените фактори, степента на проявление на почвената ерозия зависи и от човешката дейност. Неправилната обработка на почвата, обезлесяването и горските пожари също са съществени фактори, оказващи влияние върху този процес. Провежданите мероприятия за борба с това вредно явление са агротехнически, лесотехнически и хидротехнически. На територията на община Борован ерозирали почви почти няма.

Ерозията е най-широко разпространеният и интензивно протичащ деградационен процес върху почвената покривка на земята. Крайният резултат от действието на ерозията е безвъзвратното разрушаване на почвата, както като природно тяло и средство за селскостопанско производство, така и като основа на природната среда. Прилагането на добрите земеделски практики, правилното залесяване и обработки са гаранция за предотвратяването на ветрова и водна ерозия на почвата. Опазването на почвите от ерозията става чрез земеустройствени, агротехнически, лесомелиоративни и мелиоративни-технически дейности.

Горите предпазват почвата от ерозия и масовото им изсичане може да доведе до редица проблеми и нарушаване на екосистемите. На ерозиране са подложени слабоструктурните почви, образувани върху наклонени терени: излужени и типични канелени горски почви; канелени горски почви, лесивирани; рендзини; кафяви горски почви. Обработваемите земи са разположени на равни терени. Ерозията на почвите не е от процесите с ограничаващо действие за земеделието в територията на общината.

Предприемането на мерки за намаляване на тези процеси е необходимо, за да се избегне тяхното бъдещо задълбочаване и за да се ограничи заплахата, която представляват за околната среда и човешкото здраве. Необходими са действия при източника на увреждане на почвите и

предприемане на строги мерки за контрол, за да се осигури безопасност на храните и здравето на населението като резултат от замърсяване на почвите.

Ежегодно в сезона по прибиране на реколтата и през пожароопасния период, във връзка със Закона за опазване на земеделските земи се издава Заповед на кмета на общината за забрана паленето на стърнищата, с цел предпазване от пожари и унищожаване на хумусния слой на почвата.

ИЗВОДИ:

Почвите са национално богатство, ограничен, незаменим и практически невъзстановим природен ресурс и поради това тяхното опазване е основен приоритет. От чистотата им до голяма степен зависи тяхното плодородие и влияние върху здравето на хората и животните.

Почвите са ограничен и практически невъзстановим природен ресурс и е необходимо опазването им да е приоритет на всеки. Само с общи усилия и действия на всички компетентни органи ще се постигнат положителни резултати относно трайното намаляване и/или предотвратяване на дейностите и процесите, водещи до вредни изменения на почвата.

Задължение на всеки, който ги използва е да ги опазва от увреждане и замърсяване, като по този начин се гарантира ефективна защита на човешкото здраве и естествените почвени функции. В тази връзка дейности, които могат да се въведат и които биха довели до намаляване деградацията на земите и почвите са:

- ограничено използване на препарати за растителна защита и торове;
- реализиране на програми за екологично земеделие и животновъдство;
- ефективен контрол за ограничаване замърсяването на въздуха и водите и прилагане на интегрирана система за управление на отпадъците;
- технологично обновление в производствените процеси и др.

Сериозен проблем за почвеното плодородие е паленето на стърнища; образуването на нерегламентирани замърсявания на почвите с отпадъци около населените места. Тенденцията е към намаляване на нерегламентираното изхвърляне на отпадъци. Потенциални източници причиняващи замърсяване на почвите са: промишлеността; транспорта; отпадъците; химическите средства, „пренесени” чрез праха и аерозолите по въздушен път; инфилтрацията на замърсени с вредности води; химизацията на селското стопанство (растителната защита – използването на пестициди и минерални торове), строителни и др. дейности в самите населени места. От ежегодно провеждания мониторинг на почвите в контролираната територия може да се направи извода, че те са незамърсени с тежки метали, металоиди и органични замърсители.

3.4. Зелена система и биоразнообразие

3.4.1. Защитени зони и биоразнообразие

Биологичното разнообразие на една страна или географски регион зависи от много фактори, основни от които са географското положение, релефът, климатичните особености, наличието на естествени природни дадености (скален състав, почвена покривка, водни източници и водоеми), антропогенното въздействие върху природната среда и др. Съчетаването на тези фактори определя в най-голяма степен биологичното разнообразие на съответната територия независимо от нейната площ. България е една от малките по територия европейски страни, но по богатство и разнообразие на своята фауна е на едно от първите места в Европа. Богатството на българския фитогенфонд, отнесено към сравнително малката територия на страната, е значително. България е една от най-богатите държави в Европа по отношение на уникална флора и фауна (биологично разнообразие), разнообразие от местообитания, обширни гори и други ресурси с биологично значение. Всички основни естествени местообитания в Европа могат да се открият и в България - от високопланински гори до крайморски езера и пясъчни дюни.

Общоевропейската мрежа „Натура 2000” е съставена от защитени зони, целяща да осигури дългосрочното оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за

Европа в съответствие с основните международни договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие.

Местата, попадащи в екологичната мрежа се определят в съответствие с две основни за опазването на околната среда Директиви на Европейския съюз – Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (наричана накратко Директива за местообитанията) и Директива 2009/147/ЕО относно опазването на дивите птици (наричана накратко Директива за птиците).

Екомрежата е създадена през 1992 г. чрез приемането на Директивата за местообитанията, която заедно с Директивата за птиците представлява крайъгълният камък на политиката за опазване на природата в Европа. Тя е важен елемент от изпълнението на поетия ангажимент от държавните и правителствените ръководители в Европа по време на срещата им на високо равнище в Гьотеборг през 2001 г. за „спиране на загубата на биологичното разнообразие до 2010 година”.

Целта на мрежата „Натура 2000” е да се опазват и управляват уязвими видове и местообитания в тяхната естествена област на разпространение в Европа, без оглед на национални или политически граници. „Натура 2000” не е просто система от строго охранявани природни резервати. Тъй като тя е неразделна част от общия пейзаж, важно е обектите да продължават да се управляват по начин, който отчита присъствието на уязвими местообитания и видове.

Към 2020 г. националната мрежа от защитени зони включва: 120 защитени зони за опазване на дивите птици, покриващи 23.1% от територията на България; 234 защитени зони за опазване на природни местообитания, покриващи 30,3% от територията на България.

На територията на Община Тополовград, попадат части от следните защитени зони по чл.6, ал.1 от Закона за биологичното разнообразие (ЗБР):

Таблица 34: Защитени зони на територията на община Тополовград

Код на защитена зона	Име на защитена зона	Тип на защитена зона
BG0000195	Река Тунджа 2	Защитена зона по Директивата за местообитанията
BG0000212	Сакар	Защитена зона по Директивата за местообитанията
BG0000217	Ждрелото на река Тунджа	Защитена зона по Директивата за местообитанията
BG0000218	Дервентски възвишения 1	Защитена зона по Директивата за местообитанията
BG0000440	Река Соколица	Защитена зона по Директивата за местообитанията
BG0002021	Сакар	Защитена зона по Директивата за птиците

Защитени зони за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна:

1. ЗЗ „Река Тунджа-2“ с код BG0000195

ЗЗ обхваща територия с обща площ 5953.2 ха. Тя попада в границите на Общините – Тополовград, Ямбол и Тунджа.

По-голяма част от реката е укрепена с диги и значително обезлесена. Има няколко запазени заливни равнинни гори - Ормана, Долна и Горна Топчия, Айваджика, където е концентрирана огромна част от биоразнообразието. Има също няколко изкуствени езера, където също се струпва значителна част от зимуващите птици.

Предмет на опазване в границите на ЗЗ:

Предмет на опазване в ЗЗ са следните типове природни местообитания, посочени в Таблица 35:

Таблица 35: Типове природни местообитания, предмет на опазване в ЗЗ „Река Тунджа 2” BG0000195

Код	Пр.	Природно местообитание
6110	*	Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества от <i>Alyso-Sedion albi</i>
6510		Низинни сенокосни ливади
91F0		Крайречни смесени гори от <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> и <i>Fraxinus excelsior</i> или <i>Fraxinus angustifolia</i> покрай големи реки (<i>Ulmion minoris</i>)
91M0		Балкано-панонски церово-горунови гори
92A0		Крайречни галерии от <i>Salix alba</i> и <i>Populus alba</i>
*приоритетно природно местообитание		

Животинските видове, предмет на опазване в защитената зона, са както следва:

Бозайници:

Видра (*Lutra lutra*)
 Добруджански (среден) хомяк (*Mesocricetus newtoni*)
 Мишевиден сънливец (*Myomimus roachi*)
 Дългоух нощник (*Myotis bechsteini*)
 Остроух нощник (*Myotis blythii*)
 Дългопръст нощник (*Myotis capaccinii*)
 Трицветен нощник (*Myotis emarginatus*)
 Малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*)
 Лалугер (*Spermophilus citellus*)
 Пъстър пор (*Vormela peregusna*)

Земноводни и влечуги:

Червенокоремна бумка (*Bombina bombina*)
 Жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*)
 Ивичест смок (*Elaphe quatuorlineata*)
 Обикновена блатна костенурка (*Emys orbicularis*)
 Южна блатна костенурка (*Mauremys caspica*)
 Шипобедрена костенурка (*Testudo graeca*)
 Шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*)
 Голям гребенест тритон (*Triturus karelinii*)

Риби:

Распер (*Aspius aspius*)
 Маришка мряна (*Barbus plebejus*)
 Европейска горчивка (*Rhodeus sericeus amarus*)

Безгръбначни:

Бисерна мида (*Unio crassus*)
 Ценагрион (*Coenagrion ornatum*)
 Лицена (*Lycaena dispar*)
 Обикновен сечко (*Cerambyx cerdo*)
 Бръмбар рогач (*Lucanus cervus*)
 Буков сечко (*Morimus funereus*)
 *Алпийска розалия (*Rosalia alpina*)

2. ЗЗ „Ждрелото на Река Тунджа“ с код BG0000217

Територията на ЗЗ е с площ от 7856.99 ha. Тя попада в границите на Общините - Тополовград, Свиленград и Елхово.

ЗЗ обхваща силно обезлесена площ, пресечена от плътна мрежа от дълбоки дерета, просторни пасища и полета, покрити с храсти. Мястото е разположено по важен миграционен път и е подходящо местообитание за грабливите птици.

Документи за обявяване: Решение № 122 от 02.03.2007 г., (ДВ, бр. 85/2007 г.) на Министерски съвет.

Предмет на опазване в границите на ЗЗ:

Предмет на опазване в ЗЗ са следните типове природни местообитания, посочени в Таблица 36:

Таблица 36: Типове природни местообитания, предмет на опазване в ЗЗ „Ждрелото на река Тунджа” BG0000217

Код	Пр.	Природно местообитание
6110	*	Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества от <i>Alysso-Sedion albi Rupicolous calcareous or basophilic grasslands of the Alysso-Sedion albi</i>
6210	*	Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (<i>Festuco-Brometalia</i>) (*важни местообитания на орхидеи)
8230		Силикатни скали с пионерна растителност от съюзите <i>Sedo-Scleranthion</i> или <i>Sedo albi Veronicion dillenii</i>
9180		Смесени гори от съюза <i>Tilio-Acerion</i> върху сипеи и стръмни склонове
91AA	*	Източни гори от космат дъб
91M0		Балкано-панонски церово-горунови гори
91Z0		Мизийски гори от сребролистна липа
92A0		Крайречни галерии от <i>Salix alba</i> и <i>Populus alba</i>
*приоритетно природно местообитание		

Животинските видове, предмет на опазване в ЗЗ, са както следва:

Бозайници:

*Европейски вълк (*Canis lupus*)

Видра (*Lutra lutra*)

Дългокрил прилеп (*Miniopterus schreibersi*)

Мишевиден сънливец (*Myomimus roachi*)

Остроух нощник (*Myotis blythii*)

Дългопръст нощник (*Myotis capaccinii*)

Трицветен нощник (*Myotis emarginatus*)

Голям нощник (*Myotis myotis*)

Средиземноморски подковонос (*Rhinolophus blasii*)

Южен подковонос (*Rhinolophus euryale*)

Малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*)

Подковонос на Мехели (*Rhinolophus mehelyi*)

Лалугер (*Spermophilus citellus*)

Пъстър пор (*Vormela peregusna*)

Земноводни и влечуги:

Червенокоремна бумка (*Bombina bombina*)

Ивичест смок (*Elaphe quatuorlineata*)

Обикновена блатна костенурка (*Emys orbicularis*)

Южна блатна костенурка (*Mauremys caspica*)

Шипобедрена костенурка (*Testudo graeca*)

Шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*)

Голям гребенест тритон (*Triturus karelinii*)

Риби:

Распер (*Aspius aspius*)

Маришка мряна (*Barbus plebejus*)

Европейска горчивка (*Rhodeus sericeus amarus*)

Безгръбначни:

Бисерна мида (*Unio crassus*)
 Офиогомфус (*Ophiogomphus cecilia*)
 Обикновен сечко (*Cerambyx cerdo*)
 Бръмбар рогащ (*Lucanus cervus*)
 Буков сечко (*Morimus funereus*)
 *Алпийска розалия (*Rosalia alpina*)

3. 33 „Дервентски възвишения – 1“ с код BG0000218

Територията на 33 е с площ от 38696.5012 ха. Тя попада в границите на Общините - Тополовград, Болярово и Елхово.

33 представлява хълмиста площ с разпръснати дъбови гори и единични дървета. Има също и ливади, пасища и безлюдни, орни земи. Подходящо местообитание за грабливите птици и в частност на *Aquila heliaca*. Мястото Дервентски възвишения-1 е по-близо до Сакар планина, докато Дервентски възвишения-2 е по-близо до планина Странджа. Зоната представлява главен миграционен път на птиците.

Документи за обявяване: Решение № 802 от 04.12.2007 г., (ДВ, бр. 107/2007 г.)

Предмет на опазване в границите на 33:

Предмет на опазване в 33 са следните типове природни местообитания, посочени в Таблица 37:

Таблица 37: Типове природни местообитания, предмет на опазване в 33 „Дервентски възвишения 1“ BG0000218

Код	Пр.	Природно местообитание
6110	*	Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества от <i>Alysso-Sedion albi Rupicolous calcareous or basophilic grasslands of the Alysso-Sedion albi</i>
6210	*	Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (<i>Festuco-Brometalia</i>) (*важни местообитания на орхидеи)
62A0		Източно субсредиземноморски сухи тревни съобщества
6510		Низинни сенокосни ливади
8230		Силикатни скали с пионерна растителност от съюзите <i>Sedo-Scleranthion</i> или <i>Sedo albi Veronicion dillenii</i>
8310		Неблагоустроени пещери
91AA	*	Източни гори от космат дъб
91M0		Балкано-панонски церово-горунови гори
92A0		Крайречни галерии от <i>Salix alba</i> и <i>Populus alba</i>
*приоритетно природно местообитание		

Животинските видове, предмет на опазване в 33, са както следва:

Бозайници:

*Европейски вълк (*Canis lupus*)
 Видра (*Lutra lutra*)
 Дългокрил прилеп (*Miniopterus schreibersi*)
 Мишевиден сънливец (*Myomimus roachi*)
 Остроух нощник (*Myotis blythii*)
 Дългопръст нощник (*Myotis capaccinii*)
 Трицветен нощник (*Myotis emarginatus*)
 Голям нощник (*Myotis myotis*)
 Средиземноморски подковонос (*Rhinolophus blasii*)
 Южен подковонос (*Rhinolophus euryale*)
 Голям подковонос (*Rhinolophus ferrumequinum*)
 Малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*)

Подковонос на Мехели (*Rhinolophus mehelyi*)

Лалугер (*Spermophilus citellus*)

Пъстър пор (*Vormela peregusna*)

Земноводни и влечуги:

Червенокоремна бумка (*Bombina bombina*)

Жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*)

Ивичест смок (*Elaphe quatuorlineata*)

Обикновена блатна костенурка (*Emys orbicularis*)

Южна блатна костенурка (*Mauremys caspica*)

Шипобедрена костенурка (*Testudo graeca*)

Шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*)

Голям гребенест тритон (*Triturus karelinii*)

Риби:

Европейска горчивка (*Rhodeus sericeus amarus*)

Безгръбначни:

Бисерна мида (*Unio crassus*)

Вертиго (*Vertigo moulinsiana*)

Вертиго (*Vertigo angustior*)

Обикновен сечко (*Cerambyx cerdo*)

Бръмбар рогащ (*Lucanus cervus*)

Буков сечко (*Morimus funereus*)

*Алпийска розалия (*Rosalia alpina*)

Растения:

Обикновена пърчовка (*Himantoglossum caprinum*)

4. 33 „Река Соколица“ с код BG0000440

Територията на 33 е с площ от 141.54 ha. Тя попада в границите на Общините - Тополовград и Гълъбово.

Река Соколица е ляв приток на река Съзлийка (Югоизточна България). Реката е дълга около 60.5 км и тече в широка долина с много малък височинен наклон и е обрасла с върби, елши и тополи. Водите ѝ формират язовир Розов кладенец. Зоната е много повлияна от човешки въздействия. Реката тече през обработваеми земи (част от тях изоставени), пасища и ливади. Част от нея е замърсена с прах от въглицата от открит рудник Марица - Изток. Освен това 33 е силно повлияна от близката термоелектрическа централа „Марица-изток 3“.

Документи за обявяване: Решение №122 от 02.03.2007 г., (ДВ, бр. 85/2007 г.) на Министерски съвет.

Предмет на опазване в границите на 33:

Предмет на опазване в 33 са следните типове природни местообитания, посочени в Таблица 38:

Таблица 38: Типове природни местообитания, предмет на опазване в 33 „Река Соколица“ BG0000440

Код	Пр.	Природно местообитание
91F0		Крайречни смесени гори от <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> и <i>Fraxinus excelsior</i> или <i>Fraxinus angustifolia</i> покрай големи реки (<i>Ulmion minoris</i>)
91M0		Балкано-панонски церово-горунови гори
92A0		Крайречни галерии от <i>Salix alba</i> и <i>Populus alba</i>
*приоритетно природно местообитание		

Животинските видове, предмет на опазване в 33, са както следва:

Бозайници:

Видра (*Lutra lutra*)
Мишевиден сънливец (*Myomimus roachi*)
Дългоух нощник (*Myotis bechsteini*)
Лалугер (*Spermophilus citellus*)
Пъстър пор (*Vormela peregusna*)

Земноводни и влечуги:

Червенокоремна бумка (*Bombina bombina*)
Жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*)
Ивичест смок (*Elaphe quatuorlineata*)
Обикновена блатна костенурка (*Emys orbicularis*)
Южна блатна костенурка (*Mauremys caspica*)
Шипобедрена костенурка (*Testudo graeca*)
Шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*)
Голям гребенест тритон (*Triturus karelinii*)

Риби:

Маришка мряна (*Barbus plebejus*)

Безгръбначни:

Бисерна мида (*Unio crassus*)
Обикновен сечко (*Cerambyx cerdo*)
Бръмбар рогач (*Lucanus cervus*)
Буков сечко (*Morimus funereus*)
*Алпийска розалия (*Rosalia alpina*)

5. 33 „Сакар“ с код BG0000212

33 обхваща нископланински район със заоблени хълмове и сравнително отворени долини на малки реки от водосбора на р. Марица и р. Тунджа, заемащ пространството между долините на реките Тунджа и Марица, южно от Тополовград. Ограничава се и от малките реки Соколица (приток на р. Сазлийка) и Синаповска река (Явуз дере-приток на р. Тунджа). На север се свързва с Манастирските възвишения. Терените са с надморска височина от 50 м до 856 м – средна височина 276 м. Територията е слабо урбанизирана – около 30 малки населени места и гр. Тополовград. Системата от пътища е слабо развита. Ниските части на Сакар са заети от обработваеми селскостопански площи. На изолирани места има гори от космат и виргилиев дъб. Тревните съобщества са основно ксеротермни (белизма, луковична ливадина, валезийска власатка), по-рядко мезоксеротермни. Храстовата растителност е представена основно от драка със смин. Билата и склоновете над 500 м н.в. са покрити със смесени дъбови гори. Срещат се острови от космат и виргилиев дъб със средиземноморски елементи възникнали вторично. Край дерета и реки в Сакар, все още се среща бялата топола и върби, включително хибридни, които представляват гнездова база за грабливи птици.

33 обхваща територия с обща площ 132118.2 ha.

Документи за обявяване: Решение № 661 от 16.10.2007 г., (ДВ, бр. 85/2007 г.)

Предмет на опазване в границите на 33:

Предмет на опазване в 33 са следните типове природни местообитания, посочени в Таблица 39:

Таблица 39: Типове природни местообитания, предмет на опазване в ЗЗ „Сакар” BG0000212

Код	Пр.	Природно местообитание
5210		Храсталаци с <i>Juniperus spp.</i> <i>Arborescent matorral with Juniperus spp.</i>
6210	*	Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (<i>Festuco-Brometalia</i>) (*важни местообитания на орхидеи)
6220	*	Псевдостепа с житни и едногодишни растения от клас <i>Thero-Brachypodietea</i>
6430		Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс
6510		Низинни сенокосни ливади
8230		Силикатни скали с пионерна растителност от съюзите <i>Sedo-Scleranthion</i> или <i>Sedo albi</i> <i>Veronicion dillenii</i>
9180		Смесени гори от съюза <i>Tilio-Acerion</i> върху сипеи и стръмни склонове
62A0		Източно субсредиземноморски сухи тревни съобщества
91AA	*	Източни гори от космат дъб
91E0	*	Алувиални гори с <i>Alnus glutinosa</i> и <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Pandion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
91M0		Балкано-панонски церово-горунови гори
91Z0		Мизийски гори от сребролистна липа
92A0		Крайречни галерии от <i>Salix alba</i> и <i>Populus alba</i>
*приоритетно природно местообитание		

Животинските видове, предмет на опазване в ЗЗ, са както следва:

Бозайници:

*Европейски вълк (*Canis lupus*)

Видра (*Lutra lutra*)

Мишевиден сънливек (*Myomimus roachi*)

Дългоух нощник (*Myotis bechsteini*)

Остроух нощник (*Myotis blythii*)

Дългопръст нощник (*Myotis capaccinii*)

Трицветен нощник (*Myotis emarginatus*)

Голям нощник (*Myotis myotis*)

Средиземноморски подковонос (*Rhinolophus blasii*)

Южен подковонос (*Rhinolophus euryale*)

Голям подковонос (*Rhinolophus ferrumequinum*)

Малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*)

Подковонос на Мехели (*Rhinolophus mehelyi*)

Лалугер (*Spermophilus citellus*)

Пъстър пор (*Vormela peregusna*)

Земноводни и влечуги:

Червенокоремна бумка (*Bombina bombina*)

Жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*)

Ивичест смок (*Elaphe quatuorlineata*)

Обикновена блатна костенурка (*Emys orbicularis*)

Южна блатна костенурка (*Mauremys caspica*)

Шипобедрена костенурка (*Testudo graeca*)

Шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*)

Голям гребенест тритон (*Triturus karelinii*)

Риби:

Распер (*Aspius aspius*)

Маришка мряна (*Barbus plebejus*)

Европейска горчивка (*Rhodeus sericeus amarus*)

Безгръбначни:

Бисерна мида (*Unio crassus*)
Обикновен паракалоптенус (*Paracaloptenus caloptenoides*)
Одонтоподизма (*Odontopodisma rubripes*)
Ценагрион (*Coenagrion ornatum*)
Dioszeghyana schmidtii
Лицена (*Lycaena dispar*)
Офиогомфус (*Ophiogomphus cecilia*)
Обикновен сечко (*Cerambyx cerdo*)
Бръмбар рогач (*Lucanus cervus*)
Буков сечко (*Morimus funereus*)
*Алпийска розалия (*Rosalia alpina*)

Защитени зони за опазване на дивите птици:

1. „Сакар“ с код BG0002021, обявена със Заповед РД-758/19.08.10 г.

Територията на ЗЗ включва землищата или части от тях на 52 населени места от 6 Общини и 2 Области между притоците на р. Марица на запад, Бакър дере, Козулуйско дере, Баятлъшки дол, Янково дере, Голямата река, на юг горните течения на реките Мечето дере, Лефченска река, Ченгене дере, Каламица, Кабаяджъ дере и границата с Република Турция. На изток границата на ЗЗ следва поречието на р. Тунджа и р. Азмака, а на север достига до подстъпите към Манастирските възвишения в землищата на селата Голям манастир и Малък манастир. Обхваща нископланински район със заоблени хълмове и сравнително отворени долини на малки реки, притоци на реките Марица и Тунджа, в близост до държавната граница с Турция. Терените са с надморска височина от 50 до 856 m.

ЗЗ обхваща територия с обща площ от 125722.28 ha.

Документи за обявяване на ЗЗ: Заповед № РД-758 от 19.08.2010 г., ДВ бр. 72/2010 г. като режимът ѝ е променен със Заповед № РД-70 от 28.01.2013 г., ДВ бр. 10/2013 г.

Предмет на опазване в ЗЗ:

Предмет на опазване в ЗЗ са следните видове птици:

1. Видове по чл. 6, ал. 1, т. 3 от ЗБР: Розов пеликан (*Pelecanus onocrotalus*), Къдроглав пеликан (*Pelecanus crispus*), Малък корморан (*Phalacrocorax pygmeus*), Голям воден бик (*Botaurus stellaris*), Малък воден бик (*Ixobrychus minutus*), Нощна чапла (*Nycticorax nycticorax*), Гривеста чапла (*Ardeola ralloides*), Малка бяла чапла (*Egretta garzetta*), Голяма бяла чапла (*Egretta alba*), Червена чапла (*Ardea purpurea*), Черен щъркел (*Ciconia nigra*), Бял щъркел (*Ciconia ciconia*), Поен лебед (*Cygnus cygnus*), Белоока потапница (*Aythya nyroca*), Малък нирец (*Mergus albellus*), Орел рибар (*Pandion haliaetus*), Осояд (*Pernis apivorus*), Черна каня (*Milvus migrans*), Морски орел (*Haliaeetus albicilla*), Египетски лешояд (*Neophron percnopterus*), Белоглав лешояд (*Gyps fulvus*), Орел змияр (*Circus gallicus*), Тръстиков блатар (*Circus aeruginosus*), Полски блатар (*Circus cyaneus*), Степен блатар (*Circus macrourus*), Ливаден блатар (*Circus pygargus*), Малък креслив орел (*Aquila pomarina*), Голям креслив орел (*Aquila clanga*), Скален орел (*Aquila chrysaetos*), Малък орел (*Hieraetus pennatus*), Късопръст ястреб (*Accipiter brevipes*), Белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*), Царски орел (*Aquila heliaca*), Белошипа ветрушка (*Falco naumanni*), Вечерна ветрушка (*Falco vespertinus*), Малък сокол (*Falco columbarius*), Сокол скитник (*Falco peregrinus*), Ловен сокол (*Falco cherrug*), Ливаден дърдавец (*Crex crex*), Кокилобегач (*Himantopus himantopus*), Турилик (*Burhinus oedipnemus*), Голяма бекасица (*Gallinago media*), Малък горски водобегач (*Tringa glareola*), Речна рибарка (*Sterna hirundo*), Белобуза рибарка (*Chlidonias hybridus*), Черна рибарка (*Chlidonias niger*), Козодой (*Caprimulgus europaeus*), Земеродно рибарче (*Alcedo atthis*), Синявица (*Coracias garrulus*), Сив кълвач (*Picus canus*), Черен кълвач (*Dryocopus martius*), Среден пъстър кълвач (*Dendrocopos medius*), Сирийски пъстър кълвач (*Dendrocopos syriacus*), Дебелоклюна чучулига (*Melanocorypha*

calandra), Късопръста чучулига (*Calandrella brachydactyla*), Горска чучулига (*Lullula arborea*), Полска бърбрия (*Anthus campestris*), Червеногърба сврачка (*Lanius collurio*), Черночела сврачка (*Lanius minor*), Белочела сврачка (*Lanius nubicus*), Черногърбо каменарче (*Oenanthe pleschanka*), Мустакато шаварче (*Acrocephalus melanopogon*), Ястребогушо коприварче (*Sylvia nisoria*), Голям маслинов присмехулик (*Hippolais olivetorum*), Червеногуша мухоловка (*Ficedula parva*), Полубеловрата мухоловка (*Ficedula semitorquata*), Градинска овесарка (*Emberiza hortulana*).

2. Видове по чл. 6, ал. 1, т. 4 от ЗБР: Малък гмурец (*Tachybaptus ruficollis*), Голям гмурец (*Podiceps cristatus*), Голям корморан (*Phalacrocorax carbo*), Сива чапла (*Ardea cinerea*), Ням лебед (*Cygnus olor*), Голяма белочела гъска (*Anser albifrons*), Сива гъска (*Anser anser*), Бял ангъч (*Tadorna tadorna*), Сива патица (*Anas strepera*), Зимно бърне (*Anas crecca*), Зеленоглава патица (*Anas platyrhynchos*), Шилоопашата патица (*Anas acuta*), Лятно бърне (*Anas querquedula*), Клопач (*Anas chlypeata*), Червеноклюна потапница (*Netta rufina*), Кафявоглава потапница (*Aythya ferina*), Качулата потапница (*Aythya fuligula*), Малък ястреб (*Accipiter nisus*), Обикновен мишелов (*Buteo buteo*), Северен мишелов (*Buteo lagopus*), Степен орел (*Aquila nipalensis*), Черношипна ветрушка (Керкенец) (*Falco tinnunculus*), Сокол орко (*Falco subbuteo*), Воден дърдавец (*Rallus aquaticus*), Зеленоножка (*Gallinula chloropus*), Лиска (*Fulica atra*), Стридояд (*Haematopus ostralegus*), Речен дъждосвирец (*Charadrius dubius*), Малка бекарина (*Limnocryptes minimus*), Средна бекарина (*Gallinago gallinago*), Горски бекас (*Scolopax risticola*), Малък червеноног водобегач (*Tringa totanus*), Малък зеленоног водобегач (*Tringa stagnatilis*), Голям зеленоног водобегач (*Tringa nebularia*), Голям горски водобегач (*Tringa ochropus*), Късокрил кюкавец (*Actitis hypoleucos*), Речна чайка (*Larus ridibundus*), Малка черногърба чайка (*Larus fuscus*), Белокрыла рибарка (*Chlidonias leucopterus*), Жълтокрака чайка (*Larus cachinnans*), Пчелояд (*Merops apiaster*).

Защитените територии по смисъла на Закона за защитените територии (ЗЗТ) на територията на Община Тополовград са следните:

1. Природна забележителност (ПЗ) „Света троица“ в землищата на с. Устрем и с. Мрамор, общ. Тополовград, обявена със Заповед 995/21.04.1971 г. на Министерство на горите и горската промишленост (МГГП). Промяна в площта - актуализация със Заповед № РД-833 от 14.11.2011 г., бр. 96/2011 на ДВ.

Категория: Природна забележителност;

Местоположение: Област: Хасково, Община: Тополовград, Населено място: с. Мрамор, с. Устрем;

Площ: 120.45 ha;

Цели на обявяване: Опазване на вековна гора около манастира „Св. Троица“ и скалисти склонове;

Режим на дейности:

- Забраняват се всякакви действия, с които се уврежда тяхното природно състояние и облик;
- Забранява се откриването на кариери, къртене, копане и драскане по скалите;
- Забранява се отбиване на водните течения;
- Забранява се сечене или чупене на дърветата и храстите, изкореняване или бране на цветя и др.

2. Природна забележителност (ПЗ) "Караколовата дупка" в землищата на с. Устрем и с. Мрамор, общ. Тополовград, обявена със Заповед 995/21.04.1971 г. на Министерство на горите и горската промишленост (МГГП). Промяна в площта - актуализация със Заповед № РД-1 от 05.01.2009 г., бр. 15/2009 на ДВ.

Категория: Природна забележителност;

Местоположение: Област: Хасково, Община: Тополовград, Населено място: с. Мрамор, с. Устрем;

Площ: 6.55 ha;

Цели на обявяване: Опазв

ане на пещера и гората около нея;

Режим на дейности:

- Забраняват се всякакви действия, с които се уврежда тяхното природно състояние и облик;
- Забранява се откриването на кариери, къртене, копане и драскане по скалите;
- Забранява се отбиване на водните течения;
- Забранява се сечене или чупене на дърветата и храстите, изкореняване или бране на цветя и др.

3. Природна забележителност(ПЗ) "Бръснарския стол" в землището на гр. Тополовград, общ. Тополовград, обявена със Заповед 1427/13.05.1974 г. на Министерство на горите и опазване на природната среда (МГОПС). Промяна в площта - актуализация със Заповед № РД-3 от 05.01.2009 г., бр. 15/2009 г. на ДВ.

Категория: Природна забележителност;

Местоположение: Област: Хасково, Община: Тополовград, Населено място: гр. Тополовград;

Площ: 5.44 ha;

Цели на обявяване: Опазване на скално образувание;

Режим на дейности:

- Забранява се сеченето, кастренето на дърветата, както и късането и изкореняването на всякакви растения;
- Забранява се пашата на добитък през всяко време;
- Забранява се преследването на дивите животни, птиците и техните малки и развалянето на гнездата и леговищата им;
- Забранява се да се разкриват кариери за камъни, пясък и пръст, с което се провежда и изменя естествения облик на местността и включително водните течения;
- Забранява се чупенето, драскането и повреждането по какъвто и да е начин, сталактити, сталагмити и други скални образувания в пещерите;
- Забранява се воденето на интензивни и голи главни сечи;
- Разрешава се воденето на санитарна сеч и изваждане престарелите дървета с влошени декоративни качества.

4. Защитена местност (ЗМ) „Находище на Жлезист лопен“ в землището на с. Българска поляна, общ. Тополовград, обявена със Заповед Х!! РД - 35/16.01.2013г. на Министерство на околната среда и водите (МОСВ).

Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Хасково, Община: Тополовград, Населено място: с. Българска поляна;

Площ: 11.73 ha;

Цели на обявяване: Опазване на растителен вид Жлезист лопен (*Verbascum purpureum*) и неговото местообитание;

Режим на дейности:

- Забранява се промяна в предназначението и начина на трайно ползване на земята;
- Забранява се строителство с изключение на дейности, свързани с реконструкция и ремонт на съществуващи съоръжения;
- Забранява се търсене, проучване и добив на подземни богатства;
- Забраняват се сечи с изключение на санитарни;
- Забранява се залесяване;
- Забранява се паша на домашни животни до началото на месец юли;
- Забранява се палене на огън.

5. Защитена местност „Ждрелото на река Тунджа“, обявена със Заповед РД-385/13.06.2007 год. на МОСВ.

Местността се намира в землището на с. Радовец и с. Лесово и обхваща от 19 хил. декара. Тя е обявена за опазване на местообитанията на 149 вида птици, 8 вида земноводни, 21 вида влечуги и други защитени и редки растителни и животински видове. Някои от видовете, които се срещат на тази територия са видра, леопардов смок, голям гребенест тритон, ивичест смок, жълтокоремна бумка и др.

Категория: Защитена местност;

Местоположение: Област: Хасково, Община: Тополовград, Населено място: с. Радовец, Област: Ямбол, Община: Елхово, Населено място: с. Лесово;

Площ: 1891.21 ha;

Цели на обявяване: Опазване на консервационно значими местообитания на 149 вида птици, 8 вида земноводни, 21 вида влечуги, на други защитени, редки и уязвими растителни и животински видове, техните съобщества, както и характерен ландшафт;

Режим на дейности:

- Забранява се строителство на промишлени обекти, сгради, пътища, канали, технически и други съоръжения, включително за производство на електроенергия, с изключение на строителство и дейности, свързани с охраната на държавната граница на Република България;
- Забранява се търсене и проучване на подземни богатства, разкриване на кариери, мини и други дейности, водещи до увреждане на естествения ландшафт и нарушаване на естественото състояние на водния обект и бреговете му;
- Забранява се създаване на култури от неместни растителни видове, с изключение на натурализираните видове.

6. Част от защитена местност „Птиците“, която е бивша буферна зон на поддържан резерват „Балабана“, обявена със Заповед №753/19.07.1984 г., прекатегоризирана със Заповед №РД-518/12.07.2007 г.

Режим на дейности:

- Забранява се строителството на сгради, пътища и канали;
- Забранява се разкриване на кариери, изменение на водния режим и корекция на р. Тунджа, замърсяването с химични вещества, промишлени и битови отпадъци;
- Забранява се ловуване;
- Забранява се събирането на яйца и развалянето на гнездата на птиците;
- Забранява се използване на химически средства за борба с вредителите, в селското и горско стопанство;
- Забранява се паша на домашни животни в отдел 40 „в“;
- Разрешава се обработването на селскостопански земи;
- Разрешава се паша на домашни животни.

Защитени видове растения и животни

Растителният и животински свят на територията на община Тополовград са се формирали под въздействието на специфичния релеф и климатичните особености на района.

Част от територията на общината попада в склоновете на Сакар планина, където се срещат около 600 вида висши растения, 44 от които са включени в Червената книга на България. В Сакар защитените територии обхващат орнитологично важни места, които са от световно природозащитно значение и такива с висока консервационна стойност. Те са от изключителна важност за опазването на световно застрашения от изчезване царски орел.

На територията на община Тополовград се срещат редки за нашата флора растителни видове. Едрolistната метличина - *Centaurea amplifolia* е балкански ендемит, включен в Европейския списък на редките, застрашени видове. Единственото находище в България е в Сакар планина, местността „Смъртният завой“. Други растителни видове, срещащи се в района са: стрибърниева козя брада, румелийско подрумиче, триръбеста хептаптера, стрибърниева и

иликова айважива, костова тлъстига, жлезист лопен, логуров лопен/ включен в Европейския списък на редките, застрашени и ендемични видове, категория рядък/, биберщайнов равнец, маймунска орхидея, тризъбеста орхидея, пърчовка, и др. Изброените растителни видове са редки или застрашени от изчезване видове, някои от тях са включени в приложенията на Международната Конвенция SITES.

През 2019 г. е обявено едно ново **вековно дърво от вида Благун (Quercus frainetto)**, намиращо се в землището с. Орлов дол, общ. Тополовград. **Вековни дървета – 10 броя Ясен (Fraxinus sngustifolia) и 4 бр. Цер (Quercus cerris) има и в землището на с. Каменна река.** През 2019г. съгласно договор между МОСВ и „Национална агенция за териториално устройство“ ООД са проведени съвместно с експерти РИОСВ – Хасково теренни проверки на всички вековни дървета на територията на Инспекцията с цел заснемане и изработване на карта и геобаза данни на вековните дървета на Република България.

Естествената растителност в района на Тополовград е представена предимно от: зимен дъб/горун/, благун, цер, космат дъб, келяв и обикновен габър, липа, драка, шипка, хвойна, както и от сухоустойчиви тревни съобщества. Край реките растителността е представена от бряст, топола, елша, ясен, акация, чашкодряк, гърбач, повет и др. растителни видове.

Освен естествените и изкуствено създадени гори, на много места има насаждения от културни дървесни видове, главно бадеми (с най-голяма площ в землищата на селата Присадец и Филипово) и орехи (около Тополовград, Орешник, Синапово, Хлябово). В селата и близките околности се отглеждат ябълки, сини сливи, череши, вишни, кайсии, праскови, смокини, нар, райска ябълка, киви, лимон, маслина, круши, мушмули, черници, малини, касис и др. На много места в горите могат да се наберат диви ягоди, къпини, трънки, глог, шипки, диви ябълки, круши и дюли, кестени, лешници. От гъбите най-често се срещат печурките, масловката, манатарката, пачият крак, рижиката, челядинката, пърхутката, керино ухо, сърнела, праханова гъба и др. Районът е богат и на лечебни растения, около 120 вида. Широко разпространени са маточината, жълт кантарион, смрадлика, бял и жълт равнец, червен кантарион, гръмотрън, смрадлика и др.

Фауната е представена от много защитени, редки и застрашени от изчезване видове. Тук се срещат средноевропейски, средиземноморски, субсредиземноморски и ирано-турански животински видове. В района са установени 10 вида земноводни/голяма крастава жаба, зелена крастава жаба, балканска чесновница, жаба дървесница, горска дългокрака жаба, жълтокоремна бумка, дъждовник, обикновен тритон, гребенист тритон и голямата водна жаба/ от 17 вида установени в страната. Влечугите са представени от 22 вида влечуги от общо 36 за страната. Поради южното си разположение Сакар планина с прилежащите части от Марица и Тунджа е един от трите най-богати на влечуги в страната. В Сакар планина се срещат 5 вида/каспийска блатна костенурка, змиегущер, турска боа, змия-червейница, смок мишкар/ включени в Червената книга на България и 2 вида/шипобедрената и шипоопашатата костенурки/, включени в Световния Червен списък. От клас Бозайници в района са установени 44 вида бозайници, гризачи-17 вида, прилепи - 9 вида, хищници 8 вида, копитни- 3 вида и зайцеподобни 1 вид. Включени в Червената книга на България са 5 вида/видра, мишевиден сънливец, малък хомяк, трицветен нощник, вълк/, включени в Червената листа на IUCN като уязвими са 6 вида/мишевиден сънливец, лалугер, сляпо куче, видра, трицветен нощник, малък подковонос/.

В района се среща царския орел – световно застрашен вид. Той е включен в Световния Червен списък. Други световно застрашени видове са шипобедрената и шипоопашатата костенурки. Сакар е едно от местата в България, където сухоземните костенурки са с най-голяма численост на популацията. От общо 410 вида птици в България в Сакар планина са установени около 210 вида. Тук се срещат: малък орел, малък креслив орел, сокол орко, голям ястреб, малък ястреб, обикновен мишелов, белоопашат мишелов и др. Районът е изключително важен за опазването и съхраняване на биоразнообразието на България.

Биологичното разнообразие в Сакар планина и по долината на река Тунджа е благоприятно за развитие на туризма в района. Ресурс за развитието на ловен туризъм

представлява дивечовото богатство на Сакар планина. Особен интерес за чужденците - ценители, представляват трофеите от Сакарския елен. На следващ етап се предвижда в границите около Държавната дивечовъдна станция да се обособи и защитена територия.

На територията на общината има богата флора и фауна и интересни природни забележителности. Общината се нуждае от разработване на цялостна програма за управление на околната среда. За подобряване състоянието на околната среда и съхраняване на природните дадености е необходимо да се прилагат инициативи за повишаване екологичната култура на населението.

РИОСВ - Хасково упражнява контрол за ограничаване на незаконната търговия с редки и защитени видове растения и животни. Периодични наблюдения се предвиждат върху популациите на застрашените и редки животни. Отчитат се местообитанията, тенденциите в числеността и плътността на находищата, регистрират се отрицателните въздействия. Сериозна заплаха за биоразнообразието представляват пожарите, неконтролираното събиране на ядливи гъби и билки, браконьерството и изсичането на горите за огрев, както и незаконния лов на дивеч. За подобряване състоянието на околната среда и съхраняване на природните дадености е необходимо да се прилагат инициативи за повишаване екологичната култура на населението.

На територията на община Тополовград има богато биологично разнообразие, флора и фауна. За подобряване състоянието на околната среда и съхраняване на природните дадености е необходимо да се прилагат инициативи за повишаване екологичната култура на населението.

В района на Тополовград са установени следните по-важни растителни и животински видове под заплахата, включени в Червената книга на Република България:

Жлезист лопен (*Verbascum purpureum*)

Сем. Scrophulariaceae – Живеничеви

Включен в Червената книга на България – категория „застрашен“ и в Европейския списък на редките, застрашени и ендемични видове, категория – рядък. Жлезистият лопен е двугодишно тревисто растение, късо жлезистовлакнесто. Едногодишните розетки са с удължени, дълбоко перестонаделени, листа. Цветоносните стъбла са високи около метър. Цветовете са с диаметър до 2,5 cm, венчето е жълто, тичинковите дръжки са оранжеви с бели власинки, прашниците са бъбрековидни. Плодът е кутийка. Цъфтежът е юни – юли, а плодовете узряват август – септември. Насекомоопрашващо се растение. Размножава се със семена. Много малък процент от поникналите растения оцеляват до цъфтеж и плодоносене.

В България видът се среща по Черноморското крайбрежие, Тунджанската хълмиста равнина на надморска височина до 200 m. Среща се в тревни съобщества по сухи припечни пясъчливи и каменисти места. Характерен вид за крайбрежните и вътрешните неподвижни дюни. Важни находища има при Побити камъни, дюните южно от устието на Камчия, при Несебър и в района на Сакар.

Мерки за защита на вида

Плътността на популациите е много ниска. Движи се обикновено под 0,05 индивида/m², като съотношението между вегетативни (едногодишни) и генеративни растения е 95:5. Напоследък най-значимо е унищожаването на популациите в резултат на туристическата инвазия със съпътстващото строителство по Черноморието. Отрицателно влияние имат и залесяването с иглолистни, лозарството по пясъчливите терени в крайбрежната зона, интензивната паша.

Червен (красив) божур (*Paeonia peregrina* Mill.)

Сем. Божурови (*Рaeoniaceae*)

Защитен вид включен в Закона за биологичното разнообразие, в Червената книга на България, обект на опазване от Закона за лечебните растения. Лечебно и декоративно растение.

Многогодишно тревисто растение с късо коренище и вретеновидно надебелени, грудковидни корени. Стъблата са 50- 90 см. високи, набраздени, гладки неразклонени. Листата са последователни, 2 пъти пересто или тройно наделени с тясно елипсовидни крайни дялове. Цветът е с пет листна чашка с 8-12 венечни листа, многобройни тичинки и много плодници. Венчелистчетата са тъмно или светлочервени, по рядко розови. Плодът е сборен, съставен от 2-3 кадифено мъхести мехунки, всяка с по няколко черни, лъскави семена. Цъфти през май – юни, а плодоноси през юни юли. Расте из храсталаци и редки гори по каменисти и тревисти места из цялата страна до към 1000 m надморска височина.

Разпространение в България: Установен е в следните флористични райони: Дунавска равнина, Североизточна България, Предбалкан, Стара Планина (средна и източна), Знеполски район, Западни гранични планини, Черноморско крайбрежие, Родопи (средни и източни), Долината на Струма и Тунджанска хълмиста равнина.

Обикновена пърчовка - *Himantoglossum caprinum* (M. Bieb.) Spreng., *Himantoglossum hircinum*

Сем. Orchidaceae - Салепови

Уязвим вид.

Многогодишно тревисто растение с 2 яйцевидни грудки.

Среща се по открити, слънчеви места, по-често на варовити каменисти почви, по слабо използвани пасища, сред храсталаци и на горски поляни в светли широколистни гори. Популациите обикновено заемат неголеми площи (до 0.01-1 ha) и са с неголяма численост (до 50-100 растения). Рядко са наблюдавани находища с по-големи площи (до 5 ha), но с ниска плътност на популациите. Разпространение в България: Среща се ограничено в цялата страна, до 1100 m н. в. Сравнително по-често в карстовите райони на Предбалкана, Стара планина, Знеполски район, Родопи (Иzt.).

Отрицателно действащи фактори: Ограниченото разпространение. Негативни фактори са залесяването с иглолистни култури; нерегулираната паша в сезона на цъфтеж и плодоносене и изоставянето на териториите (в последните десетилетия). През 70-те и 80-те години на миналия век превръщането на т. нар. пустеещи места във вилни зони е причина за унищожаване на

много популации. Предприети мерки за защита: *Защитен вид* съгласно Закона за биологичното разнообразие. Има находища в защитени територии, както и в защитени зони от Европейската екологична мрежа НАТУРА 2000 в България.

Необходими мерки за защита: Опазване на местообитанията и устойчивото им стопанисване, популяризация сред населението.

Царски орел (*Aquila heliaca*)

Царският (кръстат) орел е една от най-редките птици както в България, така и в света. В миналото е бил сред най-разпространените грабливи птици у нас, а днес популацията му наброява едва 35 двойки. Повечето от тях са останали в Югоизточна България, като най-много са в Сакар. Царският орел е в Червения списък на застрашените видове.

Царският орел (*Aquila heliaca*), наричан още и кръстат орел, каргуй е един от най-едрият орли в България, с малко по-малки размери от Скалния орел. Размерите на тялото варират от 72 до 100 cm, а размахът на крилата е между 190 и 267 cm. Възрастните птици са тъмнокафяви, почти черни, с много характерен златист цвят на задната част на главата и шията. Обикновено има две бели петна на раменете с варираща големина, които могат да отсъстват напълно при някои индивиди. Основният цвят на опашните пера е жълтеникаво-сивкав с тъмни тънки напречни ивици на върха, завършващи с тъмна ивица. Младите птици са с кафяви пера с охрист цвят в центъра, което им придава специфичния за тях светлокафяв външен вид. Маховите пера при младите птици са равномерно тъмни, завършващи със светъл заден ръб. Възрастно оперение се достига между 4-тата и 6-ата година.

ЗАПЛАХИ

Безпокойството от страна на човека е основна причина за гнездови неуспех на орела. В България много от дърветата с гнезда са разположени в открити пространства и близо до обработваеми площи. Намалването на числеността на лалугера е друга заплаха за популацията. Лалугерът е важна част от хранителния спектър на царския орел. Макар че орлите могат да превключват и на други жертви, липсата на плячка с висока плътност може да е причина за нисък гнездови успех.

Египетски лешояд (*Neophron percnopterus*)

Застрашен вид, включен в Червената книга на България, вписан в Анекс II и III на ЗБР (Закона за биологичното разнообразие). В Червения списък на IUCN (*Международен съюз за защита на природата*) видът е в категорията „Застрашен“ (Endangered) (Birdlife International 2017). Включен е в Анекс II на CITES конвенцията (*Конвенция за международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора*), в Анекс II на Бернската Конвенция (*Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания*) в Анекс II на Бонската конвенция (*Конвенция за опазване на мигриращите видове диви животни*), в Анекс I на Директивата за птиците.

Към 2015 на територията на България има между 20 и 25 гнездящи двойки. Египетският лешояд (*Neophron percnopterus* Linnaeus, 1758) е най-дребният български лешояд. Той е бял, единствено маховите пера на крилата са черни. Лицето и гушата са голи, жълтеникави, а на тила има дълги остри пера, които образуват характерната му „прическа“. Размахът на крилете достига 165–175 cm, а теглото 2–2,4 kg. Крилата са широки, маховите пера са оформени в „пръсти“, а опашката е клиновидна (сн. 1, 2). Няма ясно изразен полов диморфизъм. Смята се, че при женските лицето е по-жълтеникаво, докато при мъжките – оранжево. Младите са тъмни, от кафеникави до сиво-черни. Египетският лешояд е моногамна птица. Достига полова зрялост на 5-годишна възраст. Гнезди по непристъпни скали, в пещери или поне под навес или корниз. Гнездото строят и двете птици. В него се намират кости от дребни животни, черупки на костенурки и др. Пренася строителните материали за гнездото с човка, за разлика от другите грабливи птици, които носят с крака. Снася по две яйца, напръскани с тъмнокафяви петна, с тегло от 94 g и размери – 65x55 mm. Снася двете яйца с интервал от няколко дни, обикновено от края на март до началото на май. Мътят и двамата родители на смени в продължение на 40 – 42 дни. Малките напускат гнездото на около 70 – 96 дневна възраст. Отглежда едно люпило годишно. Храни се предимно с мърша, но понякога улавя дребни животни като жаби, охлюви и всякакъв вид яйца.

Заплахи

Египетският лешояд е един от най-бързо изчезващите видове птици в днешно време. Освен заплахите по пътя на миграция, такива могат да се търсят и в местата за зимуване и местата за гнездене. Браконьерски отстрел, залагането на отровни примамки, ограбване на гнездата, безпокойство по време на размножителния период, сблъск с електропреносната мрежа и ветрогенератори са едни от основните фактори за намаляване на популацията на вида. Приемането на вредни вещества и антибиотици чрез храната влияе пагубно на вида. Натрупването на тези вещества води до отслабване на организма на птиците и висока податливост към заболявания, както вероятно и до намаляване на продължителността на живота и репродуктивните им способности.

Мерки за опазване:

- проучвания на подходящите местообитания и райони за опазване и реинтродукция на лешояди;
- изкуствени подхранвания на площадки;
- опазване и реставрация на приоритетни хабитати;
- информационни кампании.

Малък креслив орел (*Aquila pomarina*)

Видът е включен в Червената книга на България в категорията уязвим, Приложение II и III на ЗБР. Гнезди в широколистни и смесени гори в съседство с открити площи в които птиците ловуват. Гнезди основно на широколистни дървета на височина над 6 м.

ЗАПЛАХИ

Загуба на подходящи местообитания. Развитие на инфраструктура и туризъм в гнездовите местообитания. Преследване и безпокойство от човека.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ

Запазване на стари дървета в широколистните и смесени гори. Да не се допуска опожаряване на ливади и пасища. В отделите, в които е установен вида да не се допускат сечи както следва: за периода от 01.01 до 30.06 зоната е от 500м до 700м, а от 01.07 до 31.12 зоната е от 250м до 350м.

Ежегоден мониторинг на популацията на територията на стопанството. Установяване на точните координати на всяко сигурно гнездово находище.

Допълнителни проучвания за присъствието на вида и в други части на ДГС. Картиране на гнездовите находища и ежегоден мониторинг на състоянието им.

Осояд (*Pernis apivorus*)

Уязвим вид, включен в „Червена книга на България, том 2 и в Приложение II и III на ЗБР. Обитава високостъблени широколистни и смесени гори, понякога и в иглолистни до 1700 м н.в.

ЗАПЛАХИ

Намаляването на старите гори и безпокойство. Използването на пестициди в селското и горско стопанство.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ

В отделите, където са е установени двойки през гнездовия период, да се не се извеждат интензивни сечи – с интензивност над 10% .Ограничаване на ползването в затворените горски басейни. Около гнездата да не се провеждат сечи в радиус от 500 м през гнездовия период от 1.04 до 31.07. Извън този период зоната около гнездото в която не се водят сечи е с радиус не по-малък от 250 м. Опазване на старите клонести дървета, които предоставят гнездова база на вида. Да не се използват пестициди в горското стопанство в отделите в които попадат гнездовите и ловните територии на вида. Картиране на гнездовите находища и ежегоден мониторинг на състоянието им.

Малък ястреб (*Accipiter nisus*)

Включен в Червената книга на България том II; Приложение III на ЗБР.

Гнезди в гори и покрайнините им, от равнините почти до алпийският пояс.

ЗАПЛАХИ

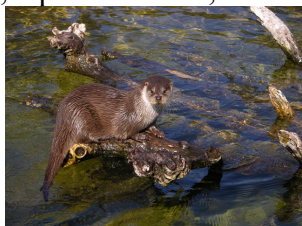
Загуба на местообитания вследствие на обезлесяване на обширни територии. Преследване и безпокойство от човека.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ

Както и при големия ястреб. Ограничаване на дърводобива и събирането на недървесни горски продукти в отделите и подотделите, в които е установено гнездене. Спазване на забраната за отстрел на вида. При установено гнездене на вида да не се извеждат сечи в радиус от 250м от гнездото. Картиране на гнездовите находища и ежегоден мониторинг на състоянието им.

Видра (*Lutra lutra*)

Обитава разнообразни сладководни басейни, предимно обрасли с гъста растителност или трудно достъпни скалисти брегове. Застрашен вид, включен в „Червена книга на България, том 2; Закон за биологичното разнообразие, Приложение II и III; Бернска конвенция, Приложение II; CITES, Приложение I; IUCN, категория уязвим.

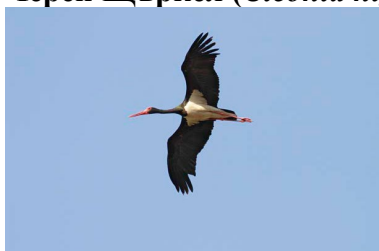
ЗАПЛАХИ

Основни заплахи за видрата са унищожаването на крайбрежната растителност, силен антропогенен натиск и преследване в рибовъдни стопанства.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ

Опазване на крайречната дървесна растителност по реките в ДГС, вкл. недопускане на мероприятия по прочистване на речните корита. Изгребване на инертен материал и корекции на реките. При идентифициране на обитаемо леговище да се минимизира безпокойството в съответния участък, като на по-малко от 100м от леговището да не се провеждат никакви мероприятия. Да се установят броя на наличните размножаващи се семейни групи от вида и да се извършва ежегоден мониторинг на числеността им. Могат да се ползват и следите, видровите пътечки и екскременти, като указание за присъствие на вида.

Черен Щъркел (*Ciconia nigra*)

Вид включен в Червената книга на България т. 2 в категорията уязвим; Приложение II и III на ЗБР. Гнезди най - често в равнинни и планински широколистни гори, скални комплекси и проломи на реки.

ЗАПЛАХИ

Загуба на горски местообитания, преследване в рибни стопанства, замърсяване на влажните зони и урбанизация .

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ

В отделите, в които е установена заета територия или гнездене на вида да не се извършват сечи както следва: за периода от 01.01 до 30.06 зоната е 500м, а от 01.07 до 31.12 зоната е 250м. Да се запазват старите дървета в широколистните гори, като предпоставка за гнездова база на вида. Предотвратяване на обезводняването на планинските реки. Ежегоден мониторинг на популацията на територията на стопанството. Установяване на точните координати на всяко сигурно гнездово находище.

Черен кълвач (*Dryocopus martius*)

Среща се предимно в стари широколистни, смесени и иглолистни планински гори до горната им граница и сравнително по-рядко в равнинни гори. Рядък вид, включен в „Червена книга на България, том 2; Приложение II и III на ЗБР.

ЗАПЛАХИ

Изсичането на старите гори, конкуренция от други видове кълвачи, антропогенен натиск и загуба на хранителна база. Тясно специализиран вид към храна и местообитание.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ

Да се обособяват гори във фаза на старост в отдели в които видът е установен като гнездящ. Да се запазват старите хралупати дървета. Минимизиране на санитарните сечи в старите гори. Опазване на мравуняците на червената горска мравка.

Шипобедрена костенурка (*Testudo graeca*)

Гръбният панцер (карпаксът) е жълтеникав с черни петна, коремният (пластронът) – жълтеникав до светломаслиненозелен. Главата, шията и крайниците са мътнозеленикави и жълтокафяви. На задната страна на бедрата има по една конична рогова брадавица. На дължина достига до 30 см. Обитава най-често сухи припечни карстови терени. Зимата прекарва в сън, като се заравя в дупки. Размножава се през март-април. През юни-юли женската изравя с крайниците си трапчинки и снася 2-8 яйца. В един сезон женската снася яйца три пъти, така че една женска снася средно по 16 яйца. Инкубацията им продължава около 2-3 месеца. Храни се с треви, листа, плодове, понякога със земни червеи, охлюви и др.

Шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*)

По външен вид наподобява шипобедрената костенурка, но на задната страна на бедрата няма брадавици и опашката накрая завършва с рогов шип. На дължина достига 37 см, маса – 6,5 кг. Начинът ѝ на живот е както на шипобедрената костенурка.

3.4.2. Лечебни растения

Важна част от биоразнообразието на една територия са лечебните растения. Разнообразният релеф, геология и почви, специфичните микроклиматични условия и хилядолетната човешка дейност определят богатството и голямото разнообразие от видове растения, съобщества и природни местообитания на територията на България. Около 770 вида, или 19% от всички видове растения у нас, са лечебни. Повечето от тях, около 760 вида, са диворастващи. Около 250 от тях се ползват в големи количества за търговия и преработка. Останалите не са обект на икономически интерес, за сега, но за тяхното полезно действие има научни данни и практически доказателства.

Половината от всички лечебни видове у нас са многогодишни тревисти растения (глухарче, репей, тревист бяз, коприва, бял равнец, жълт кантарион, ружа, валериана, мента, лудо биле, живовляк, див чесън и др.). 20% са едногодишни растения (лайка, мак, синчец, очанка). 25% са храсти и дървета (върба, бреза, кестен, глог, шипка, трънка; хвойна, мащерка, малина, къпина, боровинка, смрадлика и др.) и най-малко, само 5%, са двугодишни тревисти растения (червен кантарион, пресечка, лечебна комунига).

С най-голям брой видове (над 30) се отличават следните семейства: Сложноцветни (лайка, бял трън, пелин, бял равнец), Устноцветни (исоп, котешка стъпка, маточина, мента, мащерка, босилек), Розови (роза, шапиче, шипка), Бобови (сминдух, гръмотрън, жаблек, глушина), Сенникови (бучиниш, копър, кориандър), Лютикови (кукуряк, повет, горицвет) и Кръстоцветни (лечебна поточарка, синап).

Лечебни са растения, които съдържат лековити (биологично активни) вещества и могат да бъдат използвани за получаване на билки и прилагани за лечение на редица заболявания. Билките са отделни морфологични части или цели растения, които в свежо или изсушено състояние са предназначени за лечебни и профилактични цели, за производство на лекарства, храни, козметика.

Съгласно разпоредбите на Закона за лечебните растения „билки за лични нужди“ са количества билки в свежо състояние, събрани от едно лице в рамките на един ден. За корени и коренища, каквито се събират от залиста, разрешеното количество за лични нужди е до 1 кг.

Община Тополовград, съвместно с ТП ДЛС - Тополовград, РИОСВ - гр. Хасково и други обществени организации трябва да организира контрола за опазване и устойчиво ползване на лечебни растения в контролираните територии.

Лечебните растения в естествените им находища трябва да се опазват от увреждане и унищожаване с цел осигуряване на устойчивото им ползване като част от естествения растителен генетичен фонд със сегашна или бъдеща ценност.

Опазването включва поддържането и съхраняването на екосистемите, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации от лечебни растения.

Съгласно разпоредбите на ЗЛР, изкупуването и/или първичната обработка на билки се извършва от билкозаготвителни пунктове.

На територията на Община Тополовград, като цяло се срещат около 117 вида билки.

С търговско значение и най-широко разпространени са следните лечебни растения: бял равнец, жълт равнец, бъз, горска ягода, къпина, мащерка, жълт кантарион, червен кантарион, комунига, орляя, орехче, жълт равнец, златна пръчица, змийско мляко, глухарче, лайкучка, лайка, мащерка, мента, овчарска торбичка, коприва, шипка, трънка, къпина, мента, синя жлъчка, подбел, паричка, козя брада, лютиче, лопен, паламида, липа, татул, бял трън, бял пелин, кукуряк, маточина, черен бъз, червен божур, глог, гръмотрън, смрадлика и др.

На територията на община Тополовград към 31.12.2020 г. са регистрирани четири билкозаготвителни пункта:

- Пункт №1-КООП „Сакарска билка“, гр.Тополовград, ул.,„Москва” № 42 (база РПК);
- Пункт №2 - ЕТ „Симона 2000“ гр.Тополовград, ул. Кабиле № 8, (Стопански двор);
- Пункт БКС СЗ ООД - гр. Тополовград;
- Пункт БКС СЗ ООД – с. Чукарово.

По информация от Община Тополовград за периода 2015-2019 г. от пунктовете са изкупени общо 20550 кг билки по находища, както следва:

- Жълт кантарион-9500 кг - находища: Тополовград, села-Радовец, Филипово, Присадец.
- Змийско мляко-800 кг
- Бял равнец-300 кг
- Глог-550 кг находища: Тополовград, Светлина, Владимирowo
- Лайка- 1000 кг находища: Тополовград
- Бъз-200 кг находища: Тополовград
- Девисил-1000 кг находища: села Светлина, Владимирowo
- Мащерка-6500 кг находища: Тополовград
- Златна пръчица-300 кг находища: Тополовград
- Бръшлян-300 кг находища :Тополовград
- Липа-100 кг находища:Тополовград

Община Тополовград е издала 18 броя позволителни за бране на билки на физически лица и юридически лица през периода 2015-2019 г., в това число 13 на юридически и 5 на физически лица.

Интерес за населението и обект на събиране за лична употреба представляват следните билки: риган, мащерка, жълт кантарион, иглика, малина, капина, глог и шипка.

Община Тополовград има потенциал да развие предприятия за преработка на диворастващи плодове, билки и гъби.

Забележка: Подробна информация за лечебните растения на територията на общината, дейностите и мерките за опазване на ресурсите и разнообразието им се съдържа в Приложение - 1 Раздел „Лечебни растения“ към настоящата Програма за опазване на околната среда на община Тополовград 2021-2027 г.

3.4.3. Зелена система

Зелената система е предназначена да подобрява жизнената среда и облика на населените места, чрез поддържане на екологична, рекреативна, естетическа и защитно-мелиоративна функции. Тя играе важна роля за градската околна среда, санитарно-хигиенните условия на живеене и свързания с това здравен статус на населението.

Зелената система включва следните категории зелени площи:

- Обществени паркове и градини;
- Специализирани паркове и градини;
- Санитарно-защитни озеленяване;
- Транспортно озеленяване;
- Озеленяване за ограничени ползване;

Те имат следните по-важни социални и екологични функции: рекреационни (задоволяват потребностите от спорт и отдих; естетически и ландшафтно-естетически; биоклиматични – приток на свеж чист въздух от крайградските зони, подобряване на микроклиматичните характеристики на средата; мелиоративни – преразпределение на повърхностния и подземен отток на водите; екологични – предотвратяване миграцията на замърсителите от урбанистичните дейности и транспорта, продуцират кислород, поглъщат част от вредните газове и праха, блокират миграцията на тежките метали в почвата и околната среда.

Местата за отдих и зелена система включват градинки и паркове в общинския център и кметствата, които са приоритетно оформени пред сградите с обществено предназначение.

Зелените структури в санитарно-защитното озеленяване са с основно екологично предназначение – ветрозащитни пояси, озеленени крайречни сервитути, озеленени дерета и оврази, санитарно-защитни пояси, транспортно озеленяване.

Деретата и овразите на територията на община Тополовград в голямата си част са обраснали с естествена местна влаголюбива растителност. Санитарно-защитни пояси има на определени места в общината, покрай по главните пътища. Транспортното озеленяване включва зеленината и уличните дървета по протежението на главните и второстепенни улици. Нормативно озеленяването на урбанизираните територии се определя в Закона за устройство на територията, Закона за опазване на околната среда, Наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони на Министерството на регионалното развитие и благоустройството и Наредба №1 за опазване на озеленените площи и декоративната растителност на бившето Министерство на териториалното развитие и строителството.

Основа на зелената система са озеленените площи, предназначени за широко обществено ползване – паркове, градини, улично озеленяване, извънселищни паркове и лесопаркове, представляващи публична собственост. Допълващи зелената система са озеленените площи за ограничено обществено ползване в имотите за жилищни, вилни, обществени, производствени, курортни и спортни сгради и комплекси, както и озеленените площи с друго специфично предназначение – гробищни паркове и защитни насаждения. Системата на зелените площи в населеното място представлява взаимно съгласувано разполагане на различните видове зелени и свободни площи с цел да се осигурят най-благоприятни хигиенни условия, декоративни ефекти и създаване на условия за отдих на населението.

Зелената система включва следните структурни елементи: тревни площи, декоративна растителност, алеи, площадки и архитектурни декоративни елементи и съоръжения. Озеленяването влияе на температурата, относителната влажност, скоростта на движение на въздуха; върху подобряване на химичния състав на въздуха, намаляване на праха в него, както и на намаляването на шума в градската среда.

Озеленените площи за широко обществено ползване и площите със специфично предназначение са публична собственост на държавата и общините.

Зелените системи и озеленените площи се устройват в съответствие с одобрените общи и подробни устройствени планове на урбанизираните територии и подробни устройствени планове за парковете и градините, като се спазват правилата и нормативите в наредбата.

Най-важна роля за градската околна среда, санитарно-хигиенните условия на живеене и свързания с това здравен статус на населението на община Тополовград има зелената система.

Зелената система включва следните категории зелени площи:

- Обществени паркове и градини;
- Специализирани паркове и градини;
- Санитарно-защитно озеленяване;
- Транспортно озеленяване;
- Озеленяване за ограничени ползване.

Те имат следните по-важни социални и екологични функции: рекреационни (задоволяват потребностите от спорт и отдих; естетически и ландшафтно-естетически; биоклиматични –

приток на свеж чист въздух от крайградските зони, подобряване на микроклиматичните характеристики на средата; мелиоративни – преразпределение на повърхностния и подземен отток на водите; екологични – предотвратяване миграцията на замърсителите от урбанистичните дейности и транспорта, продуцират кислород, поглъщат част от вредните газове и праха, блокират миграцията на тежките метали (от транспорта и промишлеността) в почвата и околната среда.

Съгласно чл. 30, ал. 2 от Наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони, зелената система включва обществените озеленени площи, в т.ч. всички паркове, градини, улично озеленяване, извънселищни паркове и горски паркове, гробищни паркове, ботанически градини, дендрариуми, защитни насаждения и разсадници. Озеленените площи за широко обществено ползване на територията на града са представени от общоградския парк и система от неравномерно разпределени малки микрорайонни градини и скверове, както и улично озеленяване, осигуряващи ежедневния отдих на населението. Те подлежат на нормиране, като е важно да бъдат отчетени степента на изграденост и разпределението им в рамките на урбанизираната територия. В рамките на града няма озеленени площи, обявени за културни ценности и паметници на градинско-парковото изкуство. В две от селата на Общината – Устрем и Синапово има обществени паркове.

Основните дълговечни дървесни видове в озеленените площи на територията на Общината са широколистните, представени от видове липа, яворови представители, гледичия, акация и псевдоакация, каталпа, див рожков, чинар. Сравнително малко е застъпена иглолистната декоративна растителност, представена от различни видове кипарис, хвойна и др. видове. Съотношението между местни и интродуцирани дървесни видове в озеленените площи на територията на Общината е в полза на местните. Това е гаранция за нормално развитие и дълговечност на дървесната растителност. Не е нарушен и балансът между иглолистни и широколистни дървесни видове в съответствие с географското разположение и конкретните климатични условия на района.

Таблица 40: Зелени площи по населени места

№	Населени места	Зелени площи, дка
1.	с. Българска поляна	1
2.	с. Владимирово	-
3.	с. Доброселец	1
4.	с. Капитан Петко Войвода	-
5.	с. Каменна река	-
6.	с. Княжево	2
7.	с. Мрамор	2
8.	с. Орешник	10
9.	с. Орлов дол	1
10.	с. Планиново	-
11.	с. Присадец	-
12.	с. Радовец	5
13.	с. Сакарци	-
14.	с. Светлина	4
15.	с. Синапово	10
16.	с. Срем	2
17.	гр. Тополовград	50
18.	с. Устрем	40
19.	с. Филипово	-

20.	с. Хлябово	4
21.	с. Чукарово	1
	Общо:	133

Чл. 31, чл. 1, т. 3 от Наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони, предвижда количествен норматив за обществени зелени площи за малки градове - $12 \text{ m}^2/\text{жител}$ (гр. Тополовград е с население – 4 986 души, към 31.12.2016 г.), или площта на обществените зелени площи съгласно този норматив възлиза на $59\,832 \text{ m}^2$.

Няма направена паспортизация и категоризация на зелените площи в град Тополовград и в другите населени места.

Общата площ на зелената система в населените места в Община Тополовград е 133 дка, от които 50 дка се намират в гр. Тополовград. Т.е. за гр. Тополовград озеленените площи са разпределени по $10 \text{ m}^2/\text{жител}$. За сравнение нормативът за обществени зелени площи за малки градове, посочен в Наредба №7 е $12 \text{ m}^2/\text{жител}$.

Зелените площи в населените места са слабо поддържани. Средствата за поддържане на зелените площи са недостатъчни. На територията на гр. Тополовград има общинска оранжерия, в която се отглежда посадъчен материал за зацветяване на зелените площи, основно на територията на града.

Озеленени площи за ограничено обществено ползване в населените места

Паркоустройването и благоустройването на обектите от социалната и образователната сфера и прилежащите им озеленени площи, както и междублокови пространства допълва зелената система посредством озеленените площи за ограничено обществено ползване в имотите за жилищни, вилни, обществени, производствени, курортни и спортни сгради и комплекси.

В настоящия момент в града има:

- озеленяване около административни сгради, културни институции, здравни и детски заведения, сгради на образованието, спортни сгради и съоръжения и др.;
- озеленяване на жилищната среда (микрорайонни паркове, вътрешноквартални пространства, дворни градини);
- озеленяване на промишлени терени (заходски и складови площадки, изолационни ивици в заводски и промишлени терени, изолационни защитни пояси на промишлени зони);
- озеленяване на спортни съоръжения и комплекси;

стопански площи на зелената система (разсадници, цветопроизводни стопанства и оранжерии).

ИЗВОДИ:

Предвидените по застроителен и регулационен план зелени площи в по-голямата си част са изпълнени. Наложително е да се реши проблемът с напояването на парковете и зелените площи. Недостиг на финансови средства за поддържане на зелените площи. Чести нарушения в парковете и озеленените площи, изразяващи се в чупене на пейки, чупене на върховете на младите дървета, кършене на храсти, чупене на осветителни тела.

Към категорията специализирани паркове и градини попадат гробищните паркове във населените места.

Зелените структури в санитарно-защитното озеленяване са с основно екологично предназначение – ветрозащитни пояси, озеленени крайречни сервитути, озеленени дерета и оврази, санитарно-защитни пояси, транспортно озеленяване.

Деретата и овразите в голямата си част са обраснали с естествена местна влаголюбива растителност. Санитарно-защитни пояси има на определени места в общината, покрай по главните пътища. Транспортното озеленяване включва зеленината и уличните дървета по протежението на главните и второстепенни улици.

4. Анализ по фактори на въздействие върху околната среда

4.1. Отпадъци

4.1.1. Генерирани битови отпадъци

Един от основните фактори, оказващи въздействие върху качеството на околната среда са отпадъците. Нарастващото им количество крие рискове от замърсяване на въздуха, водите, почвите и застрашава човешкото здраве и живот. Образованите от жизнената дейност на хората, производството и търговията различни видове отпадъци, налагат предприемането на мерки за намаляване на общото им количество, повторната им употреба и увеличаване рециклирането и оползотворяването им. Същевременно с развитието на технологиите за третиране на отпадъци, все повече се разширяват възможностите за използването на отпадъците като алтернативен суровинен и енергиен източник и намаляване на количеството, предназначено за депониране.

Закона за управление на отпадъците /ЗУО/ разделя отпадъците по видове, както следва:

- битови;
- производствени;
- опасни;
- строителни;
- биоразградими;
- масово разпространени.

Общинските власти играят важна роля в изпълнението на политиката по отношение опазване на околната среда, подобряване и развитие на инфраструктурата за третиране на отпадъци, чрез сключването на договори и в това отношение основните им функции включват:

- осигуряване на съдове за съхраняване на битовите отпадъци;
- събиране на битовите отпадъци и транспортирането им до депата или други инсталации и съоръжения за обезвреждането им;
- почистване на уличните платна, тротоарите, площадките, алеите и поддържане на зелените площи и други територии предназначени за обществено ползване;
- избора на площадки, изграждане, поддържане, експлоатация, закриване и мониторинг на депата за битови и строителни отпадъци или на други инсталации или съоръжения за обезвреждане на битови или строителни отпадъци, чрез включването в регионална система;
- разделно събиране на битови отпадъци, включително отпадъци от опаковки, като определя местата за разполагане на необходимите елементи на системата за разделно събиране и сортиране на отпадъците от опаковки, чрез организация по оползотворяване;
- организирането и прилагане на системата за разделно събиране и съхранение на излезли от употреба моторни превозни средства с фирми получили разрешение от МОСВ;
- предотвратяването на изхвърлянето на отпадъци на неразрешени за това места и/или създаване на незаконни сметища, чрез контрол от длъжностни лица;
- определяне на места за поставяне на негодни за употреба батерии.

Битови отпадъци

Съгласно Допълнителните разпоредби на ЗУО **битови отпадъци** са „отпадъците от домакинствата” и „подобни на отпадъците от домакинствата” (това са отпадъците, образувани от домакинствата, и отпадъците, образувани от фирми и други организации, които по своя характер и състав са сравними с отпадъците от домакинствата, с изключение на производствените отпадъци и отпадъците от селското и горското стопанство).

Процесите, свързани с формиране, събиране, извозване, депониране и друго обезвреждане на отпадъците, са в пряка зависимост от развитието и организацията на стопанската дейност, демографските особености на района и от природните условия, в които се осъществява човешкият живот. Битовите отпадъци се формират от жизнената дейност на хората. Количеството и съставът им зависят от:

- Местото на образуване;
- Стандарта на живот на населението и неговата култура;
- Степен на благоустроеност на населените места;

- Начин на отопление;
- Други фактори.

Като се изхожда от административно-териториалната и социално-икономическа характеристика на община Тополовград, основните източници на ТБО се явяват:

- Домакинствата;
- Промислените предприятия;
- Търговски и обслужващи обекти.

В община Тополовград има добре изградена и успешно функционираща система за сметосъбиране и сметоизвозване, която обхваща 100% от населението на града и селата.

Основният поток отпадък е смесеният битов отпадък с код 20.03.01.

Община Тополовград е член на Регионално сдружение за управление на отпадъците на общините: Харманли, Свиленград, Тополовград, Симеоновград, Любимец, Стамболово и Маджарово, включени в Регионално депо за неопасни отпадъци /РДНО/ - Харманли.

Регионалното депо е изградено в землището на гр. Харманли в ПИ собственост на Община Харманли. РДНО включва 2 броя клетки, които са изградени, като в експлоатация е Клетка № 1. Сепариране преди депонирането на отпадъците се извършва от въведената през 2016 година сепарираща инсталация на територията на РДНО. Всички членове на РСУО са задължени да постигнат общи цели за рециклиране и общи изисквания по отношение на екологосъобразното обезвреждане на отпадъците.

Съгласно Заповед № РД – 08-115/23.07.2009 год. на Директора на РИОСВ - Стара Загора е преустановена експлоатацията на старото общинско депо за неопасни ТБО, изградено в ПИ № 000423, намиращ се в землището на гр. Тополовград, в местността „Додова чешма”, който е общинска собственост. Изготвен е и е реализиран проект за „Закриване и консервация на депо за неопасни ТБО – Тополовград“.

Към 2021 г. в системата на организираното сметосъбиране и сметоизвозване са включени всички населени места на територията на община Тополовград – 1 град и 20 села. Събирането, сметопочистване и сметоизвозване се осъществява от фирма изпълнител – „БКС“ ООД, Тополовград след проведена процедура по ЗОП и подписан договор. Обслужващата фирма разполага с необходимата специализирана техника /сметоизвозващи и сметосъбиращи машини/. Районите, включени в организираното сметосъбиране и сметоизвозване се определят ежегодно със заповед на кмета на Община Тополовград, издадена до 31 октомври на предходната година. Битовите отпадъци се извозват до регионално депо Харманли.

Към момента единственият начин за третиране на битовите отпадъци в Община Тополовград е предварителното им сепариране на територията на РДНО - Харманли от 2016 год. и депонирането на отпадъци след това на депото. Чрез предварителното третиране могат да се достигнат целите за рециклиране на отпадъчни материали от хартия, картон, пластмаса и метал, заложи в ЗУО.

Смесените битови отпадъци от територията на община Тополовград се извозват на Регионално депо за неопасни битови отпадъци гр. Харманли. В общината функционира добре изградена система за сметосъбиране, чрез разполагане на контейнери и съдове за смет във всички населени места.

Сметосъбирането и сметоизвозването в дванадесетте населени места се осъществява със съдове – метални контейнери тип „бобър“ – 1100 л. и метални кофи тип „Мева“ - 110 л.

Таблица 41: Съдове за сметосъбиране в община Тополовград към 2021 г. (брой)

Населено място	Тип „Бобър“	Тип „Мева“
Гр. Тополовград	160	3852
Села	227	2666

ОБЩ БРОЙ КОНТЕЙНЕРИ	387	6518
----------------------------	------------	-------------

Източник: Община Тополовград

Районите и честотата за организираното сметосъбиране и сметоизвозване са определени със заповед на Кмета на общината.

Честотата на събиране и извозване на битовите отпадъци е както следва:

-за град Тополовград: 2 пъти месечно за всички налични кофи за битови отпадъци, 4 пъти месечно за всички контейнери;

-за селата: 2 пъти месечно всички съдове за битови отпадъци (кофи и контейнери).

Фирмата - изпълнител „БКС“ ООД – гр. Тополовград разполага със специализирана техника /сметоизвозващи и сметосъбиращи машини/.

Сметосъбирането и сметоизвозването от територията на общината към 2021 г. се извършва от 3 бр. специализиран автомобил – марка „Ман 18.232” – 12 т. и сметосъбища техника марки - Мерцедес 2222“-12 т. и „ОАФ” – 6 т.

Автомобилите са многофункционални и надеждни за нуждите на управлението на отпадъците и към настоящия момент няма необходимост от закупуване на нови.

Количества образувани отпадъци

Твърди битови отпадъци

Изследвания за морфологичния състав на ТБО е извършен през 2019 година за всички общини на територията на страната. Видът и начинът на застрояване и съответно начинът на отопление оказват съществено влияние върху количествата и състава на отпадъците.

Въпреки, че населението на община Тополовград намалява с около 10% през 2019 г. спрямо 2015 г., за същия период количеството генерирани смесени битови отпадъци се е увеличило с около 25%. През 2019 г. от всички населени места на територията на общината са образувани общо 2021,10 тона отпадъци.

Таблица 42: Количества образувани смесени битови отпадъци от община Тополовград 2015-2019 г. (тона)

2015	2016	2017	2018	2019
1611,36	1886,24	1908,90	1934,90	2021,10

Източник: Община Тополовград

Важен показател за управление на отпадъците е **нормата на натрупване на отпадъците**, представена като количеството на образуваните битови отпадъци за година на човек от населението.

Важен показател за управление на отпадъците е **нормата на натрупване на отпадъците**, представена като количеството на образуваните битови отпадъци за година на човек от населението. Образуваните битови отпадъци на човек от населението в България за 2018 г. е 408 кг/човек/година, за Южен централен район – 373 кг/човек на година, за област Хасково 314 кг/човек/година, а за община Тополовград – 197 кг/човек/година, тоест значително по-малко от средната норма за областта и за страната.¹⁰

Нормата на натрупване на отпадъците в община Тополовград нараства и за 2019 г. е 210,5 кг/чов./г., което е с 13 кг/човек/на година повече спрямо 2018 г.

Съгласно референтната норма на натрупване на отпадъци за населени места от 3 000 до 25 000 жители, определена с Методиката за определяне на морфологичния състав на битовите отпадъци на МОСВ от 2019 г., препоръчителната средногодишна норма за човек от населението е 295,5 кг., следователно нормата за община Тополовград е по-ниска от допустимите стойности.

¹⁰ При изготвяне на настоящата програма НСИ не е публикувал официални данни за битовите отпадъци и нормата на натрупване за 2019 г.

Това означава, че Общинската администрация се справя успешно с процесите на управление на отпадъците, но трябва да предприеме съответните мерки за ограничаване на образуването им и да намали регистрирания ръст през последните години, чрез участие в Регионалната система за управление на отпадъците със сепарираща инсталация в гр. Харманли, въвеждане на домашно компостиране за биоразградимите отпадъци, изграждане на общинска компостираща инсталация и въвеждане на системата за разделно събиране на рециклируемите отпадъци от опаковки.

Нормата на натрупване на отпадъци на човек от населението в общината през последните години е под допустимите референтни стойности. Населението на общината намалява с около 10% за периода 2015-2019 г., но годишната норма на натрупване на отпадъци на човек от населението се увеличава. Това се дължи на променящите се потребителски навици и начин на живот на домакинствата и на дейността на промишлени предприятия, търговски обекти и заведения. За редуциране обема на депонираните количества е препоръчително увеличаване дела на разделно събраните рециклируеми отпадъци, въвеждане на практики за компостиране на зелените и био-разградими отпадъци, осигуряване на възможности за отделно събиране и извозване на отпадъците от твърдо гориво през отоплителния сезон, на строителните отпадъци при ремонти и други мерки. Изследвания за морфологичния състав на ТБО е извършен през 2019 година за всички общини на територията на страната.

Морфологичният състав е характеристика, изразяваща количеството на отделните фракции (хартия, хранителни отпадъци, пластмаси, текстил, стъкло, метали и др.), изразено в процент, спрямо общото количество на отпадъците. Консуматорските и потребителски навици на населението в различните сезони на годината влияят върху състава на генерираните отпадъци и резултатите от анализите зависят от годишния сезон. Поради това, изследванията при определяне на морфологичния състав на отпадъците се извършват така, че да бъдат обхванати 4-те годишни сезона (зима, пролет лято и есен). Целта е да се отчете сезонната неравномерност и колебанията в състава на отпадъците.

Данните от Доклада за извършения морфологичен анализ за състава на събраните, извозени и депонираните от територията на община Тополовград на Регионално депо – Харманли смесени битови отпадъци са представени в следващата таблица.

Таблица 43: Морфологичен анализ на отпадъците на община Тополовград

Вид отпадък	Морфологичен състав на отпадъците в %
Хранителни	10,31%
Хартия и картон	12,99%
Пластмаса	17,79%
Текстил	3,58%
Гума	1,67%
Кожа	1,09%
Градински	13,79%
Дървесни	0,26%
Стъкло	5,01%
Метали	3,33%
Инертни (над 4 см)	7,89%
Ситна фракция (до 4 см)	15,11%
Опасни	0,5%
Други	6,68%
Общо	100,00%

Източник: Окончателен доклад за извършен четирисезонен морфологичен анализ на състава на битовите отпадъци, генерирани на територията на община Тополовград 2017 г.

Най-голям относителен дял (общо 59,68%) в битовите отпадъци на общината имат фракциите: „пластмаса“ – 17,79%; „ситна фракция (до 4 см) – 15,11%; „градински отпадъци“ – 13,79%, в това число растения, растителни остатъци, окапали листа, трева и др. и „хартия и картон“ – 12,99%. Рециклируемите отпадъци имат 39,12% относителен дял, в това число - хартия и картон, пластмаса, метали и стъкло. От този вид отпадъци най-високо е процентното съдържание на пластмасата – 17,79%, следвано от хартия и картон – 12,99%, стъкло – 5,01% и метали – 3,33%. Процента на отпадъците от фракциите „инертни“ и „ситна фракция“ е средно – 23%, което показва, че в контейнерите за битова смет се изхвърлят значителни количества пепел и сгурия от отопление на твърдо гориво, строителни отпадъци, пръст и др.

Отпадъци от опаковки

Към 2021 година на територията на община Тополовград няма въведена система за разделно събиране на отпадъците от стъкло, пластмаса, картон, хартия и метал. Общината няма сключен договор с оползотворяваща организация за отпадъците от опаковки.

През 2020 г. започва изпълнението на „Демонстрационен проект за предотвратяване образуването на битови отпадъци в община Тополовград“, финансиран по ОП „Околна среда“ 2014-2020 г. на обща стойност 344 064.00 лева. Целта на проекта е предотвратяване на биоразградими битови отпадъци (БрБО), разделно събиране на БрБО, извършване на дейности по подготовка за повторна употреба и рециклиране на непотребни вещи и отпадъци, повишаване осведомеността и общественото самосъзнание за спазване на йерархията за управление на битовите отпадъци.

Препоръчително е след изпълнение на проекта Община Тополовград да сключи договор с оползотворяваща организация и поэтапно да въведе система за разделно събиране на отпадъците от опаковки във всички населени места.

Биоразградими отпадъци

Биоразградимите отпадъци в община Тополовград са общо 37,35%, в т.ч. – хранителни – 10,31%, хартия и картон – 12,99, градински – 13,79 и дървесни – 0,26%. Според извършения морфологичен анализ през 2017 г. в община Тополовград няма разделно събрани биоразградими отпадъци. Единствено биоотпадъците от зелените площи се събират при регулярната им поддръжка, съгласно приетата система за организирано поддържане на чистотата на територията на общината. Няма данни за точните количества генерирани зелени отпадъци от косене и поддръжка на обществени зелени площи. По този показател обеща общината със сигурност е далече от целевата стойност от 50 на сто до 2020 г. и следва да се предприемат спешни мерки за разделно събиране и оползотворяване на биоотпадъците.

Съгласно целите на национално ниво за ограничаване на количествата депонирани биоразградими отпадъци допустимите минимални стандарти на този вид отпадък за жител на година са 109 кг/ж./г. Според данните от извършения през 2017 г. морфологичен анализ на отпадъците в община Тополовград са депонирани около 66 кг/ж./г. биоразградими отпадъци. Следователно стойностите са значително под допустимите минимални стандарти.

Предвид разпоредбите на чл.34, ал.1 от ЗУО, и чл.29, ал.1 от Наредбата за управление на отпадъците на територията на община Тополовград: „Биоотпадъците от поддържане на обществени площи, паркове и градини, включително и хранителни и кухненски отпадъци от домакинствата, ресторантите, заведенията за обществено хранене и търговските обекти, както и подобни отпадъци от предприятията на хранително-вкусовата промишленост, при необходимост се събират разделно и се третират чрез компостиране или анаеробно разграждане, по начин, който осигурява висока степен на защита на околната среда.“.

При изчислението на количествата образувани отпадъци от косене и поддържане на обществени зелени площи се спазват указанията за норма на образувани отпадъци съгласно Инструкциите за прилагане на нормативните изисквания, свързани с управлението на

биоотпадъците (насоки за прилагане на Наредба за разделно събиране на биоотпадъците, приета с ПМС №275 от 06.12.2013 г., Обн. ДВ, бр.107 от 13.12.2013 г.), одобрени със Заповед № РД-687/05.09.2014 г. на Министъра на околната среда и водите. Приетата норма е 6 кг./м²/ година окосена трева, листа, клони от резитба на дървета и храсти и др.

Анализите показват, че в община Тополовград има добри предпоставки за въвеждане на разделно събиране на отпадъци с биологичен произход и съответното им оползотворяване чрез компостиране. Поради големия дял на биоразградимите отпадъци, подходящи за компостиране прилагането на ефективна система за разделното им събиране ще доведе до съществено намаляване на разходите за транспортиране и обезвреждането на смесените битови отпадъци на Регионалното депо. Предвид специфичния характер на отпадъците, образувани на територията на общината и значителното участие на зелените, градински и селскостопански отпадъци, образувани от домакинствата и генерирани при косенето на парковите зони в града и селата, както и с оглед изпълнение на целите за разделното събиране и оползотворяване на битовите биоотпадъци община Тополовград следва да предприеме необходимите действия за въвеждане на система за разделното им събиране и изграждане на компостираща инсталация.

Община Тополовград изпълнява „Демонстрационен проект за предотвратяване образуването на битови отпадъци в община Тополовград“, който предвижда закупуване и поставяне на 8 бр. компостери по 1800 л. всеки. Компостерите ще бъдат поставени в обществени зелени площи, както следва: 2 бр. в гр. Тополовград и по един брой в селата Радовец, Устрем, Срем, Синапово, Орешник, Орлов дол. За седемте населени места с обществени компостери ще бъдат закупени общо 30 бр. кафяви контейнери и 200 бр. кафяви кофи. Обслужването на кафявите съдове за смет ще се извършва от Общината. Натрупаният биоразградим отпадък ще се събира, отчита и извозва от общински служители и с общинска техника до общинските компостери в зелените площи. Ще бъде изготвен График на събиране и извозване на разделно събрания БрБО отпадък. През сезони пролет и лято съдовете ще се обслужват два до четири пъти в месеца, а през сезони есен и зима съдовете ще се обслужват един до два пъти в месеца. С цел предотвратяване на място в общината на максимално количество разделно събран биоразградими битови отпадъци от новите кафяви съдове, община Тополовград ще предприеме и допълнителни дейности по компостиране на място в годините след приключване на проекта. Предвижда се в програмен период 2021-2027 г. да бъде изградена голяма компостираща инсталация за растителни и биоразградими отпадъци като интегриран проект в междуобщинско сътрудничество със съседна община, за да се осигури оптимално количество отпадъци за компостиране.

Целта е да се намали количеството депонирани зелени и биоразградими отпадъци, чрез въвеждане на система за разделното им събиране, рециклиране и оползотворяване до получаване на качествен краен продукт – компост, който е богат на хумус и може да се предлага самостоятелно на пазара.

Предвид специфичния характер на отпадъците, образувани на територията на община Тополовград и значителното участие на зелените, градински и селскостопански отпадъци в определени периоди е необходимо да се предприемат действия в две посоки:

- за въвеждане на фамилно компостиране с последващо използване на компоста в личните стопанства;
- за въвеждане на система за разделно събиране и извозване на биоразградимите отпадъци от общината, след изграждане на компостиращата инсталация и въвеждането ѝ в експлоатация.

Поради големия дял на биоразградимите отпадъци от общото количество на битовите отпадъци прилагането на ефективна система за разделното им събиране и компостиране ще доведе до съществено намаляване на разходите за транспортиране и обезвреждане на регионалното депо. В бъдеще трябва да се предвиди въвеждането на система за разделно събиране и извозване до новоизграденото съоръжение за компостиране на био-отпадъците от всички населени места на общината. За въвеждане на системата за разделно събиране на

зелените отпадъци може да се предвиди закупуване на открити контейнери - 4 куб. метра, които да бъдат разположени на площадки във всяко от населените места на общината и един оборотен контейнер. За извозването на отпадъците трябва да бъде осигурено и транспортно средство – автокран с платформа, което може да обслужва и 7-кубикови контейнери за разделно събрани строителни отпадъци.

Биоразградимите отпадъци могат да бъдат доставяни и директно от домакинствата, срещу което ще получават готов компост. Очаква се, че безплатното предоставяне на компост е достатъчен стимул за населението от селата за да отделят биоразградимите отпадъци от общия отпадъчен поток и по такъв начин да допринесат за намаляване на разходите за извозването на битовите отпадъци до регионалното депо.

Освен за безвъзмездно ползване от жителите, които доставят биоразградими отпадъци за компостиране, за готовия компост ще се търси пазарна реализация в селското и горското стопанство и озеленяването или ще се ползва за наторяване и подобряване на почвата в общински паркове и градини, спортни площадки, нарушени терени и др.

Компостирането на растителните отпадъци в мястото на образуването им е в синхрон с приетите принципи за управление на отпадъците. В този случай растителните остатъци не са отпадък, а изходна суровина за получаване на компост – средство за подобряване качеството и плодородието на почвата.

Един от подходящите методи на биологично третиране, подходящи за условията на общината е и анаеробното разграждане, при което се отделя биогаз за производство на енергия и компостирането (домашно и/или полево), при което произведения компост има възможност да се използва за рекултивация на нарушени терени, в земеделието, при озеленителни и възстановителни дейности при строителни проекти и др.

Изграждането на общинската инсталация за компостиране е целесъобразно с оглед оползотворяването на местните биоотпадъци близо до източника им на образуване. Предвижда се и въвеждане на системи за обществено и домашно компостиране.

Строителни отпадъци

Община Тополовград има пряк ангажимент към строителните отпадъци в малки количества, генерирани от ремонтните дейности на домакинствата. В този смисъл анализът и прогнозите са фокусирани върху този поток строителни отпадъци. На територията на общината няма изградено депо или площадка за депониране на строителни отпадъци и не съществува система за организирано събиране и последваща повторна употреба на този вид отпадък. По тази причина липсват и точни данни за вида и количеството на образуваните строителни отпадъци през последните години.

Ниската тенденция в прираста на населението в общината не стимулира активни дейности в жилищното строителство. Строителни отпадъци /СО/ се образуват най-вече от малки обекти с локално значение, от реконструкции и ремонти на стопански и жилищни сгради. Отпадъците се извозват от собствениците им, без да се води отчетност. Този отпадък понастоящем е основна съставка на нерегламентирани сметища или попада в съдове за битови отпадъци. Част от генерираните СО попадат в общия поток със смесените битови отпадъци, които се извозват до рег. депо за битови отпадъци.

На територията на община Тополовград не съществува система за организирано събиране и последваща повторна употреба на този вид отпадък. По тази причина липсват и точни данни за вида и количеството на образуваните строителни отпадъци през последните години. Необходимо е да се предприемат мерки за осигуряване селективното разделяне на отпадъците на мястото на образуване и изграждането и функционирането на надеждна система и съоръжения за рециклиране и оползотворяване на строителните отпадъци.

На територията на Община Тополовград има отредена временна площадка за съхранение на СО съгласно заповед № 372/30.05.2016 год. на Кмета на общината, но не е предвидена инсталация за оползотворяването им.

На РДНО – Харманли съгласно КР (комплексно разрешително) не се депонират СО и следва да се търсят начини за тяхното рециклиране и повторна употреба.

Необходимо е Община Тополовград да направи проучване за възможностите за изграждане на инсталация за временно съхранение и/или оползотворяване на строителните отпадъци или тяхното рециклиране в териториално близки райони.

Необходимо е да се създаде организация за разделно събиране, извозване и третиране на строителните отпадъци. За въвеждане на система за разделно събиране на строителни отпадъци е необходимо закупуване на открити контейнери - 7 куб. метра. За извозването на отпадъците трябва да бъде осигурено и транспортно средство – автокран с платформа.

Изграждането на самостоятелна площадка за временно съхранение и/или третиране на строителните отпадъци включва определянето на дейностите, операциите и съоръженията и технологичните връзки между тях, определяне на общия капацитет на площадката в зависимост от терена и прогнозното количество на отпадъците. Инвестиционните разходи за изграждане на собствена общинска площадка за временно съхранение и/или рециклиране и оползотворяване на строителните отпадъци могат да бъдат определени с анализ разходи/ползи.

Производствени и Опасни отпадъци

Управлението на производствените отпадъци е задължение на лицата, които ги образуват. Основните генератори на производствен отпадък в община Тополовград са действащите промишлени предприятия, сред които няма такива с висок рисков потенциал на образувания отпадък. На територията на общината няма изградена инфраструктура за разделно събиране и третиране на опасни и производствени отпадъци. При констатиране такива се използват услугите на лицензирана фирма. Производствените предприятия на територията на общината образуват предимно отпадъци с характер на битови, специфично масово разпространени и рециклируеми отпадъци. Фирмите изготвят годишни отчети и ги представят пред ИАОС. Следва да се отбележи, че не всички фирми изпълняват задълженията си да предоставят необходимата информация за генерираните от тях отпадъци в ИАОС.

„Производствени отпадъци” са отпадъците, образувани в резултат на производствената дейност на физическите и юридическите лица. Управлението на производствените отпадъци е задължение на лицата, които ги образуват.

Регионалното сдружение за управление на отпадъците за регион Харманли е определило цена за депониране на производствени отпадъци на територията на РДНО - Харманли (изискване на чл.26,ал.1, т.9 ЗУО). Поради липса на подходящи съоръжения за оползотворяване на производствени отпадъци на територията на общината най-често производствените отпадъци, които нямат опасни свойства, се подлагат на обезвреждане посредством депониране на регионалното депо.

Негодните за употреба пестициди на територията на община Тополовград са събрани в 56 броя ББ-кубове, разположени на изградена бетонна площадка в границите на ПИ №03925, с н.т.п. „Др.производствена база“ с площ 13.400 дка. Имотът е частна общинска собственост и е извън регулацията на гр. Тополовград. ББ кубовете са в много добро състояние, няма нарушение на целостта, няма констатиране течове и направени предписания.

Специфични потоци отпадъци

Към момента Община Тополовград няма сключени договори за разделно събиране на отпадъци от електрическо и електронно оборудване, излезли от употреба батерии и акумулатори и излезли от употреба МПС. Препоръчително е Общината да сключи такива договори и да организира разделното събиране на тези специфични потоци отпадъци.

Включването на специфични отпадъци с опасни свойства в общия поток битови отпадъци влияе отрицателно върху здравето на хората, замърсява околната среда и нарушава нормалната експлоатация на депата и системите за оползотворяване на отпадъци. Основните групи опасни отпадъци, които образуваме в нашите домове са:

Електрическо и електронно оборудване

Батерии и акумулатори

Живачни термометри и ампули, живак
Лакове и бояджийски материали
Домакински препарати и химикали
Мастила и замърсени опаковки
Препарати за растителна защита
Лекарства с изтекъл срок на годност

На територията на Община Тополовград няма въведени системи за разделно събиране на МРО /масово разпространени отпадъци/ – отпадъци от опаковки, НУБА, ИУМПС, ИУЕЕО, ИУГ, отработени масла и отпадъчни нефтопродукти.

В община Тополовград няма регистрирани площадки за дейности с отпадъци от ИУМПС, ИУЕЕО, НУБА, отработени масла и отпадъчни нефтопродукти и излезли от употреба гуми. На територията на общината функционират няколко частни фирми, притежаващи разрешителни за извършване на разкомплектоване на излезли от употреба моторни превозни средства.

Отговорността за управлението на болничните отпадъци е на медицинските заведения, в които се образуват. Болничните и здравни заведения и кабинети имат въведени задължения за сключване на самостоятелни договори за обезвреждане на опасните си отпадъци от дейността си в инсинератори.

Здравната мрежа в община Тополовград е представена от лечебни заведения за доболнична и болнична помощ. Медицинските отпадъци имат някои по специфични характеристики и изискват специално третиране. Болничния отпадък може да носи зарази, поради което следва да бъде отделен от другите смесени отпадъци за се избегне заплахата за общественото здраве. В този отпадък се включват превръзки, остатъци от лекарства и опаковки, лабораторни проби, използвани инструменти и системи, хирургически отпадъци и др. Отговорността за управлението на болничните отпадъци е на медицинските заведения и здравни кабинети, в които се образуват. Към момента не функционира система за получаване на данни за болничните отпадъци в общината.

На територията на Община Тополовград има изградена и въведена в експлоатация ЛПСОВ в с. Синапово с 100% изградена канализация която е смесена. От нея не се депонират утайки. На територията на гр. Тополовград е изградена канализационна система – 90%. Канализацията е смесена – за битово-фекални, производствени и дъждовни води.

Предвижданията за третиране на утайките, както на национално, така и на световно ниво са, чрез употребата им в земеделието като почвен подобрител, чрез използването им за рекултивация на нарушени терени, енергийно оползотворяване и/или чрез компостирането им. За добро управление на утайките е необходимо предприемане на следните мерки:

- Проучване на възможностите и избор на конкретен метод на третиране на утайките в общината;
- Ограничаване на количествата депонирани утайки на Регионално депо – Харманли, с цел удължаване периода на експлоатация на клетките и намаляване количеството на парникови газове.

Община Тополовград има потенциал да се справи с поставените цели за оползотворяване на утайките, които ще се генерират от ЛПСОВ в с. Синапово, при прилагане на предложените варианти:

1) Оползотворяване в земеделието

Целта е оползотворяване на утайки от ГПСОВ като тор и почвен подобрител в земеделието. Използването на утайки в земеделието е позната възможност, която се приема добре. Утайките подобряват физичните свойства на почвите, структурата, водозадържащата способност и водопропускливостта. За оползотворяване на утайките като почвен подобрител се изисква анализ на утайките, който да покаже, че те не са опасни и са подходящи за целта. Съгласно изискванията на Наредба за реда и начина за оползотворяване на утайки от пречистването на отпадъчни води чрез употребата им в земеделието утайките предназначени за употреба в земеделието се изпитват по показатели съгласно приложения № 3 и 4 за съдържание

на микроелементи – азот, фосфор, калий, калций, магнезий, сяра; тежки метали; устойчиви органични замърсители – ПАВ, ПХБ; микробиологични и паразитологични показатели. За гарантиране достоверността на данните производителите на ще бъдат утайки са длъжни да осигурят вземането на проби и тяхното изпитване да се извърши от акредитирани лаборатории. Честотата на изпитванията са регламентирани в условията на чл. 8 на Наредбата за утайките.

Съгласно НПУУ е препоръчително количествата утайки, използвани на хектар площ да бъдат съобразени със средните за Европа норми и да бъдат прилагани при максимално средна разходна норма от 3,5 тона с. в. на хектар. Тази разходна норма е използвана и при извършените в плана изчисления за предложената комбинация от методи за третиране на утайките от ГПСОВ в страната.

Предпоставки за реализиране

- Община Тополовград разполага с достатъчно обработваема земя върху която може да се прилага утайката като торно средство;

- Очакваните утайки от ЛПСОВ ще бъдат класифицирани като неопасни отпадъци;

- Съответствие с Националната програма за управление на утайките от ГПСОВ;

- Наличие на национална нормативна уредба, касаеща оползотворяването на утайките от ПСОВ в земеделието;

2) Оползотворяване на утайки за рекултивация на нарушени терени и подобряване на слабо продуктивни земи

След приключване на експлоатацията на кариери за открит добив остават нарушени терени, които операторите трябва да рекултивират чрез запълване и възстановяване на почвения слой. Също така съществуват безstopанствени земи, например опожарени местности или стари площадки за депониране, където често липсва повърхностният слой почва. Използването на утайки от пречистване на отпадъчни води е един от начините за внасяне на големи количества органични вещества и увеличаване продуктивността на почвите. Чрез рекултивация се цели основно възстановяване на годността на земята за земеделско и горскостопанско ползване, а при невъзможност се създава друг вид ползване, като се оформя подходящ ландшафт.

Предпоставки за реализиране:

- Наличие на слабопродуктивни площи на територията на Община Тополовград;

- Оползотворяването посредством възстановяване на нарушени терени от експлоатацията на кариери и др. дейности, спестява ресурси и е икономически разумно.

Възможни рискове:

- На този етап е трудно да се предвидят бъдещите тенденции при възстановяването на нарушени терени и депа;

- При рекултивация на терени, които ще се използват за селскостопански нужди, утайките трябва да отговарят на същите изисквания, както утайките използвани в земеделието.

3) Обезвреждане на утайки чрез депониране

Временното съхраняване и депонирането на утайките са широко разпространена практика в България. Тъй като обезвреждането на утайки чрез депониране е най-неекологичното решение то трябва да бъде постепенно намалявано и окончателно преустановено през следващите години. Тази възможност може да продължи да съществува в рамките на един преходен период, до извършването на необходимите инфраструктурни и технологични инвестиции за алтернативни варианти за оползотворяване на утайки. Обезвреждането на утайките чрез депониране е последен вариант до който ще се прибегва при невъзможност да се намерят други начини за използване на утайките.

Предотвратяване и намаляване на риска от стари замърсявания с отпадъци

До изграждането и пускането в експлоатация на РДНО гр. Харманли, битовите отпадъци на Община Тополовград са депонирани на общинското депо за неопасни отпадъци на общината, намиращо се в землище на Община Тополовград, в ПИ № 000423, в местността „Додова чешма”, който е общинска собственост, съгласно акт за собственост. То е обслужвало 21

населени места и обхваща 10625 души (2015 год. по данни на НСИ) от община Тополовград. Обезвреждането е осъществявано чрез запръстяване на битовите отпадъци.

Съгласно Заповед № РД – 08-115/23.07.2009 год. на Директора на РИОСВ Стара Загора се преустановява експлоатацията му. За закриването на общинското депо е изготвен работен проект за „Закриване и консервация на депо за неопасни ТБО“, който е приет и одобрен и през 2015 год. започва неговата реализация. Изпълнена е изцяло техническата рекултивация, оформено е тялото на депото с берми и откоси, изградени са отводнителни канавки с 2 броя шахти, дренажна система с хоризонтални и вертикални елементи, осъществен е монтаж на 2 газови кладенци и 14 броя репери. Също така е извършена и биологична рекултивация с полагане на биорогозка и затревяване с тревни смеси. В момента текат отгледните дейности, съгласно нормативните изисквания и заложи в работния проект.

Към 2021 година са изпълнени изцяло техническата и биологична рекултивация на старото общинско депо. Целта на рекултивацията е използването на терена в бъдеще за определени цели, като в момента депото е придобило характеристиката на ландшафта на околните терени.

Всички нерегламентирани сметища на територията на община Тополовград са почистени и закрити, в изпълнение на задълженията на кметовете на общини, съгласно чл.19, ал. 3, т. 15 от ЗУО за организиране почистването на нерегламентирани сметища.

Към момента на изготвяне на настоящата Програма за управление на отпадъците на Община Тополовград се наблюдава по-скоро инцидентно нерегламентирано изхвърляне на отпадъци.

Най-често нерегламентирани сметища се образуват на следните места:

1. На изхода на град Тополовград, посока с. Светлина от дясно на пътя /липсва информация относно локализация на самото място/.
2. Сметище в района бившата Асфалтова база.

Нерегламентираните сметища се почистват от общината, и към момента такива няма.

Общинската администрация провежда регулярен ежеседмичен контрол и критични струпвания на отпадъци не се допускат. Образуваните нерегламентирани сметища се почистват периодически. При установяване на локални нерегламентирани замърсявания се предприемат незабавни мерки по отстраняването им. Добре организираната система за сметосъбиране и сметоизвозване и ефективния контрол от страна на общинската администрация водят до значително намаляване на броя на инцидентните локални замърсявания с отпадъци на територията на общината.

4.2. Шум

Шумът е от основните неблагоприятни фактори, водещи до акустичен дискомфорт в околната среда. Вредното въздействие зависи от вида му и пораждащите го условия. Произходът на шума се определя от видовете дейности, при които той е генериран. В градска територия се различават промишлен (производствен), транспортен, шум от строителство и битов шум. В зависимост от характера (постоянен, периодически, повтарящ се, прекъснат), честотния спектър и интензивността на шума, а така също и продължителността на експозиция, въздействието му е по-малко или повече вредно. Основният аспект на вредното въздействие на шума, разгледан в настояща програма е свързан с влиянието му върху човешкия организъм и здраве. Високите шумови нива влияят върху слуховия апарат на човека, психическото и нервно състояние на личността, имунната система, обмяната на веществата, сърдечно-съдовата система и др. Подлежащите на контрол обекти са източниците на шум, намиращи се в промишлени зони, жилищни зони и в близост до жилищни зони. Приоритетни са тези, които се намират в жилищни зони, с цел да се предотврати дискомфорта през различните части на денонощието и вредните ефекти от шума върху здравето на населението. (псл. изм. и доп.).

Основни причини за повишаване нивото на шума в населените места се явява както строителството, така и обусловеното от него увеличаване на потока на товарните автомобили,

амортизираната пътна настилка, остарелият транспортен парк на голяма част от населението, увеличеният брой дизелови автомобили.

Съгласно Закона за защита от шума в околната среда, РИОСВ – Хасково контролира единствено промишлени източници на шум в околната среда, с цел спазване на нормите за нива на шум в съответните зони и територии, както и в най-близките места за въздействие. Задължение за провеждане на собствен мониторинг на шум в околната среда и представяне в РИОСВ на резултатите от тях, имат единствено предприятията с издадени комплексни разрешителни по смисъла на Закона за опазване на околната среда.

Шумът е комплекс от звуци, които действат неблагоприятно върху човешкия организъм. Минималната звукова енергия, която при човека е в състояние да предизвика слухово възприятие, се нарича долен слухов праг и се означава с 0 децибела. Най- горната граница, при която човек възприема звука като болка, се нарича горен слухов праг или праг на болката и отговаря на сила на звука от 130 децибела при 1000 херца честота. Освен сила звукът се характеризира и с височина /честота/. Човешкото ухо може да възприема звуци с честота от 16 до 20 хиляди херца. Едно трептене в секунда е 1 херц.

Съгласно Закона за защита от шума в околната среда той е нежелан или вреден външен звук, причинен от човешка дейност, в това число шумът, излъчван от транспортните средства от автомобилния, железопътния, водния и въздушния транспорт, от инсталации и съоръжения на промишлеността, и от локални източници на шум. Шумът и вибрациите по своето хигиенно значение са на едно от първите места сред неблагоприятно действащите фактори в работната и околна среда. Граничните стойности на нивата на шум за различните територии и урбанизирани зони в зависимост от предназначението им за дневен, вечерен и нощен период, са регламентирани в Наредба №6 от 26.06.2006 г. за показателите за шум в околната среда, отчитащи степента на дискомфорт през различните части на денонощието, граничните стойности на показателите за шум в околната среда, методите за оценка на стойностите по показателите за шум и на вредните ефекти от шума върху здравето.

Основен източник на шумово замърсяване в община Тополовград са транспортните средства. При извършването контролни замервания не са констатирани превишения на граничните стойности.

На територията на община Тополовград няма определени пунктове от Програмата за почвен мониторинг I и II ниво.

На територията на община Тополовград на контрол съгласно изискванията на Закона за защита от шума в околната среда и свързаните с него наредби подлежи „Каолин“ ЕАД, гр. Сеново, обогатителна фабрика с. Устрем. Резултатите от замерванията показват спазване на граничните стойности на показателите за шума в обекта.

Шумовата обстановка на територията на общината се формира от източници в резултат на:

- дейности от битов характер и селскостопанска дейност в жилищните територии;
- селскостопанската дейност в стопанските дворове и в рамките на землищата на общината;
- автомобилният транспорт, движещ се по общинските пътища улици на населени места;
- лошо качество на пътна и улична настилка;
- остарял автомобилен парк.

В личните стопанства, жителите на общината използват малобааритна селскостопанска техника и механизация като мото-култиватори, помпи, мелещи, режещи и пробивни машини. Използват се също и ръчни ударни (чукове, брадви) и режещи (циркуляри, ъглошлайфи) универсални инструменти при индивидуално извършване на ремонти и строителство в домакинства. Характерно за жилищните райони е движението на МПС по локални улици и маневрирането при влизане и излизане от гаражи и др. Шумът, генериран от тези дейности, е с различен характер - тонален, импулсен, а понякога и смесен с широк спектър на честота. Най- често не е постоянен или с кратък период и повтаряемост - проявява се главно през светлата част на деня, при работа на външни източници.

Съвременното селскостопанство широко прилага механизирани дейности. Специализирани машини и инструменти в обработката на почвата и отглеждането на растенията се задвижват основно от

двигатели с вътрешно горение. Високите мощности на тези машини са причина за значителните нива на шумовите емисии. Излъчваният шум е широколентов, с променливо ниво, разпространяващ се сред голяма територия, дълготраен по действие в рамките на деня, но непостоянен, с малка повтаряемост в годишен мащаб.

Съгласно разпоредбите на Закона за защита от шума в околната среда „шум в околната среда“ - е нежелан или вреден външен звук, причинен от човешка дейност, в това число шумът, излъчван от транспортните средства от автомобилния, железопътния, водния и въздушния транспорт, от инсталации и съоръжения на промишлеността, и от локални източници на шум.

4.3. Здравно-хигиенни аспекти на околната среда

Състоянието на средата се определя от измененията настъпили в основните нейни параметри, следствие от човешката дейност – замърсяване на атмосферата, водите и почвите с производствени и битови вредности от дейността на транспорта, акустично натоварване на средата, йонизиращи и нейонизиращи лъчения, проблемите с третирането на отпадъците.

Основните проблеми, резултат от антропогенната дейност са:

- Високите нива на шума – резултат от функционирането на транспорта и отделни точкови източници
- Замърсяването на атмосферата от линейни (транспорт) и точкови (производствени и битови) източници.
- Йонизиращи и не йонизиращи лъчени.

Разкритите екологични проблеми в голяма степен се дължат на:

- Преминаване на производствения сектор към по-евтини технологии за снабдяване с топлоенергия, съпроводени с по-високи емисии в атмосферния въздух.
- Липса на финансови средства в производствения сектор за опазване качеството на атмосферния въздух.
- Липса на финансови средства за осъществяване на инфраструктурни и благоустройствени проекти за опазване качеството на атмосферния въздух
- Продължаващ процес на подценяване на ролята на зелената система и хаотичното усвояване на земеделски земи за производствени нужди.

Посочени са зони и/или обекти със специфичен хигиенно-охранителен статут. Към тази категория се отнасят зони, които по силата на съответни наредби, следва да бъдат взети под внимание в процеса на планиране. Зоните и обектите със специфичен санитарно-охранителен статус са всички водоснабдителни съоръжения за питейно-битово водоснабдяване, помпените станции за канални води, ПСОВ, гробищни паркове, депа за отпадъците, кариерите, автосервиси, автогари, гари и летища и много други.

Здравно-хигиенни рискове съществуват и в местата, където обитава предимно население от ромски произход, които имат недостатъчно ефективни водопровод и канализация, инфраструктура, изградени типови постройки и възможности за поддържане на необходимата хигиена. Съществуват реални инфекциозни рискове (вирусен хепатит, морбили и др.), също така стоят на преден план и проблемите с битовите отпадъци и по-специално нерегламентираното им изхвърляне, което може да засегне и живеещото в съседство население. Здравен проблем представлява замърсяването на атмосферния въздух в жилищните зони с дразнещи газове - азотни и серни диоксиди, вещества с общо системен токсичен ефект. Значение имат замърсителите със сензибилизиращо действие (органични частици, алдехиди, феноли, сажди и катрани).

Естественият радиационен гама-фон е физична характеристика на околната среда и представлява полето на гама-лъчите, в което се намират всички живи организми на Земята. Източници на това йонизиращо лъчение са вторичното космично лъчение и естествените радионуклиди, намиращи се в атмосферния въздух, почвите, водите, храните и човешкото тяло.

Измерваната величина е мощност на дозата на гама-фона и е специфична за всеки пункт, област, регион.

Данните за мощността на дозата гама-лъчение за страната се получават в реално време от 27 постоянни мониторингови станции на Националната автоматизирана система за непрекъснат контрол на радиационния гама-фон (НАСНКРГФ), администрирана от Изпълнителната агенция по околна среда (ИАОС).

Автоматизираната система осигурява оперативна информация в случай на инцидентно повишаване на радиационния фон, както при ядрена авария на територията на страната ни, така и при трансграничен пренос на радиоактивно замърсяване. Системата обезпечава с данни в реално време Аварийния център на Агенцията за ядрено регулиране и Главна Дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” към Министерството на вътрешните работи, с което се осигурява възможност, в случай на радиационна авария, да се приложат своевременно подходящи мерки за защита на населението и околната среда.

Според Годишния доклад за състоянието на околната среда на РИОСВ – Стара Загора, през 2016 г. Националната автоматизирана система за непрекъснат контрол на радиационния гама-фон не е регистрирала стойности на радиационния гама-фон, различни от естествените

Не е наблюдавана тенденция за повишаване на обемната специфична активност на естествените и техногенни радионуклиди в атмосферния въздух

При наблюдението на радиационното състояние от фоновия мониторинг за:

необработваеми почви, не са констатирани изменения над характерните за съответните райони стойности на специфичната активност на естествените и техногенни радионуклиди.

В повърхностните водни тела и седименти в страната, не са установени замърсявания с естествени и техногенни радионуклиди

От изпълнението на Програмата за радиологичен мониторинг на околната среда за периода 2017 – 2019 г. в обхвата на РИОСВ – Стара Загора, в който попада и територията на община Тополовград и получените резултати следва, че не са наблюдавани повишавания на специфичните активности на естествени и техногенни радионуклиди в атмосферния въздух на област Хасково и стойностите са сходни с измерените през предходните години.

Радиационният гама фон е в границите на характерните за областта, наблюдавани и в предишни периоди фоновы стойности.

Определените специфични активности на радионуклиди в почвите от пунктовете на територията на Хасковска област са в естествения за страната фонов диапазон.

ИЗВОДИ :

- Акустичната обстановка във всички селища на община Тополовград е благоприятна. Периодичното движение на МПС-та не може да се приеме за друга освен като обичайна характеристика на шума, съобразно вида на двигателя им.
- Рисков фактор е евентуалното възникване на точкови източници на шум под формата на работилници или ателиета за услуги в рамките на регулация, генериращи шум над пределнодопустимите норми.
- Радиационният гама фон в областта, в частност и в община Тополовград е в границите на характерните за страната фоновы стойности.
- Не са наблюдавани повишавания на специфичните активности на естествени и техногенни радионуклиди в атмосферния въздух.

5. Управленски и финансови фактори

5.1. Структура на управлението на дейности, свързани с ОС

Отговорните лица по управлението на дейностите, свързани с околната среда са: Общинския съвет, Кмета на общината, Кметове на населени места и Кметски наместници, както и специалистите по екология и опазване на околната среда от Общинската администрация.

Кметът на общината е едноличен орган на изпълнителната власт. В своята дейност кметът на общината се ръководи от законите, от актовете на общински съвет и от решенията на населението. Кметът упражнява общо ръководство и контрол на общинската администрация и представлява общината. Той е първостепенен разпоредител с бюджетни средства. Кметът на общината назначава за срока на мандата си заместник-кметове, в съответствие с одобрената структура на общинската администрация, които подпомагат кмета при осъществяване на дейността му. Кметът на общината определя със заповед заместник - кмет, който да изпълнява функциите му при негово отсъствие от общината.

Към функциите на кметовете и кметските намесници в селата спадат: упражняване на контрол за законосъобразното използване и отговаряне за поддържането, охраната и опазването на общинската собственост на територията на населеното място; подпомагат воденето на регистъра на населението и регистрите по гражданското състояние и предоставят свързаните с тях административни услуги на населението в населеното място, изпращат актуална информация на държавните и общински органи и др.

Общинската администрация подпомагат кмета при осъществяване на правомощията му и извършва дейности по административно обслужване на гражданите и юридическите лица.

Правата и задълженията на Кмета на общината, свързани с опазването на околната среда са регламентирани от националното екологично законодателство.

Съгласно Закона за опазване на околната среда, кметът има следните задължения:

- да информира населението за състоянието на околната среда;
- да разработва и контролира заедно с другите органи планове за ликвидиране на последствията от аварийни и залпови замърсявания на територията на общината;
- да организира управлението на отпадъци на територията на общината;
- да контролира изграждането, поддържането и правилната експлоатация на пречиствателните станции за отпадъчни води в урбанизираните територии;
- да организира и контролира чистотата, поддържането, опазването и разширяването на селищните зелени системи в населените места и крайселищните територии, както и опазването на биологичното разнообразие, на ландшафта и на природното и културното наследство в тях;
- да определя и оповестява публично лицата, отговорни за поддържането на чистотата на улиците, тротоарите и други места за обществено ползване на територията на населените места, и да контролира изпълнението на техните задължения;
- да организира дейността на създадени с решение на общинския съвет екоинспекции, включително на обществени начала, които имат право да съставят актове за установяване на административни нарушения;
- да определя длъжностните лица, които могат да съставят актове за установяване на административните нарушения по Закона за опазване на околната среда;
- да определя лицата в общинската администрация, притежаващи необходимата професионална квалификация за осъществяване на дейностите по управление на околната среда.

Кметът на общината може да възлага изпълнението на изброените функции на кметовете на кметствата в общината.

Кметът на общината организира управлението на дейностите по отпадъците, образувани на нейна територия, съобразно изискванията на Закона за управление на отпадъците и общинската наредба за управление на дейностите по отпадъците.

Съгласно Закона за управление на отпадъците, кметът на общината отговаря за:

- осигуряването на съдове за съхраняване на битовите отпадъци - контейнери, кофи и други;
- събирането на битовите отпадъци и транспортирането им до депата или други инсталации и съоръжения за обезвреждането им;

- почистването на уличните платна, площадите, алеите, парковете и другите територии от населените места, предназначени за обществено ползване;
- избора на площадка, изграждане, поддържане, експлоатация, закриване и мониторинг на депата за битови и строителни отпадъци или на други инсталации или съоръжения за обезвреждане на битови или строителни отпадъци;
- разделното събиране на битови отпадъци, включително отпадъци от опаковки, като определя местата за разполагане на необходимите елементи на системата за разделно събиране и сортиране на отпадъците от опаковки;
- организирането и прилагането на система за разделно събиране на излезлите от употреба луминесцентни и други лампи, съдържащи живак;
- организирането на дейността по събирането и съхраняването на излезли от употреба моторни превозни средства на площадките за временно съхраняване;
- предотвратяване изхвърлянето на отпадъци на неразрешени за това места и/или създаването на незаконни сметища;
- определянето на места за смяна на отработени моторни масла и информиране на обществеността за това;
- определянето на места за поставяне на съдове за събиране на негодни за употреба батерии.

Функциите на Общинския съвет са:

- да определя размера на такса „битови отпадъци” и таксата за поддържане чистотата на териториите за обществено ползване по Закона за местните данъци и такси;
- да приема Програма за опазване на околната среда на общината и всяка последваща актуализация;
- да контролира изпълнението на програмата и ежегодното внасянето на отчети по изпълнението ѝ от кмета на общината;
- да приема наредби, касаещи управлението на околната среда на общината и др.

Кметът е длъжен да разработва и изпълнява Програма за опазване на околната среда и Програма за управление на отпадъците на територията на общината. Ежегодно в срок до 31 март, Кметът представя в Областна администрация – Хасково и РИОСВ – Хасково отчет за изпълнение на двете програми.

Защитата от шума в околната среда е уредена, чрез Закона за защита от шума, според който Кметът на общината е длъжен:

- да упражнява контрол по спазване на Закона;
- да организира и регулира движението на автомобилния транспорт;
- при необходимост от извършване на иземвания на нивото на шум, контролът се осъществява съвместно с РЗИ.

Съгласно Закона за водите, Кметът на общината е длъжен:

- да осъществява контрол при изграждането, поддържането и правилната експлоатация на канализационните мрежи на битовите отпадни води;
- изграждането и поддържането на водопроводните мрежи, изграждането и регистрацията на кладенците за индивидуално ползване.

Съгласно Закона за лечебните растения Кмета на общината:

- организира изпълнението на дейностите с лечебните растения;
- издава разрешителни за бране на билки от земи общинска собственост.

В Общинска администрация - Тополовград ангажирани с дейности свързани с екологията, опазването на околната среда и управлението на отпадъците са: кмет, заместник кмет, кметовете на населените места, служители в отдел „Общинска собственост и икономическо развитие” и 4 броя щатни служители в дейност „Отпадъци и чистота“. На щат в общината има назначен и Еколог.

Към Общински съвет Тополовград функционира Постоянна комисия по устройство на територията, пътна и селищна мрежа, транспорт, опазване на околната среда, благоустрояване и комунални дейности.

Контролните функции по дейностите за опазване на околната среда и управление на отпадъците в рамките на общината имат кмета на общината, специалистите от общинската администрация, а конкретно по населени места кметовете на населените места.

При осъществяване на дейностите, свързани с опазване на околната среда Общинска администрация Тополовград работи съвместно с РИОСВ – Хасково, Басейнова дирекция ИБР и РЗИ – гр. Хасково. Извършват се периодични измервания и мониторинг на замърсяванията на компонентите на околната среда на територията на общината.

За извършване на контролна дейност в общината са упълномощени освен компетентните служители и кметовете на кметствата. Актовете се съставят от еколозите или експерти по опазване на околна среда на Общината, от представители на РИОСВ – Хасково, за замърсени терени и неправомерно изхвърляне на отпадъци и за нарушения на наредбите, приети от Общинския съвет - Тополовград.

Контролната дейност, свързана с налагането на санкции се извършва от длъжностни лица в общинска администрация и инспекторите от РИОСВ.

Контролната дейност може да бъде подобрена чрез:

- Подобряване на координацията между контролните органи на различно подчинение;
- Създаване на адекватен контролен инспекторат в общината, увеличаване на броя на служителите в него;
- Осигуряване на автомобил за контролната дейност;
- Провеждане на обучения по Закона за управление на отпадъците за контролната дейност на общината;
- Провеждане на обучение по изискванията за съставяне на констативни протоколи и наказателни постановления;
- Максимално използване на възможностите на НПО да участват и да подпомагат контролната дейност на инспекторите за подобряване на уменията и подходите за налагане на глоби и санкции, както и за популяризиране на непрекъснато променящото се законодателство.

Анализът на институционалния капацитет за опазване на околната среда в общината показва, че възложените с нормативната уредба правомощия и задължения на Кмета на общината са обезпечени, чрез функциите на административните звена в общинската администрация. Служителите, назначени да отговарят за проблемите по управление на отпадъците притежават необходимото образование, професионална компетентност и опит за заемане на съответните длъжности.

Отговорните служители организират и контролират дейностите свързани с опазването на околната среда, поддържането на чистотата на населените места, сметосъбирането и сметоизвозването, състоянието на депата, поддържането на зелените площи, изпълнението на предписания и указания от РИОСВ, МОСВ, БДУВ и други. Те участват активно в разработването, кандидатстването и изпълнението на общински проекти в областта на околната среда, финансирани от различни източници.

За повишаване на професионалната квалификация и качествените характеристики на служителите, ангажирани с управлението на отпадъците, се препоръчва включването им в дейности за повишаване на професионалната квалификация и осигуряване на посещения на семинари, специализирани курсове и обучения.

Материално-техническата и информационна обезпеченост на персонала, пряко ангажиран с изпълнение на функциите, е достатъчна и не е необходимо да се предвиждат мерки в тази насока.

В Община Тополовград се изпълняват в пълен обхват правомощията и отговорностите на кмета и общинската администрация, съгласно законовите разпоредби за опазване на околната

среда. Създадена е позиция по опазване на околната среда (еколог), която се изпълнява от правоспособен и опитен общински служител. Нивото на работа е много добро, предвид ограничените човешки ресурси и предоставения технически капацитет, но с разпределението на функциите в общинската администрация е натоварен само един отговорен служител – еколог.

Контролните функции по дейностите за опазване на околната среда и управление на отпадъците в рамките на общината имат кмета на общината, специалистите от общинската администрация, а конкретно по населени места кметовете на населените места.

В община Тополовград все ще няма създаден единен регистър на обекти, които подлежат на екологичен мониторинг и контрол. Необходим е и актуален „зелен телефон“, на който гражданите да могат да подават сигнали за нарушения и да правят предложения, свързани с дейностите по третиране на битовите отпадъци и поддържане чистотата на населените места.

5.2. Сътрудничество с други институции и организации

При осъществяване на дейностите, свързани с опазване на околната среда Общинска администрация Тополовград работи съвместно с РИОСВ – Хасково, Басейнова дирекция ИБР и РЗИ – гр. Хасково. Извършват се периодични измервания и мониторинг на замърсяванията на компонентите на околната среда на територията на общината.

За извършване на контролна дейност в общината са упълномощени освен компетентните служители и кметовете на кметствата. Актовете се съставят от еколозите или експерти по опазване на околна среда на Общината, от представители на РИОСВ – Хасково, за замърсени терени и неправомерно изхвърляне на отпадъци и за нарушения на наредбите, приети от Общинския съвет - Тополовград.

Контролната дейност, свързана с налагането на санкции се извършва от длъжностни лица в общинска администрация и инспекторите от РИОСВ.

Контролната дейност може да бъде подобрена чрез:

- Подобряване на координацията между контролните органи на различно подчинение;
- Създаване на адекватен контролен инспекторат в общината, увеличаване на броя на служителите в него;
- Осигуряване на автомобил за контролната дейност;
- Провеждане на обучения по Закона за управление на отпадъците за контролната дейност на общината;
- Провеждане на обучение по изискванията за съставяне на констативни протоколи и наказателни постановления;
- Максимално използване на възможностите на НПО да участват и да подпомагат контролната дейност на инспекторите за подобряване на уменията и подходите за налагане на глоби и санкции, както и за популяризиране на непрекъснато променящото се законодателство.

Община Тополовград следва да си сътрудничи по проблемите на опазване на околната среда със съседните общини: Тунджа, Елхово, Свиленград, Харманли, Раднево и Гълъбово.

За решаване на проблемите по управление на отпадъците Община Тополовград работи в тясно сътрудничество с останалите общини, членове на Регионално сдружение за управление на отпадъците на общините: Харманли, Свиленград, Тополовград, Симеоновград, Любимец, Стамболово и Маджарово, включени в Регионално депо - Харманли.

За решаване на проблемите на околната среда общинската администрация трябва да си сътрудничи с всички фирми, бизнес организации и граждани на нейната територия.

- С „ВиК“ дружеството за получаване на:
 - разрешение за задоволяване на битовите и производствени нужди – водовземане от градската водопроводна мрежа;
 - разрешителни за заустване на производствени отпадъчни води в градската ПСОВ и емисионни норми за отпадъчните води;

- По проблемите на околната среда и здравния статус на населението община Тополовград поддържа информационен обмен и е партньор със следните регионални органи на централни ведомства:
 - РИОСВ – Хасково;
 - ИАОС и РЛ Стара Загора към ИАОС;
 - РЗИ – Хасково към МЗ;
 - „Басейнова дирекция” - „Източнобеломорски район“ - Пловдив;
 - Областна администрация – Хасково;
 - „Областна дирекция земеделие и гори” – Хасково, към МЗГ;
 - Отдел „Статистически изследвания - Хасково“ към НСИ;
 - Регионална дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” – Хасково;
 - Областна дирекция по безопасност на храните – Хасково и др.

5.3. Общински бюджет и финансиране на дейностите по ОС

Програмата за опазване на околната среда се реализира чрез средства от общинския бюджет и европейски оперативни програми за финансиране.

Средствата от общинския бюджет се събират от такса битови отпадъци и се разходват, съгласно ежегодно приемана План - сметка за приходите и разходите за извършване на услугите по събирането, извозването и обезвреждането в депа за битовите отпадъци, както и поддържането на чистотата на териториите за обществено ползване в населените места на територията на Община Тополовград.

По силата на националното законодателство, Общинската администрация е изцяло отговорна за организиране на дейностите по управление на битови отпадъци и поддържане чистотата на населените места. Финансирането на услугите и дейностите се осигурява със средствата, предвидени в общинския бюджет, осигурени чрез такса „битови отпадъци”, заплащани от домакинствата и промишлеността. Размерът на таксата се приема от Общинския съвет ежегодно.

Нормативно са въведени като икономически стимул отчисления, с цел да се намали количеството на депонираните отпадъци и да се насърчи тяхното рециклиране и оползотворяване (чл.64). Община Тополовград определя отчисленията в левове за един тон депонирани отпадъци и сумите се превеждат от собственика на депото ежемесечно по банкова сметка за чужди средства на РИОСВ, на чиято територия се намира депото.

Натрупаните средства могат да се разходват за следните дейности:

1. (изм. – ДВ, бр. 7 от 2017 г.) проектиране, включително прединвестиционни проучвания, финансови и икономически анализи, морфологични анализи на отпадъците, и изграждане на нови съоръжения за оползотворяване/рециклиране на битови и строителни отпадъци, в т.ч. инсталации за сепариране, инсталации за компостиране, инсталации за анаеробно разграждане, площадки за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от домакинствата, както и дейностите, свързани с авторски, строителен надзор и инвеститорски контрол на същите;
2. закупуване на съдове за разделно събиране на отпадъците (извън задълженията на организациите по оползотворяване на масово разпространени отпадъци), транспортни 17 средства и транспортно-подемна техника, обезпечаващи функционирането на общинските системи за управление на отпадъците;
3. осигуряване на други съоръжения и инсталации, необходими за изпълнение на изискванията на ЗУО и на подзаконовите нормативни актове по прилагането му, както и за извършването на последващи разходи, свързани с изградените съоръжения и инсталации за оползотворяване, в т.ч. рециклиране на битови отпадъци;
4. осигуряване на собствен принос при финансиране на проекти за управление на отпадъците със средства от Оперативна програма "Околна среда", Предприятието по управление на дейностите по опазване на околната среда и други публични източници;

5. осигуряване на информация на обществеността за дейности по управление на отпадъците на територията на региона/общината, свързани с предотвратяване образуването на отпадъците, подготовка за повторна употреба и постигане на целите по чл. 31, ал. 1 ЗУО съгласно мерките, заложили в програмата за управление на отпадъците; разходите за осигуряване на информация не трябва да надвишават 7% от годишно натрупаните отчисления за съответната година;

6. предварително третиране и оползотворяване на битови отпадъци, в т.ч. рециклиране;

7. програми за управление на отпадъците.

Редът за определяне и плащане на такса „Битови отпадъци“ в Община Тополовград е регламентиран с Наредба за определянето и администрирането на местните такси и цени на услуги на територията на община Тополовград, актуализирана с решение на ОбС №77/30.04.2020 г. Таксата се определя в годишен размер за всяко населено място с решение на Общинския съвет въз основа на одобрена план-сметка, включваща необходимите разходи за:

- осигуряване на съдове за съхраняване на битовите отпадъци – контейнери и кофи;
- събиране, включително разделно на битовите отпадъци и транспортирането им до депата или други инсталации и съоръжения за третирането им;
- проучване, проектиране, изграждане, поддържане, експлоатация, закриване и мониторинг на депата за битови отпадъци или други инсталации или съоръжения за обезвреждане, рециклиране и оползотворяване на битови отпадъци, включително отчисленията по чл. 60 и 64 от Закона за управление на отпадъците;
- почистване на уличните платна, площадите, алеите, парковете и другите територии от населените места, предназначени за обществено ползване.

Съгласно чл. 66, ал. 1 от Закона за местните данъци и такси таксата за „Битови отпадъци“ се определя в годишен размер за всяко населено място с решение на Общински съвет въз основа на одобрена план – сметка за всяка дейност, включваща необходимите разходи за: осигуряване на съдове за съхраняване на битовите отпадъци - контейнери, кофи и други; събиране, включително разделно на битовите отпадъци и транспортирането им до депата или други инсталации и съоръжения за третирането им; проучване, проектиране, изграждане, поддържане, експлоатация, закриване и мониторинг на депата за битови отпадъци или други инсталации или съоръжения за обезвреждане, рециклиране и оползотворяване на битови отпадъци, включително отчисленията по чл. 60 и 64 от Закона за управление на отпадъците и почистване на уличните платна, площадите, алеите, парковете и другите територии от населените места, предназначени за обществено ползване. Размерът на такса битови отпадъци се определя за всяка услуга поотделно.

Таблица 44: План-сметка за дейност „Чистота“ 2017-2019 г.

№	Наименование на дейностите	2017	2018	2019
I.	План приходи	420600	469560	432041
1	План за ТБО	400000	322000	30000
2	От собствени приходи	20600	98600	132041
II.	План разходи	400000	469560	432041
1	Осигуряване на съдове за битови отпадъци	58760	58760	0
2	Събиране на битови отпадъци и транспорт до РДНО - Харманли	237580	237580	263520
3	Разходи за РДНО – Харманли	152290	123220	128521
	3.1. Депониране и третиране на БО в РДНО – Харманли	26470	43000	56521
	3.2. Средства за отчисления по чл. 64 от ЗУО	94750	75500	70000
	3.3. Средства за отчисления по чл. 60 от ЗУО	3850	3610	2000
	3.4. Сепариране на отпадъци	27190	-	-
4	Почистване на улични платна, площади, алеи, паркове и др. обществени територии	50000	50000	40000

Източник: Община Тополовград

Средствата, необходими за изпълнението на предложената План – сметка за приходите и необходимите разходи на община Тополовград за услугите по сметосъбиране, сметоизвозване, обезвреждане на битови отпадъци и поддържане на чистотата на териториите за обществено ползване се осигуряват от целеви приходи от Такса битови отпадъци.

Такса битови отпадъци към 2021 г. е определена в размер на: 5,00 промила за жилищни имоти на ФЛ при организирано сметосъбиране и сметоизвозване, а за предприятията – 10 промила, за всички имоти извън регулацията на населените места – 2 промила, за нежилишни имоти с организирано сметосъбиране и сметоизвозване – 10 промила, за недвижими имоти извън организирано сметосъбиране и сметоизвозване за ФЛ – 2 промила, за предприятия – 5 промила.

Таблица 45: Приходи от ТБО и разходи за дейности с отпадъци за периода 2017-2019 г. (хил. лева)

Година	Приход от такса „Битови отпадъци“	Разходи за дейности с отпадъци
2017 г.	277	268
2018 г.	293	289
2019 г.	328	454

Източник: Община Тополовград

Приходите от такса „Битови отпадъци“ нарастват през последните години и като цяло покриват разходите за управление на дейностите с отпадъци, с изключение на 2019 г., когато се налага Община Тополовград да дофинансира план – сметката за чистота с около 126 хил. лева.

Анализът на данните показва, че приходите от Такса битови отпадъци на Община Тополовград като цяло покриват разходите и не се налага дофинансиране, с редки изключения. Необходимо е администрацията да работи за повишаване събираемостта на приходите.

Други източници на приходи за опазване на околната среда и управление на отпадъците

Държавен бюджет

Целевото финансиране на общински проекти от страна на държавния бюджет не е пряко обвързано с целите и приоритетите в областта на опазване на околната среда и управлението на отпадъците. Необходимо е подобряване на координацията между институциите при определянето на проектите, в т.ч. разработване на ясни критерии за финансиране и контрол.

Външно финансиране - Оперативни програми

Външното финансиране се извършва чрез кандидатстване с проекти пред ОП „Околна среда”, ПУДООС, ПРСР, НДЕФ и други финансиращи организации.

Необходимостта от засилване на контролната дейност от страна на администрацията както и провеждане на кампании сред населението за в бъдеще има вероятност да доведат до още по-голямо увеличаване на необходимите финансови средства.

За изпълнението на плановете за действие предвидени в стратегическите документи на общината следва да се търсят източници на средства извън общинския бюджет – Оперативни програми, най-вече ОП „Околна среда“, финансирани от фондовете на ЕС, Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони, Програми на българските министерства, Национални фондове и други.

Като алтернативи за съ-финансиране на проекти могат да се ползват кредити от фондове, краткосрочни банкови заеми, целеви субсидии и помощи от държавния бюджет, концесии и др.

5.4. Информирание на обществеността

Община Тополовград има добре функционираща система за информиране на населението за състоянието на околната среда. Информационното обслужване се състои в събиране и предоставяне на данни за състоянието на околната среда, информиране обществеността за включването ѝ в предстоящи екологични мероприятия, за участие при разработване и обсъждане на проекти, за изпълнение на конкретни мероприятия и резултатите от тях и т.н.

Съгласно нормативните изисквания на чл.17 от Закона за опазване на околната среда, всеки има право на достъп до налична информация за състоянието на компонентите на околната среда, както и за дейностите или мерките, включително административни мерки, планове и програми, които оказват или са в състояние да оказват въздействие върху околната среда.

Информирането на населението на община Тополовград за състоянието на околната среда, за изпълнението на мерките от Общинската програма за опазване на околната среда, както и за реализацията на проекти с екологична насоченост се осъществява чрез публикуването на информация на интернет страницата на общината. Извършва се уведомяване на населението за инвестиционни предложения и допускане изработването на проекти на подробни устройствени планове.

Информацията се предоставя чрез публикуване в областни вестници, в местните медии – кабелна телевизия, местен радиовъзел, помества се на електронната страница на Община Тополовград, провеждат се информационни кампании.

Уведомленията за инвестиционни предложения, които постъпват в Общината се обявяват публично с обява в областен ежедневник, поставя се обява на таблото в сградата на Общината, изпращат се писма до всички НПО-та в града, които предварително чрез анкетно проучване са заявили, че желаят да бъдат информирани.

Много ефективни форми за изграждане на екологична култура и гражданска позиция в населението са редица проекти, свързани с опазване и възстановяване на околната среда, които община Тополовград разработва и/или участва под някаква форма. Стремешът е да бъдат обхванати и ангажирани всички възрастови групи, като особено внимание се обръща на младите хора. Основната идея, която Община Тополовград влага в екологичните инициативи и проекти, е чрез прилагането им да се подобряват условията за труд и отдих на населението. Една от задачите за изпълнението на тази цел е добрата информираност на гражданите относно състоянието на околната среда и дейностите, които се извършват от Общинската администрация за нейното подобряване. Предоставяйки на гражданите възможността да се информират за състоянието на околната среда, те могат активно да участват в екологичната работа на администрацията и въз основа на информацията, която получават да изразява своето мнение и предложения.

РАЗДЕЛ II. АНАЛИЗ НА СИЛНИТЕ И СЛАБИТЕ СТРАНИ, ВЪЗМОЖНОСТИТЕ И ЗАПЛАХИТЕ /SWOT АНАЛИЗ

SWOT анализът е метод за стратегически анализ при подготовка на документи на публичната политика. Методът цели да установи:

- Кой са най-важните силни и слаби страни в дадена организация, политика, сектор, т.е. характеристиките на вътрешната структура;
- Кой са най-важните възможности и най-сериозните заплахи пред развитието на дадена организация, политика, сектор, т.е. характеристиките на външната среда;
- Какво е съотношението между силните и слабите страни, от една страна, и възможностите и заплахите, от друга страна;
- Кой са лостовете на развитие и каква е основата на стратегиите за бъдещо развитие.

SWOT анализът е обективно следствие от извършените ситуационни анализи на съществуващото състояние и практики и изхожда от идеята за разделянето на обекта на анализ – управлението на отпадъците, от средата, в която той функционира.

Обектът на анализ се разглежда откъм неговите „силни страни“ и „слаби страни“. Средата, в която функционира управлението на отпадъците в общината, се диференцира на „възможности“ и „заплахи“.

Силни страни. Силните страни са ресурси или други предимства, които притежава секторът. Силната страна е отличителна компетенция, която дава сравнително предимство.

Слаби страни. Слабите страни представляват ограниченията или недостигът на ресурси, умения и способности, които сериозно възпрепятстват развитието на сектора.

Възможности. Възможностите представляват най-благоприятните елементи на външната среда. Това са благоприятни външни фактори, от които секторът се възползва или би могъл да се възползва.

Заплахи. Заплахите са най-неблагоприятните сегменти на външната среда. Те поставят най-големи бариери пред настоящото или бъдещото (желаното) състояние на околната среда.

Анализът на силните страни на Община Тополовград, възможностите да се възползваме от тях, вътрешните слаби страни на Общината и възможностите да ги преодолеем или сведем до минимум, външните възможности /перспективи/ за Общината, както и външните заплахи, които са пречка за развитието и представляват риск за реализацията на програмата. Вследствие на този етап се предлага типа стратегия, която е подходяща да реализира Общината в бъдеще.

Целта на този анализ е да се оцени кои направления от дейностите по опазване на околната среда в региона на Община Тополовград са най-ефективни, в кои може да се постигне най-добър успех и хармонично развитие чрез използване на силните страни и благоприятните възможности на външната среда, както и чрез преодоляване или намаляване на действието на слабите страни и външните заплахи.

В технологията на стратегическото планиране SWOT анализът има ключово значение. Благодарение на него получените резултати от „анализа на средата” могат да се приоритизират и да бъдат структурирани по начин, позволяващ извличането на генералните стратегически цели, които ще преследва Община Тополовград през следващите години.

За целите на анализа е използвана цялата налична информация за съществуващото положение и тенденциите по компоненти на околната среда.

СИЛНИ СТРАНИ (STRENGTHS)	СЛАБИ СТРАНИ (WEAKNESSES)
➤ Чиста околна среда и уникални природни ресурси - комбинация между долината на река Тунджа и Сакар планина. ➤ Значителни горски масиви и богато биоразнообразие с висок дял на защитени територии и зони в Натура 2000. ➤ Богати водни ресурси - комбинация между долините на няколко реки и множество язовири. ➤ Благоприятни условия за развитие на биоземеделие и животновъдство. ➤ Липса на сериозни източници на замърсяване на околната среда. ➤ Добро качество на атмосферния въздух. ➤ Незамърсени с тежки метали, металоиди и органични замърсители почви; ➤ Липса на източници на наднормен шум и йонизиращи лъчения. ➤ Липса на замърсяване на почвите. ➤ Изградена система за организирано	➤ Загуби на питейна вода и влошаване на качеството ѝ в резултат от амортизацията на водопреносната мрежа. ➤ Частично изградени канализации и само една ПСОВ. ➤ Заустване на отпадни води в повърхностни водни обекти. ➤ Лошо качество на пътната и улична мрежа. ➤ Основен източник на енергия в общината са твърдите горива. ➤ Увеличаване на количествата депонирани отпадъци. ➤ Високо ниво на депониране на рециклируеми, строителни и биоразградими. ➤ Периодично възникване на нерегламентирани замърсявания в общината. ➤ Липса на собствени финансови средства за финансиране на големи екологични проекти. ➤ Ниска екологична култура на

сметосъбиране във всички населени места в общината и частично въведено разделно събиране на отпадъци. ➤ Наличие на нормативна база и стратегически документи на местно ниво за разрешаване на проблемите по опазване на околната среда.	населението. ➤ Слабо развито био земеделие. ➤ Наличие на складове с излезли от употреба ПРЗ. ➤ Нарушаване на речните легла и водна ерозия от добив на инертни материали и др.
ВЪЗМОЖНОСТИ (OPPORTUNITIES)	ЗАПЛАХИ (THREATS)
➤ Интегриране на консервационните цели в горскостопанските практики. ➤ Адаптиране на залесяванията към климатичните промени и увеличаване капацитета на горите за редуциране на вредните емисии в атмосферата и предпазване от суша и ерозия. ➤ Усвояване на горските ресурси и развитие на предприятия за преработка на диворастващи плодове, билки и гъби. ➤ Потенциал за развитие на биологично земеделие, растениевъдство и животновъдство с висока добавена стойност. ➤ Изграждане на канализация и ПСОВ във всички населени места на общината. ➤ Използване на нови технологии за третиране и оползотворяване на отпадъците. ➤ Намаляване използването на конвенционални източници на енергия и замяната им с възобновяеми. ➤ Въвеждане на нови и интерактивни форми на екологично образование и обучение. ➤ Повишаване на екологичната култура на населението за опазване на околната среда. ➤ Усъвършенстване на партньорството с НПО, бизнеса и други общини при подготовка и реализиране на екологични проекти. ➤ Използване на финансови инструменти на ЕС за решаване на проблемите, свързани с опазване на околната среда.	➤ Замърсяване на околната среда от антропогенни и други фактори. ➤ Глобално изменение на климата, водещо до изместване на климатичните зони и пораждање на ресурсни проблеми. ➤ Опасност от засушаване и пресъхване на повърхностните водни източници в резултат на глобалното затопляне ➤ Нарастването на енергийните нужди може да доведе до неекологосъобразни решения и увеличаване използването на твърди горива. ➤ Незаконна сеч и браконьерство в горите. ➤ Риск от горски пожари и природни бедствия. ➤ Увеличаващи се разходи за дейностите за сметосъбиране и депониране на отпадъците. ➤ Социална чувствителност към повишаване на такса „Битови отпадъци”. ➤ Изхвърляне на отпадъци от населението на нерегламентирани сметища. ➤ Недостатъчно ефективна система за управление на отпадъците и разделното им събиране и рециклиране, както и третирането на строителни, биоразградими и опасни отпадъци; ➤ Недостатъчна държавна подкрепа към местната власт за изпълнение на законовите задължения в сферата на опазването на околната среда.

РАЗДЕЛ III. ВИЗИЯ ЗА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНАТА

Визията е обобщена представа/желание на една общност за стандарта на живот и качества на средата, която тази общност изгражда, поддържа и обитава. Приетата визия, определяща желаното и постижимо състояние в екологичен аспект на община Тополовград за периода 2021-2027 г. е следната:

УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ И ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ЧОВЕШКОТО ЗДРАВЕ В ОБЩИНА ТОПОЛОВГРАД, ЧРЕЗ РАЦИОНАЛНО ИЗПОЛЗВАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ И УНИКАЛНАТА МИНЕРАЛНА ВОДА

Визията за околната среда описва перспективите за развитие на Общината в перспектива от 7 години. Тя дава общата представа за характеристиките на околната среда в общината в контекста на концепцията за устойчиво развитие. Крайният резултат и изводите направени от анализите за визия са ориентирани към различните сфери на развитие на местно ниво.

РАЗДЕЛ IV. ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

1. Генерална стратегическа цел

„Подобряване качеството на живот на населението в община Тополовград, чрез осигуряване на зелена и благоприятна околна среда, обновяване на инфраструктурите и благоустрояване на населените места“.

2. Специфични цели

Стратегическата цел на Община Тополовград в областта на околната среда е да се ангажира и съдейства за опазване и предотвратяване на замърсяването на околната среда по всичките ѝ компоненти и фактори на въздействие, за намаляване на риска за здравето на населението.

За постигането на генералната стратегическа цел на Общинската програма за опазване на околната среда са формулирани следните специфични стратегически цели, оценени по приоритетност:

Специфична цел № 1: Опазване на водите и водните обекти и развитие на водоснабдителната инфраструктура

Мярка 1.1: Обезпечаване на добро състояние и управление на водните ресурси на територията на общината.

Подобряване на водоснабдяването и качеството на питейната вода в община Тополовград. Доизграждане на канализационната мрежа и осигуряване на необходимата инфраструктура за пречистване и отвеждане на отпадъчните води от населените места.

Подобряване на мониторинга и контрола върху състоянието и качеството на повърхностните и подземни води.

Мярка 1.2: Превенция и управление на риска от наводнения и други природни бедствия

Корекция на речни корита, пречистване и укрепване на канали, дерета и др.

Специфична цел №2: Устойчиво управление на отпадъците

Осигуряване на екологосъобразното управление на отпадъците, чрез предотвратяване, намаляване или ограничаване на вредното им въздействие върху човешкото здраве и околната среда.

Мярка 2.1: Предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъци

Мярка 2.2: Увеличаване на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци и Прилагане на Стратегията и плана за действие за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2021 – 2027 г.

Мярка 2.3: Подобряване на организацията по разделяне, временно съхранение, събиране и транспортиране и екологосъобразно обезвреждане на отпадъците

Мярка 2.4: Нормативно регулиране и укрепване на административния капацитет на общината за управление на отпадъците

Мярка 2.5: Участие на обществеността и превръщането ѝ в ключов фактор при прилагане на йерархията на управление на отпадъците

Специфична цел № 3: Опазване и поддържане на биологичното разнообразие

Мярка 3.1: Ограничаване на негативните влияния върху биологичното разнообразие

Опазване и възстановяване на природните екосистеми, генетичното биоразнообразие и обезпечаване на биологичната сигурност, съгласно българското и международно екологично законодателство. Подобряване на контрола върху възможните негативни влияния върху биологичното разнообразие и обезпечаване постигането на устойчиво използване на биологичните ресурси в община Тополовград.

Мярка 3.2: Устойчиво управление на защитените зони по Натура 2000

Включване на териториите с природозащитна стойност в цялостната схема за устройство на територията на община Тополовград я. Устройване и социализиране на защитените зони по Натура 2000 като част от рекреационния потенциал на общината.

Специфична цел №4: Запазване и поддържане на доброто качество на атмосферния въздух

Мярка 4.1: Развитие и оптимизиране на системите за мониторинг и подобряване качеството на атмосферния въздух

Поддържане на нивата на замърсителите на въздуха в населените места до нормативно определените нива в страната.

Специфична цел №5: Поддържане и развитие на зелените площи за широко обществено ползване и подобряване чистотата на населените места

Мярка 5.1: Подобряване чистотата на населените места, облагородяване и озеленяване на площите за общественно ползване

Рехабилитация на съществуващата и изграждане на нова пътна и улична мрежа.

Увеличаване и поддържане на зелените площи в населените места.

Специфична цел №6: Подобряване на административния капацитет за управление на околната среда и ангажиране на местното население

Мярка 6.1: Осигуряване на възможности за повишаване на професионалната квалификация на кадрите, компетентни по управление на околната среда в Общинска администрация - Тополовград

Мярка 6.2: Подобряване на информационната обезпеченост и ангажиране на местното население за опазване на околната среда

Създаване на работещ механизъм за обмен на информация сред заинтересованите институции и организации работещи в сферата на околната среда. Осигуряване на публичен достъп до информация относно състоянието на околната среда и общинските дейности по управлението ѝ чрез интернет платформа.

Формулираните по-горе цели на Общинската програма за опазване на околната среда на Община Тополовград представят не само посоката на развитие на политиката на общината в тази област през следващите няколко години, но са и базираци за бъдещата стратегия за устойчиво развитие на общината. Постигането на целите заложи в настоящата програма само по себе си е следваща стъпка към систематичното решаване на екологичните проблеми в Община Тополовград.

РАЗДЕЛ V: ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ НА ПРОГРАМА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНА ТОПОЛОВГРАД 2021 Г. – 2027 Г.

Специфична цел № 1: Опазване на водите и водните обекти и развитие на водоснабдителната инфраструктура

Мерки	Дейности/Проекти	Бюджет (хил.лева)	Отговорна институция	Срок	Източници на финансиране
1	2	3	4	5	6
Мярка 1.1: Обезпечаване на добро състояние и управление на водните ресурси на територията на общината	1.1.1. Доизграждане на канализационна, съпътстваща водопроводна мрежа и нова ПСОВ на град Тополовград по Проект „Интегриран воден цикъл на град Тополовград	20000	Община, ВиК	2021 – 2027	ОПОС, НПВУ, Инвестиционна програма на ВиК
	1.1.2. „Реконструкция/ рехабилитация на водопроводи по улици: „Москва”, ул.”Васил Левски”, „Искър”, „Трети март”, „България”, „Миньорска”, „София”, „Варна”, „Бенковски”, „Пирин” и „Родопи” в гр.Тополовград”	3000	Община, ВиК	2021 – 2027	ОПОС, СПРЗСР, НПВУ, Инвестиционна програма на ВиК
	1.1.3. Реконструкция/рехабилитация на водопровод по улици „Одрин”, „Индже войвода”, „Бор”, „Любен Каравелов”, „Капитан Петко войвода”, „Булаир” „Сан Стефано”, „Солун”, „Осми март”, „Тракия” и „Странджа” в град Тополовград	3000	Община В и К	2021 – 2027	МОСВ, ОПОС, СПРЗСР, НПВУ, Инвестиционна програма на ВиК ДБ, Общински бюджет, ФЛАГ и др.
	1.1.4.„Реконструкция на вътрешна водопроводна мрежа на с. Орешник”	2000	Община В и К	2021 – 2025	МОСВ, Инвестиционна програма на ВиК, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет и др.

	1.1.5. Изграждане на довеждащ водопровод и водоснабдителна мрежа за с. Сакарци	3000	Община, ВиК	2021 – 2027	МОСВ, Инвестиционна програма на ВиК, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет, ФЛАГ и др.
	1.1.6. Подобряване на водопроводната мрежа, изграждане на канализация и ПСОВ в населени места, незасегнати от модернизация на ВиК инфраструктурата до момента	500	Община, ВиК	2021 – 2027	МОСВ, Инвестиционна програма на ВиК, ДБ, Общински бюджет и др.
	1.1.7. Въвеждане на алтернативни технологии за пречистване на битови отпадъчни води в малките населени места.	100	Община	2021 – 2027	МОСВ, ДБ, Общински бюджет и др.
	1.1.8. Осъществяване на постоянен и периодичен мониторинг относно качествата на подаваната питейна вода на територията на Община Тополовград.	-	„В и К” РЗИ	2021 – 2027	„В и К” РЗИ
ОБЩО ЗА МЯРКА 1.1.		31600			
Мярка 1.2: Превенция и управление на риска от наводнения и други природни бедствия	1.2.1. Брегоукрепване и корекция на речни корита в община Тополовград	500	Община	2021 – 2027	ОПОС,ПУДООС, ДБ, Общински бюджет и др.
	1.2.2. Приемане на Общински план за защита при бедствия, аварии и катастрофи	5	Община	2021 – 2027	Общински бюджет и др.
	1.2.3. Ежегодно прочистване на речни корита и дерета и наблюдаване на съоръжения, мостове, водостоци и други за предотвратяване на наводнения	70	Община	2021 – 2027	ОПОС,ПУДООС, ДБ, Общински бюджет и др.

	1.2.5. Опазване на горите от горски пожари. Изграждане на противопожарна инфраструктура – наблюдателни кули, противопожарни пунктове, оборудване и обзавеждане.	500	Община, ДЛС, РСПАБ	2021 – 2027	ОПОС, ТГС, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет
	1.2.6. Изграждане на нови и оптимизиране и/или разширяване на съществуващи системи за предупреждение, наблюдение, докладване; прогнозиране и сигнализиране във връзка с климатичните изменения и риска от природни бедствия и аварии	500	Община	2021 – 2027	ОПОС, МОСВ, ТГС, ДБ, Общински бюджет
	1.2.7. Залесяване/създаване на нови горски насаждения, включително за ограничаване на ерозията	250	Община, ДГС, частни собственици на гори	2021 – 2027	СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет, Частни инвестиции
ОБЩО ЗА МЯРКА 1.2.		1852			
ОБЩО ЗА СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1:		33425			

Специфична цел №2: Устойчиво управление на отпадъците

Мерки	Дейности/Проекти	Бюджет (хил.лева)	Отговорна институция	Срок	Източници на финансиране
1	2	3	4	5	6
Мярка 2.1: Предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъци	2.1.1. Организиране на информационни кампании за ползите от разделно събиране на рециклируемите отпадъци	10	Община и медии	постоянен до 2027 г.	Общински бюджет и др.

	2.1.2. Разяснителна кампания сред населението, живеещо в селата за ползите от фамилното компостиране	10	Община и медии	постоянен до 2027 г.	Общински бюджет и др.
	2.1.3. Съставяне на регистър на всички производствени фирми и туристически обекти на територията на общината и създаване на база данни за отделяните производствени и битови отпадъци от тях	2	Община и предприятия	постоянен до 2027 г.	Общински, бюджет и др. източници
	2.1.4. Пилотно въвеждане на намален размер на такса „Битови отпадъци” за домакинствата, които прилагат домашно компостиране	-	Община Общински съвет	2021-2027	-
	2.1.5. Извършване на актуален Морфологичен анализ на смесените битови отпадъци към 2024 г.	10	Община	2024	Общински бюджет, ДБ и др.
ОБЩО ЗА МЯРКА 2.1.		32			
Мярка 2.2: Увеличаване на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци и Прилагане на Стратегията и плана за действие за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2021 – 2027 г.	2.2.1. Демонстрационен проект за предотвратяване образуването на битови отпадъци в община Тополовград	344	Община, Организация по оползотворяване на отпадъци	2020-2022	ОПОС 2014-2020
	2.2.2. Въвеждане на система за разделно събиране на отпадъци от опаковки във всички населени места на общината	1000	Община, Организация по оползотворяване на отпадъци	2021-2027	Организация по оползотворяване на отпадъци от опаковки
	2.2.3. Развитие на системата за събиране на масово разпространени опасни отпадъци от домакинствата /луминисцентни лампи, батерии, акумулатори и отработени масла електрически и електронни уреди и др./	50	Община	2021-2027	Общински бюджет Отчисления по чл.64 от ЗУО ОПОС

	2.2.4. Изграждане на компостираща инсталация за растителни и биоразградими отпадъци – интегриран проект в междуобщинско сътрудничество	1000	Община и Община/ни партньори	2021-2023	ОПОС, ПУДООС и др.
	2.2.5. Закупуване на компостери за домашно компостиране и реализиране на пилотни проекти по населени места с увеличаване броя на обхванатите домакинства	50	Община	2021-2027	Общински бюджет Отчисления по чл.64 от ЗУО ОПОС, ПУДООС и др.
	2.2.6. Закупуване на контейнери за разделно събиране на растителни и биоотпадъци	50	Община	2021-2022	Общински бюджет Отчисления по чл.64 от ЗУО
	2.2.7. Подготовка и реализация на проект за изграждане на общинска инсталация за третиране на строителни отпадъци	150	Община	2022-2025	Общински бюджет Отчисления по чл.64 от ЗУО ОПОС
	2.2.8. Ежегодна експлоатация и поддръжка на общинска инсталация за третиране на строителни отпадъци	20	Община	2025-2027	Общински бюджет Отчисления по чл.64 от ЗУО ОПОС
	2.2.9. Закупуване на контейнери, които ще се използват по заявка за извозване на строителни отпадъци	10	Община	2021-2027	Общински бюджет
	2.2.10. Организиране на информационни кампании за ползите от разделно събиране на рециклируемите отпадъци	5	Община	2021-2027	Общински бюджет и други
ОБЩО ЗА МЯРКА 2.2.		2679			

Мярка 2.3: Подобряване на организацията по разделяне, временно съхранение, събиране и транспортиране и екологосъобразно обезвреждане на отпадъците	2.3.1. Участие в регионалната система за управление на отпадъците - регион Харманли	-	РСУО	2021-2027	РСУО „Харманли“, МОСВ
	2.3.2. Следексплоатационни грижи и мониторинг на старото общинско депо „в местността „Додова чешма“ в землището на град Тополовград	10	Община	2021-2027	Общински бюджет
	2.3.3. Поставяне на видеонаблюдение и контрол на критичните точки за образуване на нерегламентирани сметища	10	Община	2021-2027	Общински бюджет, Държавен бюджет, МОСВ
	2.3.4. Подновяване на амортизираните съдове за смет /закупуване на нови/, обновяване и техническа поддръжка на транспортните средства за извозване на отпадъци	100	ОП ЧОСР	2021-2027	Общински бюджет
	2.3.5. Изграждане на система за управление на животински отпадъци	5	Община	2021-2027	Общински бюджет, МОСВ
ОБЩО ЗА МЯРКА 2.3.		125			
Мярка 2.4: Нормативно регулиране и укрепване на административния капацитет на Общината за управление на отпадъците	2.4.1. Приемане на промени в общинската нормативна уредба съобразно развитието и изискванията на европейското, националното законодателство и местните политики за отпадъци	-	-	2021-2027	-
	2.4.2. Обучения на служители в ОА и други общински звена по теми за управление на отпадъците	2	Община, МОСВ, НСОРБ	2021-2027	Общински бюджет, Държавен бюджет и др.
	2.4.3. Изграждане на единна информационна система за управление на отпадъците, която да	5	Община	2021-2027	Общински бюджет и др. източници

	осигурява възможност за събиране, съхранение и обработка на данните				
	2.4.4. Изготвяне и публикуване на годишен отчет по изпълнение на дейностите заложи в Програмата за управление на отпадъците	-	Община	Постоянен веднъж годишно до 31 март	-
ОБЩО ЗА МЯРКА 2.4.		7			
Мярка 2.5: Участие на обществеността и превръщането ѝ в ключов фактор при прилагане на йерархията на управление на отпадъците	2.5.1. Публикуване на обяви за консултации, срещи, обществени обсъждания и други в процеса на вземане на решения по общински нормативни актове и документи в областта на отпадъците	-	Община	2021-2027	-
	2.5.2. Провеждане на информационни и разяснителни кампании и издаване на информационни материали за разделно събиране и подобряване на управлението на битовите отпадъци като ресурси в съответствие с мерките, предвидени в общинската програма за управление на отпадъците за различни възрастови и социални групи	2	Община	2021-2027	Общински бюджет и др.
	2.5.3. Провеждане на местни кампании по почистване на обществени зелени площи, паркове, градинки, площи и др.	2	Община	2021-2027	Общински бюджет и др.
	2.5.4. Организиране на конкурси на екологична тематика за деца и ученици	1	Община, училища и детски градини	2021-2027	Общински бюджет и др.
	2.5.5. Участие в национални кампании на ПУДООС	50	Община, кметства,	2021-2027	ПУДООС

			училища и детски градини		
ОБЩО ЗА МЯРКА 2.5.		55			
ОБЩО ЗА СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2:		2898			

Специфична цел № 3: Опазване и поддържане на биологичното разнообразие

Мерки	Дейности/Проекти	Бюджет (хил.лева)	Отговорна институция	Срок	Източници на финансиране
1	2	3	4	5	6
Мярка.3.1: Ограничаване на негативните влияния върху биологичното разнообразие в община Тополовград	3.1.1. Изготвяне и/или актуализация на планове за управление на Защитените зони и биоразнообразието в общината	5	Община	2021 – 2027	Общински бюджет и други
	3.1.2. Изграждане на нови и поддържане на съществуващи екопътеки в общината	50	Община, ДЛС	2021 – 2027	СПРЗСР, Общински бюджет и други
	3.1.3. Подобряване икономическата стойност на горите, увеличаване на зелените системи и залесителни мероприятия	300	Община, ДЛС	2021 – 2027	СПРЗСР, Общински бюджет и други
	3.1.4. Картиране на биологичното разнообразие на територията на общината	50	Община	2021 – 2027	МОСВ, ПУДООС и др.
ОБЩО ЗА МЯРКА 3.1.		405			
Мярка 3.2: Устойчиво управление на защитените зони по Натура 2000 в община Тополовград	3.2.1. Подобряване на природозащитното състояние на видове и типове природни местообитания на територията на мрежата Натура 2000, попадащи в национални паркове,	1000	Община РИОСВ, ДГС	2021 – 2027	ОПОС, ТГС, ПУДООС и други

	природни паркове и поддържани резервати				
	3.2.2. Подпомагане изпълнението на мерки по опазване и възстановяване на редки и застрашени растителни и животински видове, както и на ценни природни територии в общината	100	РИОСВ, ДГС, Община	2021 – 2027	ОПОС, ПУДООС и други финансиращи програми
	3.2.3. Изпълнение на предвидените лесоустройствени мероприятия по горскостопанските планове за горските територии	50	Община , ДГС	2021 – 2027	ДБ, Общинския бюджет и други финансиращи програми
	3.2.4. Развитие на предприятия за преработка на диворастващи плодове, билки и гъби.	100	Частен сектор	2021 – 2027	СПРЗСР и частни инвестиции
ОБЩО ЗА МЯРКА 3.2.		1250			
ОБЩО ЗА СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3:		1655			

Специфична цел №4: Запазване и поддържане на доброто качество на атмосферния въздух

Мерки	Дейности/Проекти	Бюджет (хил.лева)	Отговорна институция	Срок	Източници на финансиране
1	2	3	4	5	6
Мярка 4.1: Реализиране на проекти и дейности за ограничаване вредното въздействие от употреба на твърди горива и внедряване на щадящи околната среда производства	4.1.1. Оказване на административно съдействие на местните предприятия, при разработване на проекти за технологично обновяване и внедряване на щадящи околната среда производства	2000	Община и предприятия	2021 – 2027	ОПИК, Частни инвестиции и др.

Програма за опазване на околната среда на община Тополовград 2021-2027 г.

	4.1.2. Реализиране на проекти за енергийна ефективност в обществени административни сгради и обекти на образователната, културната, социалната и здравната инфраструктура	5000	Община	2021 – 2027	Републикански бюджет, Общински бюджет, Европейски фондове
	4.1.3. Саниране и въвеждане на мерки за енергийна ефективност в многофамилни жилищни сгради в ЖК „Сакар“ и квартали №11 и № 15 по ПУП на град Тополовград	5000	МРРБ, Община Тополовград, Частни физически и/или юридически лица	2021 – 2027	Национална програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради, частни инвестиции и други
	4.1.4. Саниране и въвеждане на мерки за енергийна ефективност в еднофамилни жилищни сгради	2500	Частни физически и юридически лица	2021 – 2027	Частни инвестиции, Банкови кредити и други
	4.1.5. Възстановяване и рехабилитация на общинска пътна мрежа в община Тополовград	1500	Община	2021 – 2027	СПРЗСР, Републикански Общински бюджет
	4.1.6. Ремонт на уличната мрежа в гр. Тополовград и малките населени места на общината	3500	Община	2021 – 2027	СПРЗСР, Републикански и Общински бюджет
	4.1.7. Провеждане на ежегодни информационни кампании за ползите от въвеждането на енергоспестяващи мерки и за вредното въздействие на изгарянето на твърди горива	5	Община	2021 – 2027	Общински бюджет
ОБЩО ЗА МЯРКА 4.1.		19505			
ОБЩО ЗА СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 4:		19505			

Специфична цел №5: Поддържане и развитие на зелените площи за широко обществено ползване и подобряване чистотата на населените места

Мерки	Дейности/Проекти	Бюджет (хил.лева)	Отговорна институция	Срок	Източници на финансиране
1	2	3	4	5	6
Мярка 5.1: Подобряване чистотата на населените места, облагородяване и озеленяване на площите за общественно ползване	5.1.1. „Благоустрояване на площад „Александър Стамболийски”, кв.54 по плана на гр.Тополовград	1000	Община	2021 – 2023	Общински бюджет, СПРЗСР и други
	5.1.2. Ремонт и благоустрояване на площад в село Радовец	350	Община	2021 – 2027	СПРЗСР, Републиканския бюджет, Общински бюджет
	5.1.3. Благоустрояване на площадно пространство в с.Устрем	350	Община	2021 – 2027	СПРЗСР, Републиканския бюджет, Общински бюджет
	5.1.4. Облагородяване, озеленяване и благоустройство на междублокови пространства и обществени зелени площи между жилищните сгради в град Тополовград и селата	250	Община	2021 – 2027	СПРЗСР, Републиканския бюджет, Общински бюджет
	5.1.5. Благоустрояване на паркове, зелени площи и зони за отдих в малки населени места	500	Община	2021 – 2027	ТГС, СПРЗСР, ПУДООС, Общински бюджет и други
	5.1.6. Организиране на ежегодни кампании за почистване на обществени зелени площи във всички населени на общината	5	Община	2021 – 2027	Общински бюджет

Програма за опазване на околната среда на община Тополовград 2021-2027 г.

	5.1.7. Контрол за спазване на нормативните изисквания в областта на опазване на околната среда, включително изсичане на дървета и изгаряне на битови отпадъци	-	Община	2021 – 2027	-
	5.1.8. Намаляване на емисиите на прах от общински улици и пътища, чрез редовно почистване и поддържане	35	Община	2021 – 2027	Общински бюджет
ОБЩО ЗА МЯРКА 5.1.		2490			
ОБЩО ЗА СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 5:		2490			

Специфична цел №6: Подобряване на административния капацитет за управление на околната среда и ангажиране на местното население

Мерки	Дейности/Проекти	Бюджет (хил.лева)	Отговорна институция	Срок	Източници на финансиране
1	2		3	4	5
Мярка 6.1: Осигуряване на възможности за повишаване на професионалната квалификация на кадрите, компетентни по управление на околната среда в Общинска администрация - Тополовград	6.1.1. Осигуряване на възможности за повишаване на професионалната квалификация на кадрите, компетентни по управление на околната среда	10	Община	2021 – 2027 г.	НСОРБ, ДБ, Общински бюджет
	6.1.2. Създаване на общинска информационна система за мониторинг и управление на околната среда и регистър на зелени площи	20	Община	2021 – 2027 г.	Общински бюджет
ОБЩО ЗА МЯРКА 6.1.		30			
Мярка 6.2: Подобряване на информационната обезпеченост и ангажиране на местното население за опазване на околната среда	6.2.1. Консултации и обществени обсъждания в процеса на вземане на решения по общински нормативни актове и документи в областта на опазването на околната среда	-	Община	2021 – 2027 г.	-

Програма за опазване на околната среда на община Тополовград 2021-2027 г.

	6.2.2. Издаване и разпространение на информационни материали, свързани с опазването на околната среда	5	Община, РИОСВ, НПО Училища	2021 – 2027 г.	ПУДООС, Общински бюджет
	6.2.3. Провеждане на анкетни проучвания за мнението на населението за опазването на околната среда	-	Община	2021 - 2027 г.	-
	6.2.4. Организиране на конкурси на екологична тематика и „зелени“ училища за деца и ученици от общината	-	Община, Училища, Детски градини	2021 - 2027 г.	-
ОБЩО ЗА МЯРКА 6.2.		5			
ОБЩО ЗА СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 6:		35			
ОБЩ БЮДЖЕТ НА ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ КЪМ ПРОГРАМАТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНА ТОПОЛОВГРАД 2021-2027		60008			

РАЗДЕЛ VI. ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА

Спазването на екологичното законодателство и прилагането на политиката на Община Тополовград, дефинирана в настоящата Програма за опазване на околната среда /ПООС/ за периода 2021-2027 г., се организира от Кмета на общината или от упълномощено от него друго длъжностно лице. Реализацията на Програмата може да се определи като процес на системно планиране, събиране и анализ на информация и данни, разработване на проекти, кандидатстване за финансиране, реализация на одобрените проекти и редица други контролни и съпътстващи дейности. В този смисъл е целесъобразно Общината да разработи и прилага единна стройна система, в която са ясно определени отговорниците за заложените проекти и дейности в ПООС.

Наблюдението и оценката следва да проследяват ежегодно до каква степен са изпълнени конкретните задачи (чрез показателите) за постигане целите на ПООС и спазени ли са тези основни принципи. В случаи, че не са изпълнени задачите за съответния период или не са съблюдавани принципите на публичност, прозрачност и равнопоставеност се извършва анализ на причините за това и какви действия следва да бъдат предприети с оглед на тяхното реализиране.

По отношение реализацията на заложените в Програмата цели и мероприятия, основната дейност за координация, изпълнение и отчет е задължение на еколога на общината.

Периодично да се извършва актуализация на програмата, свързана с възникнали нови обстоятелства и документи.

Да се представя ежегоден отчет за изпълнението пред Общинския съвет.

Източници на финансиране на екологични проекти

Основните източници за финансиране на екологични проекти са:

- Общинския бюджет;
- Държавния бюджет;
- Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда /ПУДООС/;
- Националният доверителен екофонд;
- Национален план за възстановяване и устойчивост /НПВУ/;
- Публична инвестиционна програма на МС;
- Кохезионен фонд на ЕС;
- Европейски фонд за регионално развитие;
- Финансови ресурси по линия на МОСВ;
- Оперативна програма „Околна среда“ 2021-2027 г.;
- Финансов механизъм на ЕИП;
- Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони 2021-2027 г. (СПРЗСР);
- Програма за иновации и конкурентоспособност 2021-2027 г.;
- Специализирани кредитни линии на банкови институции;
- Механизъм „съвместно изпълнени“ в рамките на протокола от Киото към Рамковата конвенция по изменение на климата;
- Споразуменията за двустранно сътрудничество;
- Международни организации, финансови институции и др.

РАЗДЕЛ VII. МОНИТОРИНГ И КОНТРОЛ

Координиращ орган за наблюдение и оценка на изпълнението на ПООС 2021-2027 г. е РИОСВ - Хасково. Орган за контрол по изпълнение на Програмата е Общински съвет - Тополовград.

Кметът на общината информира ежегодно Общинския съвет и обществеността за изпълнението на програмата през предходната календарна година. За целта се изготвя Отчет за изпълнение на Програмата за предходната година, който се представя **в срок до 31 март** и се публикува на Интернет страницата на общината. Копие от отчета се изпраща на РИОСВ – Хасково /ИАОС/. Препоръчва се Годишният доклад да съдържа информация за: Същността на общинската политика за опазване на околната среда; Напредъка по изпълнението на целите, приоритетите и мерките; Възникналите проблеми и предприетите мерки за тяхното решаване; Осъществяваните мероприятия за осигуряване на информация и публичност на действията по изпълнение на политиката.

За осъществяване на мониторинга се използват следните документи: Въпросници; Протокол за предаване на въпросниците; Протокол за приемане на попълнените въпросници; Анкетни карти; Протоколи от провеждане на публични мероприятия; Матрични карти за оценка на индикаторите; Мониторингови доклади.

Контролът като основна функция на системата за управление има за цел да създаде условия за подобряване работата на общинската администрация и за формулиране на правилни управленски решения във връзка с изпълнение на тази политика.

Предвид разпределението в обхвата на работа и функционалните задачи, присъщи на контрола, неговата основна задача е свързана с осигуряване на законосъобразност при изпълнението на политиките за опазване на околната среда, както и целесъобразност изразяваща се в процеса на детайлизирано проследяване работата по изпълнение на ангажиментите на длъжностните лица по тази политика.

Същностната характеристика дефинираща обхвата и съдържанието на контролния процес във висока степен се определя от съществуващите законови изисквания по отношение осигуряване на законосъобразност в публични институции и органи на местната власт.

Община Тополовград има разработена и функционираща вътрешна система за финансово управление и контрол, която на практика покрива изискванията за контрол върху законосъобразността на прилаганите инструменти при изпълнение на общински политики. В този смисъл съществуващите субекти на контрол, вътрешни за общината и техните правомощия се уреждат от действащата вътрешна система за финансово управление и контрол. Формите и методите на работа се предопределят от нормативните изисквания.

Реализирането на Програмата за опазване на околната среда на община Тополовград е непрекъснат процес на изпълнение на дейностите, наблюдение, контрол и актуализация. Отчита се натрупания опит, трудностите и неуспехите, извършват се корекции на съществуващите вече насоки за развитие в посока към адаптиране на новите обстоятелства и промени във вътрешната и външна среда.

Главните рискове за постигането на стратегическите цели са свързани с комплекс от фактори, които до голяма степен са трудно предвидими в бъдещето. Това означава, че реализацията на програмата трябва да бъде непрекъснат процес на наблюдение, контрол и актуализация, анализ и корекции при грешки, трудности и неуспехи за адаптиране на планираните дейности към новите обстоятелства и пазарни условия. Основните компоненти на Програмата за опазване на околната среда (визия, цели, приоритети и мерките в плана), имат за цел да дадат преди всичко перспективи и насоки за развитие, но нямат задължителен характер. Тези компоненти не ограничават възможността да бъдат разработвани, предлагани и реализирани и други практически мерки, програми и дейности, стига да са финансово и организационно обезпечени.

РАЗДЕЛ VIII. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

- Интегриран план в областта на енергетиката и климата в Република България 2021-2030 г.
- Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие 2030 г.
- Национален план за управление на отпадъците в Република България 2021–2028 г.
- Стратегия и план за действие за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2021–2027 г.
- Националната програма за подобряване на качеството на атмосферния въздух 2018-2024 г.
- Националната програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г.
- Национална стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018-2030 г.
- Национална програма за развитие: България 2030
- Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.
- Национална програма за приоритетно изграждане на селищни пречиствателни станции за отпадъчни води
- Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие
- Национална програма за предотвратяване на образуването на отпадъци
- Стратегия на ЕО относно бъдещото управление на битовите отпадъци
- Пътната карта за ефективно използване на ресурсите в Европа
- Зелена книга за Европейска стратегия за пластмасовите отпадъци в околната среда
- Директива 2008/98/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 19 ноември 2008 г. с посл. изм. (Директива (ЕС) 2018/851) относно отпадъците и за отмяна на определени директиви и Регламент (ЕО) № 1013/2006 за трансграничен превоз на отпадъци.
- Директива (ЕС) 2019/904 Европейския парламент и на Съвета от 5 юни 2019 година относно намаляването на въздействието на определени пластмасови продукти върху околната среда.
- Директива 2006/66/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 6 септември 2006 г. относно батерии и акумулатори и отпадъци от батерии и акумулатори и за отмяна на Директива 91/157/ЕИО;
- Директива 2012/19/ЕС относно отпадъци от електрическо и електронно оборудване;
- Директива 94/62/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 20 декември 1994 г. относно опаковките и отпадъците от опаковки;
- Директива (ЕС) 2019/904 Европейския парламент и на Съвета от 5 юни 2019 година относно намаляването на въздействието на определени пластмасови продукти върху околната среда;
- Директива 2000/53/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 18 септември 2000 г. относно излезлите от употреба моторни превозни средства;
- Директива 75/439/ЕИО относно отработени масла;
- Директива 2020/362/ЕС на Комисията от 17 декември 2019 г. за изменение на приложение II към Директива 2000/53/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно излезлите от употреба превозни средства;
- Директива 96/59/ЕО на Съвета от 16 септември 1996 г. за обезвреждането на полихлорирани бифенили и полихлорирани терфенили;
- Директива 86/278/ЕИО на Съвета от 12 юни 1986 г. за опазване на околната среда, и по-специално на почвата, при използване на утайки от отпадъчни води в земеделието;
- Директива 78/176/ЕИО на Съвета от 20 февруари 1978 г. относно отпадъците от производство на титанов диоксид;
- Директива за индустриални емисии 2010/75/ЕС /относно изгаряне на отпадъци и изисквания за комплексни разрешителни за определени инсталации за третиране на отпадъци/;
- Директива 91/271/ЕИО за пречистването на градските отпадъчни води;

- Директива 99/31/ЕС за депониране на отпадъци;
- Директива 2004/35/ЕО от 21 април 2004 г. относно екологичната отговорност по отношение на предотвратяването и отстраняването на екологични щети.
- Директива 85/337/ЕЕС относно оценката на въздействието върху околната среда, изменена с Директива 97/11/ЕС, изменена и допълнена с Директива 2003/35/ЕС относно участието на обществеността при изготвянето на някои планове и програми, касаещи околната среда 31985L0337 31997L0011 32003L0035.
- Директива 90/313/ЕЕС относно достъпа до информация за състоянието на околната среда, отменена с Директива 2003/4/ЕС относно достъпа на обществеността до информация 31990L0313 32003L0004.
- Директива 2001/42/ЕС за оценка на въздействието на някои планове и програми върху околната среда 32001L0042.
- Директива 2008/50/ЕО от 21 май 2008 г. относно качеството на атмосферния въздух и за почист въздух за Европа
- Директива 2004/107/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 15 Декември 2004 година относно съдържанието на арсен, кадмий, никел и полициклични ароматни въглеводороди в атмосферния въздух.
- Директива 2001/80/ЕС относно ограничаване на емисиите от определени замърсители, изпускани в атмосферния въздух от големите горивни инсталации.
- Директива 94/63/ЕС за ограничаване на емисиите от ЛОС при съхранение и превоз на бензини между терминали и бензиностанции 31994L0063.
- Директиви 98/70/ЕС , изменена и допълнена с Директива 2003/17/ЕС относно нормите за съдържание на вредни вещества в бензините, газьола за промишлени и комунални цели и дизеловото гориво 31998L007032003L0017.
- Директиви 99/32/ЕС относно намаляване съдържанието на сяра в определени течни горива 31999L0032.
- Директива 2005/33/ЕС, изменяща Директива 99/32/ЕС.
- Директива 99/13/ЕС за ограничаване на емисиите от ЛОС при определени промишлени дейности 31999L0013.
- Директива 2004/42/ЕО от 21 април 2004 година относно намаляването на емисиите от летливи органични съединения, които се дължат на използването на органични разтворители в някои лакове и бои и в продукти за преобоядисване на превозните средства и за изменение на Директива 1999/13/ЕО.
- Директива 97/68/ЕС относно мерките за ограничаване на замърсяването на атмосферния въздух с газо- и прахообразни замърсители от двигатели, инсталирани в извънпътни машини.
- Рамкова Директива 2000/60/ЕС за водите 32000L0060.
- Директива 2006/7/ЕС относно управление на качеството на водите за къпане, отменяща Директива 76/160/ЕЕС 32006L0007.
- Директива 76/160/ЕЕС относно качеството на водите за къпане:31976L0160.
- Директива 98/83/ЕС относно качеството на водите, предназначени за консумация от човека 31998L0083.
- Директива 75/440/ЕЕС относно изискванията за качеството на повърхностните води, предназначени за питейно битови водоснабдяване, изменена от Директиви 79/869/ЕЕС и 91/692/ЕЕС:31975L0440 31979L0869 31991L0692.
- Директива 91/271/ЕЕС относно пречиствателните станции за отпадъчни води от населени места, изменена с Директива 98/15/ЕЕС:31991L0271 31998L0015.
- Директива 91/676/ЕЕС относно защита на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници 31991L0676.

- Директива 80/68/ЕЕС за защита на подземните води от замърсяване с опасни вещества, изменена от Директива 91/692/ЕЕС:31980L0068 и 31991L0692 и Директива 2006/118/ЕО за опазване на подземните води от замърсяване и влошаване на състоянието им
- Директива 2006/11/ЕС за замърсяването на водите с опасни вещества и 7 дъщерни директиви, отменяща Директива 76/464/ЕЕС 32006L0011.
- Директива 76/464/ЕЕС за замърсяването на водите с опасни вещества и 7 дъщерни към нея, всички изменени от Директива 91/692/ЕЕС 31976L0464 31991L0692.
- Директива 92/43/ЕЕС относно съхранението на природните местообитания и на дивата флора и фауна 31992L0043.
- Директива 79/409 за съхранението на дивите птици 31979L0409
- Директива 1999/22/ЕС относно отглеждането на диви животни в зоологическите градини.
- Директива 96/82/ЕЕС относно контрола на големите аварии с опасни химикали 31996L0082.
- Директива 2003/105/ЕС на Европейския Парламент и на Съвета от 16 декември 2003 изменяща Директива на Съвета 96/82/ЕС за контрол на големите аварии с опасни вещества 32003L0105.
- Рамкова Директива 2000/14/ЕС относно шумовите емисии на съоръжения, предназначени за употреба извън сградите 32000L0014.
- Директива 2002/49/ЕС за оценка и управление на шума в околната среда 32002L0049.
- Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска), ратифицирана на 25.01.1991 г., в сила за Р България от 01.05. 1991 г., обн. ДВ, бр. 23/1995 г.
- Конвенция за биологичното разнообразие е ратифицирана на 29.02.1996 г., в сила за РБългария от 16.07.1996, обн. ДВ, бр.19/1999 г.
- Конвенция по влажните зони с международно значение, по-специално като местообитания за водолюбивы птици (Рамсарска), ратифицирана, в сила за РБългария от 24.01.1976 г., обн. ДВ, бр. 56/10.07.1992 г.
- Конвенция по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (Вашингтонска, CITES), ратифицирана през 1990 г., в сила за Р България от 16.04.1991 г., обн. ДВ, бр. 6/1992 г.
- Конвенция за защита на световното културно и природно наследство, ратифицирана и влязла в сила за България през 1976 г.
- Конвенция за защита на мигриращите видове (Бонска), ратифицирана със закон - ДВ, бр. 69/1999 г., обн. в ДВ, бр. 16/2000 г., в сила от 01.11.1999 г.
- Закон за опазване на околната среда
- Закон за водите
- Закон за управление на отпадъците
- Закон за чистотата на атмосферния въздух
- Закон за почвите
- Закон за защита от шума в околната среда
- Закон за подземните богатства
- Закон за опазване на земеделските земи
- Закон за биологичното разнообразие
- Закон за лечебните растения
- Закон за защитените територии
- Закон за защита на растенията
- Закон за защита на животните
- Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и препарати
- Закон за устройство на територията

- Закон за местните данъци и такси
- Закон за ратификация на Базелската Конвенция за контрол на трансграничното движение на опасни отпадъци и тяхното обезвреждане
- Наредба №7 от 22 декември 2003 г. с посл. изм. ДВ. бр.21 от 1 Март 2013 г. за правила и нормативи за устройство на отделните територии и устройствени зони;
- Наредба №7 от 3 май 1999 г. за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух;
- Наредба №12 от 15 юли 2010 г. за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух, с посл. изм. и доп. ДВ бр.79 от 8 октомври 2019 г.;
- Наредба №11 от 14 май 2007 г. за норми за арсен, кадмий, живак, никел и полициклични ароматни въглеводороди в атмосферния въздух, доп. и изм. ДВ бр. 25/2017 г., в сила от 24.03.2017 г.;
- Наредба №1 от 10 октомври 2007 г. за проучване, ползване и опазване на подземните води, с посл. изм. и доп. ДВ бр.102 от 23 Декември 2016 г.;
- Наредба №2 от 13 септември 2007 г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници, с посл. изм. и доп. ДВ бр.30 / 09.12.2011 г.;
- Наредба №3 от 16 октомври 2000 г. за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на санитарно-охранителните зони около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди;
- Наредба №1 от 11 април 2011 г. за мониторингна водите, с посл. изм. и доп. ДВ бр.20 от 15 март 2016 г.;
- Наредба №6 от 9 ноември 2000 г. за емисионни норми за допустимото съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауствани във водни обекти, с посл. изм. и доп. ДВ бр.24 от 23 март 2004 г.;
- Наредба №9 от 16 март 2001 г. за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели, с посл. изм. и доп. ДВ бр.6 от 16 януари 2018 г.;
- Наредба №2 от 8 юни 2011 г. за издаване на разрешителни за заустване на отпадъчни води във водни обекти и определяне на индивидуалните емисионни ограничения на точкови източници на замърсяване, с посл. изм. и доп. ДВ бр.48 от 27 юни 2015 г.;
- Наредба №12 от 18 юни 2002 г. за качествените изисквания към повърхностни води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване, с посл. изм. и доп. ДВ бр.15 от 21 февруари 2012 г.;
- Наредба за ползването на повърхностните води, обн. ДВ бр. 100 от 16 декември 2016 г.
- Наредба №26 (посл. изм. ДВ. бр.30 от 22 Март 2002 г.) за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния пласт;
- Наредба № 1 от 04 юни 2014 г. (изм. и доп. ДВ. бр.30 от 31 Март 2020 г.) за реда и образците, по които се предоставя информация за дейностите по отпадъците, както и реда за водене на публични регистри. Наредбата определя изискванията за предоставяне на информация на НСИ и ИАОС относно отпадъците и съоръженията и инсталациите за отпадъци, вкл. информация от общините.;
- Наредба №2 от 23.07.2014 г. (изм. ДВ. бр.46 от 1 Юни 2018 г.) за класификацията на отпадъците. Наредбата въвежда европейската класификация на отпадъците, задължителна за прилагане и от общините.
- Наредба №4 от 5.04.2013 г. (изм. и доп. ДВ. бр.82 от 5 Октомври 2018 г.) за условията и изискванията за изграждането и експлоатацията на инсталации за изгаряне и инсталации за съвместно изгаряне на отпадъци;

- Наредба № 6 Обн. ДВ. бр.80 от 13 Септември 2013 г. (изм. и доп. ДВ. бр.13 от 7 Февруари 2017 г.) за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци.
- Наредба №7 от 24.08.2004 г. за изискванията, на които трябва да отговарят площадките за разполагане на съоръжения за третиране на отпадъци;
- Наредба №7 от 19.12.2013 год., посл. изм. и доп., ДВ бр. 7 от 20.01.2017 г. за реда и начина за изчисляване и определяне размера на обезпеченията и отчисленията, изисквани при депониране на отпадъци;
- Наредба за разделно събиране на биоотпадъци и третиране на биоразградимите отпадъци, Приета с ПМС № 20 от 25.01.2017 г., Обн. ДВ. бр.11 от 31 Януари 2017 г.
- Наредба за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали, Обн. ДВ.. бр.98 от 8 Декември 2017 г.;
- Наредба за опаковките и отпадъците от опаковки Обн. ДВ. бр.85 от 6 Ноември 2012г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.60 от 20 Юли 2018 г.;
- Наредба за изискванията за третиране и транспортиране на производствени и опасни отпадъци Обн. ДВ. бр.29 от 30 Март 1999 г.;
- Наредба за реда и начина за оползотворяване на утайки от пречистването на отпадъчни води чрез употребата им в земеделието Обн. ДВ. бр.63 от 12 Август 2016 г., изм. ДВ. бр.55 от 7 Юли 2017 г.;
- Наредба за отработените масла и отпадъчните нефтопродукти - 08.01.2013 г.;
- Наредба за излезлите от употреба моторни превозни средства, Обн. ДВ. бр.7 от 25 Януари 2013 г. (посл. изм. и доп. ДВ. бр.37 от 21 Април 2020 г.);
- Наредба за излязлото от употреба електрическо и електронно оборудване, Обн. ДВ. бр.100 от 19 Ноември 2013 г., изм. ДВ. бр.30 от 15 Април 2016 г., изм. и доп. ДВ. бр.47 от 5 Юни 2018 г., изм. и доп. ДВ. бр.60 от 20 Юли 2018 г.;
- Наредба за батерии и акумулатори и за негодните за употреба батерии и акумулатори, Обн. ДВ. бр.2 от 8 Януари 2013 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.60 от 20 Юли 2018 г.;
- Наредба за изискванията за третиране на излезли от употреба гуми, Обн. ДВ. бр.73 от 25 Септември 2012 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.60 от 20 Юли 2018 г.;
- Наредба №3 от 1 август 2008 г. за нормите за допустимо съдържание на вредни вещества в почвите;
- Наредба за инвентаризацията и проучванията на площи със замърсена почва, необходимите възстановителни мерки, както и поддържането на реализираните възстановителни мероприятия, обн. ДВ бр. 15 от 16 февруари 2007 г.;
- Наредба №4 от 12 януари 2009 г. за мониторинг на почвите;
- Наредба №2 от 20 януари 2004 г. за привалата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения, обн. ДВ бр. 14 от 29 февруари 2004 г.;
- Наредба №5 от 19 юли 2004 г. за изискванията, на които трябва да отговарят билкозаготвителните пунктове и складовете за билки, посл. изм. ДВ бр.66 от 10.08. 2018 г.;
- Наредба за разработване на планове за управление на защитени територии с посл. изм. ДВ бр.55 от 7 юли 2017 г.;
- Наредба №54 от 13 декември 2010 г. за дейността на националната система за мониторинг на шума в околната среда и за изискванията за провеждане на собствен мониторинг и предоставяне на информация от промишлените източници на шум в околната среда, обн. ДВ бр.3 от 11 януари 2011 г.;
- Наредба №6 от 26 юни 2006 г. за показателите за шум в околната среда, отчитащи степента на дискомфорт през различните части на денонощието, граничните стойности на показателите за шум в околната среда, методите за оценка на стойностите на показателите за

шум и вредните ефекти от шума върху здравето на населението, с посл. изм. и доп. ДВ. бр.26 от 29 Март 2019 г.;

- Наредба за изграждане, експлоатация и развитие на национална автоматизирана система за непрекъснат контрол на радиационния гама-фон в Република България, изм. ДВ бр.40 от 16 Май 2006 г.;
- Наредба за радиационна защита при дейности с източници на йонизиращи лъчения;
- Наредба №9 от 14 март 1991 г. за пределно допустими нива на електромагнитни полета в населени територии и определяне на хигиенно-защитни зони около излъчващи обекти, изм. ДВ. бр.8 от 22 Януари 2002 г.;
- Наредба за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми, Обн. ДВ. бр.57 от 2 Юли 2004 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.67 от 23 Август 2019 г.;
- Наредба за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда, Обн. ДВ. бр.25 от 18 Март 2003 г., посл. изм. ДВ. бр.67 от 23 Август 2019 г.;
- Наредба за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони Приета с ПМС № 201 от 31.08.2007 г., обн., ДВ, бр. 73 от 11.09.2007 г., в сила от 11.09.2007 г., посл. изм. и доп., бр. 94 от 30.11.2012 г., в сила от 30.11.2012 г.
- Указания на Министерството на околната среда и водите относно структурата и съдържанието на общинските програми за опазване на околната среда
- Интегрирана териториална стратегия за развитие на Южен централен район 2021-2027 г.
- Наредба за управление на отпадъците на територията на община Тополовград, приета с решение № 319 от 28.09.2017 г. на ОбС-Тополовград - актуализирана с Решение №559/02.08.2019 г. на ОбС-Тополовград;
- Наредба за опазване на обществения ред, чистотата, безопасността на движението и пожарната и аварийна безопасност в община Тополовград, Актуализирана на 19.02.2019г. с Решение №13/28.01.2019г. на Административен съд – Ямбол/,публикувана на 19.02.2019 г.
- Наредба за изграждане и опазване на зелената система на територията на община Тополовград, актуализирана с решение № 487 от 27.02.2019 г., публикувана на 06.03.2019 г.;
- Наредба за управление на горските територии собственост на община Тополовград;
- Наредба за определянето и администрирането на местните такси и цени на услуги на територията на община Тополовград, актуализирана с решение на ОбС №77/30.04.2020 г.;
- Наредба за принудително изпълнение на заповеди за премахване на незаконни строежи или части от тях от Община Тополовград.

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ, ФИГУРИТЕ, СХЕМИТЕ

Таблица 1: Разстояния в км. от гр. Тополовград до всички населени места в общината

Таблица 2: Баланс на територията на община Тополовград (дка)

Таблица 3: Население в община Тополовград 2015 – 2019 г.

Таблица 4: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2017 - 2019 г.

Таблица 5: Население по възрастови групи в община Тополовград 2016-2019 г.

Таблица 6: Естествен прираст на населението на община Тополовград 2015-2019 г.

Таблица 7: Заселени, изселени и механичен прираст в община Тополовград 2015-2019 г.

Таблица 8: Население по населени места в община Тополовград 2016-2019 г.

Таблица 9: Население по постоянен и настоящ адрес в община Тополовград 2015 г. и 2020 г.

Таблица 10: Брой нефинансови предприятия по основни икономически дейности 2014-2018 г.

Таблица 11: Основни икономически показатели на отчетените нефинансови предприятия 2014-2018 г.

- Таблица 12: Предприятия (без финансовите) по групи според броя на заетите в тях в община Тополовград за периода 2014 – 2018 година (брой)
- Таблица 13: Средна брутна годишна работна заплата 2016-2018 г.
- Таблица 14: Баланс на площите по видове територии и по предназначение
- Таблица 15: Баланс на териториите в община Тополовград по видове собственост
- Таблица 16: Брой земеделски производители в община Тополовград 2016-2019 г.
- Таблица 17: Основни видове отглеждани култури и среден добив от декар 2016-2019 г.
- Таблица 18: Основни видове отглеждани животни и животновъдни обекти 2014-2019 г.
- Таблица 19: Разпределение на общата горска площ по видове собственост 2019 г. (ха)
- Таблица 20: Предвидено и осъществено ползване на дървесина от държавния горски фонд на територията общината 2016-2019 г. (куб. м.)
- Таблица 21: Реализирани нощувки в места за настаняване и подслон 2017-2019 г.
- Таблица 22: Места за настаняване на територията на община Тополовград към 2020 г.
- Таблица 23: Заведения за хранене и развлечения в община Тополовград
- Таблица 24: Вътрешногодишно разпределение на оттока на р. Тунджа и нейните притоци
- Таблица 25: Брой повърхностни ВТ по химично състояние в области Хасково и Кърджали
- Таблица 26: Брой водни тела разпределени по екологично състояние/потенциал в области Хасково и Кърджали
- Таблица 27: Състояние на водните тела на територията на община Тополовград, за които има мониторинг през 2019 г.
- Таблица 28: Взаимовръзка между вида натиск и източника на замърсяване/ въздействие
- Таблица 29: Резултатите от извършената обща оценка на химичното състояние на ПВТ на територията на община Тополовград, в обхвата на мониторинга на БД „Източнобеломорски район” за 2019 г.
- Таблица 30: Средно годишни концентрации на Нитрати над стандарт в подземни води в МП при с. Капитан Петко войвода (Славков извор), община Тополовград 2011-2019 г.
- Таблица 31: Вид на тръбите, изграждащи водопреносната мрежа в Тополовград
- Таблица 32: Водоснабдителни групи и обслужвани от тях населени места
- Таблица 33: Установени отклонения в качеството на водата за питейно-битови цели по контролирани показатели в населените места на община Тополовград 2016-2020 г.
- Таблица 34: Защитени зони на територията на община Тополовград
- Таблица 35: Типове природни местообитания, предмет на опазване в ЗЗ „Река Тунджа 2”
- Таблица 36: Типове природни местообитания, предмет на опазване в ЗЗ „Ждрелото на река Тунджа” BG0000217
- Таблица 37: Типове природни местообитания, предмет на опазване в ЗЗ „Дервентски възвишения 1” BG0000218
- Таблица 38: Типове природни местообитания, предмет на опазване в ЗЗ „Река Соколица”
- Таблица 39: Типове природни местообитания, предмет на опазване в ЗЗ „Сакар” BG0000212
- Таблица 40: Зелени площи по населени места
- Таблица 41: Съдове за сметосъбиране в община Тополовград към 2021 г. (брой)
- Таблица 42: Количества образувани смесени битови отпадъци 2015-2019 г. (тона)
- Таблица 43: Морфологичен анализ на отпадъците на община Тополовград
- Таблица 44: План-сметка за дейност „Чистота“ 2017-2019 г.
- Таблица 45: Приходи от ТБО и разходи за дейности с отпадъци за периода 2017-2019 г.

Фиг. 1: Карта на област Хасково

Фиг. 2: Селищна мрежа на община Тополовград

Фиг. 3: Релеф на община Тополовград

Фиг. 4: Средни месечни температури и валежи в община Тополовград

Фиг. 5: Средни месечни количества на валежите в община Тополовград

Фиг. 6: Роза на ветровете на територията на община Тополовград

Фиг. 7: Карта на РДГ – Кърджали

Фиг. 8: Повърхностни водни тела, преминаващи през територията на Община Тополовград

Графика 1: Разпределение на площта на община Тополовград по видове територии

СПИСЪК НА ЧЕСТО ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

ВиК	Водоснабдяване и канализация
ВЕЕС	Висш експертен екологичен съвет
ГПСОВ	Градски пречиствателни станции за отпадни води
ДБ	Държавен бюджет
ДЛ	Държавно лесничейство
ЕРЕВВ	Европейския регистър на емисиите на вредни вещества
ЕРИПЗ	Европейски регистър за изпускане и пренос на замърсители
ЕО	Екологична оценка
ЕС	Европейски съюз
ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ЗВ	Закон за водите
ЗЗВВХВПП	Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества, препарати и продукти
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗЗТ	Закон за защитени територии
ЗУО	Закон за управление на отпадъците
ЗЧАВ	Закон за чистотата на атмосферния въздух
ИАОС	Изпълнителна агенция по околна среда
ИЕО	Индивидуални емисионни ограничения
ИСПА	Инструмент за структурни политики по присъединяването
ИУМПС	Излезли от употреба моторни превозни средства
КАВ	Качество на атмосферния въздух
КР	Комплексни разрешителни
ЛУП	Лесоустройствен план
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
НДНТ	Най-добри налични техники
НПОБР	Национален план за опазване на биологичното разнообразие
НПО	Неправителствени организации
НПУДО	Национална програма за управление на дейностите по отпадъците
НСОБР	Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие
НСОСПД	Национална стратегия по околна среда и План за действие
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ОБ	Общински бюджет
ОПИК	Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност”
ОПДУ	Оперативна програма „Добро управление”
ПД	План за действие
ПДК	Пределно допустими концентрации
ПУДООС	Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
РИОСВ	Регионална инспекция за околна среда и води

СКОС	Стандарти за качество на околната среда
СПРЗСР	Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони
ТБО	Твърди битови отпадъци
ЮЦР	Южен централен район
dka	Декар
ха	Хектар
t	Тон

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1 - Раздел „Лечебни растения“ към Програма за опазване на околната среда на община Тополовград 2021-2027 г.

РАЗДЕЛ „ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ“ към Програма за опазване на околната среда на община Тополовград 2021-2027 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

- I. Въведение
- II. Описание на местоположението на естествените находища на лечебните растения, условията в местообитанията, количеството и състоянието на ресурсите на територията на община Тополовград
- III. Дейности за опазване на екосистемите и ресурсите от лечебни растения за осигуряване на устойчивото им ползване
- IV. Приоритетни мерки за опазване на ресурсите и разнообразието на лечебните растения
- V. Избор и регламент на територии, които не са защитени, но изискват подходящо управление с цел устойчиво ползване на лечебните растения в тях
- VI. Местни нормативни актове за начините на земеползване съобразно изискванията на нормативните актове и плановите документи от по-висока степен
- VII. Видове под специален режим
- VIII. Прогнозни количества на ресурсите и период на възстановяване
- IX. Заключение
- X. Термини и дефиниции

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият раздел „Лечебни растения“ (ЛР) към общинската Програма за опазване на околната среда на община Тополовград за периода 2021-2027 г. е разработен на основание чл.50, т.3 и чл.55 от Закона за лечебните растения (ЗЛР), обн. ДВ бр.29 от 7 Април 2000 г., с посл. изм. ДВ. бр.96 от 1 Декември 2017 г. и във връзка с разпоредбите на Наредба №2 от 20 януари 2004 г. за привалата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения, обн. ДВ бр. 14 от 29 февруари 2004 г.

Българската лечебна флора е не само най-богатата в Европа, но и най-добре проучената. Богатите архиви и хербарии на специализираните институти на Българската академия на науките са ценни за науката и достъпни за всички. България е основен доставчик на билки за целия свят. С територия десетки пъти по-малка от тази на Индия и Китай, пропорционално на площта си, страната ни ги изпреварва по количества износ на билки. Точни данни за количествата билки, които преминават през билкозаготвителните пунктове у нас няма. Твърди се, че са повече от 17 хил. тона годишно. Най-големи количества се търгуват от диворастващи липа, глог, шипка, трънка и коприва.

България е единствената страна в Европейския съюз, която има специален Закон за лечебните растения, защото единствено ние събираме билки от дивата природа и то в огромни количества.

Законът за лечебните растения предписва как да се организира изкупуването и заготвянето на билки в специални пунктове, които се регистрират в регионалните инспекции по околна среда и води. Определя и правила за събиране, изсушаване, превоз и съхранение. Задължава билкозаготвителите да обучават берачите си.

В България се извършва основно първична преработка на билките: сушене, замразяване, рязане, пакетиране, което не добавя повече от 5% стойност. Толкова е и максималната печалба на билкозаготвителите. Затова, за да увеличат приходите си, те се стремят да изнасят все по-големи количества билки и нерядко ощетяват дивата природа. Единици са фирмите в България, които вече ползват високотехнологично оборудване при обработването на билките и изнасят на пазара у нас и в чужбина преработени крайни продукти, на много по-високи цени. Суровина само в изсушен вид струва единица, а в преработен вид, като краен продукт може да струва 10–15 дори 100 пъти по-скъпо. Към това трябва да се стремят фирмите, обработващи билки в България – високотехнологична преработка, производство на етерични масла, тинктури, добавки и др.

Стотици хиляди семейства у нас могат да разчитат на билките за препитанието си. Доходите им зависят от това да познават добре различните видове растения, да знаят точно кога лечебните вещества в тях са най-силни и да спазват правилата за събиране, за да опазват естествените им находища.

По-голямата част от билките, които се изкупуват, търгуват и преработват се събират от дивата природа. Тя е много щедра с нас, но не е неизчерпаема!

С настоящия раздел „Лечебни растения“ към Общинската програма по опазване на околната среда се цели да се постигне ефективно използване на лечебните растения, опазване на естествените им находища, предотвратяване изчезването на отделни видове и свързаните с тях компоненти на околната среда, с цел задоволяване потребностите от лечебни растения на населението.

В последните години значително нараства интереса към лечебните растения. Те са били и си остават ефективно средство при лечението на редица заболявания. Растенията са достъпна и евтина суровина за приготвянето на лечебни препарати, чайове, напитки и др.

Съществуващата в страната икономическа криза принуждава значителен брой хора да събират билки и плодове с търговска цел.

Съгласно ЗЛР, лечебните растения на територията на Република България се използват съгласно принципите за устойчиво ползване и един от подходите, които позволява прилагането на този принцип е планиране и контролиране на ползването на полезна биомаса от диворастящите популации на лечебните растения.

Основните принципи при планиране на ползването на лечебни растения са: минимално ползване на проблемни видове; използване на щадящи способи и техники за събиране; сигурно и ефективно първично преработване за реализация и ползване на базата на разработен планов документ. В тази връзка раздел „Лечебни растения“ в ОПООС на община Тополовград повишава своето значение като документ, осигуряващ устойчиво ползване на тези ценни природни ресурси.

Цел:

Целта на настоящия раздел „Лечебни растения“ е запазване на ресурсите от съществуващите видове лечебни растения на територията на община Тополовград. Той урежда управлението на дейностите по опазването и устойчиво ползване на лечебните растения, включително събирането и изкупуването на получаваните от тях билки.

Задачи:

- Опазване на лечебните растения в естествените им находища;
- Поддържане и съхранение на екосистемите съдържащи лечебни растения;
- Опазване на естествените местообитания на лечебните растения.

Нормативи:

1. Закон за лечебните растения
2. Наредба №2 от 20.01.2004 г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения, издадена от МОСВ.
3. Наредба №5 от 19 юли 2004 г. за изискванията, на които трябва да отговарят билкозаготвителните пунктове и складовете за билки, посл. изм. ДВ бр.66 от 10.08. 2018 г., издадена от Министерство на здравеопазването и Министерство на околната среда и водите.

Според ЗЛР разделът „Лечебни растения“ към ОПООС е планов документ за опазване и устойчиво ползване на ресурсите от лечебни растения в общината.

Съгласно чл. 46 от ЗЛР Кметът ръководи изпълнителната дейност на общината във връзка с ползването, опазването и култивирането на лечебните растения, като:

1. Организира изпълнението на дейностите по отношение на лечебните растения, включени в общинската програма за опазване на околната среда;
2. Издава разрешителни за ползване на лечебните растения от земи, води и водни обекти - общинска собственост;
3. Издава удостоверения за билките от култивираните лечебни растения;
4. Предоставя на Министъра на околната среда и водите информация за нуждите на наблюдението и оценката на лечебните растения и на създаването и поддържането на специализираните карта и регистър за тях.

Настоящият раздел „Лечебни растения“ включва информация за видовете лечебни растения, местообитанието им, разпространението им, режимът на тяхното ползване, прогнозните количества суровина, морфологичните части, предмет на събиране, на които може да разчита местната икономика. Разделът представя и информация за необходимите мерки за опазване на лечебните растения и техните местообитания и находища.

II. ОПИСАНИЕ НА МЕСТОПОЛОЖЕНИЕТО НА ЕСТЕСТВЕНИТЕ НАХОДИЩА НА ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ, УСЛОВИЯ В МЕСТООБИТАНИЯТА, КОЛИЧЕСТВО И СЪСТОЯНИЕ НА РЕСУРСИТЕ

Територията на община Тополовград е богата на горски ресурси и естествени находища на лечебни растения, диворастващи плодове и билки.

Лечебни са растения, които съдържат лековити (биологично активни) вещества и могат да бъдат използвани за получаване на билки и прилагани за лечение на редица заболявания. Билките са отделни морфологични части или цели растения, които в свежо или изсушено състояние са предназначени за лечебни и профилактични цели, за производство на лекарства, храни, козметика.

Находищата на лечебни растения са на групи, разпръснати, на петна ил се срещат по единично и се използват за стопански и лични нужди.

Лечебните растения в региона на Община Тополовград се срещат изключително около пътните артерии, синуриите на поземлените имоти, пасища и мери, запустели и необработени участъци, в горския фонд (ДГФ), Общински горски фонд (ОГФ) или в частните горски парцели, както и в прилежащите селищни системи около дворовете, както и личните дворове на жителите в Общината, като културни видове. По принцип на територията на Общината лечебните растения имат изразен определен стопански характер, водещ до тяхното масово събиране и съхраняване.

Характерно е, че по-голямата част от билките са разпространени в Сакар планина, по храсталаци, горски поляни, припечни места, горите, овразите и на други места.

Също така в запустели и изоставени тревни участъци, терени около нерегламентирани сметища, изоставени торови площадки, бунища, полски пътища на територията на Общината, както и в самите селищни системи около дворовете се срещат широколистни жiolвяк (*Plantago major*), теснолист жiolвяк (*Plantago lanceolata*), коприва (*Lamium album* L.), тряскот (*Cynodon dactylon*), лепка (*Galium aparine*), козя брада крилатоплодна (*Tragopogon pterodis*), бязак (*Sambucus ebulus*) и черен бяз (*Sambucus nigra*), петнист бял тряс (*Silybum marianum* L.(Gart) и др..

В сервитута на междуселищните пътища в Общината се срещат единични екземпляри от орех (*Juglans regia*), тряска (*Prunus spinosa*), глог (*Crataegus monogiana* Jacq), джанка (*Prunus domestica* L subsp.divaricata Asch. et Gr.), шипка (*Rosa canina* L), кисел тряс (*Berberis vulgaris*) и липа (*Tilia parvifolia*) и др..

В самите селски дворове се срещат различни плодни дървета, чийто плодове, листа или други техни части се използват в народната медицина, като слива (*Prunus domestica* L), Джанка (*Prunus domestica* L subsp. divaricata Asch et Gr), череша (*Prunus avium* L), вишня (*Prunus cerasus* L), праскова (*Prunus persica* Sieb), кайсия (*Prunus armeniaca* L), дюля (*Cydonia vulgar Pers.*), мушмула (*Mespilus germanica* L.), бръшлян (*Hedera helix* L) и др., както и редица култивирани тревисти растения като: градинска чубрица (*Satureja hortensis*), босилек (*Ocimum basilicum* L), обикновен копър (*Anethum graveolens* L), градински чай (*Salvia officinalis* L), маруля (салата) (*Lactuca sativa* L.), магданоз (*Petroselinum crispum* L) и др.

За отбелязване е, че в много от дворовете на населените места в градините им се отглеждат люти чушки (*Capsicum annuum* L), домати (*Solanum lycopersicum* L), картофи (*Solanum tuberosum* L), боб (*Phaseolus vulgaris* L), грах (*Pisum sativum* L.) и др. културни

видове, които намират приложение в народната медицина и фармацевтичната промишленост.

Известни земеделски участъци са засети със слънчоглед (*Helianthus annuus* L), намиращ приложение в народната медицина и фармацията, както и рапица (*Brassica napus*) широко използвана в медицината, козметиката, хранително вкусовата промишленост, маслodobивната промишленост, както и за листен фураж.

В горските масиви се среща дрянът (*Cornus mas* L) като подлес. Също така се среща и на други места в Общината.

На територията на община Тополовград към 31.12.2020 г. са регистрирани четири билкозаготвителни пункта:

- Пункт №1-КООП „Сакарска билка“, гр.Тополовград, ул.„Москва“ № 42 (база РПК);
- Пункт №2 - ЕТ„Симона 2000“ гр.Тополовград, ул. Кабиле № 8, (Стопански двор);
- Пункт БКС СЗ ООД - гр. Тополовград;
- Пункт БКС СЗ ООД – с. Чукарово.

Община Тополовград е издала 18 броя разрешителни за бране на билки на физически лица и юридически лица през периода 2015-2019 г., в това число 13 на юридически и 5 на физически лица.

По информация от Община Тополовград за периода 2015-2019 г. от пунктовете са изкупени общо 20550 кг билки по находища, както следва:

- Жълт кантарион-9500 кг - находища: Тополовград, села-Радовец, Филипово, Присадец.
- Змийско мляко-800 кг
- Бял равнец-300 кг
- Глог-550 кг находища: Тополовград, Светлина,Владимирово
- Лайка- 1000 кг находища: Тополовград
- Бъз-200 кг находища: Тополовград
- Девисил-1000 кг находища: села Светлина, Владимирово
- Мащерка-6500 кг находища: Тополовград
- Златна пръчица-300 кг находища: Тополовград
- Бръшлян-300 кг находища: Тополовград
- Липа-100 кг находища: Тополовград

Интерес за населението на община Тополовград и обект на събиране за лична употреба представляват следните билки: липа, лайка, риган, мащерка, жълт кантарион, глог и шипка. Съгласно разпоредбите на Закона за лечебните растения „билки за лични нужди“ са количества билки в свежо състояние, събрани от едно лице в рамките на един ден. За корени и коренища, каквито се събират от залист, разрешеното количество за лични нужди е до 1 кг.

Като цяло в обхвата на Община Тополовград се срещат около 117 вида билки.

Билкозаготвителите изкупуват разнообразни лечебни растения, според търсенето на пазара. Ежегодно се събират коприва, липа, бъз-цвят, бъз-плод, глог, шипка, върбинка, глухарче, жълт кантарион и др. Билките намират широко приложение във фармацевтичната, козметичната и парфюмерийна промишленост, а също за производство на чай, тинктури и лечебни био-продукти.

Община Тополовград има потенциал да развие предприятия за преработка на диворастващи плодове, билки и гъби, които да създадат работни места за населението.

Като цяло съвместното действие на биотичните и абиотични фактори определя условията в местообитанието на лечебните растения на територията като благоприятни за съществуването, размножаването, развитието и запазването им. На тази база е изготвен и

приложен списък на по-важните лечебни растения, срещащи се на територията на община Тополовград със стопанско и икономическо значение и на редки и застрашени видове.

Таблица №1: Списък на лечебни растения, срещащи се на територията на община Тополовград

№ по ред	Вид	Местонахождение	Срещаемост	Описание и ресурсно значение
1	Благун <i>Qercus frainetto</i> 	Общински гори	По единично	Широколистно листопадно дърво, високо до 30 m. Младите клонки в началото са овласени, а по-късно – голи. Листата са прости, обратнойцевидни, приседнали или на къси дръжчици, пересто наделени до дълбоко нарязани на 6 – 10 дяла, дълги 10 - 18 см, първоначално фино овласени от двете страни, по-късно предимно отдолу; по клонките са разположени последователно, с характерното за видовете от род Дъб струпване в розетка накрая. Жълдите са приседнали или на къса дръжка; купулата е покрита от плоски, продълговати червеникави люспи, чиито върхове често се „отлепват“ в процеса на зреене. Употребяема част: Жълдите. Използват се без купулите (калпачетата). Изсушени и смлени на прах. Без ресурсно значение
2	Бреза обикновена <i>Betula pendula</i> 	В общински гори – всички населени места	По единично	Широколистно дърво с характерен за кората бял цвят, който се дължи на веществото бетулин - единственото бяло багрило в природата. Употребявана част: листата. Без ресурсно значение
3	Бръшлян <i>Hedera helix</i> 	Расте из широколистните и смесени гори, порядко и по скали из цялата община	На петна	(Сем. Бръшлянови - Araliaceae) - вечнозелено увивно или пълзящо растение. Листата са дълги 3-10 см., кожести, лъскави, по цветоносните клонки яйцевидни или елипсовидни. Цветовете са жълтозелени с петделна чашка и венче. Цъфти през август – септември, плодовете узряват на следващата пролет.

				Употребяема част: Използват се листата. Отровно! Фитотерапия Използваем. Лични нужди.
4	Бряст полски <i>Ulmus minor</i> 	Общински гори – всички населени места	По единично	Широколистно дърво с мощен ствол, който достига до 6 метра в диаметър. Полският бряст е дърво високо до 40 m. Младите клонки голи или редковлакнести с жълтеникава кора, старите клонки голи, обикновено с криловидни коркови образувания, със сиво-кафява кора. Листата последователни, яйцевидни, обратно яйцевидни, до обратно ланцетни, асиметрични, двойно до тройно напилени по ръба, до 8 cm дълги и 4 cm широки, с вилужно разклонени странични жилки, отгоре голи, отдолу влакнести, на дръжка дълга 1-1,5 cm. Цветовете двуполови, събрани в снопчести съцветия. Плодът е орехче с обратно яйцевидна крилатка с диаметър 7-17 mm. Орехчето разположено близо до изреза на крилатката. Цъфти март-април, преди разлистването. Употребявана част: кората на бряста. Без ресурсно значение
5	Бук обикновен <i>Fagus sylvatica</i> 	Повсеместно – основен състав на всички общински гори	Масиви	Букът е листопадно дърво високо до 30 m. Букът е широколистно, листопадно дърво, което принадлежи към семейство Букови (Fagaceae), обхващащо 7-9 рода и над 600 вида. Не е защитен от Закона за биологичното разнообразие. Обикновеният бук живее до 400 - 500 години. То е медоносно и декоративно растение. Има важно стопанско значение и средообразуваща роля. Употребяема част: Плодовете съдържат мазнини, алкалоиди и други вещества, които се използват за различни цели. Бук обикновен (<i>Fagus sylvatica</i>) представлява едно от растенията, чиито цветове са използвани от д-р Бах за направата на цветен

				еликсир. Промислено – максимално използваем.
6	Бъз нисък <i>Sambucus ebulus</i> 	Повсеместно – в населените места и пасищата в големи количества	На групи	(Сем. Бъзови - Caprifoliaceae) многогодишно тревисто растение. Стъблото е едногодишно, високо до 2 м. Листата са нечифтоперести, с ланцетни прилистници, обикновено с 5—9 продълговати, заострени и назъбени листчета. Цветовете са бели или червеникави, събрани в едри съцветия на върха на стъблото. Прашниците са червеникави, а плодовете черни. В съвременната медицина се използват плодовете (дрога Fructus), коренът (дрога Radix) и цветовете (дрога Flores). Намира широко приложение и в народната медицина. Време за бране Август — октомври. Начин на бране Плодчетата се събират при пълното им узряване направо от растението или се отрязват целите върхни части заедно с плодовете, които след това се обират. Начин на сушене. Събраният материал се прочиства от неузрели и презрели плодчета, клечки, дръжчици и други примеси и се суши на слънце, разстлан върху рамки или постелки, в затоплени помещения или в сушилни при температура до 80°, която се повишава постепенно, и при осигурена добра вентилация. Да не се пресушава. Отровно! Максимално използваем
7	Бъз черен <i>Sambucus nigra</i> 	В населените места и общинските гори	На петна	Семейство Мешковицови Дървовиден вид бъз с черни плодове. Черният бъз е листопаден храст или ниско дърво, високо 2-6 m със сива кора и мека бяла сърцевина. Листата са срещуположно разположени, сложни нечифтоперести с 3-7 продълговато яйцевидни, заострени и назъбени

				листчета. Цветовете са жълтеникаво-бели, събрани в многоцветни щитовидни съцветия достигащ и до 20 cm в диаметър. Чашката и венчето са 5 делни. Плодът е сферична, сочна, черновиолетова ягода, 5-6 mm в диаметър, най-често с 3 продълговати семена[1]. Цъфти април-юни. Употребява се за регулиране обмяната на веществата. Употребяеми части за лечебни цели (билки) Цвят от черен бяз - Flos Sambuci nigri. Плод от черен бяз - Fructus Sambuci nigri. Лист от черен бяз - Folium Sambuci nigri. Време и начин на бране на билките Цвят от черен бяз - в края на пролетта и началото на лятото, когато започва цъфтежът. Да не се изчаква пълното разцъфтяване, защото венчето на голяма част от цветовете опадва при брането на съцветието. Брането се извършва в сухо време. Отрязват се целите съцветия с овощарска ножица[6]. Плод от черен бяз - в края на лятото и началото на есента (август-септември) при пълното узряване на плодовете, когато са черновиолетови отвън и тъмночервени отвътре. Ако плодовете се събират по-рано, много от тях са неузрели и занижават качеството на билката. Плодовете се събират, като се отрязват с нож или ножица заедно с общата дръжка. Набраните плодове се поставят в кошници или касети[7]. Лист от черен бяз - събират се през лятото (юни-юли), когато листата са напълно развити. Отрязва се целият лист с нож или ножица и от дръжка се откъсват съставните листчета Без ресурсно значение
--	--	--	--	---

8	Вълча ябълка обикновена <i>Aristolochia clematitis</i> 	Рядко срещано по пасища	По единично	Тревисто многогодишно растение. Семейство Копитникови Aristolochiaceae Цъфти в края на пролетта и началото на лятото. Използват се надземната част и коренището на ябълчината. Стръковете на билка се берат по време на нейния цъфтеж. Коренищата се вадят след като узреят семената ѝ. Обработете и съхранявайте частите на растението само под съветите и контрола на билколечителни или медицински лица. Противомикробно действие. Отровно. Без ресурсно значение
9	Върба бяла <i>Salix alba</i> 	Единични бройки в близост до реките	По единично	(Сем. Върбови - Salicaceae) - дърво, с широка корона и надлъжно напукана кора. Расте по влажни места. Бялата върба достига на височина до 25-30 метра. Максималният диаметър на ствола ѝ е 1 метър. Кората на дървото е напукана, тъмносива до сиво-кафява. Леторастите са със сиво-кафяв до зелено-кафяв цвят. Използвани части: Листа и Кора. Действие на бяла върба лист: Противоревматично, обезболяващо, потогонно, успокояващо, антиагрегант. Използваем.
10	Ракита <i>Salix purpurea</i> 	Среща се в и около коритата на реките	По единично	Сем. Върбови — Salicaceae Силно разклонен храст, висок 5-6 (8) м, с лъскави, голи, в началото пурпурни, след това реленикави или жълто-сиви клони. Листата приседнали или с къси дръжки, често срещуположни. Цветовете са еднополови, събрани в мъжки и женски реси. Плодът е кутийка, а семето е дребно, с власинки. Използваема част: Корите, ресите и листата. Противоревматично средство. Ограничено използваем.
11	Габър обикновен <i>Carpinus betulus</i>	В общински гори като компактни находища	На групи	Сем. Брезови (Betulaceae) Широколистно листопадно дърво. Дървото има силна коренова система,

				която го прави устойчиво на лоши атмосферни условия. Стволът му има гладка, сива кора. Короната е добре развита. Листата на габъра са прости, с яйцевидна форма, дължина до 12 см и ширина до 8 см. Цъфтежът се наблюдава през късната пролет. Видът живее до 500 години и е един от 38-те цветни еликсира на Бах. Употребяват се кората, листата, цветовете и сокът от растението. Дървесината на обикновения габър е твърда и жилава. Използва се и промишлено в мебелното производство.
12	Глог червен <i>Crataegus monogyna</i> 	Расте из горите и храсталаците на цялата община. Среща се и край пътища в големи количества	На групи	Семейство Розоцветни (Rosaceae). Разклонено дърво или храст. Цветовете са бели, събрани в щитовидни съцветия. Цветът е правилен, с по 5 чашелистчета и венчелистчета. Плодът е червен, топчест, месест, с 1 костилка. Цъфти през пролетта. Медоносно растение. Максимално използваем. Употребяема част: Използват се листата с цветовете или само цветовете, или плодовете.
13	Глог черен <i>Crataegus pentagyna</i> 	Расте в покрайнините на горите и сред храсталаци	На петна	Семейство Розоцветни (Rosaceae). Храст или ниско дърво до 4-6 м високо. Младите клонки са космати. Има малобройни трънки, дълги 5-10 мм и сивкава кора на клонките. Листата са голи или слабо влакнести, кожести, с 3-5 неправилно напилени дяла, дълги 2-6 см, широки 2-4 см. Цветовете са сравнително дребни, хермафродитни, 10-15 мм в диаметър, бели, събрани в щитовидни съцветия. Цветните дръжки са влакнести, Чашката е петлистна, от външната страна влакнеста. Венчелистчетата са 5, бели, закръглени. Тичинките са много. Плодникът е образуван от 3-5 плодолиста. Плодовете са

				кълбести, 10-15 мм в диаметър, черни или черно-червени, със сиво синкав налеп, с 3-5 тристенни костилчици. Цъфти май-юни, плодоноси през август-септември. Използваема част. Използват се листата (Folia Crataegi melanocarpae; Folium Crataegi pentagynae), цветовете (Flores Crataegi melanocarpae; Flos Crataegi pentagynae) и плодовете (Fructus Crataegi melanocarpae; Fructus Crataegi pentagynae). Без ресурсно значение
14	Глухарче обикновено <i>Taraxacum officinale</i> 	Среща се в населените места и извън тях в големи количества. Расте из цялата община по песъчливи места, из ливадите и пасищата, по зелените площи на паркове и градини.	На петна	Семейство Сложноцветни (Asteraceae). Многогодишно тревисто растение с височина до 30 см, чиято надземна част се състои от розетка от листа и цилиндрично, кухо стъбло, на върха на което се намира една цветна кошничка. Листата са неправилно изрязана петура, с едри заострени дялове. Цветната кошничка се състои от жълти, езичести цветове. Плодът е елипсоиден. Растението развива късо коренище, преминаващо в дебел месест корен, дълъг до 20 см. Цъфти от ранна пролет до есента. Употребяема част: Използват се корените, събрани през есента, когато листната розетка започва да увяхва. Корените се изкопават, изчистват от пръстта и от кореновата шийка и се измиват със студена вода. След отцеждане на водата, корените се изсушават. Съдържа естествен растителен латекс. Максимално използваем
15	Гръмотрън бодлив <i>Ononis spinosa</i> 	Среща се в населените места в общината, край пътищата в локални находища	На групи	Род дребни медоносни храсти, полухрасти и тревисти растения от семейство бобови. Гръмотрънът е многогодишно тревисто бодливо растение, развиващо тъмнокафяво коренище, преминаващо във вдървенен дълъг, често усукан

				корен. Стъблото е високо до 70 см, с голям брой бодли. Долните и средните листа са триделни, а горните — прости, снабдени с прилистници. Цветовете са единични или по два и образуват гъсти класовидни съцветия. Плодът е боб с 2-4 семена. Цъфти през юни-юли. Употребяема част: Използват се корените на гръмотръна, събрани през есента след узряване на плодовете. Ограничено използваем
16	Детелина ливадна <i>Trifolium pratense</i> 	Среща се в населените места	На петна	Ливадната детелина е многогодишно тревисто растение от семейство Бобови. Стеблата от са разклонени от основата, 10—80 см високи, изправени, възходящи или полулежачи. Листата са тройни на дълги дръжки. Цветовете са двуполови, сферични главички, с диаметър 2-3 см. Венчето е пурпурночервено или розово (рядко бяло или кремаво), Плодът е едносеменен ципест боб, обхванат от чашката. Цъфти май — юли Употреба Прясна през цялото лято Изсушена – целогодишно. Използват се цъфтящите надземни части и листата. Стръковете се събират по време на цъфтежа и се сушат в проветриви помещения. Листата могат да се събират и скоро преди или след цъфтежа. Надземната ѝ част съдържа различни количества етерично масло, гликозиди, танин, каротин и витамини С, В и К и др. Ограничено използваема
17	Детелина плевелна <i>Trifolium arvense</i> 	В умерени количества около пътищата и в населените места по сухи ливади, пасища и в гори.	На петна	Семейство Бобови Едногодишно туфесто растение с изправени стъбла. Ограничено използваема. Употребява се надземната част.

18	Дрян обикновен <i>Cornus mas</i> 	Среща се в големи количества във всички земи на общината	По единично	Ниско дърво или храст, което се класифицира към семейство Дрянови (Cornaceae). Маскимално използваем. Употребяема част за лечебни цели (билка). Плодове от дрян - Fructus Corni. Плодовете, листата и кората се употребяват като затягащо и антифибрилно средство.
19	Космат дъб <i>Quercus pubescens</i> 	Срещат се отделни преставители във всички общински гори	По единично	Голямо, широколистно дърво, което принадлежи към семейство Букови (Fagaceae). Косматият дъб е листопадно дърво високо до 20 метра и с диаметър на ствола до 1 m. Едногодишните клонки са покрити с напластени власинки. Листата са с 5 до 8 двойки странични жилки, дребни (4-8 cm дълги). Мъжките цветове са събрани в реси. Женските цветове са разположение на къса дръжки единично или на групи в пазвите на истата. Жълдите са дълги до 2,5 cm. Цъфти май. Използваема част: кората на дъба. Кората има запичащо и противовъзпалително действие. Без ресурсно значение
20	Родопско енъовче <i>Galium rhodopaeum</i> 	Расте по сухи варовити каменисти склонове, предимно на южни изложения върху хумусно-карбонатни, ерозирани и неразвити почви от пояса на ксеротермните дъбови гори до буковия пояс.	На петна	(Сем. Брошови - Rubiaceae) - Многогодишно тревисто растение с дълго коренище. Стъблата високи 7-35 cm, в основата с многобройни стерилни клонки, образуващи рехави чимове. Листата тяснолинейни до игловидни, късоосилесто заострени, разположени в прешлени по 6. Цветовете дребни, бледожълтеникави, събрани в тясно пирамидално съцветие. Плодът сух, от 2 бъбрековидни орехчета. Опрашва се от насекоми. Размножава се с коренищни издънки и семена, които се разпространяват барохорно, по-рядко мирмекохорно. Защитен вид, с приоритетни за опазване местообитания съгласно Закона за

				биологичното разнообразие и Бернската конвенция. Находищата попадат в защитени зони от Европейската екологична мрежа НАТУРА 2000 в България. Надземните части се използват в народната медицина. Използваем за лични нужди и стопански цели.
21	Живовляк голям <i>Plantago major</i> 	Среща се в големи количества в населените места и извън тях	На групи	Семейство Plantaginaceae /Живовлекови/ Максимално използваем Употребяват се листата. Използва се за лечение на различни заболявания – възпалителни процеси на горните дихателни пътища, характеризиращи се с жилав, оскъден секрет (хроничен бронхит), проблеми с храносмилателния канал (гастрити, язви, колити).
22	Живовляк ланцетовиден <i>Plantago lanceolata</i> 	Расте из ливади и пасища по сухи и песъчливи места. Среща се в умерени количества в цялата община	На петна	Семейство Plantaginaceae /Живовлекови/ Многогодишно тревисто растение с голо, безлистно цветоносно стъбло, високо 10-15 см. и листа, събрани в приосновната розетка. Листата са с къси дръжки, ланцентни. Цветовете са дребни, безцветни. Цъфти през май и август. Употребяема част: Използват се листата, семената и пресният сок. Ограничено използваем
23	Жълт кантарион лечебен <i>Hypericum androsaemum</i> 	Среща се често на територията на цялата община	На петна	(Сем. Звънкови - Нурегисеае) - многогодишно тревисто растение, силно разклонено, голо, високо от 30 до 100 см. Листата са срещуположни, без дръжки, овално елипсовидни, дълги 1-3 см. Цветовете са жълти, събрани на върха на стъблото в съцветиетметлица. Тичинките са много, сраснали в основата си в 3 снопчета. Плодът е тригнездена кутийка. Цъфти май-септември. Употребяема част: Надземната част се събира в началото или през времето на цъфтенето чрез отрязване на облистените

				стъбла с цветовете и пъпките на около 20 см. от върха. Не трябва да се събират прецъфтели стръкове. Използва се във фармацевтичната промишленост, фитотерапевтичната практика. Използваем за лични и стопански цели.
24	Жълт кантарион багрилен <i>Hypericum perforatum</i> 	Среща се в големи количества	На групи	Лечебна звъника. Максимално използваем Употребяема част: Стръкове
25	Здравец горски <i>Geranium sylvaticum</i> 	Среща се в умерени количества в горите на общината	На петна	(Сем. Здравецови - Geraniaceae) - многогодишно тревисто растение Използва се надземната част. Лечебно растение. Използва се при стомашни болки и заболявания на бъбреците. Използваем
26	Здравец зловонен <i>Geranium robertianum</i> 	Среща се в умерени количества в горите на общината	На петна	(Сем. Здравецови - Geraniaceae) - многогодишно тревисто растение Използваем. Използва се надземната му част. Зловоният здравец се използва в народната мадицина за лечение на различни заболявания, включително ревматизъм, подагра, малария и др.
27	Здравец обикновен <i>Geranium macrorrhizum</i> 	Среща се в умерени количества в горите на общината по влажни сенчести, скалисти и каменисти места	На петна	(Сем. Здравецови - Geraniaceae) - многогодишно тревисто растение със силно развито хоризонтално коренище. Среща се в предпланините и планините от 300 до 2000 м надм. в. Надземната му част се използва в парфюмерията, козметиката, фармацевтичната и фитотерапевтичната практика. Обикновения здравец има лечебно действие (регулира кръвното налягане) и широко се използва като декоративно растение. Използваем.
28	Змийско мляко <i>Chelidonium majus</i>	Каменисти, сенчести и открити влажни	На групи, като бурен или	(Сем. Макови - Papaveraceae) - многогодишно тревисто

		места по територията на цялата община	плевел	растение с гъст оранжев млечен сок. Стъблата са разклонени, 30-60 см., високи. Листата са пересто наделени, отгоре зелени, отдолу сивозелени. Цветовете са жълти, събрани по 2-6 в съцветия с дълги дръжки. Венчето е четирилистно, тичинките са многобройни. Плодът е 3-5 см., дълга едногнездна шушулковидна кутийка. Цъфти през април-юни. Употребяема част: Използват се стръковете. Събира се цялата надземна част малко преди разцъфтяване. Използва се във фитотерапията и народната медицина. Отровно! Приложението му във фитотерапията изисква лекарски контрол! Използваем. Без ресурсно значение
29	Ива Salix caprea 	Среща се в умерени количества около реките и по влажни места	По единично	Растителен вид от семейство Върбови. Представлява ниско дърво (до 10 метра височина) или храст. В медицината се употребява кората на билката. Ограничено използваема.
30	Иглика лечебна Primula veris 	Среща се в големи количества в населените места и извън тях	На групи	(Сем. Игликови - Primulaceae) - многогодишно тревисто растение с късо коренище и множество дълги цилиндрични корени с диаметър 1-2 мм. Употребяема част за лечебни цели (билка) Корен от иглика (Radix Primulae) и цвят от иглика - (Flos Primulae). Използват се във фитотерапевтичната практика и за приготвяне на фитопрепарати. Максимално използваема
31	Киселец Rumex acetosa 	Среща се често, както в населените места така и извън тях	На петна	Киселецът е вид многогодишно тревисто растение от семейство Лападови, растящо в изобилие по поляните. В народната медицина намира приложение надземната част на растението. Киселецът е

				многогодишно тревисто растение с дълбоки корени, изправено, набраздено, със зелена или виолетово-червена окраска стебло, достигащо на височина до 100 см. Приосновните листа на киселеца са зелени, месести, с дълги дръжки и достигащи на дължина 7-15 см. Горните листа са тъмно-червени, целокрайни, месести, обхващащи стеблото, приседнали или с къси дръжки. Цветовете на киселеца са зеленикави или червеникаво-зелени, еднополови, събрани на върха на стеблото в прости, неразклонени метлици. Плодът на киселеца е тристенно, яйцевидно, тъмно-кафяво орехче с червеникави крилца. След узряването си семената на киселеца стават лъскави и кафяви. Цъфти през май-юли Употреба: Използват се листата и корените на киселеца. Има слабително действие. Максимално използваем
32	Козя брада <i>Rumex acetosella</i> 	Расте по сухи тревисти и песъчливи места, в орници, ливади, край гори и реки, по скалисти места, покрай жп. линии, високопланински ливади и други открити места. Рядко се среща	На туфи	Принадлежи към семейство Лапидови. Многогодишно двудомно тревисто растение, високо от 10 до 40 cm. Коренището подземно, пълзящо. Стъблата единични или повече изправени или приповдигащи се, разклонени и цветоносни от средата, голи, набраздени и облистени, понякога червено обагрене. Използват се листата. Без ресурсно значение
33	Полска козя брада <i>Tragopogon pratensis</i> 	Расте по сухи тревисти и песъчливи места, в орници, ливади, край гори и реки, по скалисти места, покрай жп. линии, високопланински ливади и други открити места. Рядко се среща	На туфи	Семейство: Asteraceae (Compositae)- сложноцветни. Двегодишни до многогодишни растения, високи 20 – 90 cm. Цветовете жълти. Стъблото и листата покрити с дълги меки влакна. Човката на най-външните плодове наполовина по-дълга от самия плод. Листата теснолинейни, при основата слабо разширени,

				синкаво- зелени. Дръжките на съцветието под кошничките не са задебелени. Обвивките на кошничките с една третина покъси от цветовете; последните портокаленожълти. Период на цъфтеж: VI—VIII. За медицински цели се използват почти всички части на полската козя брада: корени, млади листа и стъбла. Използва се в народната медицина като отвара. Без ресурсно значение
34	Кокиче снежно <i>Galanthus nivalis</i> 	Среща се в умерени количества на някои от пасищата	На групи	Застрашен вид в Червената книга на България. многогодишно луковично растение, класифициращо се към семейство Кокичеви (Amaryllidaceae). Използват се цветовете и луковичите на кокичето. Без ресурсно значение
35	Коприва обикновена <i>Urtica dioica</i> 	Широко разпространено из цялата община	На петна	(Сем. Копривови - Urticaceae) - многогодишно тревисто растение. , високо до 1.5 м., с дълго пълзящо коренище. Стъблото е четириръбесто, изправено, дървено при основата. Листата са срещуположни, продълговати, сърцевидни. Цялото растение е покрито с парливи власинки. Цветовете са еднополови, дребни, жълтозелени. Цъфти от май до септември. Употребяема част: С лечебна цел се използват листата и коренищата. Листата се събират от май до септември, а коренищата от септември до ноември. Стъблата се окосяват и листата се обират, докато растението е още свежо. Коренищата се изчистват по пръст и тънки коренчета и се измиват веднага.. Използва се във фитотерапевтичната практика. Масово използваема за лични и стопански цели.
36	Комунига лечебна <i>Melilotus officinalis</i>	Рядко се среща. Расте по влажни тревисти места.	На петна	Семейство Бобови. Двугодишно тревисто растение с разклонено, високо до 1,5 м стъбло и добре развит корен.

				Употребяема част. Стръковете от жълта комунига Време за бране. От юни до август. Начин на бране. Отрязват се цялостните стръкове с дължина 15–20 см от върха на стъблото. Начин на сушене. Отрязаните стръкове се навързват на снопчета и се сушат на проветриво и сенчесто място или в сушилня при температура до 35°C. Трябва да се изсуши сравнително бързо, тъй като бавното сушене намалява съдържанието на кумарин. Без ресурсно значение. Ограничен добив.
37	Копър обикновен <i>Anethum graveolens</i> 	Рядко се среща в близост до вода		Копърът е едно-или двегодишно тревисто растение с тънък вретеновиден корен, със зелено, набраздено, разклонено кухо стебло, достигащо на височина до 150 см. Стеблото му е покрито с восъчен налеп, който му придава сиво-зелен цвят. Листата на копър са зелени, игловидни, последователни, неколkokратно пересто нарязани, дребни, покрити с восъчен налеп, който им придава сиво-зелен цвят. Цветовете на копър са дребни, жълти, събрани в сложни сенници с до 50 лъча, чашка почти без зъбци, четирилистно венче и 4 тичинки. Семената му са светлокафяви, плоски, елипсовидни, двусеменни, с 5 надлъжни ребра, ароматни, с леко горчив вкус, достигащи на дължина 3-5 мм. Цъфти юли-август. Употреба: Използват се надземната част в прясно състояние и изсушен и изсушени семена. Копърът се суши на сянка, навързан на снопчета и в сушилня при температура до 40°C. Изсушените семена на копър имат характерна миризма и

				сладникав вкус. Без ресурсно значение
38	Кукуряк миризлив <i>Helleborus odoratus</i> 	Среща се в големи количества по всички общински земи. Расте из храсталаците, поляните и разсветлените гори.	На групи	(Сем. Лютикови - Ranunculaceae) - Многогодишно тревисто растение с хоризонтално, пълзящо, разклонено коренище. Стъблата са изправени до 40 см. високи. Цветовете са жълтозелени с диаметър 5-7 см. увиснали. Плодът е сборен. Цъфти през ранна пролет от февруари до май. Употребяема част: Използват се коренището с корените. Използва се в билколечението и народната медицина. Отровно! Ограничено използваемо.
39	Къпина полска <i>Rubus caesius</i> 	Среща се в горския фонд, край реки и обработваеми площи	На групи	Семейство Розоцветни – Rosaceae -Дрога на къпина Приложение намират корените (<i>Radix Rubi fruticosi</i>), листата (<i>Folia Rubi fruticosi</i>) и плодовете (<i>Fructus Rubi fruticosi</i>). Корените се събират през късна есен, изчистват се, нарязват се и бързо се изсушават. Листата се събират през лятото по време на пълното им развитие в сухо време и се сушат при обикновена температура. Плодовете се берат, когато са напълно узрели, в сухо време. Сушенето им се извършва по начало при температура 30 — 40°C, а към края до 60°C. Използваема
40	Лечебна лайка – <i>Chamomilla recutita</i> 	Расте по ливади, поляни, пасища, около населени места из цялата община	На групи	Едногодишно тревисто растение. Стъблото е изправено, високо до 50 см. Цялото растение и особено цветните кошнички имат характерна приятна миризма и остър възгорчив вкус. Цъфти от май до август. Употребяема част: За лечебна цел се използват цветните кошнички. Брането се извършва ръчно или със специални гребени. Цветовете се откъсват с дръжка, не по-дълга от 3 см. Максимално използваемо за лични нужди и стопански

				цели.
41	Лайкучка влакнеста <i>Matricaria trichophylla</i> 	Рядко срещана в ограничени количества		Едногодишно тревисто растение с изправено, високо до 50 см стъбло, силно разклонено в горната си част, с последователни, двойно до тройно пересто нарязани листа с тесни заострени дялове. Цветните кошнички са разположени на върховете на стъблените разклонения. Състоят се от 12-18 периферни бели езичести цветчета и многобройни вътрешни жълти тръбести цветчета. Обвивката на кошничките е от керемидообразно наредени, продълговато яйцевидни, тъпи, с широк ципест ръб, жълтеникавозелени листчета. Съцветното легло е голо, с малки ямички, кухо. В току-що разцъфналите кошнички то е полусферично, а към края на цъфтенето се удължава до конусовидно. Цялото растение и особено цветните кошнички имат характерна приятна миризма и остър, възгорчив вкус. Цъфти от май до август. Расте по ливадите, поляните и пасищата, около и в населените места, покрай пътищата. За лечебна цел се използват цветните кошнички (Mores) от диворастващи или култивирани растения. Цветните кошнички се берат, когато езичетата на периферните бели цветчета са в хоризонтално положение. Брането се извършва ръчно или със специални гребени. Цветовете се откъсват с дръжка, не по-дълга от 3 см. Без ресурсно значение
42	Обикновен лапад <i>Rumex Patientia</i> L. 	Среща се в умерени количества	На групи	(сем. Polygonaceae — Лападови) Многогодишно тревисто билка. Коренът е вретеновиден, месест, кафяв назъбени. Страничните жилки на листните петури сключват със средната жилка с ъгъл 45 — 60°. Приосновните листа са с дръжки, дълги приблизително до 1/3 от

				дължината на петурата. Петурите са продълговати, едри, до 40 см дълги, до 9 см широки, отрязани или ширококлиновидни в основата, понякога почти сърцевидни, стеснени към върха, голи или почти голи. Листните дръжки са жлебовидни. Стъбловите листа отвън, жълт отвътре. Стъблото е до 2 м високо, изправено, разклонено, ръбесто. Листата са възмесести, едри, бледо до синьозелени, съвсем голи от долната страна или едва пухести, вълновидно изрязани по ръба, понякога тъпо са с къси дръжки, с постепенно смалени и стеснени петури, с клиновидни или почти закръглени основи. Най-горните листа са приседнали, ланцетни или почти линейни. Цветовете са събрани в гъсто, безлистно, метличесто съцветие. Цветните дръжки в долната си четвъртина са съчленени и фуниевидно задебелени под околоплодника. Външните околоцветни листчета са до 2 мм дълги, явно по-къси от половината ширина на вътрешните и прилегнали към тях. Плодът е 3 — 4 мм дълго, кафяво, на върха заострено орехче. Цъфти през юни — юли. Използват се листата и корените. Използваем.
43	Липа дребнолистна <i>Tilia cordata</i> 	Сенчести и умерено-влажни места из смесени широколистни гори и пътища	По единично	(Сем. Липови - Tiliaceae) - дърво с височина до 30 метра. Расте по сенчести и умерено влажни места из смесените широколистни гори. Листата са последователни с неправилна сърцевидна форма. Цветовете са събрани в полусенник. Съцветията на дребнолистната и среднолистната липа са дребни, обикновено са 5-7, дори до 15 цветчета. Дребнолистната липа цъфти най-късно към средата на

				лялото след едрolistната и сребролистната. Използва се във фитотерапевтичната практика. Използваем за лични нужди и стопански цели.
44	Липа едрolistна <i>Tilia platyphyllos</i> 	Среща се в по-ограничени количества в горите	По единично	(Сем. Липови - Tiliaceae) - дърво с височина до 40 метра. Изисква по-мек и по-влажнен климат и по-влажни почви, отколкото дребнолистната липа. Употребяема част: Използват се съцветията със и без присъцветниците, събрани по време на цъфтене. Събират се съцветията. Съцветията на едрolistната липа са 2 до 5 едри цветчета. Използваем.
45	Липа сребролистна <i>Tilia tomentosa</i> 	Среща се по-често в покрайнините на горите	На петна	(Сем. Липови - Tiliaceae) - дърво с височина до 25 метра. Високи дървета, разклонени с гъста корона. Листата са последователни с неправилна сърцевидна форма. Цветовете са събрани в полусенник. Съцветията на дребнолистната и среднолистната липа са дребни, обикновено са 5-7, дори до 15 цветчета. Употребяема част: Използват се съцветията със и без присъцветниците, събрани по време на цъфтене. Използват се във фитотерапевтичната практика. Използваема
46	Лопен гъстоцветен <i>Verbascum densiflorum</i> 	Среща се като единични бройки по пасищата		Сем. Scrophulariaceae (Живеничеви) Двугодишно тревисто растение, цялото гъсто жълтеникавосиво, вълнесто напластено. През първата година образува листна розетка, а през втората изправено, гъсто облистено стъбло, високо до 2 м, неразклонено или на върха слабо разклонено. Листата продълговато елиптически, низбягващи по стъблото, приосновните дълги 10-40 см, широки 4-10 см, последователни, назъбени. Цветовете събрани по 2-5 в снопчета на просто или в основата слабо разклонено гроздовидно съцветие, с

				прицветници, дълги 1,5-4 см. Цветните дръжки по-къси от чашката. Чашката дълга 6-12 мм, почти до основата си 5-делна, с яйцевидни, на върха си заострени дялове, но без осил. Венчето жълто. Цъфти юни — август. В съвременната медицина се използва венчето с тичинките (дрога Flores). Употребява се и в народната медицина. Без ресурсно значение
47	Одрински лопен Verbascum adrianopolitanum	Рядко се среща в населените места и извън тях	По единично	Сем. Scrophulariaceae - Живеничеви – Застрашен вид. Балкански ендемит. Включен в Червената книга на България. Двугодишно тревисто растение, гъсто просто дългоразклонено и жлезистовлакнесто. Стъблото високо 60–150 cm, облистено, в долната половина разклонено; разклоненията възходящи, жлезисто влакнести. Приосновните листа с 1,5–5 cm дълги дръжки, петурите цели, дълги 5–10 cm, широки 1,5–2 cm, жлезисти, продълговатоланцетни, в основата клиновидни, ясно тъпоназъбени. Стъбловите листа зелени, приседнали, островърхи; долните ланцетни; средните яйцевидноланцетни; остроеназъбени. Цветовете разположени поединично в рехаво класовидно съцветие. Чашката 5–7 mm дълга, до основата разделена; дяловете ланцетни, островърхи или елипсовидни. Венчето 20 - 28 mm в диаметър, златистожълто, в основата гъсто ясно напръскано със светли точки; по външната повърхност разсеяновлакнесто; отвътре голо. Тичинките 5; дръжките гъсто покрити с виолетови папили; двете долни в горната третина голи. Семената дълги 0,7–0,8 mm, коничнопризматични.

				Цъфти юни — август. Употребяват се листата и цветовете с чашката или без нея. Без ресурсно значение
48	Магарешки бодил <i>Carduus acanthoides</i> 	Широко разпространен на територията на цялата община.	На групи и на петна	Представява едногодишно или двугодишно, бодливо тревисто растение, което принадлежи към семейство Сложноцветни (Compositae, Asteraceae). Дрога /билка/ на магарешки трън, магарешки бодил. Надземната част с кошничките и листата без долната стъблена част (<i>Herba Oporordonis acanthii</i>). Съдържание на магарешки трън, магарешки бодил Листата съдържат сапонини, горчивия сесквитерпенов лактон аркциопикрин и следи от алкалоиди; цветните кошнички съдържат инулин. Лечебни свойства на магарешки трън, магарешки бодил. Повишава тонуса на гладката мускулатура, в малки дози възбужда, а в по-големи действа угнетяващо върху централната нервна система. Експериментални и клинични данни на магарешки трън, магарешки бодил. Българската народна медицина препоръчва употребата на извлек от магарешки трън като тонизиращо и ободряващо организма средство. Тези действия на магарешкия трън се дължат най-вероятно на значителното съдържание на полизахарида инулин (особено много в цветните кошнички), а също така и на сапонини в растението. Съдържащите се в растението дъбилни вещества определят и присъщото му. Максимално използваем.
49	Малина <i>Rubus idaeus</i> 	Среща се в големи количества в покрайнините на горите	На групи	(Сем. Розоцветни - Rosaceae) - полухраст с изправени, вдървенели стъбла. Използва се във фитотерапията, като билка в народната медицина, като суровина в хранително-вкусовата промишленост. За лечебни цели се използват

				листата (Foilum Rubi idaei) и плодовете. Листата имат адстрингентно (затягащо), противовъзпалително и антивирусно действие. Използват се при стомашно-чревни заболявания (катари, диарии, колики, хиперацидитет) и външно за плакнени на устата и за гаргара при възпалителни процеси на устната кухина. Максимално използваема.
50	Лечебна маточина (лимонче) – <i>Melissa officinalis</i> 	Расте из храсталаци и редки гори по тревисти и каменисти места из цялата община	По единично	Многогодишно тревисто растение с приятна лимонена миризма. Стъблото е четириръбесто, разклонено, 30-80 см. високо, покрито с жлезисти и прости власинки. Цветовете са бледожълти, бели или розови. Листата са срещуположни с дръжки широки яйцевидно ромбични или продълговати. Плодът е съставен от 4 едносеменни яйцевидни орехчета. Цъфти юни – септември. Употребяема част: Използват се листата и цъфтящите върхни части на стъблото. Използваема. Лични нужди.
51	Машерка дългостъблена <i>Thymus longidentatus</i> 	Тревисти места, край пътища и орници, храсталаци и разредени горички	На групи	(Сем. Устноцветни - Lamiaceae) - полухрастче, високо до 20 см. Събират се стръковете с листата и цветовете. Максимално използваема за лични и стопански цели.
52	Машерка красива <i>Thymus comptus</i> 	Среща се рядко в малки количества по пасищата	На групи	Сем. Устноцветни - Lamiaceae Ароматни многогодишни тревисти растения. Използват се цъфтящите надземни части (Herba). Без ресурсно значение
53	Блатна мента <i>Mentha pulegium</i> 	Среща се в големи количества извън и в населените места	По единично	Семейство Устноцветни (Lamiaceae) Многогодишно тревисто растение със синкаво четириръбесто, разклонено стъбло, високо до 1 м. Коренището е хоризонтално и силно развито и от него на пролет покарват няколко стъбла. Листата са с къси дръжки на върха заострени,

				срещуположни, продълговати и назъбени, тъмнозелени, понякога със синкавовиолетов оттенък. Цветовете са дребни, червеновиолетови, събрани на върха на стъблото в класовидни съцветия. Плодът се състои от 4 яйцевидни, едносеменни, червенокафяви орехчета. Цъфти през юли – август. Употребяема част: Листата на растението. Ограничен добив. За лични нужди.
54	Мента полска <i>Mentha arvensis</i> 	Рядко срещана в малки количества		Семейство Устноцветни (Lamiaceae) Употреба на полската мента като лековита билка В народната медицина като успокоително и противогърчово средство във вид на запарка: 2 супени лъжици ситно нарязана билката се залива с 1 чаена чаша вряща вода и след изстиване се прецежда. Доза за 1 ден. Медоносна билка. Без ресурсно значение
55	Мента обикновена <i>Mentha spicata</i> 	Среща се в покрайнините на горите в малки количества		Семейство Устноцветни (Lamiaceae) Използват се листата на растението. Прилага се и като подправка. Без ресурсно значение
56	Ямболски мразовец <i>Colchicum diampolis</i> 	Расте по влажни до преовлажнени ливади и лонгозни гори, върху алувиални и алувиално-ливадни почви. Популациите са малочислени, силно разпокъсани и отдалечени една от друга.	На групи	(Сем. Liliaceae – Лилиеви) – Критично застрашен български ендемит, включен в Червената книга на България. Защитен вид съгласно Закона за биологичното разнообразие. Многогодишно луковично тревисто растение. Луковицата яйцевидна до продълговатояйцевидна, с тъмночервеникаво-кафеникава до тъмнокафява кожата обвивка. Листата 2–5, ланцетноелиптични до широко ланцетни, дълги 10–23 cm и широки 2,5–6,5 cm. Цветовете (1)3–5(9), светлорозови или бели; околоцветните листчета дълги 2,5–3,6 cm, външните снабдени в основата си с 2 нишковидни ушички, дълги

				около 3 mm; вътрешните с незабележими ушички. Плодът яйцевидна кутийка. Цв. II–III, пл. IV–V. Събират се семената заедно с неразтворените кутийки. Ограничено използваем
57	Овчарска торбичка <i>Capsella bursa-pastoris</i> 	Среща се в умерени количества около обработваемите площи	На групи	Овчарска торбичка (<i>Capsella</i>) е род тревисти растения от семейство Кръстоцветни (<i>Brassicaceae</i>). Четири вида, от които двата най-популярни са Обикновена овчарска торбичка (<i>Capsella bursa-pastoris</i>) и Румена овчарска торбичка (<i>Capsella rubella</i>). Произлиза от Източна Европа и Мала Азия, но е разпространено и в други части на света, където е смятано за често срещан плевел, особено при по-хладен климат. Употребяема част (билка) Стрък от овчарска торбичка - <i>Herba Bursae pastoris</i>. Използваема.
58	Багрилно подрумиче <i>Anthemis tinctoria</i> 	Расте из храсталачни, тревисти, песъчливи и каменисти места и по нарушени и рудерализирани места.	На петна	(сем. <i>Compositae</i> - Сложноцветни) Многогодишно тревисто растение, високо 20–50 cm. Цветните главички с жълти езичести и тръбести цветове. Дискът на главичката (без езичестите цветове) с диаметър до 2 cm. Възможно е езичестите цветове да липсват. Плодът 4-стенен, сплескан, с остри странични ръбове, в сечение ромбичен, коронката на плода 3-4 пъти по къса от плода. Прицветните люспи твърди. Цъфти юни-септември Използват се цветните кошнички. Бере се от юни до август. Начин на бране - Откъсват се цветните кошнички на билката по време на пълното им разцъфтяване. Брането се провежда в сухо, по възможност слънчево време. Начин на сушене – след прочистване събраният материал се суши по обикновения начин или в

				сушилня при температура до 45°. Да се суши докрай — докато се изсушат добре и цветните дъна. Без ресурсно значение
59	Пелин обикновен/ Бял пелин <i>Artemisia vulgaris</i> 	Среща се по-рядко в малки количества по изоставени и затревени терени	На петна	(Сем. Сложноцветни - Asteraceae) - многогодишно тревисто растение с характерна силна миризма. Расте по изоставени и затревени терени край селища, пътища, ж.п.линии и други, или из разредени гори и храсталаци. Използва се в билколечението. В съвременната медицина се използват цъфтящите облистени връхни части (дрога Herba), отрязани на около 25 см от върха в началото на цъфтежа. Намира широко приложение и в народната медицина. Използваем.
60	Поветица обикновена <i>Convolvulus arvensis</i> 	Среща се в умерени количества в горите и по пасищата	На петна	Сем. Поветицови — Convolvulaceae Многогодишно увивно или стелещо се тревисто растение с корен, проникващ дълбоко в почвата. Многогодишно увивно или стелещо се тревисто растение с корен, проникващ дълбоко в почвата. Листата са копиевидни, последователни с дълги дръжки. Цветовете са едри, фуниеvidни, бледорозови или бели с 5-делна сраснала чашка, 5-листно венче и 5 тичинки. Плодът е разпуклива кутийка с многобройни семена. Използваема част: Надземната част, брана през време на цъфтежа - май-юни. Суши се на сянка или в сушилня при t° до 40°C. Допустима влажност 12%. Опакова се в бали. Запазва се на сухо и проветриво място.
61	Подбел <i>Tussilago farfara</i>	Среща се в умерени количества край водоемите по влажни	По единично	Многогодишно, тревисто растение, принадлежащо към семейство Сложноцветни

		места		(Compositae). С тънко, дълго, разклонено коренище. Листата са с дълги дръжки, почти кръгли 10-20 см. в диаметър, в основата сърцевидни. Цветовете са златистожълти-крайните са езичести, а средните са тръбести. На върха на всяко стъбло се образува по една цветна кошничка до 2 см. в диаметър. Цъфти от февруари до април. Употребяема част: Използват се листата и цветните кошнички. Да не се смесва с видовете чобанка, листата на които са влакнести отгоре. Ограничено използваем.
62	Равнец жълт <i>Achillea clypeolata</i> 	Расте по скалисти, каменисти, затревени и храсталачни места или в разредени гори. Рядко се среща в малки количества.	На петна	(Сем. Сложноцветни - Asteraceae) Многогодишно сивовлакнесто тревисто растение. Стъблата високи 30-60 cm. Листата са последователно разположени, гъсто влакнести, в очертание продълговато линейни; средните стъблени листа веднъж перести с 3-5 mm широки, яйцевидни до ланцетни дялове. Цветните кошнички са яйцевидни, 3-4 mm дълги и 2-3 mm широки, събрани във върхни, сбити, сложни щитовидни съцветия. Цветовете са златистожълти[1]. Цъфти през месеците от май до септември. Употребяема част за лечебни цели (билка) - Стрък от жълт равнец и цветни кошнички от жълт равнец. Видът е балкански ендемит. Без ресурсно значение Лични нужди
63	Бял равнец <i>Achillea millefolium</i> 	Ливади и пасища, каменисти и тревисти места. Видът е широко разпространен на територията на цялата община.	На петна	(Сем. Сложноцветни - Asteraceae) - Многогодишно тревисто растение с ползящи подземни издънки, с право неразклонено стъбло. На върха на стъблото цветните кошнички са събрани в гъст щит. Всяка кошничка се състои от 5 периферни бели езичести цветове. Цъфти от юни до септември. Употребяема част: За лечебна

				цел се използват цветните кошнички и надземната част. Използва се в билколечението. Максимално използваем за лични нужди и стопански цели.
64	Ранилист лечебен <i>Betonica officinalis</i> 	Рядко срещан в малки количества	По единично	Род покритосеменни растения от семейство Устноцветни (Lamiaceae). Цъфти юни — август. Цветовите (дрога Flores) и връхните части (дрога Herba) се употребяват в народната медицина. Без ресурсно значение
65	Риган обикновен <i>Origanum vulgare</i> 	Среща се в големи количества из храсталаци, по каменливи места и в редки гори и по пасищата из цялата община	На петна	(Сем. Устноцветни - Lamiaceae) - Многогодишно тревисто растение с пълзящо коренище. Стъблата са 30-80 см. високи, изправени. Листата са срещуположни с дръжки. Цветовите са много дребни, светлочервени или розововиолетови. Събрани са в класовидни групи, които образуват щитчета. Чашката е тръбеста с 5 зъбчета. Венчето е двуустно. Цъфти през юли – септември. Употребяема част: Използват се цветоносните връхни части, събрани по време на цъфтеж, като се отрязват на около 20 см. от върха. Използва се в парфюмерията и фитотерапията. Масово използваем.
66	Синя жлъчка <i>Cichorium intybus</i> 	Среща се в малки количества извън и в населените места. Расте по сухи тревисти места.	На петна	Семейство Сложноцветни (Asteraceae) Многогодишно тревисто растение с месест вретеновиден корен. Стъблата са ръбести, изправени с височина от 30 до 120 см. Всички цветове са езичести, светлосиви, рядко бели или розови. Плодът е с 5 неясни ребра и колонки. Всички части на растението са с млечен сок. Цъфти от юни до октомври. Употребяема част: Използват се корените, извадени през есента, и стръковете. Без ресурсно значение
67	Слез горски <i>Malva sylvestris</i>	Рядко се среща в малки количества		Семейство: Слезови (Malvaceae) Термофилен вид.

				В билколечението се използват листата и цветовете. Без ресурсно значение
68	Смрадлика <i>Cotinus coggygia</i> 	Рядко се среща в малки количества около населените места		Семейство Смрадликови (Anacardiaceae) Познато още като тетра, дърво, високо до 12 m. Смрадликата е лечебно, багрилно, дъбилно и декоративно растение. Отровно при вътрешно приложение, т. е. при пиене - промивките и гаргарата НЕ се смятат за вътрешно приложение! В последно време се използва и в медицинска козметика - екстракт от Смрадлика се влага в кремове срещу подсичане (крем „Бочко“) и други продукт. Събират се листата на смрадликата. Без ресурсно значение
69	Топола черна <i>Populus nigra</i> 	Единични дървета около горите	По единично и на групи	Широколистен дървесен вид от семейство Върбови (Salicaceae). Използваема част: листа и кора. Без ресурсно значение
70	Бяла топола <i>Populus Alba L.</i> 	Край дерета и реки в Сакар	По единично и на групи	Бялата топола е бързо растящо, високо до 35 m дърво, с широка, рядко пирамидална корона. Кореновата система е силно развита, образуваща ектотрофна микориза. Младите клонки са сивозелени, кръгли, покрити с паяжинеста плъст. Пъпките са заострени, кафеникави, в началото паяжинесто-влакнести, а след това стават голи. Листата на дългите клонки са дълбоко дланесто три- или петделни, неравномерно назъбени, младите от двете страни гъсто покрити с бели власинки, а старите — само отдолу. Листата на късите клонки са закръглени, едро назъбени, понякога леко 3—5-делни, отдолу трайно влакнести. Прилистниците опадват много

				рано. Мъжките реси са дълги до 7 см, а женските — до 12 см. Те са цилиндрични, увиснали, без листчетата в основата. Тичинките са 8—10, с прашници, равни на дължината на дръжките. Семената са продълговато-крушовидни, набраздени в основата, с хвърчилка. Цъфти през април, а плодовете узряват през май — юни.
71	Трънка <i>Prunus spinosa</i> 	Малки количества извън и в населените места по синори, пасища, пустеещи места, край пътища	На групи	(Сем. Розоцветни - Rosaceae) - храст със силно разклонено стъбло. Дребноплодно растение. Понякога образува самостоятелни храстови съобщества. Използват се цветовете (Flores) и плодовете (Fructus). Използва се във фитотерапевтичната практика. Без ресурсно значение
72	Шипка храсталачна <i>Rosa corymbifera</i> 	Често среща в големи количества извън населените места и в тях. Расте из храсталаци и редки гори, край реките, по тревисти склонове и синури.	На групи	Семейство розоцветни. Листопаден храст с прави или извити стъбла, стигащи на дължина до 3 м., и покрити с твърди, бодливи, сърповидно извити шипове. Цветоносните стъбла понякога са без шипове. Цветовете са розови или бели. Плодчетата са едносеменни орехчета, затворени в месесто цветно легло, което се разраства и образува яркочервен, яйцевиден до сферичен плод-шипка. Цъфти май-юли, а плодовете узряват през есента. Употребяема част: Използват се плодовете - шипките. Максимално използвана
73	Ягода горска <i>Fragaria vesca</i> 	Често се среща по поляни, храсталаци и гори в цялата община	На петна	Смейство Розови (Rosaceae) Употребяема част за лечебни цели (билка) Лист от горска ягода - Folium Fragarie. Максимално използвана
74	Полски ясен <i>Fraxinus oxycarpa</i> 	Рядко се среща като единични дървета	По единично	Високо широколистно дърво със светла, жилава, еластична дървесина от семейство Маслинови (Oleaceae) Употребяемите части на растението са неговите

				плодове, семена и листа. Без ресурсно значение
75	Гризелбахова кутявка (<i>Moehringia grisebachii</i>) 	Расте по скалните пукнатини както на варовити, така и на силикатни терени.	На групи	Сем. Caryophyllaceae – Карамфилови Застрашен вид-Балкански ендемит. Многогодишно тревисто растение. Стъблата многобройни, полегнали или леко приповдигащи се, образуващи нежни възглавнички. Листата срещуположни, линейни до нишковидни, широки 0,5–1 mm, голи. Съцветията върхни, съставени от 2–6 цвята на дръжки от около 1 cm. Венчелистчетата 5, бели, равни или малко по-дълги от чашелистчетата. Плодът яйцевидна кутийка, разпукваща се на 6 линейни дяла. Цв. IV–VI, пл. VI–VII. Размножава се вегетативно и със семена.
76	Тракийски клин (<i>Astracantha thracica</i>) 	Обитава каменисти склонове и сипеи с варовита, по-рядко силикатна, скална основа. Почвите обикновено канелени горски, плитки, сухи, ерозирани. Участва в ксерофилни тревни и разреждени храсталачно-тревни съобщества.	Популациите са мозаични, на групи	Сем. Fabaceae –Бобови Уязвим вид по ЗБР. Балкански ендемит. Бодлив храст с дълги и мощни корени. Стъблата дълги 16–40(50) cm, полегнали, силно разклонени, влакнести. Листата чифтоперести, с дръжки, на върха с бодли; прилистниците дългозаострени, сраснали в основата си. Съцветията гъсти пазвени главички, 3–7-цветни, гъсто бялонапластени. Цветовете неправилни, розови или жълти. Плодът гъстовлакнест до бялонапластен боб. Цв. VI–VII, пл. VIII–IX. През 2014 г. е изготвен План за действие за опазване на растителния вид Тракийски клин в България.
77	Ливадно орехче (<i>Filipendula vulgaris</i>) 	Расте из ливадите и по тревисти места главно в равнините, но също в предпланините и планините докъм 1400 метра надморска височина	единични екземпляри	Сем. Розоцветни - Ливадното орехче е многогодишно тревисто растение с късо коренище и корени с вретеновидни грудкови задебелявания. Стъблата са 30-80 cm високи, изправени, най-често неразклонени, плитко набраздени, голи или с редки власинки. Листата са нечифтоперести, отдолу по

				жилките с меки власинки. Приосновните листа са с 8-25 двойки големи листчета и между тях по една двойка много дребни листчета; големите листчета са до 2 cm дълги, продълговати, дълбоко назъбени до пересто наделени. Стъбловите листа са подобни, но са по-дребни и с по-малък брой листчета. Съцветията са многоцветни, върхни, метлицовидни, 3-10 cm дълги. Цветовете са 8-14 mm в диаметър. Чашелистчетата са 5, по-рядко 6, след прецъфтяване извити назад. Венчелистчетата са най-често 6 (по-рядко 5), 5-9 mm дълги, продълговато-обратно яйцевидни с къс нокът, бели или бледорозови. Тичинките са многобройни. Плодът е сборен от няколко едносеменни 3-4 mm дълги, влакнести мехунки. Цъфти май – юли. Употребяема част за лечебни цели (билка) Грудка и цвят от ливадно орехче. Без ресурсно значение.
78	Синя жлъчка/Цикория <i>Cichorium intybus</i> 	Среща се в малки количества извън и в населените места. Расте по сухи тревисти места.	На петна	Семейство Сложноцветни (Asteraceae) Многогодишно тревисто растение с месест вретеновиден корен. Стъблата са ръбести, изправени с височина от 30 до 120 cm. Всички цветове са езичести, светлосиви, рядко бели или розови. Плодът е с 5 неясни ребра и колонки. Всички части на растението са с млечен сок. Цъфти от юни до октомври. Употребяема част: Използват се корените, извадени през есента, и стръковете. Без ресурсно значение
79	Паричка <i>Belis perenis</i> 	Среща се на цялата територия на общината	На групи	Без ресурсно значение

80	Подбел <i>Tussilago farfara</i> 	Среща се в умерени количества край водоемите	На групи	Многогодишно, тревисто растение, принадлежащо към семейство Сложноцветни (Compositae). Ограничено използваем
81	Бял трън – <i>Silybum marianum</i> (L) Gart 	Пустеещи места, край пътища и сгради.	На групи	Сем. Сложноцветни-Едногодишно до двугодишно тревисто растение. Стъблото неразклонено или слабо разклонено, високо до 150 cm. Листата са последователно разположени, с бяло мрежовидно жилкуване, с едри, изрязани триъгълни дялове, завършващи с жълтеникави бодли, дълги до 8 mm. Приосновните листа са дълги от 25 до 50 cm, широки 12-25 cm, разположени на дълги дръжки. Цветните кошнички са едри, 2,5-4 cm в диаметър и са разположени единично по върховете на стъблото и разклоненията му. Обвивните листчета на кошничката са разположени в няколко реда, с малки бодли по краищата си и с един подедр бодил на върха. Всички цветове в кошничката тръбести, пурпурни, рядко бели. Плодовете обратно овални, сплескани, дълги 6-8 mm, на върха си с хвърчилка. Цъфти през месеците от май до август. Употребяема част за лечебни цели (билка) Плодове от бял трън.
82	Червена мъртва коприва – <i>Lamium purpureum</i> L 	Расте като плевел по тревисти места, градини, орници и посеви в цялата община	На групи	Сем. Устоцветни тревисто, ароматно, едногодишно или многогодишно растение, което е известно на всички ни с народното име "Великденче", поради това че цъфти по Великден. Цъфти май-юли. Употребява се в народната медицина надземната част на растението.
83	Бяла мъртва коприва – <i>Lamium album</i> L	Среща се из буренявали места, край огради, изоставени места.	На групи	Сем. Устоцветни Многогодишно тревисто растение с пълзящо хоризонтално

				коренище. Използват цветовете и листата на бялата мъртва коприва. Основно действие на бяла мъртва коприва Утеротонично, кръвоспиращо и общотонизиращо.
84	Червен кантарион – <i>Centaurea erithraea</i> L 	Среща се по сухи и тревисти места, ливади и горски поляни.	На петна	Сем. Тинтявови - Червеният кантарион е тревисто двугодишно растение с розовочервени дребни съцветия. През първата година при двугодишните растения се образува само приосновна розетка, а стъбло – през втората година. Стъблото е ръбесто, голо и е разклонено само в горната си част. Достига на височина до 30–40 см. Розетъчните листа са продълговати до обратно яйцевидни, тъпи, а стъблените са срещуположни, продълговато ланцетни, заострени. Цветовете са дребни, многобройни, розово-червени, разположени на върха на стъблото в щитовиден полусенник. Те имат петъбна чашка и петлистно венче с дълга тръбица и къса коронка. Тичинките са 5 със спираловидно усукани прашници. Стълбчето е с двуделни близълца. Плодът е двугнезна многосеменна кутийка, която се разпуква по два шева. Цъфти през лятото. Употребяема част: Стръковете.
85	Обикновено лютиче – <i>Ranunculus acer</i> L. 	Среща се по влажни места, ливади, покрай пътищата, навсякъде почти до 2000 м.н.в.	На петна	Сем. Лютикови Многогодишно тревисто растение, Цъфти май-септември. Употребява се в народната медицина и лечителското изкуство. Съдържа глюкозиди, анемонова, аскорбинова и изоанемонова киселини, каротин, сапониини, аспарагин, аргинин, дъбилни вещества, флавоксантин и др. Действа антибактериално и

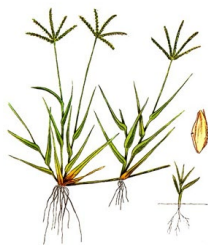

				фунгицидно, като стимулира нервната система, увеличава количеството на еритроцитите и хемоглобина. Цъфти от средата на пролетта до началото на лятото. Употребяема част: Стръковете.
86	Бяла съсенка – <i>Anemone nemorosa</i> L. 	Сенчести гори и храсталаци и влажни тревисти места.	На петна	Сем. Лютикови Многогодишно тревисто растение. Цъфти март-май. Съдържа сапонини, витамин С, дъбилни вещества и др. Действа сънотворно, противобактериално, понижава кръвното налягане. Прилага се хомеопатично под лекарски контрол.
87	Татул – <i>Datura stramonium</i> 	Среща се в цялата община покрай огради, по развалини и изоставени места, като бурен край селищата. Разпространено из цялата страна докъм 1000 м надморска височина	На петна	Сем. Картофови Едногодишно тревисто отровно растение. Стеблото изправено, 40 - 100 (120) см високо, в горната част разклонено. Листата последователни, на дълги дръжки, яйцевидни островърхи, дълбоко изрязано назъбени. Цветовете едри, 7 - 12 см дълги, на дръжки в пазвите на листата по стеблото и разклоненията. Венчето бяло тръбесто фуниевидно, до 2 пъти по-дълго от чашката. Плодът яйцевиден многосеменна, разпукваща се по 4 шева кутийка, по повърхността с твърди бодливи израстъци. Семената закръглено бъбрековидни, 3 - 3,5 мм дълги, черни. Цъфти май - септември. Съдържа тропановите алкалоиди, дъбилни вещества, етерично масло, каротин, кумарин и др. Действа антиспазматично и нервноуспокоително. Употребяват се листата на растението. Употребява се при кашлица, хистерия, невралгия, подагра и др.
88	Лепка <i>Galium aparine</i>	Среща се в умерени количества около обработваемите площи		Представява едногодишно тревисто пълзящо растение, което е част от семейство Брошови (Rubiaceae).

				Употребява се надземната част на растението, която се събира по време на цъфтеж.
89	Червен (красив) божур (<i>Raconia peregrina</i> Mill.) 	Расте из храсталаци и поляни в предпланински райони до 1000 м надморска височина. Цъфти през пролетта.	На групи	Сем. Божурови (Raconiaceae) Рядък защитен вид. Многогодишно тревисто растение с вретеновиден задебелен корен и късо коренище. Стеблата изправени прости, надлъжно наребрани, 50 — 90 см високи. Листата последователни, двойно-тройно пересто наделени, дяловете широко триъгълни до тясно елиптически, дълбоко врязани или назъбени, отгоре тъмнозелени, отдолу светлозелени. Цветовете единични на върха на стеблото, едри. Венчелистчетата 5 — 10, обратно яйцевидни, кървавочервени (до бледочервеникави или розови). Плодът сборен — от 2—8 мехунки, разпукващи се по един шев, с по няколко семена. Цъфти май — юни. Използваема част: Предимно корените и венечните листа, много рядко семената.
90	Медицинска ружа — <i>Althaea officinalis</i> L 	Среща по влажни места, ливади, храсталаци, покрай реки, навсякъде в страната до 1000 м.н.в.	По единично и на петна	Сем. Слезови Многогодишно сивозелено тревисто растение, с късо, дебело коренище и дълги до 50 см. белезникави корени. Стъбло изправено, цилиндрично, кухо, високо до 2 м. Листа последователни, леко нарязани, най - горните цели. Цветовете от бели до бледорозови, а по-рядко до червени. Цъфти юли - август. Притежава характерен многоглав дебел корен. В народната медицина се използват корените, цветовете и листата. Цъфти юли-септември. Съдържа галантурова киселина, пептози, нишесте, аспарагин и др. Има отхрачващо и противовъзпалително действие.

91	Пищялка – <i>Angelica archangelica</i> L 	Среща се по влажни и сенчести места навсякъде в страната до 2000 м.н.в.	На групи	Сем. Слезови - Ангелика, Лечебна пищялка, Ангеликово дърво. Многогодишно растение с късо коренище и със стъбло достигащо до 1,5 м височина. Има седативно, стимулиращо и спазмолитично действие. Също така се използва и като диуретично и отхрачващо средство. Използват се листата, стъблото, семената и плодовете, но най-вече корените на растението.
92	Едроцветно срамливче (<i>Orlaya grandiflora</i>) 	Сухи, тревисти и храсталачести места	На групи	Сем. Сенникови. Едногодишно тревисто растение, високо от 10 до 50 cm. Външните венчелистчета на крайните цветове са 3-13 mm дълги. Главните лъчи на сложния сенник са 5-12. Обвивните листчета равни или едва по-къси от главните лъчи на сложния сенник. Плодовете са 6-9 mm дълги. Цъфти през месеците май-юли. Използват се цветовете на растението. Стопанско значение. Плевел.
93	Троскот <i>Cynodon dactylon</i> L/Pers 	Повсеместно разпространен в границите на Общината	На петна	Семейство Житни. Многогодишно тревисто растение с пълзящо дълго коренище и дълги силно развити надземни и подземни корени. Стеблата му са приповдигащи се, разклонени от основата, гъсто облистени, достигащи на дължина до 50 cm. Листата на троскота са продълговати, с дълги влагалища, синкаво-зелени, грапаво остри по ръба, с ресничесто езиче, достигащи на ширина 2-3 mm. Цветът му е дланевидна метлица само с един двуполов цвят, състояща се от 3-7 странично сплеснати разположени на върха на стъблото класовидни клонки достигащи на дължина 2,5-5 cm. Използват се подземните части, събрани през ранна пролет или есента. Събраните корени се сушат на слънце или в сушилня. Билката е изсушена, когато

				при огъване коренищата се чупят със силен звук.
94	Градински чай/Салвия <i>Salvia officinalis</i> L 	Среща се тук-там по пътищата на общината и като културно растение в дворовете	Единично и на петна	Семейство: Устоцветни (Lamiaceae). Полухраст със силно разклонени, гъсто облистени, четириръбести, сивозелени стъбла, високи 20-50 см. Листата са срещуположни, с дръжки. Цветовете са събрани по 6-10. Плодът е съставен от 4 тъмнокафяви или чelni, почти кълбовидни орехчета. Цъфти юни-юли. Употребяема част: Използват се листата и цялата надземна част за получаване на етерично масло. Лечебно действие: Градинският чай притежава противовъзпалително, дезинфекционно и противокашлично действие.
95	Босилек (култ) <i>Ocimum basilicum</i> L 	В дворовете на населените места като културно растение	На групи	Семейство Устоцветни Известен е още като „царска билка“ е едногодишно тревисто растение с голо четириръбесто стъбло. Разклонено достига до височина 60 cm. Листата му са яйцевидно-продълговати с дълги дръжки и заострени в края. Цветовете са предимно бели, много рядко лилаво-бели или червени. Плодовете са сухи и след като узреят се разпадат на четири малки семенца. Цъфти от юни до септември. Използват се стръковете и листата. Широко приложение в народната медицина и кулинарията.

Така описаните срещани видове на територията на Община Тополовград намират широко приложение в народната медицина, както и някои от тях се използват във фармацевтиката, козметиката и за получаване на дроги за лечебни цели в медицината. Самите те в този регион имат масово разпространение и в повечето случаи се използват от местното население за лични нужди. Тяхното бране и използване като билки за лечебни цели не води до тяхното унищожаване и изгубване, което е благоприятно за запазването на естествения генетичен фонд.

Характерно е, че по-голямата част от билките са разпространени в Сакар планина, по храсталаци, горски поляни, припечни места, горите, овразите и на други места. Също така в запустели и изоставени тревни участъци, терени около нерегламентирани сметища, изоставени торови площадки, бунища, полски пътища на територията на общината, както и в

самите селищни системи около дворовете се срещат широколистни жиловляк (*Plantago major*), теснолист жиловляк (*Plantago lanceolata*), коприва (*Lamium album* L.), трескот (*Cynodon dactylon*), лепка (*Galium aparine*), козя брада крилатоплодна (*Tragopogon pterodis*), бязак (*Sambucus ebulus*) и черен бяз (*Sambucus nigra*), петнист бял трън (*Silybum marianum* L. (Gart)) и др. В сервитута на междуселищните пътища в Общината се срещат единични екземпляри от орех (*Juglans regia*), трънка (*Prunus spinosa*), глог (*Crataegus monogiana* Jacq), джанка (*Prunus domestica* L subsp. *divaricata* Asch. et Gr.), шипка (*Rosa canina* L), кисел трън (*Berberis vulgaris*) и липа (*Tilia parvifolia*) и др. В самите селски дворове се срещат различни плодни дървета, чийто плодове, листа или други техни части се използват в народната медицина, като слива (*Prunus domestica* L), Джанка (*Prunus domestica* L subsp. *divaricata* Asch et Gr), череша (*Prunus avium* L), вишня (*Prunus cerasus* L), праскова (*Prunus persica* Sieb), кайсия (*Prunus armeniaca* L), дюля (*Cydonia vulgar Pers.*), мушмула (*Mespilus germanica* L.), бръшлян (*Hedera helix* L) и др., както и редица култивирани тревисти растения като: градинска чубрица (*Satureja hortensis*), босилек (*Ocimum basilicum* L), обикновен копър (*Anethum graveolens* L), градински чай (*Salvia officinalis* L), маруля (салата) (*Lactuca sativa* L.), магданоз (*Petroselinum crispum* L) и др. За отбелязване е, че в много от дворовете на населените места в градините им се отглеждат люти чушки (*Capsicum annuum* L), домати (*Solanum lycopersicum* L), картофи (*Solanum tuberosum* L), боб (*Phaseolus vulgaris* L), грах (*Pisum sativum* L.) и др. културни видове, които намират приложение в народната медицина и фармацевтичната промишленост.

Известни земеделски участъци са засети със слънчоглед (*Helianthus annuus* L), намиращ приложение в народната медицина и фармацевтиката, както и рапица (*Brassica napus*) широко използвана в медицината, козметиката, хранително-вкусовата промишленост, маслodobивната промишленост, както и за листен фураж. В горските масиви се среща дрянът (*Cornus mas* L) като подлес. Също така се среща и на други места в Общината.

III. ДЕЙНОСТИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЕКОСИСТЕМИТЕ, ВКЛЮЧВАЩИ ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ, ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВОТО ИМ ПОЛЗВАНЕ И ОПАЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ

Ползването на лечебните растения и опазването на техните ресурси включва:

1. събирането на билки от диворастващи и култивирани лечебни растения;
2. придобиването на билки за първична обработка или преработка;
3. събирането на генетичен материал от диворастващи лечебни растения за култивиране, за опазване при условия извън естествената среда на лечебните растения или за възстановяване на други места в природата.

Събирането на билки от естествените находища на лечебни растения се извършва съобразно изискванията на Закона за лечебните растения и настоящият раздел „Лечебни растения“ към Програма за опазване на околната среда на община Тополовград за периода 2021-2027 г.

Събиране на лечебни растения

Предпоставка за събирането е познаването на лечебните билки. Ако притежаваме това познание тогава нещата вече опират до това да събираме билките в съответното време на съответното място и по съответния начин.

Опитът показва, че най-добрите лечебни успехи се постигат с прясно набрани билки, които при тежки заболявания са абсолютно задължителни за да има ефект. Пресните билки човек може сам да си набере през ранна пролет понякога още в края на февруари та чак до ноември. Някои от тях може да се намерят даже и през зимата под снежната покривка, ако човек преди това си е отбелязал местонахождението им.

За през зимата може да се приготви един не твърде голям запас от изсушени билки. За целта ние си ги набавяме в момента на най-голямото им съдържание на лечебни вещества.

При ЦВЕТЧЕТАТА – в началото на цъфтежа; ЛИСТАТА – преди и по време на цъфтенето; КОРЕНИТЕ – изразяват се в ранната пролет или през есента; ПЛОДОВЕТЕ – събират се по време на зреенето.

При това трябва да се има предвид следното: берат се само здрави, чисти растения, по които няма паразити! Билките да се събират в слънчеви дни в сухо състояние, когато росата вече е преминала.

Неподходящи места за събиране са химически наторявани ниви, поляни, брегове на замърсени, заразени води, жп гари и места в близост до оживени улици, магистрали и промишлени предприятия.

Щадете природата! Не изкубвайте растенията с корените, не причинявайте никакви вреди! Някои растения са защитени видове. Има достатъчно лечебни растения, които не са защитени (например игликата).

Цветчетата и листата да не се натискат при събирането и за това да не се използват найлонови пликчета и чанти! Билките почват да се “потят” и по-късно при съхранението почерняват.

Сушене на лечебни растения

Преди да се сложат да съхнат билките не се мият, а само се нарязват на дребно. След това се слагат на рядко върху кърпи или нещампована хартия и се сушат колкото може по-бързо на сянка или в проветриви топли помещения (тавани). При корени, кори или много сочни растителни части, често пъти се препоръчва изсушаване с изкуствена топлина. Температурата обаче не трябва да надвишава 35°C. Добре измити корени, имат и върбовката е най-добре да се нарежат преди да се сложат да съхнат.

Само сухи като клечки билки могат да бъдат съхранени за зимата. Най-подходящи за целта са стъкленици или картонени кутии с капак. Да се избягват пластмасови съдове и консервни кутии! Билките да не се излагат на светлина (да се използват цветни стъкленици най-подходящи за зелените).

Опазване на лечебните растения

Морфологична част на събиране

В резултат на нарасналия интерес към лечебните растения нараства както броят на използваните видове, така и количеството, в което те се събират за местни нужди и за износ. България е голям износител на билки на световния пазар, което води до голяма опасност от унищожаване на редица растения, ако не се вземат мерки да се регламентира тяхното събиране.

От най-разпространените на територията на община Тополовград лечебни растения интерес за събиране и изкупуване има към следните им морфологични части:

Липа - цвят и листа;

Бъз - цвят и плод;

Глухарче - корен, корен със стрък, стрък и лист;

Мащерка - стрък;

Бял равнец - стрък;

Коприва - корени и листа;
Шипка - плод;
Обикновен глог - цвят с листа и плодове;
Риган - стрък;
Троскот - корени;
Змийско мляко - цвят, листа и стрък;
Слез - цвят и листа;
Маточина - стрък;
Репей - корен;
Бръшлян - листа.

Съгласно чл.5 от Наредба № 2 не се допуска събиране на билки в количества, надвишаващи стойностите определени, като процент от наличните в находището запаси:

- корени, коренища, грудки и луковици от видовете, които лесно възстановяват ресурсите си – до 70%;
- корени, коренища, грудки и луковици от видовете, които трудно възстановяват ресурсите си или растат при специфични екологични условия – до 40%;
- кори, листа и стъблени пъпки – до 40%;
- листа – до 70%;
- за стръкове – до 70%
- за цветни пъпки, цветове, съцветия и цветни кошнички, плодове и семена до 70% за едногодишните и до 80% за многогодишните видове.

Съгласно чл.6, ал.1 от Наредба № 2 експлоатацията на находищата се редува с период на възстановяване на ресурсите. Съгласно чл.6, ал.2 продължителността на периода за възстановяване е следния:

- при събиране на корени и коренища при видове, които лесно възстановяват ресурсите си – 2 год.;
- при корени и коренища при видове, които трудно възстановяват ресурсите си или растат при специфични екологични условия – 3 год.;
- при събиране на грудки – 2 год.;
- при събиране на листа – 1 год.;
- при събиране на стръкове от видовете, които трудно възстановяват ресурсите си – 4 год.;
- при събиране на съцветия от иглика лечебна – 2 год.

Съгласно чл.6, ал.3 от Наредба № 2 не е необходим период за възстановяване при събиране на следните видове билки:

- коренища от коприва и троскот;
- стръкове от видовете, които лесно възстановяват ресурсите си;
- цветни пъпки, цветове и съцветия;
- плодове и семена.

Съгласно Допълнителната разпоредба от Закона за лечебните растения, ал.1, т.18 **билки за лични нужди** за билките в свежо състояние, събрани от едно лице в рамките на един ден, както следва:

- корени, коренища, луковици или грудки – до 1 кг.;
- стръкове – до 2 кг.;
- листа – до 1 кг.;
- кори – до 0,5 кг.;
- цветове – до 0,5 кг.;
- семена – до 0,1 кг.;

- плодове – до 10 кг.;
- пъпки – до 0,5 кг.;
- талус – до 1 кг.

Таблица №2: Допустими за събиране количества билки

Не се допуска събиране на билки в количества, надвишаващи следните стойности, определени като процент от наличните в находището запаси:	
1.	за корени, коренища, грудки и луковици от видове, които лесно възстановяват ресурсите си (вълча ябълка обикновена, глухарче обикновено, гръмотрън бодлив, девесил, лапад алпийски, оман чер, орлова папрат, прозорче горско, теменуга миризлива, чемерика лобелиева, чобанка хибридна и др.) – до 70%
2.	за корени, коренища, грудки и луковици от видове, които трудно възстановяват ресурсите си или растат при специфични екологични условия (божур червен, здравец обикновен, змиарник петнист, иглика лечебна, мъжка папрат, орехче ливадно, орехче обикновено, ранилист лечебен, сладка папрат обикновена и др.) – до 40%
3.	за кори, листни и стъблени пъпки (бреза обикновена, бор, върба бяла, дъб летен, леска обикновена и др.) – до 40%
4.	за листа (бреза обикновена, жиловлек голям, жиловлек ланцетовиден, коприва, леска обикновена, малина, смрадлика и др.) – до 70%
5.	за стръкове (великденче лечебно, звъника лечебна, иглика лечебна, камшик лечебен, коприва, мащерка, напръстник вълнест, подъбиче обикновено, равнец хилядолистен, ранилист лечебен, риган обикновен, тлъстига лютивна, шапиче и др.) – до 70%
6.	за цветни пъпки, цветове, съцветия и цветни кошнички, плодове и семена (боровинка червена и черна, бъз черен, глог червен, драка, зърнеш, иглика лечебна, лайка, липа-дребнолистна, едрolistна, сребролистна, лопен гъстоцветен, мразовец есенен, орехче ливадно, офика, подбел, шипка и др.) – до 70% за едногодишните и 80% за многогодишните видове

Таблица №3: Билки, за които е необходим период за възстановяване на ресурсите

Експлоатацията на находищата се редува с период на възстановяване на ресурсите. Продължителност на периода за възстановяване:	
1.	при събиране на корени и коренища от видове, които лесно възстановяват ресурсите си (гръмотрън бодлив, копитник, коприва, лапад алпийски, прозорче горско, решетка безстъблена, теменуга миризлива, чемерика лобелиева, чобанка хибридна, чувен и др.) – 2 години
2.	при събиране на корени и коренища от видове, които трудно възстановяват ресурсите си или растат при специфични екологични условия (дива тиква, здравец обикновен, иглика лечебна, лудо биле, мъжка папрат, орехче обикновено, сладка папрат и др.) – 3 години
3.	при събиране на грудки (божур червен, змиарник петнист, орехче ливадно) – 2 години
4.	при събиране на листа (боровинка черна и червена, лудо биле, малина, медуница лечебна, подбел, смрадлика, чемерика лобелиева и др.) – 1 година

5.	при събиране на стръкове от видове, които трудно възстановяват ресурсите си (горицвет пролетен, иглика лечебна, тинтява горска, тлъстига лютивна и др.) – 4 години
6.	при събиране на съцветия от иглика лечебна и лопен гъстоцвет – 2 години
7.	плодове и семена от есенен минзухар и зърнеш – 2 години

Таблица №4: Билки, за които не е необходим период за възстановяване

Не е необходим период за възстановяване при събиране на следните билки:	
1.	коренища от вълча ябълка обикновена, коприва, орлова папрат, репей и троскот
2.	стръкове от видове, които лесно възстановяват ресурсите си (ветрогон полски, великденче лечебно, вратига, дяволска уста обикновена, звъника лечебна, змийско мляко, коприва, кучешко грозде черно, пчелинок обикновен, равнец хилядолистен и др.)
3.	цветни пъпки, цветове и съцветия (без черен, глог червен, лайка, липа – дребнолистна - едролистна и сребролистна, подбел, равнец хилядолистен, слез горски и др.)

Таблица №5: Изкупуване на билки в билкозаготвителните пунктове

<i>В билкозаготвителните пунктове се изкупуват само билки, за които е издадено позволение по чл. 20, ал. 1, т. 1 и чл. 21, ал. 2 от Закона за лечебните растения, когато билките са събрани от диворастващи и култивирани лечебни растения или от генетичен материал от диворастващи лечебни растения за култивиране, за опазване при условия извън естествената среда на лечебните растения или за възстановяване на други места в природата. Позволение се издава от Кмета на общината, когато ползването е:</i>	
1.	зеделски земи от поземления фонд и включените в строителните граници на населените места - общинска собственост, след заплащане на такса в общината
2.	териториите и акваториите в строителните граници на населените места - общинска собственост, независимо от предназначението им след заплащане на такса в общината
3.	територии и акватории извън горски фонд-частна собственост, позволение се издава на собственика без заплащане на такса с възможност за преотстъпването му на трети лица

Удостоверение от общината, когато билките са събрани от култивирани лечебни растения. За събиране и изкупуване на лечебни растения под специален режим на опазване и ползване от естествените им находища ежегодно до 31 декември на предходната година се подават заявки в РИОСВ.

Билките събрани от лечебни растения под специален режим се придружават до крайния потребител със следните документи:

Заповед на директора на РИОСВ, когато билките са събрани от естествените им находища;

Удостоверение, издадено от общината, когато билките са събрани от култивирани лечебни растения;

Позволително за ползване на билките.

Таблица №6: Събиране на генетичен материал от лечебни растения

При ползването на генетичен материал от естествените находища на лечебни растения под специален режим на опазване и ползване се спазват и следните допълнителни изисквания:	
1.	площ на находището не по-малка от 100 м ² , или популация на видане по-малка от 100 екземпляра
2.	допустим процент за събиране на коренища, грудки и луковици – до 10% от наличните екземпляри в находището
3.	допустим процент за събиране на стъблени и коренищни резници – до 20% от наличните екземпляри в находището
4.	допустим процент за събиране на семена и плодове – 30% от наличните запаси в находището
5.	когато генетичният материал е предназначен за създаване на колекции или за отглеждане в култура, в насаждането се осигуряват екологични условия близки до естествените изисквания на вида
6.	насажденията по предходната точка от които се получават билки предназначени за търговски се контролират от съответната регионална инспекция по околната среда и водите по отношение произхода на материала за създаване площта от която се добиват билки и количеството на получените билки

Ползването на лечебните растения, представляващо стопанска дейност, се извършва въз основа на позволително за ползване, издадено по реда на Закона за лечебните растения. Позволително не се изисква при събиране на билки за лични нужди от земи, гори и водни обекти - общинска собственост.

Позволително не се изисква и когато лечебните растения са култивирани от собственици или ползватели на земи, гори или водни обекти, освен когато са култивирани от общината.

Позволително за ползване на лечебните растения от земи общинска собственост се издава от:

- директора на държавното лесничейство - за горите - общинска собственост и след заплащане на такса в общината;
- от кмета на общината, когато ползването е от:
 - 1) земеделски земи от поземления фонд и включените в строителните граници на населените места - общинска собственост, след заплащане на такса в общината;
 - 2) от териториите и акваториите в строителните граници на населените места - общинска собственост, независимо от предназначението им, след заплащане на такса в общината;

Таксите за ползване на лечебни растения от земи, гори, води и водни обекти - общинска собственост, се определят от съответните общински съвети в размер не по-голям от размера на таксите за ползване на лечебни растения от земи държавен фонд. Таксите постъпват в бюджета на общината и се изразходват за:

- 1) плановите документи;

- 2) дейности по поддържането и възстановяването на лечебни растения и техните находища;
- 3) научни изследвания и наблюдение на лечебните растения;
- 4) изграждане и поддържане на специализираните карта, регистър и информационна система за лечебните растения;
- 5) култивиране и преработка на лечебните растения;
- 6) обучение, издаване на образователни материали, провеждане на конференции по лечебни растения;
- 7) други дейности, свързани с управлението и контрола.

Позволителното за ползване се издава на физическо лице, което събира билки за продажба или за първична обработка или генетичен материал от лечебни растения, и определя:

- 1) вида на ползването;
- 2) разрешеното количество билки или генетичен материал по видове морфологични части;
- 3) района или конкретното находище;
- 4) начина на ползване;
- 5) задължения на ползвателя.

При издаването на позволителни на територията на община Тополовград се осъществява контрол по отношение на:

- Уведомяване на РИОСВ – Хасково за организираните билкозаготвителни пунктове и складове за билки до започване на дейността в тях от съответния билкозаготвител;
- Водене на книга за изкупените, реализираните и наличните количества билки, регистрирана в РИОСВ - Хасково;
- Периодични проверки на наличните или намиращите се в процес на първична обработка билки и на необходимата документация;
- Спазване на законоустановения срок - до 20 януари за представяне в РИОСВ - Хасково на обобщена информация за изкупените, обработените и реализираните през предходната година билки, както и за складовите наличности;
- Водене на регистър на издадените позволителни за ползване на лечебни растения на територията на Община Тополовград;
- Изпълнение задълженията на всеки ползвател на лечебни растения след приключване и по време на ползването им;
- Отнемане на позволителното за ползване със заповед на Кмета на Общината, при настъпило увреждане или унищожаване на находищата на лечебни растения в резултат от дейността на титуляра на позволителното за ползване.

IV. ПРИОРИТЕТНИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ И РАЗНООБРАЗИЕТО НА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ

Лечебните растения в естествените им находища се опазват от увреждане и унищожаване с цел осигуряване на устойчивото им ползване. Опазването на лечебните растения е система от мерки и дейности, целящи запазването на биологичното разнообразие на лечебните растения и на техните ресурси. То включва поддържането и съхраняването на екосистемите, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации на видовете.

Опазването на лечебните растения е насочено към биологичните им ресурси в естествената им среда, включително към генетичните ресурси, отделните екземпляри растения, популациите на видовете и екосистемите, включващи популацията.

Ръководството на община Тополовград се стреми да осъществи дейностите свързани със съхраняване, укрепване и възстановяване на ключови екосистеми, местообитания, видове и особености на ландшафта за опазване на биологичното и ландшафтно разнообразие.

Целта на раздел „Лечебни растения“ е да се осигури комплексно, многократно и ефективно използване на перспективните лекарствени растения, опазването им за задоволяване потребностите на населението, възстановяване качеството и предотвратяване изчезването на отделните видове и свързаните с тях компоненти на околната среда.

С раздела „Лечебни растения“ към Общинската програма по опазване на околната среда се цели да се постигне ефективно използване на лечебните растения, опазване на естествените им находища, предотвратяване изчезването на отделни видове и свързани с тях компоненти на околната среда, с цел задоволяване потребностите от лечебни растения на населението.

За изпълнение целите на настоящия раздел „Лечебни растения“ ще бъдат предприети следните мерки:

- Осъществяване на контрол за недопускане на ползване на лечебни растения по начини и със средства, водещи до увреждане или унищожаване на находищата;
- Запознаване на жителите на общината чрез кметовете на кметства със заповедите на Министъра на околната среда и водите, относно специалния режим на опазване и ползване на лечебните растения през съответната година и осъществяване на контрол по нейното изпълнение;
- Запознаване на ползвателите на лечебни растения с техните задължения и отговорности;
- Предоставяне на собствениците и ползвателите на земеделски земи наличната информация за лечебните растения на територията на общината, за пригодността на земята за отглеждането им, както и информация за задълженията и препоръките относно земеползването, включително използване на екологосъобразни технологии за отглеждане, свързани с лечебните растения в общината;
- Даване на указания, относно начина на ползване на лечебните растения на територията на Община Тополовград, както и правилата и изискванията за събиране на билки или генетичен материал от лечебни растения, регламентирани с Наредбата по чл.27 от ЗЛР;
- Определяне на режим за ползване на находищата при наличие на увреждане на същите;
- Предписания към собствениците на земи, гори, води или водни обекти, около които има находища на лечебни растения, недопускане увреждането на естествените находища при използването на пестициди и минерални торове;
- Забраняване ползването на лечебните растения по начини и със средства, които водят до увреждане на находищата им, намаляване на техните ресурси, затруднено възстановяване на популациите им или намаляване на тяхното биологично разнообразие, както и в нарушение на наредбата по чл. 27 от ЗЛР;
- Участие на обществеността по вземането на решения, във връзка с опазването на лечебните растения на територията на общината;

- Съобразяване на издадените разрешителни за ползване, съгласно състоянието на ресурсите и плановите документи;
- Контрол върху дейността на лицата, събиращи билки от лечебни растения;
- Провеждане на информационна и разяснителна кампания сред населението, запознаването им с видовете лечебни растения, начина на събиране на билките и нормативната уредба;
- Изследване и картиране на лечебните растения на територията на общината;
- Ежегодно издаване на заповед на Кмета на Общината за забрана брането на ранноцъфтящи пролетни цветя от естествените им находища;
- Ежегодно издаване на заповед на Кмета на Общината за забрана на брането на липов цвят.

Препоръки за устойчиво ползване на лечебните растения и опазване на находищата

Основен елемент при планиране на ползването на ресурсите от лечебни растения са обвързвани с размера и състоянието на запасите от конкретните видове по землища. Направена е приблизителна оценка на разпространението, състоянието и нивото на експлоатационните запаси на лечебните растения, които са в ефективен стопански цикъл, с приоритет на видове, поставени под ограничителен режим и видове, които се събират в големи количества през последните години. Известни са рисковете от консервационна и стопанска гледна точка, когато дейността се управлява без наличието на регламент и план за ползване на ресурса.

При събиране на плодове и цветове от дървесни видове не трябва да се допуска рязането и чупенето на клони. Необходимо е да се ограничи до минимум събиране на подземни части (корени, коренища, грудки и луковици) както и на кори, тъй като ефектът на пряко унищожаване е неоспорим и запазването на част от находището и осигуряване на период за възстановяване е задължително.

Много важен кръг от действия е свързан с повишаване на природозащитната култура на местното население и най-вече на събирачи и заготвители. Необходимо е да се разработят и разпространят информационни материали (забранени видове и основни правила за събиране), с цел да се ограничи събирането на редки и застрашени лечебни растения поради незнание или унищожаване на находища поради неправилно бране.

Налице са обективни условия за прилагане на природозащитни стимули за развитие на алтернативни дейности, косвено намаляващи отрицателното влияние върху лечебните ресурси. Това може да се осъществи със създаване на култивирани насаждения от лечебни и етеричномаслени култури, които може да бъдат финансово подпомогнати от европейските фондове.

Устойчиво ползване на лечебните растения в количества, по начини и със средства, които не водят до трайно намаляване на генетичния им или ресурсния потенциал и позволяват дългосрочното задоволяване на нуждите на сегашните и бъдещите поколения, може да се достигне с недопускане събиране на количества над установените в програмата и периодично актуализиране на състоянието на местообитанията.

V. ИЗБОР И РЕГЛАМЕНТ НА ТЕРИТОРИИ, КОИТО НЕ СА ЗАЩИТЕНИ, НО ИЗИСКВАТ ПОДХОДЯЩО УПРАВЛЕНИЕ С ЦЕЛ УСТОЙЧИВО ПОЛЗВАНЕ НА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ В ТЯХ

Община Тополовград **няма** избор и регламент на територии, които не са защитени с цел устойчивото ползване на лечебните растения. Няма територии, които да изискват подходящо управление с цел устойчиво ползване на лечебните растения в тях.

Биологичното разнообразие по своята същност представлява многообразието от всички живи организми във всички форми на тяхната естествена организация, техните съобщества и местообитания, на екосистемите и процесите, които протичат в тях.

На територията на Община Тополовград, попадат части от следните защитени зони по чл.6, ал.1 от Закона за биологичното разнообразие (ЗБР):

Защитени зони за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна:

1. "Река Тунджа-2" с код BG00000195. ;
2. "Ждрелото на Река Тунджа" с код BG0000217. ;
3. "Дервентски възвишения - 1" с код BG0000218. ;
4. "Река Соколица" с код BG0000440. ;
5. "Сакар" с код BG0000212.

Защитени зони за опазване на дивите птици:

1. "Сакар" с код BG0002021, обявена със Заповед РД-758/19.08.10г.

Защитените територии по смисъла на Закона за защитените територии (ЗЗТ) на територията на Община Тополовград са следните:

- природна забележителност (ПЗ) "Света троица" в землищата на с. Устрем и с. Мрамор, общ. Тополовград, обявена със Заповед 995/21.04.1971г. на Министерство на горите и горската промишленост (МГГП).;

- природна забележителност (ПЗ) "Караколювата дупка" в землищата на с. Устрем и с. Мрамор, общ. Тополовград, обявена със Заповед 995/21.04.1971г. на Министерство на горите и горската промишленост (МГГП) ;

- природна забележителност (ПЗ) "Бръснарския стол" в землището на гр. Тополовград, общ. Тополовград, обявена със Заповед 1427/13.05.1974г. на Министерство на горите и опазване на природната среда (МГОПС). ;

- защитена местност (ЗМ) „Находище на Жлезист лопен“ в землището на с. Българска поляна, общ. Тополовград, обявена със Заповед Х!! РД - 35/16.01.2013г. на Министерство на околната среда и водите (МОСВ). ;

- защитена местност „Ждрелото на река Тунджа“, обявена със Заповед РД-385/13.06.2007 год. на МОСВ. Местността се намира в землището на с.Радовец и с. Лесово и обхваща от 19 хил. декара.Тя е обявена за опазване на местообитанията на 149 вида птици, 8 вида земноводни, 21 вида влечуги и други защитени и редки растителни и животински видове;

- част от защитена местност „Птиците“, която е бивша буферна зон на поддържан резерват „Балабана“, обявена със Заповед №753/19.07.1984 г., прекатегоризирана със Заповед №РД-518/12.07.2007 г.

През 2019 г. е обявено едно ново вековно дърво от вида Благун (Quercus frainetto), намиращо се в землището с. Орлов дол, общ. Тополовград. В землището на с. Каменна река

са обявени група вековни дървета 10 броя Ясен (*Fraxinus sngustifolia*) и 4 бр. Цер (*Quercus cerris*).

Същността на приоритетите по опазване на биологичното разнообразие могат да се систематизират главно в следните няколко аспекта: опазване на местообитания по типова характеристика и местообитания на застрашени, редки и ендемични растителни и животински видове, представителни за Република България и Европа, нормативно уредено в Закона за биологичното разнообразие (ЗБР) и Закона за лечебните растения (ЗЛР), подзаконовите нормативни документи – Наредби и Заповеди към него на МОСВ уреждат опазването и регулират ползването на редица лечебни, редки и застрашени растения за добиване на билки както изкупуване и търговия с тях.

В тази връзка опазването на биологичното разнообразие и в частост на лечебните растения в община Тополовград е един от приоритетите на Общината.

VI. МЕСТНИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ ЗА НАЧИНИТЕ НА **ЗЕМЕПОЛЗВАНЕ СЪОБРАЗНО ИЗИСКВАНИЯТА НА** **НОРМАТИВНИТЕ АКТОВЕ И ПЛАНОВИТЕ ДОКУМЕНТИ ОТ** **ПО-ВИСОКА СТЕПЕН**

В Наредбата за изграждане и опазване на зелената система на територията на община Тополовград, актуализирана с решение № 487 от 27.02.2019 г., публикувана на 06.03.2019 г. и Наредбата за управление на горските територии собственост на община Тополовград са регламентирани дейностите по опазване на зелената система, горските територии и в частност лечебните растения. Забранява събирането на семена, резници, бането на билки, без разрешително, както и унищожаването и увреждането на находищата на лечебни растения на територията на общината. Собствениците на гори, земи, води или водни обекти, в които има находища на лечебни растения са длъжни да прилагат мерките за опазване на лечебните растения, предвидени в Закона за лечебните растения и раздел „Лечебни растения“ в общинската програма за опазване на околната среда.

Позволителните за събиране на лечебни растения в земи и гори общинска собственост се издават от Кмета на общината, въз основа на писмено заявление от заинтересованото лице, което трябва да е регистриран билкозаготвитель в РИОСВ - Хасково, съгласно Закона за лечебните растения.

Забранява се ползването на лечебни растения по начин и със средства, които водят до увреждане на местообитанията им, намаляване на техните ресурси, затруднено възстановяване на популациите им или намаляване на тяхното биологично разнообразие.

Забранява се събирането, изкупуването, първичната обработка и търговията с билки от лечебни растения под специален режим на опазване и ползване в нарушение на заповедта за обявяването им.

За защитените диворастящи лечебни растения се забранява:

- Сеченето, брането, изкореняването, хербаризирането, независимо от тяхното състояние и фаза на развитие;
- Унищожаването и увреждането на находищата им;
- Притежаването, пренасянето, търговията и изнасянето зад граница в свежо или изсушено състояние на цели растения или на части от тях;
- Събирането на семена, луковичи, коренища и други репродуктивни органи;

- Пашата на селскостопански животни в гори и земи от горския фонд, когато тази дейност противоречи на предвижданията за опазването на определени видове лечебни растения;

- Ползването на лечебни растения, представлящо стопанска дейност, без необходимото позволително за ползване, издадено по реда на Закона за лечебните растения.

В Наредба за определянето и администрирането на местните такси и цени на услуги на територията на община Тополовград, са определени таксите за събиране на части от лечебните растения. Всяка година според горепосочената наредба и Закона за лечебните растения се издават разрешителни за бране на лечебните растения. Всички дейности свързани с лечебните растения, които се извършват на територията на община Тополовград са в съответствие с приетото законодателство на Република България.

VII. ВИДОВЕ ПОД СПЕЦИАЛЕН РЕЖИМ

Определени видове диворастящи лечебни растения се поставят под специален режим на опазване и ползване, когато биологичното разнообразие или ресурсите им проявяват трайни тенденции към намаляване или има опасност от появяване на такива тенденции. Специалния режим се определя ежегодно до 10 февруари със заповед на министъра на околната среда и водите, която се обнародва в държавен вестник. Специалния режим обхваща забрана за събиране на билки за определен период от естествените находища на видовете от територията на цялата страна, отделни райони или единични находища; определяне на годишно допустими за събиране количества билки по райони или находища; разработване и прилагане на мерки за възстановяване на популациите и на техните местообитания.

Под специален режим на опазване и ползване на територията на Р България са следните видове лечебни растения:

1. Допустимите за събиране количества билки (кг сухо тегло), от естествените находища, извън територията на националните паркове, на следните лечебни растения:

- Божур червен (*Paeonia peregrina* Mill.)
- Зърнастец елишовиден (*Frangula alnus* Mill.)
- Иглика лечебна (*Primula veris* L.)
- Кусел трън (*Berberis vulgaris* L.)
- Лазаркия, еньовче ароматно (*Galium odoratum* (L.) Scop.)
- Лудо биле, старо биле (*Atropa belladonna* L.)
- Ранилист лечебен (*Betonica officinalis* L.)
- Решетка безстъблена (*Carlina acanthifolia* All.)
- Тлъстига лютивка (*Sedum acre* L.)
- Шапиче (*Alchemilla vulgaris* complex)

За тези видове е забранено събирането им в националните паркове, извън количествата и районите, определени в приложението. Количествата билки се разпределят от регионалната инспекция по околна среда и води между билкозаготвителите от района на инспекцията. Разпределянето се извършва със заповед на директора на съответната РИОСВ въз основа на заповедта на министъра на околната среда и водите за условията и реда за разпределяне на количествата билки, която се обнародва в Държавен вестник.

2. Забранява се събирането на билки от естествените им находища на територията на цялата страна, от следните видове лечебни растения:

- Бенедиктински трън, пресечка (Cnicus benedictus L.)
- Волски език (Phyllitis scolopendrium (L.) Newm.)
- Горицвет пролетен (Adonis vernalis L.)
- Дилянка лечебна, валериана (Valeriana officinalis L.)
- Залист бодлив (Ruscus aculeatus L.)
- Изтравниче, страшниче (Asplenium trichomanes L.)
- Исландски лишей (Cetraria islandica (L.) Ach.)
- Исоп лечебен (Hyssopus officinalis L. ssp. aristatus)
- Какула едрочветна (Salvia tomentosa Mill.)
- Катраника (Artemisia alba Turra)
- Копитник (Asarum europaeum L.)
- Мечо грозде (Arctostaphylos uva-ursi (L.) Spreng)
- Момина сълза (Convallaria majalis L.)
- Оман бял (Inula helenium L.)
- Папаронка жълта, жълт мак (Glaucium flavum Crantz)
- Пелин сантонинов (Artemisia santonicum L.)
- Пирински чай (Sideritis scardica Grisb.)
- Пищялка панчичева (Angelica pancici Vand)
- Плаун бухалковиден (Lycopodium clavatum L.)
- Риган бял (Origanum vulgare L. ssp. hirtum (Link) Ietswaart)
- Ружа лечебна (Althaea officinalis L.)
- Салеп (Orchis sp. diversa)
- Смил жълт (Helichrysum arenarium (L.) Moech.)
- Хвойна червена (Juniperus oxycedrus L.)
- Хуперция иглолистна, плаун обикновен (Huperzia inundata (L.) Bernh = L.selago)
- Цистозира (Cystoseira barbata (Good et Vood) Ag.)

За горепосочените видове не се издават позволителни за бране и ползване на лечебните растения. Добивът на тези лечебни растения от естествените им находища е разрешен след отпускане на квота от Министъра на околната среда и водите. Общината ще издава позволителни само ако е направено разпределение от Директора на РИОСВ – гр. Хасково.

VIII. Прогнозни количества на ресурсите и период на възстановяване

Таблица №7: Дървесни видове

Вид на лечебното растение	Местонахождение (землище, местност)	Срещаемост	Прогнозно количество в кг.	Прогнозно количество в %	Период за възстановяване
Върба бяла Salix alba L. – Кора – Листа	Умерено влажни ливади, долове, мери	По единично, на групи	- 50 000 - 50 000	40%-20 000 70%-35 000	Не е необходим 1 - година
Дъб Quercus sp. – Кора		По единично, на групи	- 50 000	40%-20 000	Не е необходим
Липа	Мери, населени места,				

дребнолистна Tilia cordata – Цвят – Листа	естествени гори	На групи	- 50 000 - 50 000	70%-35 000 70%-35 000	Не е необходим 1 - година
Листа сребролистна Tilia tomentosa – Цвят – Листа	Мери, населени места, естествени гори	На групи	- 50 000 - 50 000	70%-35 000 70%-35 000	Не е необходим 1 - година
Трепетлика Populus tremula – Листа	Мери, долове, населен и места	На групи	- 50 000	70%-35 000	1 - година
Кестен конски Aesculus hippocastanum L. – Плод	Мери, населени места, естествени гори	По единично, на групи	- 50 000	70%-35 000	2 - години

Таблица №8: Храсти и полухрастови видове

Вид на лечебното растение	Местонахождение (землище, местност)	Срещаемост	Прогнозно количество в кг.	Прогнозно количество в %	Период за възстановяване
Дрян обикновен Cornus mas L. – Плод	Долове, естествени гори	На петна	50 000	70%-35 000	2 – години
Трънка Prunus spinosa – Плод – Цвят	Обработваеми земи, долове, ливади	На групи	- 50 000 - 50 000	70%-35 000 70%-35 000	2 – години Не е необходим
Смрадлика Cotinus Cogglyria – Листа	По поляни, мери, Естествени гори	По единично	- 50 000	70%-35 000	1 – година
Черен бяз Sambucus nigra L. – Цвят	Пасища, мери	На групи, по единично	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Шипка Rosa canina – Плод	Ливади, пасища, мери	По единично, на групи, на петна	- 50 000	70%-35 000	2 – години
Глог червен Crataegus monogyna – Плод – Листа – Цвят	Ливади, естествени гори, пасища	На групи	- 50 000 - 50 000 - 50 000	70%-35 000 70%-35 000 70%-35 000	2 – години 1 – година Не е необходим
Малина Rubus idaeus L. – Плод – Листа	Естествени гори	На групи, на петна	- 50 000 - 50 000	70%-35 000 70%-35 000	2 – години 1 – година
Къпина	Естествени гори,	На групи, на			

Rubus caesius L.	хълмисти терени	петна			
– Плод			- 50 000	70%-35 000	2 – години
– Листа			- 50 000	70%-35 000	1 – година

Таблица №9: Тревисти видове

Вид на лечебното растение	Местонахождение (землище, местност)	Срещаемост	Прогнозно количество в кг.	Прогнозно количество в %	Период за възстановяване
Бръшлян Hedera helix – Листа	Сенчести, хълмисти места	Масово	- 50 000	70%-35 000	1 – година
Бъзак Sambucus ebulus – Цвят – Плод	Сенчести, хълмисти места	Масово	- 50 000 - 50 000	70%-35 000 70%-35 000	Не е необходим 2 – години
Бъз черен Sambucus nigra – Цвят – Стрък – Плод	Ливади, долове, пасища	На петна	- 50 000 - 50 000 - 50 000	70%-35 000 70%-35 000 70%-35 000	Не е необходим Не е необходим 2 – години
Великденче Veronica off. – Стрък	Влажни ливади, гори, долове	На петна	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Вълча ябълка Aristolochia clematitis – Плод	Сенчести места	На групи	- 50 000	70%-35 000	2 – години
Глухарче Taraxacum off. – Корени – Стрък – Листа	Населени места, долове, мери	На групи	- 50 000 - 50 000 - 50 000	70%-35 000 70%-35 000 70%-35 000	3 – години Не е необходим 1 – година
Горска ягода Fragaria vesca – Плод – Листа	Естествени гори, хълмисти терени	На петна	- 50 000 - 50 000	70%-35 000 70%-35 000	2 – години 1 – година
Гръмотрън Ononis arvensis – Корени	Доллове, ливади, мери	На групи	- 50 000	40%-20 000	2 – години
Еньовче същинско Galium verum – Стрък	Ливади, пасища, долове	На петна	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Жировник теснолист Plantago sp.	Доллове, мери, влажни ливади	На групи			

Програма за опазване на околната среда на община Тополовград 2021-2027 г.
Раздел „Лечебни растения“

– Листа			- 50 000	70%-35 000	1 – година
Жълт кантарион Hypericum perforatum – Стрък	Ливади, открити места, добре осветени	На групи	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Жиловлек широколист Plantago sp. – Листа	Долове, мери, влажни ливади	На петна	- 50 000	70%-35 000	1 – година
Змийско мляко Chelidonium majus – Стрък	Сенчести, влажни места	На групи	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Киселец Rumex acetosa – Стрък		По единично	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Комунига жълта Melilotis off. – Стрък	Влажни тревисти места, край пътища, населени места	На петна	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Коприва Urtica dioica L. – Стрък – Корени	Из тревисти торни и влажни места, пътища, гори	На петна	- 50 000 - 50 000	70%-35 000 40%-20 000	Не е необходим 2 – години
Лайка Matricaria chamomile L. – Цвят	Мери, населени места, тревисти места	На петна	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Лопен гъстоцветен Verbascum densiflorum – Листа	Ливади, гори, край пътища	На групи	- 50 000	70%-35 000	1 – година
Лопен лечебен Verbascum phlomoides L. – Листа	Ливади, гори, край пътища	На групи	- 50 000	70%-35 000	1 – година
Магарешки бодил Carduus acanthoides L. – Цвят	Мери, ливади, сухи терени	По единично	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Мак полски Papaver rhoeas – Цвят	Ниви, посеви, ливади, мери, синори	На групи	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Машерка Thymus sp. – Стрък	Слънчеви тревисти Местности	На групи	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Миши уши Hirecium pilosella L. – Стрък	Естествени гори, сенчести места	На петна	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим

Мокреш Hasturtil sp. – Стрък	Влажни ливади, сенчести места	На петна	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Овчарска торбичка Capsella bursapastoris – Стрък	Ливади, мери, край пътища	На петна, на масово	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Оман чер Symphytum off. – Листа – Корен	Влажни ливади, долове	На групи	- 50 000 - 50 000	70%-35 000 40%-20 000	1 – година 3 – години
Очанка Eufasia off. L. – Стрък	Ливади, пасища, из храсталаци	На групи	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Пелин обикновен Artemisia vulgaris – Стрък	Из храсталаци, тревисти места, край пътища	На петна, на групи	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Равнец бял Achilea Milefolium – Стрък – Цвят	Сухи места, ливади, населени места	На петна	- 50 000 - 50 000	70%-35 000 70%-35 000	Не е необходим Не е необходим
Репей обикновен Arctium lappa – Стрък	Храсталаци, ливади, мери	На групи	- 50 000	70%-35 000	Не е необходим
Синя жлъчка Cihorium intubus L. – Стрък – Плод	Сухи тревисти хабитати	На групи	- 50 000 - 50 000	70%-35 000 70%-35 000	Не е необходим 2 – години
Подбел Tussilago farfara – Листа	Влажни и добре осветени хабитати	На групи	- 50 000	70%-35 000	1 – година
Жълт енчец/Златна пръчица Solidago virga- aurea – Стрък – Цвят	Храсталаци и скалисти места	На групи	- 50 000	70%-35 000	1 – година

IX. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Опазването на лечебните растения е система от мерки и дейности, целящи запазването на биологичното разнообразие на лечебните растения и на техните ресурси. То включва поддържането и съхраняването на екосистемите, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации на видовете. Опазването на лечебните растения е насочено към биологичните им ресурси в естествената им среда, включително към генетичните ресурси,

отделните екземпляри растения, популациите на видовете и екосистемите, включващи популацията.

При прилагане на Закона за лечебните растения и на раздел „Лечебни растения“ към общинската програма за опазване на околната среда на Община Тополовград естествените находища ще се опазят от увреждане и унищожаване, ще се осигури устойчивото им ползване като част от естествения растителен генетичен фонд и няма да се допусне изменението на популациите им, при което да се влошат биологичните им показатели или да се затрудни естественото им възстановяване.

При изпълнението на предвидените в предишната глава мерки ще се постигне ефективно използване на лечебните растения, опазване на естествените им находища, предотвратяване изчезването на отделни видове и свързани с тях компоненти на околната среда, както и ще бъдат задоволени потребностите от лечебни растения на населението.

При правилното прилагане на Закона за лечебните растения и на раздел „Лечебни растения“ към общинската програма за Опазване на околната среда на Община Тополовград, ще се постигне опазването на:

- Естествените им находища се опазват от увреждане и унищожаване с цел осигуряване на устойчивото им ползване като част от естествения растителен генетичен фон със сегашна или бъдеща ценност;
- Разработването на система от мерки и дейности, целящи запазването на биологичното разнообразие на лечебните растения и на техните ресурси;
- Екосистемите, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации на видовете;
- Изменението на популациите им, при което се влошават биологичните им показатели или се затруднява естественото им възстановяване;
- Опазването на лечебните растения е насочено към биологичните им ресурси в естествената им среда, включително към генетичните ресурси, отделните екземпляри, популациите на видовете и екосистемите, включващи популациите.

X. ТЕРМИНИ И ДЕФИНИЦИИ

Стандартизирани термини и дефиниции за научни и управленски цели в областта на ресурсологията на лечебните растения в национален мащаб не са възприети. В РЛП са използвани легални термини и дефиниции от Закона за лечебните растения, и адаптирани дефиниции, като:

- **Лечебни растения** са тези, които могат да бъдат използвани за получаване на билки;
- **Билки** - отделни морфологични растителни части или цели растения, както и плодове и семена от тях, които в свежо или изсушено състояние са предназначени за лечебни и профилактични цели, за производство на лекарствени средства, за хранителни, козметични и технически цели;
- **Естествено находище** - местообитание заедно с популация от диворастящи лечебни растения;
- **Естествено местообитание** - пространствено ограничена територия, включваща всички компоненти на неживата и живата природа, които със своите параметри определят условията за съществуване на природните популации;
- **Условия на средата** - всички фактори на неживата и живата природа, характеризиращи местообитанието;

- **Популация** - териториално обособена съвкупност от индивиди от един и същи вид, които могат свободно да обменят помежду си генетичен материал;
- **Устойчиво ползване** - ползване на лечебните растения в количества, по начини и със средства, които не водят до трайно намаляване на генетичния им или ресурсния потенциал и позволяват дългосрочното задоволяване на нуждите на сегашните и бъдещите поколения;
- **Ресурси от лечебни растения** - съвкупността от лечебни растения, разгледани като природен продукт, използван от хората за задоволяване на сегашни или потенциални техни нужди;
- **Режим на ползване на находището** - система от мерки, включваща периоди на експлоатация и покой за възстановяване на ресурсите от лечебни растения;
- **Приоритетни типове природни местообитания** - местообитания на приоритетни видове лечебни растения или които са определени като такива по силата на международни споразумения, по които Република България е страна;
- **Морфологични части** - коренът, коренището, луковицата, грудката, стръкът, листът и цветът на растението;
- **Начин на ползване** - указания относно начина на събиране на билките (изкопаване, откъсване, изрязване, обелване), използваните инструменти и необходимите изисквания за възстановяване на находището;
- **Добив** – количеството полезна биомаса, добивано от единица площ;
- **Биологичен запас** – количеството полезна фитомаса, образувано от всички (използваеми и неизползваеми) екземпляри от даден вид върху всички подходящи или неподходящи за събиране участъци (находища);
- **Експлоатационен запас** – количеството полезна биомаса, образувано от всички използваеми или неизползваеми екземпляри от даден вид върху всички подходящи за събиране участъци (находища);
- **Оборот на добива** – период, включващ година на събиране и брой години необходими за възстановяване на запасите от биомаса.
- **Възможен годишен добив** - количеството полезна биомаса, което може да бъде събирано ежегодно на дадена територия без да се нанесат щети на стопански значимите находища.

XI. ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение № 1

До Кмета
на Община Тополовград
вх.№ЕППОС-07-03.../.... 20....г.
Квитанция №

Срок за изпълнение 7 дни

И С К А Н Е

ЗА ИЗДАВАНЕ НА ПОЗВОЛИТЕЛНО ЗА ПОЛЗВАНЕ НА ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ ПО ЗАКОНА ЗА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ

От
/собствено, бащино, фамилно име/ наименование на фирмата/

С адрес :
/община, населено място, ж.к., ул., N..., вх., ет., ап./

Господин Кмет,

Моля, да ми бъде издадено разрешително за ползване на лечебни растения

.....
/вид на лечебното растение, морфологична част, сурово тегло/

Ползването ще се извърши в следните райони – общински поземлен имот - /земи/
.....
.....

Пунктовете за изкупуване на лечебните растения, се намират на следните адреси
.....

Гр. Тополовград
.....20....г.

С уважение:
.....

Приложение №2

ПОЗВОЛИТЕЛНО за ползване на лечебни растения

ПОЗВОЛИТЕЛНО

№..... от20.....г.
за ползване на лечебни растения

На основание чл. 21, ал. 2, чл. 22, т. 2 и чл. 24, ал. 2 от Закона за лечебните растения и Приложение №5 към чл. 50а, т. 80 от Наредба за определянето и администрирането на местните такси и цени на услуги на територията на община Тополовград, разрешава се на, адрес:, ЕГН да ползва в землището на гр. (с.), местност, находище, лечебните растения, както следва:

№	Вид лечебно растение	Използваема част (билка)	мярка	Количество	Такса за 1 кг (лв.)	Обща такса (лв.)
1						
2						
3						
4						
5						
6						
Общо:						лв.

Словом:

Приходна квитанция №:

При следните условия:

Срок за ползване:

Начин на ползване:

Временни складове, адрес:

Други:

КМЕТ НА ОБЩИНА ТОПОЛОВГРАД:

/подпис, печат/